

**శ్రీమాన్ బుక్కపట్టణ రాఘవాచార్య
ప్రణీతము**

ప్రకాశకులు

త్రిలోకరత్నయ్య

(సారస్వత విభాగము)

టి ఆర్ టి 141, విద్యావగర్ కాలనీ,

న్యూ నల్లకుంట పోస్టు, హైదరాబాద్ - 500 044

ఫోన్ నెం : 7601212

శ్రీ

కువలాశ్వ విజయము

(హూణభాషాంధ్ర దివ్యకథా ప్రబంధము)

గ్రంథకర్త

శ్రీనాథ య మునావతార వనిత్ర శతమర్తన గోత్ర
బుచ్చిపట్టణకుల కలకాంబుధి రాకామధాకర
విద్యానగర సంస్థాన సముపాధ్యక్షాచార్యగౌరవ బిరుదాంవిత
కల్లాట రాజాచార్య శ్రీవేంకటాచార్య పీఠ
శ్రీనివాస తాతాచార్యపుత్ర ప్రియమేధా స్వయం సముపాధ్యక్ష
రాజకీయ హాగ భాషా పాండితీ మండిత అష్టావధాన
కరణ చణ శ్లెషసహిత వైయాకరణ వండిత
శ్రీమంత్ పట్టణ రాఘవాచార్యులు

ప్రకాశకులు

త్రికరణ్ణయి

(సాయంత్ర విభాగము)

టి.ఆర్.టి. 141, విద్యానగర్ కాలనీ,
న్యూనల్లకుంట పోస్టు, హైదరాబాద్ - 500 044.
ఫోన్ నెం. : 7601212

Copy Rights : (తిరువళ్ళూరు పంపు, TRT 141, విద్యానగర్,
హైదరాబాద్ - 500 044 Ph 7601212

ప్రథమ ముద్రణ : 1996

కాఫీలు : 1000

Composed and
Designed by

S.S. DATA PRODUCTS,
Chikkadpally, Hyderabad Ph 663406

Printed by

KARSHAK ART PRINTERS, O.U Road,
Vidyanaagar, Hyderabad - 44 Ph 7618261

వెల : రూ. 150/-

తిరువళ్ళూరు తిరువతి దేవస్థానము
చేయుచు తో ప్రచురణ చేయబడినది.

ప్రస్తావన

మే

బుక్కినట్టణం పేరు విషగానే అనంతపురం జిల్లాలో పుట్టుచర్రికి పడినములో ఉన్న ఒక చిన్న ఊరు జ్ఞానకం వస్తుంది. ఈ పట్టణం ఇప్పుడు చిన్నదిగా కనబడుతున్నా ఒప్పుడు బుక్కినట్టణం స్థానంగా కట్టబడిన పట్టణమని తెలుస్తున్నది. బుక్కినట్టణం ఇంటిపేరుగా గల కవిపండితులెందరో సంస్కృతశాస్త్రంలోను తెలుగు సాహిత్యంలోను అద్వితీయమైన తమ ప్రతిభకు నిదర్శనలుగా ఎన్నో గ్రంథాలను రచించారు. వీరందఱికి మూలస్థానం ఈ గ్రామమే అయిఉండటానికి అవకాశం కనబడుతున్నది. చారిత్రకాధారాలను పరిశీలిస్తే బుక్కినట్టణం ఇంటిపేరుగాగల వారిలో అనేక గోత్రాలవారున్నట్లు తెలుస్తున్నది. అందులో కాండివ్యగోత్రులు, శతమర్దణగోత్రులు ముద్రసిద్ధులు. కాలక్రమంలో బుక్కినట్టణంవారు తమ పాండిత్యప్రతిభలను గుర్తించిన ఆయా రాజాస్థానాల్లో పండితులుగ, కవులుగ మన్నానాలను గడించినట్లు తెలుస్తున్నది అనంతపురం జిల్లా ఆంధ్ర-కర్ణాటక రాష్ట్రాల పరిపాలనాల్లో ఉండటంతో కర్ణాటక రాష్ట్రంలోని గుల్బర్గాజిల్లాలో కృష్ణ-భీమవదుల సుధ్యోగ్ గల 'సురపురాన్ని 18 వ శతాబ్దంలో పరిపాలించిన శ్రీరాఘవపాము నాయకుని ఆస్థానములో బుక్కినట్టణం వారు పండిత కవులుగ ప్రసిద్ధిని పొందినారు.

కాండివ్యగోత్రులు మహాపండితులైన బుక్కినట్టణం శ్రీనివాస తాతాచార్యులవారికి వేంకటాచార్యులు, అన్నయూచార్యులు, శ్రీనివాసాచార్యుని ముగ్గురు కుమారులు ఆంధ్ర సంస్కృత కన్నడ మహారాష్ట్ర భాషలలో మహావిద్వాంసులుగా ప్రసిద్ధి పొంది సురపురం ఆస్థానములో ఉండటంవల్ల వారికి 'సురపురం సోదరులు' అనే వ్యవహారం ఉండేది. వ్యాఘ్ర నిశిష్టాద్యైత వేదాంతాలలో వీరి రచనలు ముద్రసిద్ధులు. వీరిలో అన్నయూచార్యులవారికి

శ్రీనివాసాచార్యులు, వేంకటాచార్యులు, బుచ్చి కౌడుకులు. పెద్దవారైన వేంకటాచార్యులుగారికి వేంకటాచార్యులు గారే ప్రసిద్ధి ఉండేది. విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతం లో వేంకటాచార్యులు జయించి కిరీటాన్ని దరించడం చేత వీరికి అనంతాచార్యులు 'అచలాత్మకా పరిణయ' మనే తెలుగు ప్రబంధాన్ని రచించి మెచ్చు తెలుస్తున్నది. 'వేదాంతకారికాసం' అనే ముద్రాపడిన విశిష్టాద్వైత ప్రకరణ గ్రంథాన్ని రచించిన వారు బుచ్చివేంకటాచార్యులవారు. ఇప్పటికీ మధురం వట్టణం శివార్లలోని 'పెద్దన అగ్ర' అనే చోట వీరి సమాధులున్నట్లు చెబుతున్నారు.

ఇక బుచ్చివట్టణంవారిలో శరమర్దణగోత్రానికి సంబంధించిన ఒక కుటుంబం నూజిపేడు సంస్థానములో పాఠ్యుల సేవ చేసినట్లు తెలుస్తున్నది. శ్రీమాన్ బుచ్చివట్టణం రాఘవాచార్యులవారు ఈ కుటుంబంలో మూల పురుషులు వీరు వేదవేదాంగాలలో గొప్ప పండితులు. వీరికి అనంతాచార్యులు, చిన్నయాచార్యులని ఇద్దరు కుమారులు. పెద్దవారైన అనంతాచార్యులకు పరదాచార్యులు, వీరరాఘవాచార్యులని ఇద్దరు కుమారులు పరదాచార్యులకు వేంకటాచార్యులు, అనంతాచార్యులు, రామానుజాచార్యులు, రంగాచార్యులు అని నలుగురు కొడుకులు పెద్దవారైన వేంకటాచార్యులారికి ఎనిమిది మంది కొడుకులు. వారిలో ఆఖరివారు శ్రీనివాస తాతాచార్యులుగారు. వీరు తెలుగు సంస్కృత భాషలలో మహా పండితులు. వీరి ధర్మపత్ని సింగమాంబ వీరికి అనంతాచార్యులు, రాఘవాచార్యులు, వేంకటాచార్యులని ముగ్గురు సంతానము రెండవవారైన శ్రీమాన్ రాఘవాచార్యులవారు సంస్కృతాంధ్రాంధ్ర భాషలలో అష్టావధానాలు చేసి పండితులను మెప్పించినారు. వీరి ధర్మపత్ని శ్రీమతి లక్ష్మీసయ్యమ్మగారు. ఆచార్యులవారు అవధాన విధ్యలో ఎంత ప్రసిద్ధులో మహాకవులుగా కూడా అంతపేరు కలవారు. శ్రీకుమరాశ్వ విజయమనే ఈ ప్రబంధాన్ని ఆంధ్రదేశానికి అందించిన మహాసీయులు వీరే. ఈ ప్రబంధానికి సంబంధించిన అశ్వాసంత గద్యాంధోను, గ్రంథారంభములోను పై అంశాలు పొందుపరచబడ్డాయి.

1. ఇది శ్రీనాథ (ముని) యమునానార నవిత్ర శరమర్దణ గోత్ర నవిత్ర ఆవృంబ నూత్ర బుచ్చివట్టణ కుల కలశాంబుధి రాకానుధాకర

విజయనగర సంస్థాన నమూనాపాఠ్యతాదేశగ్రహార తిరుదాంపిత కల్లాటరాజాచార్య
 శ్రీవేంకటాచార్య పాత్ర శ్రీనివాస తాతాచార్యపుత్ర భిష్మజు హితాప్తావధాన
 కరణవగ కులవ్య ప్రతిభా నమూనాపాఠ్యత రాజకీయ చూరణభాషి ప్రాథమ
 ప్రభావధుర్య నైయాకరణ నందిత రామనాచార్య ప్రణతంబైన కులశాఖ
 విజయంబున ప్రభుమాన్యాసము సంపూర్ణము.

ఈ ప్రబంధేతివృత్తం భాగవత మార్కండేయపురాణాలనుంచి
 తీసుకోబడింది ఆచార్యులవారు ప్రబంధ కవుల మార్గములో రచన సాగించి
 ఈ కులశాఖ ప్రబంధాన్ని సర్వాంగముందరంగా తీర్చిదిద్దారు. ఈ కవిసైన
 కవిత్రయంవారి ప్రభావం, ప్రబంధకవుల ముద్ర ఎక్కువ ఉన్నదనడంలో
 సందేహములేదు. ప్రతి పద్యములోను మహాకవిత్వలక్షణం మనకు స్పష్టముగా
 గోచరిస్తుంది. పాద్యమైన కల్పనలు ఈ ప్రబంధములో కుప్పలు తెప్పలుగా
 కుబడుతున్నాయి. ఉదాహరణకు ఈక్రింది పద్యాలను గమనించండి:-

భావంబందున్ వివిధగతులన్బాగుగా జూచి చేయన్
 రాదే బాముల్ జనులకెప్పుడవ్యప్రకారానయోవన్
 'కేవానమ్యః సరిభవవదం నివృత్తారంభయత్నాః
 నానాకార్యం బగువె వృధ భిష్మంబు పిద్దంబు గాదే

సంస్కృతసాహిత్యానికి సుపరిచితమైన మందాక్రాంతవృత్తంలోకాలిదాస
 శ్లోకపాదాన్ని పేర్కొంటూ చేసిన కల్పన నవమత్కారంగాను, అష్టాదశరంగాను
 ఉన్నది.

సంధ్యాకాలం చీకట్లు అలుముకుంటున్నాయి. ఆకాశంలో నల్లత్రాలు
 విరిసాయి. ఈ భావాన్ని క్రింది పద్యాలలో కవి పేర్కొన్న పద్ధతి
 అనల్పకల్పనాధురీణతను తెలియజేస్తున్నది.

రమణుడు రామున్న చికురంబులు దున్నియలంకరింపగాఁ
 దమిదమి కాం పెవ్వెలులు తద్దయు విప్పి నిదిర్చినోయనన్
 దనుములు వర్చెదోదసిని దచ్చికురాంతరుదంచిత ప్రమా
 నములల లేచి సైకెగపె నా వినువీధిని దోచె దారకల్

“దిగిలమి దోమయోమిమల పెందిలిచేయల రాజహోమమున్
 బగలుగ సొంధ్యరాగ శిఖిపై విదిరోదపి మంగలంబుమ్
 దగదగ కాలయ్యాకుడు ధవ్యము వేదలగ బిట్టెప్పిట్టెపై
 కగిమిదు రాజులో యువల నెల్లదలవ్వంపిల్లెదారకల్.”

ప్రభాతముయాన్ని క్రింది వద్యంలో వర్ణించిన తీరు ఎంతో హృద్యంగా ఉంది.

“ఉదవడి మారు తేరువ కమారుడు గుఱ్ఱము బూని దానికిన్
 వెదవగు దారి మూస వినుపిధికి నెక్కిను వేగుజాళ్ళయి
 ల్వరునును విద్రలేపెల్గుకవాకులు కొక్కోకోకోయటంచు నె
 ధ్వర విడునుంచుఁ బద్మినిని దొందర పేసెను దేండ్లు ఝంకృతిన్.”

తృతీయాశ్వాసంలో శ్రీసీతారాముల గొప్పదనాన్ని చెప్పిన పద్దతి అద్వితీయంగా ఉన్నది. చూడండి

“సాముని వంటి శీతలుడు మూర్ఖునివంటి ప్రతాపశాలియున్
 సామజువైరి వంటి బలశాలియుఁగాలుని బోలు ధర్ముడమ్
 గాముని వంటి మందరుడు గల్గిన విమ్మహిఁగల్గగాక శ్రీ
 రాముని వంటి ధీరుడు ధరామతఁదోలిన సాధ్యుగల్గవే.”

పంశ్చుతాండ్రభాషలకు వంటంధించిన ఎన్నో వృత్తాలను ప్రయోగించడం ఈ కవికి ఆభావనలపైన చందస్సుపైనగల అధికారాన్ని తెలియజేస్తున్నది. తెలుగు జాతీయాలు, సామెతలు, వలుకుబల్లు ఈయన కవిత్వంలో కోకొల్లలుగా కనిపిస్తున్నాయి. ఈ మహాకవి మునిమునుములైన శ్రీమాన్ బుళ్ళివట్టణం తిరుమల ఆనందరామాచార్యులు గారు 1920లో వ్రాయబడిన ఈ ప్రబంధాన్ని 75 సం. తరువాత వెలుగులోని తీసుకు రావడానికి చేసిన ప్రయత్నం అనన్యసాధారణం. ఆంధ్రదేశం మనసారా వీరిని అభినందిస్తుందని భావిస్తున్నాను.

తిరుపతి

18 డిసెంబర్ 95

ఎస్. జి. రఘునాథాచార్య

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీమతే వేదాంతగురువేదనమః

శ్రీలక్ష్మీనృసింహ గురువే మఠింత

నమస్సుమాంజలి

శ్రీమాన్ బుక్కవట్టణము రాఘవాచార్యులు గారు (1848 - 1908 AD) వాకు మాతపితామహులు. వీరు శతమర్దణ గోత్రోద్భవులు. శ్రీమాన్ శ్రీనివాస తాతాచార్యులుగారు వీరిజనకులు, తల్లి సింగవనాంబ. ఈ పుణ్యదంపతులకు అనంత వర్మడు, రాఘవాచార్యులు, వెంకటా చార్యులు అనుమూపురు పుత్రులు. వీరిలో రెండవ వారగు శ్రీమాన్ బుక్కవట్టణము రాఘవాచార్యులు శ్రీకునలయూళ్ళ విజయము అను ప్రబంధ గ్రంథకర్త. వీరు తన వరువారన యేట మండియు సంస్కృతాంధ్ర భాషలను అష్టైవధాన మొనర్చిన పథలో మెచ్చ కొనెడివారట. వీరు విశిష్టాద్వైత మతమునకు తగినటుల శ్రీలక్ష్మీవారాయణ ప్రార్థనతో తమ గ్రంథ రచనను ఆరంభించిరి. యీప్రబంధ మున భాగవత కథను, రామాయణ కథను, భారత కథను, శ్రీకృష్ణుని లీలలను సంగ్రహముగా చోటుచేసుకొనినవి. యందు ఉపయోగించిన తెనుగు సామెతలు, లోకోక్తులు పెక్కు కలవు.

వీరు తమ యిష్ట దైవమగు శ్రీకృష్ణునతో తమ గ్రంథము అంకితమిచ్చిన ధన్య జీవి. వీరి ఏకైక పుత్రులగు గోనయాచార్యులు భాగవతాగ్రదరులు. వీరు గుంటూరు జిల్లా నరసరావుపేటలో పాఠశాలనువందు తమ జీవితకాలము ఆదర్శ ప్రాయముగా గడపిరి. వీరికి ఏకైక పుత్రులు వీర రాఘవా చార్యులు సంతానము బడయుక మునుపే వరమవదించిరి.

వీరి చతుర్థపుత్రకమాదభూషణమ్మాయమ్మ తండ్రిగారి వద్ద విద్యనభ్యసించిరి. సమాశ్రయణమును పొందిరి. వీరికి తండ్రిగారు రచించిన ప్రబంధము కంద్యమై, అశ్వకథను శైలి మనోహరముగ గానము చేసి వినిపించెడివారు. ఈమె కవిష్ట కుమారుడు శ్రీనివాసా చార్యులు అగుచేను నా అష్టనర్తప్రాయమున విను భాగ్యము కలిగెను. దరిమిలా నేనడుగగా తను తండ్రిగారు కష్టపడి వ్రాసిన గ్రంథము ఎవరిలావున చేదినది తెలియలేదని వాపోయిరి.

నా 59వ యేట అనగా 1983వం.లో నా ఉద్యోగ విరమణానంతరము మా అమ్మగారు ఈ ప్రబంధ విషయమై నా చిన్నతమమున పలికిన విషయములు గుర్తు చేసుకొని, దీని ప్రాప్తికై ప్రస్తావన పలువుర ప్రశ్నించితిని. ఈ ప్రబంధ వ్రాత ప్రతి సుదరాసు యూనివర్సిటీ లైబ్రరీలో R No 610 18-10-1920 న యుండినదని తెలియ వచ్చెను. అందుండి దాయవిభాగము శ్రీవేంకటేశ్వర యూనివర్సిటీ రిసెర్చ్ ఇన్స్టిట్యూట్, తిరువతికి తరలినదని తెలిసెను వెంటనే తిరువతి అడ్రసుకు జాబువ్రాయగా అచటి డైరెక్టరు Prof Dr S Venkatanarayanan గారు Ref OR1/38/MSS/84 తేది 10-2-84 నదరు ప్రబంధము కాపీనాను కొనుటకు నాకు అనుమతి నిచ్చిరి. యీ పురాతన గ్రంథ మెవ్వరియొద్దనున్నది తెలుసుకొనలేక గొట్టుమిట్టాడు నాకు ఈ ఉత్తరము కల్గించిన సంతోషమింతని చెప్పలేను దీనిని శ్రీవేంకటేశ్వరుని లీంగాటానించితిని సంతోషము పట్టలేక కంటసీరు కారనారంభించెను. వృద్ధుడను. చక్కెర వ్యాధితో బాధపడుచుంటిని శ్రీయ: పతిపై భారముంచి, తిరువతి లైబ్రరీ నమీనముననే నివసించుచూ వ్రాతను పూర్తి చేయ సంకల్పించితిని. కాని తిరువతిలో ఊరుటయుట రెండుమైల్లుదూరములో యున్న లైబ్రరీకి ప్రతిదినము వెళ్లుచూ 481 పేజీలు వ్రాయుట ఈ నయమలో సుమారు మూడునాడములపై

2004 అచట యుండవాకు పాఠ్యమాయను చింతకలిగను. యంతలో దైవము నంపియున్నది, నామేనకోడలు చిరంజీవి కుమారి గోమతం విజయలక్ష్మి తిరువతి SV యూనివర్సిటీలో RESEARCH చేయుచూ పామ్మారు మాయింటికి వచ్చినది. **2005** మనై Tirupathi లో అచటి ప్రతిరోజు వెళ్ళుమందుడునని, కాబీ ~~మనై~~ త్రిపురీలో **2006** ప్రబంధమును కాపీచేయుట ~~2007~~ ముగిసినవని యనియు, వృద్ధాప్యములో నన్ను కష్టపడవద్దనికోరి, నానుండి Authorisation Letter యొకటి తీసుకువెళ్లి, వారి అనుమతితో నాకు బదులుగా వ్రాతని పూర్తి జేసి తనమూల వెగ్గింనుకొనిన సాక్ష్యాశీలి. ఈ ఉపకారము జేసిన చిరంజీవి **2007** విజయలక్ష్మికి కృతజ్ఞత తెలుపుచున్నాను. ~~2008~~ ఆయురారోగ్యములు శ్రీశ్రుమే కల్యాణ సాభాగ్యములు శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామి నమకూర్చుగాక

మేము చిరంజీవి విజయలక్ష్మి వ్రాసిన ప్రతిని పరిశీలించి దానికి శుద్ధప్రతిని వ్రాసినది. నామేనల్లుడు చిరంజీవి BT ఆనందరామాచార్యులు వేవ్రాసిన శుద్ధ ప్రతికి జిరాక్స్ కాపీలు సేకరించి పెట్టిరి. వీటిని సీతానగరంలో శ్రీశ్రీశ్రీ చిన్న శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ జియ్యర్స్ స్వామి వారికి జాప దీవిని రెండు వాల్యూములుగా విభజించిన TTD **2009** ద్రవ్య సహాయముతో అచ్చువేయించ నగునని వారు దివ్యమంగళా శాసనమువరించిరి.

నామేనల్లుడగు చిరంజీవి BTA రామాచార్యులు TTD ద్వారా కొన్ని గ్రంథములు అచ్చువేయించిన అనుభవము కలదని విని, తాతగారు వ్రాసిన శ్రీకువల్యాస విజయము TTD ద్వారా అచ్చు వేయించ సంకల్పించి అతనితో యీ విషయము హెచ్చరించితిని. గ్రంథకర్త తనకును మాతా ప్రమాతానుమో డును, నగోత్రీకుడుగుట వలన నాకు తనపూర్తి సహాయసహకారములుండునని, తప్పక TTD ద్వారా అచ్చు వేయించ సోపానం తెలిపి, వారి నన్నిహుతులును, పాహిత్య విద్యా ప్రవీణ, భాషాప్రవీణ వేదశాస్త్ర వండితులగు శ్రీ తెలికిజెల్ల రాజేశ్వరశర్మ గారికి ఈ గ్రంథమును పరిశీలన విమిత్తము నంపిరి. వారి గ్రంథమును పూర్తిగా పరిశీలన గావించి 102 **2010** పద్యము అల్లపాని సీమద్య రచనను బోలినదని,

మరియు శ్రీనాథుని వద్య రచనా ప్రాధీమ్య గ్రంథకర్త రచకరచనతో గలది,
ప్రబంధ రచనా విశిష్టతను మాకు తెలుస్తాముగ తెలుప చాలసంతోషపడితిమి.

నా ప్రమాణ ప్రాధాన్య శ్రీమాన్ ఋశ్యవల్లభము రాఘవాచార్యులుగారు
సుమారు మారు వత్సరములక్రింది రచించిన శ్రీకువలాశ్వ విజయము
ప్రబంధమును ౧౯౩౩ కుమగోనుటలో ప్రచురించిన వారికి, ప్రత్యేకముగ రచించి
ప్రతిని లైబ్రరీలో శ్రవించి కాపీప్రాసన కుమారి గోమతం విజయ లక్ష్మికి, గ్రంథ
పరిశీలన వాత్సల్యముతో పూర్తిగావించిన శ్రీ నెలికెత్తిళ్ల రాజేశ్వర శర్మ గారికి నేను
వృద్ధుడను గావున ౧౦ తరపున శ్రద్ధరీసుకొని TTD అర్ధిక సహాయముతో
అచ్చువేయించు ౧౦౦ ముందుకు వచ్చిన నామేనల్లుడగు BT ౧౯౩౩
రామాచార్యులకు ౧౦ పౌరదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు.

గ్రంథకర్త చతుర్థ కుమార్తె శ్రీమతి మాడభూషి అమ్మవమ్మ గారు మా
అమ్మగారు. ఆమె 1934లో నా అన్నవర్షప్రాయమునలెరిపిన విషయము 1984లో
స్ఫురణ చేకూర్చి పలుపుర సహాయసంవత్సరంలో యీ గ్రంథము మూర్త్యాన
లోకనము, ప్రాప్తి కలుగ జేయుచున్న తిరుమల శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామివారికి ౧౯౮౪
దివ్యమహిషి అఖిల జగన్మాతయగు శ్రీమతి అలమేలు మంగ దివ్యపాదార
విందములకే ప్రవన్నుడు తలమోచి చేయు నమస్సు.

యిట్లు
మాడభూషి శ్రీవివాహదాసుడు
యొమ్మ శ్రీవివాహదాదార్శులు
రిచిర్లు కోవరేషన్ డిప్యూటీ రిజిస్ట్రార్
1-4-35, భామనగర్ కాంపి,
పాన్నూరు - 522 124
గుంటూరు జిల్లా (ఆం.ప్ర)

శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తయే నమః

శ్రీ గాయత్రీ మంత్ర నమః

అభిప్రాయ సువేదనము

శ్రీ కువలయాశ్వ ప్రబంధ పరిశీలనము

శ్రీ కువలయాశ్వ విజయము అంద్రప్రబంధము. దీనిని రచించిన కవివర్ణ్యులు శ్రీ ముళ్ళపట్టణ రాఘవాచార్యులుగారు. శతమర్దణగోత్రోద్భవులు. ఈ ప్రబంధమున కృతికర్తలు 12వ పద్యము మొదలు 24వ పద్యము పూర్తియగు వరకును వ్రాసిన వంశాభివర్ణనను పరిశీలించి వీరి వంశచరిత్రను యధాశక్తి వ్రాయుచున్నాను గమనింపుడు. ఈ కవిశేఖరుడును వీరి పూర్వులును నూజివీడురాజుగారి సంస్థానమున అస్థాన కవిపండితులుగా రాజుగారిచే సుప్రతిష్ఠింపబడిరి. వీరి ప్రథమ రాఘవాచార్యులుగారు వేదశాస్త్ర నిపుణులు. వారి సింహముని ప్రఖ్యాతి పొందినవారు. అందుచే రాజుగారు వీరిని మహాకవి పండితులుగా నిల్పి పంభావించిరి. వీరికి అనంతుడు, చిన్నయ అని ఇరువురు పుత్రులు గల్గిరి. వీరిలో అన్నాచార్యులుగారు ఉరుటూరు మున్నగు అగ్రహరములను గడించిరి. వీరునల్లపులు మెచ్చకొనునట్లు కృతులు వ్రాసిరి వీరికి వరదాచార్యులుగారు, వీరరాఘవాచార్యులుగారు అని ఇరువురు పుత్రులు పుట్టించిరి వీరరాఘవాచార్యులుగారు చక్కని కవీశ్వరులు. వరదాచార్యులుగారికి వేంకటాచార్యుడు, అనంతాచార్యుడు, రామానుజాచార్యుడు, రంగయ్యార్యుడు అని వల్యరు పుత్రులు గల్గిరి. వేంకటాచార్యులుగారికి అస్తపుత్ర బహుధనమున్న అమనట్లు ఎనమండుగురు పుత్రులు గల్గిరి. వారిలో కనిష్ఠులు శ్రీనివాస తాతాచార్యులుగారు. ఆధ్రగీర్వాణ పండితులలో అనమానులు. అరసెలమిటి సింగనాంబ. ఆ పుణ్యదంపతులకు అవంతవర్యుడు, రాఘవాచార్యుడు, వేంకటాచార్యుడు అని మున్నగు పుత్రులు గల్గిరి. వీరిలో రెండవ వారైన రాఘవాచార్యులుగారే ప్రఖ్యాత కువలయాశ్వప్రబంధ కర్తలు. వీరు తమ పదవారవ యేటనుండియు పంజ్చితాంధ్రాంధ్రభాషలు మూడింటిమ పదుగురు బాగున్నదని మెచ్చకొనునట్లు అస్థానధావము నొనర్చెడివారట. వీరిలో 3వ వారగు

వేంకటాచార్యులు వారు ప్రేరితిచూ పుటకు జ్యముకాని నిద్రవ్యేనీతి (కంఠిక
 సింహము) ఈ రాఘవాచార్యులుగారిని పంభానించెడివారట. ఈయన
 అష్టావధానమును పండితులు సెబాష్ అని మెచ్చుకొనెడివారట. వీరి తండ్రిగారు
 వేంకటాచార్యులు. కవియైన రాఘవాచార్యులుగారి నతీమణి పేరు లక్ష్మీనరసింహ.
 ఈయన కుమారుడు వేంకటగోపాలాచార్యుడు. ఈయనవారు వాచానిధ
 దేశ్యపదవి విడచుగ అంద్రప్రబంధమును అతి సుందరముగా రచింపబూసెను
 అదియే ఈ కునలయ్యానెలయ ప్రబంధము. దీనినియన దైవంబగు శ్రీకృష్ణునకు
 కృతిగా సమర్పించెను

= శ్రీరామానుజ సమారంభానందయామున సుధ్యమాం, అన్మదాచార్య
 పర్యంస్తావం దేగురు పరంపరాం'' అనుసూక్తిలో జెప్పినట్లు గురుపరంపరాధి
 వందన మారించి ప్రబంధరచనకు వడుము విగించిరి ఈయన అలంకార
 శాస్త్రమున జెప్పిన ప్రబంధ లక్షణములను పూర్ణముగా పాటించిరి
 ''అశీర్షనస్త్రియావస్తు విరేఖా'' అను నియమముననుసరించి హరి
 సద్యాగ్యంబు మాకీపుతన్, ఇందిర ప్రోపు నందఱన్ మొదటిరెండు పద్యములందును
 తమ భాగ్యములను రక్షింపవలసినదిగా ప్రార్థించుచు ఇందిరాహరులకు
 వసుస్కారములను సమర్పించెను. మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళా
 న్తానికావ్యాని ప్రథమే అనువియమమునకు అనుకూలముగా మంగళాదిగా
 శ్రీకారముతో పద్యమును వ్రాసిరి. ఇందలికథ, భాగవతమార్కండేయ
 పురాణములందు ప్రసిద్ధిగన్నది. కాన, ఇందలి ఇతివృత్తము ప్రఖ్యాతమని
 తెలియుచున్నది ప్రబంధము గద్యపద్యాత్మక చంపూకావ్యమైన కథ
 తక్కువగానుండి అష్టాదశశ్లోకలతో, అలంకార చమత్కృతితో నిండి శృంగార
 వీరరసములలో నొకటి చక్కగా పోషించ బడవలెను ఇట్టికావ్యలక్షణమునకు
 అనుకూలముగా ఇందు అనన్తవి ష్టన మారిరిగా ఎన్నియో ష్టనలుగానింప
 బడెను కునలయ్యానెలరాజకృత దుంధు భానుర వధ ఇందు నిరూపింపబడెను
 కావున ఈ ప్రబంధము వీరరస ప్రధానమని తెలియుచున్నది కవిసరులు విశిష్టాద్వైత
 మతస్థులు కాన లక్ష్మీనారాయణ ప్రార్థనతో గ్రంథర చనమారంభించిరి
 అనన్తడును, వైసలేయుడును 3,4, పద్యములందు సుందరముగా
 వర్ణింపబడిరి గురు భక్తి ప్రసత్తులు 5,6,7,8 పద్యములందు ప్రస్తుతించు
 చున్నవి. వాల్మీకి, వ్యాసుడు, కాళిదాసు, దండి, బాణుడు మున్నగు సుప్రసిద్ధ

కవులను **సామంత్యము** వచ్చును, తిక్కన, ఎఱ్ఱాప్రగడ **సమీర్ణ కవిత్వమును** 9,10 పద్యములందు సంస్కరించబడిరి. కృతికర్త **వంశాధి ప్లవము** 12 వ పద్యము మొదలు **11** పద్యము పూర్తియగు **సమస్తముగా** కలదు. 25,26,27 పద్యములందు **వ్యవస్థితములు కవిత్వ సంప్రదాయానుకులములై** యున్నవి.

28వ పద్యమునుండి చక్కగా కథా ప్రరంభము కలదు జనమేజయు మహారాజు కోరికపైన వైశంపాయనుడు చెప్పినట్లు కవివరోధులు ఈ కువలాశ్వచ రిత్రమును నవ్యకథను మధుమాధుగీధురిన్ వ్రాసెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసెడు అట్లే వ్రాసెదరు. ఈయన కవితలో నగమచ్చుతెనుగు పదములును నగము సంస్కృత సమాన పదములును గలవు 61వ పదమున బాల్యశిక్షలు అచ్చుతెనుగు పదములలో నిరూపించబడెను 62,63,64 పద్యములలో **తమ కాలపు** ఆటలను అచ్చుతెనుగు మాటలలో నిరూపించెదరు గ్రంథము మొత్తము పైని ఈతని **రచనలు** పెక్కుభంగుల గావించబడి అపాంశార పూర్ణ పండితుల గర్వభంగకరములుగాకలవు అచ్చుతెనుగు కవితపట్టుటలో కూచిమంచి తిమ్మకవి వీరికి గురువుగానున్నట్లు తోచుచున్నది. ఊతకరారు మహాత్ములు అనునట్టి లోకొక్తులు వీరి కవితలో లోకొక్తులుగలవు. 102వ పద్యము అల్లపాని పెద్దన్న గారి సేన పద్యము బోలెయున్నది. 114వ పద్యమున కవిగారి ఆత్మీయత అతి సుందరముగా గోచరించును. ఎవ్వతెయ్యవె భీతహరిణేశ్వర అనెడి పెద్దవామాత్యుని పద్యమును బోలెనది ఎవ్వడవీవు అనెడి 134వ పద్యము శ్రీవాధుని పద్యరచనా ప్రాధిమ్య ఈయని దండక రచనలో గలదు. కండము, తేటగీతి, సీమము, తరువోజ మున్నగు అచ్చుతెనుగు పద్యరచనలో వీరి దండె వేసిన చేయి ప్రథమాశ్వాసాంతపద్య రచనచే రాఘవాచార్యులుగారి పాండిత్య ప్రతిభలు సువ్యక్తముగా గోచరించును.

ద్వితీయాశ్వాసమున కథాగ్రంథము అకాశతారలనంటినది ఈయన కవితలో మల్లెనట్టినచేను, పులికడుపునఁజలిచిమయు, గ్రుడ్డియెద్దు చేనబడ్డట్టుగా, మున్నగుకావీయ పదముల గూర్పులు ముచ్చట గొల్పును. తృతీయాశ్వాసమున రామాయణ కథా సంగ్రహము అద్వితీయము. మత్తకోకిల, సుగంధిసృత్తము మున్నగు వృత్తపద్యరచన సందర్భము కూలముగా గలదు. వీరు సంస్కృతాంశ కల్పాటక భాషలకు చెందిన ఛందస్సులనుపరించి రచించిన వృత్తరచనలు

అపురూపములు. సామాన్యముగా పండితులకు అందుబాటులో నృత్యములను పండితుల పరీక్షా! అన్నట్లు 1.) కరంభానాత నృత్యము 2.) తప్పిపుత్తము 3.) వద్దువాభుత్తము మున్నగు నామములతో నిర్మించిన ప్రాసరి. అత్యాధునికమైన సామెతలను శ్వేత్యావహారిక భాషలో అనునందించిరి. అన్యదేశ్యములనిర్మించిన గ్రంథించిరి. 192వ పేజీ లోని లయగ్రాహి నర్త్యము లయగ్రాహిగానున్నది. ఈయన దండక రచనలోను, వచన రచనలోను అందెవేసిన వేయి. శబ్దాలంకార ప్రయోగదైచిత్ర, సోత్సంగారి రచనను మఱిపించునుటలో అతిశయోక్తిలేదు

చతుర్థాశ్వాశమున భాగవతకథను లలి సుందరముగా గ్రంథించిరి. ఇంతకమేన్ను సందర్శించెముగా శ్రీరామాయణ కథను సంగ్రహముగా విన్నవించి, ఇప్పుడు జనమేజయ ప్రభువునకు భాగవత కథను క్లగ్గసుందరముగా వినిపించు వందర్శమున కవివరేణ్యులు ఉపయోగించిన అచ్చతెనుగు సామెతలను లోకోక్తులును తామరి లంఘనంగా గలవు. 'అడినది ఆట' 'పాడినది పాట', 'కాటికి బోయినను కర్మగతి తప్పునకో' అనుపట్టిని అసంఖ్యాకములు. భారతకథను కూడ ముచ్చటగా ప్రభువునకు వినిపించిరి.

పంచమాశ్వాశము శ్రీకృష్ణలీలలను, సుభద్రావర్ణనమును, ఋతు వర్ణనలను పారకులకు తెల్పుటలో ఈనుపోకవి చూపిన వింతలు రెక్కకు మిక్కుటములు. ఉపమాకావి దాసన్య భారవేర్ధ గౌరవం దండిన: సదలాలిత్యం, పేసంతి: త్రయో గుణా: అన్నట్లు యాకవిశేషుడు రెండవకవిగా చెప్పవచ్చును. గ్రంథమును చదివితెలుసుకొనుట నుంచిది నేవ్రాసితేనేని 10 పేజీలకు మించి వ్రాయగలను చదువరులుచున్న మెచ్చకొనుటకు మారుగా, ఇంత అతిగా వ్రాయరాదందురేమో అని భయము, పాండురంగుకవి పదగుఫణము అన్నట్లు ఈకవిశ్వరుని పదగుం ము నిరుపమానముని తలసెదరు తప్పుడు 72 సం. వయస్సు వాడనుగాన శరీర బలము తగ్గుటచే వ్రాయుటలేదు. కాని వ్రాసినవో అదియొక్క చిన్న పాత్రము అగును. చదువరులను విసిగింప రాదు. సంస్కృతాంధ్రచంధో వ్యాకరణాలంకార శాస్త్రములో తెలియని వారు సరిదిద్దలేదునుట అతిశయోక్తి. శ్రీకువలాశ్వానిజయాశ్వామును అద్వితీయకవితా సుగంధ సంపూర్ణముగు ఈనుపో ప్రబంధమును ధ్రువాసాయోషకు అమూల్య భరణముగా రచియించి యిచ్చిన సుపోకవిశేషుడు శ్రీబుక్కపెద్దనావ్వయ

సుధాంబుధి చంద్రులు శ్రీరామచార్యులుగారికి చంద్రునకు మూలుపోగుగా
అభిప్రాయమును వ్రాసియుచ్చినవాడు వేదశాస్త్ర పండితుడు, విశ్రాంత
ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుడు, సోహిత్య విద్యాప్రసీద, భాషాప్రసీద,

తెలికిపెర్ల రాజేశ్వర శర్మ ఆంధ్రకవి పండితులకు సమాన్యుమాంజలులను
పరిచియును చేయుచిన్నానము.

అభ్యుదయ!

నాకు పుత్రస్థాయిలు చిరంజీవులు బి. టి. ఆనంద రామచార్యులుగారు,
పరిశీలించుచు యేపంగిన ఈమహాప్రభంధమును యథాశక్తి పరిశీలించితిని
ప్రయోదోధి మలామసి అవి పెద్దలు చెప్పిన నుడి నిత్యనత్యము. తప్పులున్నవో
విధానమైన పాతకులు మచ్చింతురుగాక తప్పులని తోచినవానిని సవరించి
అస్తకులును పితృభక్తిసంపన్నులును అగుమాలి టి ఆనందరామచార్యులుగారికి
పంపగోరిక. ముత్తాతగారు వ్రాసినదే ఈమహాప్రభంధము. వారు సేనోసంగిన
సవరణలతో జోడించి దీనిని అచ్చొత్తించగలరు. అన్యధాభావింపుకుడు
నాపూర్వజన్మ పుణ్యఫలముగా దీనిని పరిశీలించు భాగ్యము కలిగినది
నాకు వేదవిద్యావంశపుత్రులు అస్తకులు, అచ్చులును నాగ్రంధముల ముద్రణ
ద్వారా నాకు యెంతయో తోడ్పడిన చిరంజీవి బుక్కవల్లం తిరుమల
రామచార్యులుగారి మూలమున నాకు ఈగ్రంథ పరిశీలన భాగ్యము
కలిగినది. వారికుటుంబ పథ్యలకు శ్రీనాసుదేవుడు వనిత అయ్యురారోగ్యశ్వర్య
విద్యాద్యభివృద్ధులను వేకూర్చుగావుత్

ఇట్లు

కాండ్య వగోత్రోద్భవుడు

వేదశాస్త్ర పండితుడు

విశ్రాంతప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుడు

శ్రీమము జాతీయ, శ్రీరుద్రాభిషేక మహోత్సవ

ఆంధ్రవిరాట సర్వ పౌరమంత్ర రహస్యగ్రంథకర్త

తేది: 23-7-93

తెలికి పేర్ల రాజేశ్వర శర్మ

అతికరణ్ణయి వ్యవహారాలు

భక్తి నివేదనము

రామానుజ దయాపాత్రం జ్ఞాన నైరాగ్యభూషణం
శ్రీమత్ వేంకటాధార్యం వందే వేదాంత దేశికం
శ్రీమాన్ వేంకటాధార్యః కపిలాద్వికీర్ణః
వేదాంతాచార్య వర్యమేనవ్విధత్తాపదావ్హరి

శ్లో శ్రీమద్భక్తి వాఙ్మయము సురజ్యేష్ఠుండు సర్వములన్
హేమాంత్యము లాచార్యులు శ్రీ శ్రీ హేమాంత్య వేదేంద్రుని
స్వీకృత ప్రసాదము నాల్గుచేతులిడి తత్వోదయము లానించి యీ
భావారత్నముల వుగించు హరి సద్భాగ్యులు మాకీవుతన్

అతికరణ్ణయి పారస్వత సంస్థ చరిత్రలో శ్రీమాన్ బుక్కపట్టణ
రాఘవాచార్యులు గారిచే విరచితమైన శ్రీకుమారయ్యాళ్ళ విజయము అను
ఆంధ్ర ప్రబంధమును ముద్రించి ప్రచురించుటయు ఒక ప్రత్యేక స్థానమును
సంతరించుకొన్నది. తోగడ యీ సంస్థ, పారస్వత విభాగము వేదశాస్త్ర
పండితులు, పాహిత్య విద్యాప్రసీద, భాషాప్రసీద (విశ్రాంత ప్రధానాంధ్రో
పాధ్యాయులు) శ్రీ శ్రీ శాస్త్రవ్యులు రచించిన

- 1 శ్రీమద్రాధిపే మహాత్మ్యము
2. విరాట వర్ణము (నవనాపారికాంధ్ర భాషావచనము)
- 3 నూర్య నమస్కార ప్రభావము (మహాసామంత్రములకు ఆంధ్ర భాషము)

సంగీత విద్వాంసులు, సంగీత శాస్త్ర శ్రమతి మహాభాష్యం పెరిందేవి
గారినే వ్యయకల్పవేయబడిన

4. శ్రీరాధాపాక అష్టమాచార్య కీర్తనలు

5. వ్యయకల్ప చోళరత్నావళి

6. వ్యయకల్ప సంక్షేపరామాయణము

మున్నగు వేద, పురాణ, సంగీత గ్రంథములను ప్రచురించుట జరిగినది.

కాపి ప్రస్తుత కువలయాశ్వు విజయ గ్రంథకర్తలు నాకు మాతా సతా మహులైతాక,
మా బుక్క, పట్నం తిరుమల శతమర్దణ గోత్రీకులు. మునిమునదీ నైన వాకీగాక
త్రికరణ్యుని సంస్థ అరంభకులవైన మా అన్నదమ్ములు, చెల్లిండ్రు వారికి ముని
ముమలమే. మామాతా మహులలో చివరివారు, మూడవవారైనా శ్రీమూన్
మాడ భూషిశ్రీని వాసా వార్యులు గారు అత్యంత ధన్య జీవులు. కాకున్న
సుమారు 100 సంవత్సరముల క్రితం వ్రాసి ఈ ప్రబంధ వ్రాతప్రతి 4,
తరుములుగడచు చున్నమా దాని అచూకి ఎవరికీ పట్టకున్నమా తల్లిగారు
(మా అమ్మమ్మ గారు) వారి చిన్న ప్రాయమునయీ గ్రంథ విషయము ప్రస్తావించిన
విషయమును ౧౧ సంవత్సరాల తరువాత (వారి రిటైర్మెంట్) జ్ఞాపకము పెట్టుకొని
వలుపురు మా బంధువర్గముతో ప్రస్తావించి తెలుసుకొని, ముందు
విశ్వవిద్యాలయ గ్రంథాలయమునకు వ్రాసి, వారు తెలుసుగా తదుపరి శ్రీవెంకటేశ్వర
విశ్వవిద్యాలయ అనుసంధాన సంస్థకు వ్రాసి, పట్టినదిపట్టుగా యీ ప్రబంధ
అచూకిని తెలుసుకొని వెలువరికి తీసికొని వచ్చిరి. భగీరదుని ౨౦ ధృడ
సంకల్పముతో ప్రబంధ వ్రాతప్రతి అచూకి తెలుసుకొనుట యేగాక, యీ ప్రబంధ
బైలా విషయమునకు పట్టించుకోక వారి మేనకోడలు చిరంజీవి పొభాగ్యవతి
గోమతం విజయలక్ష్మి గారితో ఆ ప్రతిని కాపీ చేయించుటయేగాక, దానికి తిరిగి
అయిన శుద్ధప్రతిని వ్రాసి మిగిలిన కార్యభారమును మేనల్లుడినైన నానై యుంచి
నాకు, మా త్రికరణ్యుని పాదవ్యత సమితికి ఎంతయో మేలు చేసిరి. కాకున్న
వాకీ అదృష్టము లభించెడిది కాదు. కావుననే 'కులమునందు వాకీడు
గుణవంతుడంబో కులము వెలయునాని గుణముచేత' అక్షరాల
విజము. వారు యీ విషయమున పట్టించుకొని యెడల యీ గ్రంథముకాల
గర్భములో కలిసిపోయెడిది. కావుననే ధన్యజీవులు.

నారాయణుడు, పరమపురుషుడు, పురుషోత్తముడు, పరంధాముడు
 యిట్టివన్నియు అభివంతునికి పర్యాయపదములు. నకలకల్యాణగుణవంతుడైన
 భగవంతుని సంకల్పముతోనే పర్యమునూ జరుగుచున్నది. ఇట్లు శ్రద్ధ భక్తులతో
 ప్రయత్నించువాడు తప్పక కృతకృత్యుడగును. మా అలంకరి సంకల్పము శ్రద్ధ
 భక్తులతో జరిగినది కావున యీ గ్రంథము అనుకున్న రీతిలో వెలువడినది.
 ఇక మా ముత్తాతగారి గ్రంథము గురించి మునిమువడిగా నేను అభిప్రాయము
 తెలిపిన హాస్యస్వరూపిని పించును. అయినను త్రికరణ్యుని సారస్వత సంస్థ
 తరుపున రెండు మూటలు వ్రాయసాహించెదను భగవానుని దీక్షాపాదములు
 పురాణోపాసములలో పేర్కొనబడినవి. వాలుగు వేదముల సంకలనము
 ఉపనిషత్తులను గ్రంథీకరించిన తరువాత కూడా తృప్తి చెందని వ్యాసభగవానుడు
 నారదముని ప్రేరణమున యితిహాసములను కూడా గ్రంథము చేసి లోకమునకు
 మహోన్నతి చేకూర్చి పెట్టినాడు. శబ్దప్రదానములైనవి వేదములు కానీ
 పురాణములు అట్లుగాక మిత్రునివలెకథలద్వారా భగవద్భక్తి సుప్రదింతును
 హిందూసాహిత్యమున పురాణములు అతిప్రధానములైనవి భాగవతము
 పురాణములలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠము ఎందుకనగా భాగవత రచన తరువాతనే
 వ్యాసునిపార్వతి మనశ్శాంతి కలిగినది శుకుడు వర్ణిస్తున్నకవి జెప్పిన భగవత్సత్వము
 భాగవతము. ఇందుభవంతుని గుణములు, కర్మములు, నామములు అనేక
 కథల ద్వారా కీర్తించబడినవి. భగవత్ప్రాప్తికి భక్తియే ముఖ్యోపాయమని భాగవతము
 చెప్పుచున్నది. శ్రీకువలయాశ్వవిజయంబును సత్రుబంధమున వైశంపాయన
 ముని యువదేశించగా జనుజయ మహారాజు శక్తులతో వినిన నృత్తాంతము

ఇందులో దుందుభాసుర వధ శ్రీకువలయాశ్వమహారాజుచేగవింతుట,
 మరియు మధుకైట భామరుల నృత్తాంతము ప్రధాన విషయములు. కానీ
 తృతీయాశ్వసమున రామాయణకథ, సుందరాకాండ అత్యంత మనోహరముగా,
 అతితేలికగా అర్థము చేసుకొనుటకు అనువైన శైలిలో వ్రాసిరి. సీతాన్వేషణ
 పాదములందు ఎటుల జరిగెనో ఈశ్రీంది వద్యమున చిన్నతెనుగు పదంబుల
 చూడుడు.

పి.మేడల నెక్కియు గోడల నెక్కియు

మడుపుల్లోక్కియు మచ్చులెక్కి
 మాటిమాటికి జాటు మాటుచోటుల కేగి
 చోటులగని నిద్రపాటు మీద
 రంగులంబులు రచ్చ పట్టులు మెట్టి
 శృంగాటకమ్ములు తొంగిమాచి
 బందులుండె డిచోళ్లు పందలుండెడి చోళ్లు
 పెందలకడ నందుగొందులరే
 మూలముట్టుగఁ గవియెనాఁ సోలతండు
 నిదియది యటుంచునొగి పనియింపవల
 బట్టియనుమఁడు మెట్టని యట్టనేల
 లెక్కకును బెత్తెడైనను లేదు నుమ్మి

గీ. ■■■ వెలకి యతడు వేసారి వేసారి
 లరిగినట్టి చోటికరిగి యరిగి
 బలముగాఁగూర్చు బలముల్లట్టగా
 రామువత్ని కావరామిగదలి

నాథన ఆత్మానమున భాగవతకథలో శ్రీకృష్ణుడేవుని ■■■ క్లుప్తముగా, భారతకథ
 అరణ్యవర్చ నిరాలవర్చ కథ, భగవద్గీతవిషయముల పంగ్రహముగా మనమునకు
 పొత్తుకొనువిధమున కలదు

కేవల ఆత్మానము, కువలాశ్వుండు విజయదుందుభిమ్రొగించి ■■■ కేవల
 పరస్పాదియై శౌరిచక్రమహిమనేదుందువిహతమార్పుట చక్కగా విశదీకరించిరి

పైభాగములన్నియు ఆశుకవితాధారగద్య, పద్యంబులలో అనేక
 ముత్త్యులాంకార శృంగార వీరరసా స్వాదవ శ్లఘనలలో అనేక అచ్చతెనుగు
 నుడికార పదజాలములలో వారు పంకల్పించిన విధముననే యీ నవ్యకథను
 మధు మాధురీధురీన్ ప్రాస అబ్బా! మాబుళ్ళిపట్టణ వూర్వ పంశీయులలో
 యింతటిగొప్ప కవులుండుట నలన కోటికవ్యప్రదాతలనగ శ్రీనైష్ఠనమున
 పీఠాధిపతులుగ నుండిరి అని ■■■ మన్నది. ఈ మాబుళ్ళిపట్టణం **విజయవాడ**
■ నంజాభివర్ధన చదివి తేనే గ్రంథము ఎట్లుండునో తెలియవగను.

పి. ఏనంశుండున నావిధి విందిరి

శ్రీనాథయ్యామున శ్రేష్ఠమునుట
ఏనంశుము ధాత్తు శ్రీనెంకటేశుండు
తాతగారిది పిల్లిరాహుమదిగె
నే నెడయును నాడు ధీవిధి ప్రాయులు
వలెమది నతులకాచార్యులైరి
ఏ నంకకార్యులు నింపుసాంపార స్థై
నాచార్యులైరి కాంచ్యాది విభుల
నార్యులే నంశమున సదాచార్యపురుషు
లైనుపంతులు కోటి కవ్యా ప్రదాత
శ్రీవైష్ణవమునఁ బితాధిపతులు
నట్టి శతమర్దణాప్యయం బరుమహిని

గ్రంథ ముద్రణజరుగుచున్నకాలమున జరిగిన ముఖ్య సంఘటనలు

1. త్రికరణ్ణయి పాదస్తత అధ్యక్షులు శ్రీఋత్తివట్నం మోహన రాఘవాచార్యులు గ్రంథమున చాలాభాగము ముఖ్యముగా మందరాకాండ స్తోత్రం కల్పిం చేసివారు. వారు అప్పటికే హైద్రాబాద్‌లో అన్యస్థులుగా నుండిరి. 8,10 నెలలక్రితం గుంటె ఆచార్యుల చేయించుకొనిరి. ఎటువంటి యిబ్బంది లేకుండా క్రియవతి దయ వల్ల తేమముగా నుండిరి.

2. మా రెండవ అన్నగారు శ్రీమాన్ ఋత్తివట్నం తిరుమల రాధా కృష్ణమాచార్యులుగారు క్రిందటి అక్టోబర్ 94లో అన్యస్థులై కాన్పూర్‌లో బధపడుచుండిరి. వారు యింతటి తీవ్ర బాధనను భరించుచూ కూడా ముత్తాతగారి గ్రంథమున ముఖ్యముగా మందరాకాండను చదివిరి మిగిలినకొన్ని భాగములు స్తోత్రాదిద్దిరి. అంతటి బాధనను భరించుచూ కూడా తనకిీ అయుర్దాయము లేదని తెలిసి ముత్తాతగారి శైలిలో ద్రాసిన అయిదు పద్యములను క్రింద పొందుపరచు చున్నాము.

ఉ. ఎంతని నంతచెందినను చేరదురైన కృపారంబునన్
చెంతకునూడలేకను ఆభాగ్యుని పెన్నిధి చేయికారరా

పాఠం **1** యోచనం పోయేడికాలము **10/10/19**

సంతోషముచెందకన్ వతము వేడుము రామునిది వ్యపాదముల్

ఉ. అంజని నూనుడాకు వరుధ్యుడు దీనుల రోగగ్రస్తులన్
మోధ్యసంతటను సంతతమున్ మరివారి పేదకన్
రంజితోడుతన్ సదయ రాముని **10/10/19** నవంచలంబు భ
క్తింజనుత్యముల్ కలుగ కాచును బ్రోచుద యాంతరంగుడై

ఉ. అన్నిట తల్లిపోలికలె నాపని యుందరు మెచ్చుకోలుగా
మిన్నటగాన రీయలను మానక విద్యయు పాహిత్యంబునన్
ఎన్నిట యేమియుండను యేవిధియొగతి నాకుకల్గెనో
వన్నిది యేశరణ్యము అచంచలభక్తితో వేంకటేశ్వరా

ఉ. వాదనమేమియున్నది నాకునుగాగ యపూర్వరత్నముల్
వేదన కొచ్చి బోయునది యేమి **10/10/19** నాడు సీతయున్
వేదన గాకాకిటను వేగిన గుండియ తోడు పిడిమన్
కాదనలేను నేను మిము **10/10/19** కార్యము కాకపోవునే

మ. జనమందొందితి పుణ్యదంపతుల రాజ్యలక్ష్మి వృషంబోచా
ర్యునికిం ఈశ్వర **10/10/19** మార్గశిర రాకాపూర్ణిమ రాశిలో
తనియంగా మరివారేసలము తప్పిస్తరగా చేర్యం
10/10/19 మామూల పితారుకుంమిగిలె దేవానీకీయా జీవితం

3. మూడవ విషయం ఈగ్రంథమును ముందు లెటర్ ప్రింటింగ్ **10/10/19**
యిద్దానుమకొని గూడా తెలుగులిపిలో డి.టి.పి. మీద శంపూకృతరైజ్ చేద్దామని
S.S.డేటా ప్రాదక్ష్య **10/10/19** మమూవాగా కొంచెం పనియివ్వగా **10/10/19** రెండు
నారాలలో **10/10/19** అశ్వాధం పూర్తిచేసి యా D.T.P శంపూకృతరైజ్ పని నారకే
పూర్తిగా యిచ్చుని వారే అంతాపని ఉచితముగా చేసియిస్తామని వేడిరి. **10/10/19**
యొకవలొక్కవిజయము ప్రారంభించిన నాటి నుండి అంతకుమునుపు **10/10/19**
దొరుకక బాధపడుచున్న నాల్గుకు చేతివిందా ఎడతెరువ లేకుండా పని వస్తున్నా **10/10/19**
ఈ విధమైన సంఘటనలు తెలిపి తెలియనివి కోకొల్లలుగా నుండుననియె

చేమనుకొందును.

గ్రంథప్రతులు విక్రయించిన ధనముతో మా యీ త్రికరణ్యుని పాద్యుత సంస్థకు యిన్ని నాళ్ళు అర్థికముగా ~~సహాయము~~ నిధి ఏర్పాటు చేసియుండును. ధార్మిక, ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రములలో వివిధాంగముల కొరకు గూడా 100 సంవత్సరముల క్రితం జన్మించిన మా ముత్తాతగారి గ్రంథము పనికొచ్చుచున్నదని వివస్రతుతో తెలియచేయుచున్నాను.

మరియు పాఖాత్ శ్రీ శ్రీ వైష్ణవగణానుజిత యాశ్రమిని అంకితము చేమకొనిన మాతాత గారే కాకుండా ఆయన వారసుల మైన నేనుండరనే ~~మా~~ యీ గ్రంథముద్రణ విషయమై పహాయవదిన ~~విష్ణు~~ తిరుమల దేవస్థానము వారికి, తన రీసర్చిపనితోపాటు వ్రాతపనితోనున్న యీ గ్రంథమును శ్రీ వేంకటేశ్వర యూనివర్సిటీ రిసర్చి ఇన్స్టిట్యూట్ ~~తిరుమల~~ నుంచి శ్రమకోర్చి కాపీ చేసిన చిరంజీవి పాఖాగ్యవతి విజయలక్ష్మికి, గ్రంథమును పునఃపరిశీలించి అభిప్రాయములిచ్చిన శ్రీ తెలికిచేర్ల రాజేశ్వరశర్మ గారికి, ప్రా. శ్రీమాన్ S B రఘునాథాచార్యులుగారికి ఈ గ్రంథ ముద్రణ విషయమై అతి శ్రద్ధవహించి అచ్చు చేసిన కర్నక్ ఆర్ట్స్ ప్రింటర్సు, న్యూనల్లకుంట్ల, హైదరాబాదు వారికి త్రికరణ్యుని తరువున నాశ్రయజ్ఞులగు తెలుపుచున్నాను ఇంతకూ చెప్పవచ్చేది ఏమంటే 100 సంవత్సరముల క్రితం జన్మించిన మా యీ ముత్తాతగారి గ్రంథరాజము వెలువడి గ్రంథ ప్రతులు విక్రయించిన ధనముతో మా త్రికరణ్యుని పాద్యుత సంస్థకు యిన్ని నాళ్ళుగా వున్న అర్థిక యిబ్బంది తొలగి తగు నిధి ఏర్పడి యింకనూ అనేక ధార్మిక ఆధ్యాత్మిక, పౌరస్పృతిక కార్యక్రమములలో వివిధాంగుడవోవుచున్నదని వివస్రతుతో తెలియచేయు చున్నాను.

ఇట్లు

జి.టి. ~~నాగి~~ రామాచార్యులు

కార్యదర్శి 11.3.96

త్రికరణ్యుని, టి ఆర్.టి 141,

విద్యానగర్ కాంపి, న్యూనల్లకుంట్ల పోస్టు

హైదరాబాద్ - 500 044.

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము

1.	దైవప్రార్థన	1
2.	కృతికర్త వంశాభిషేకము	4
3.	కువలయాశ్వా విజయ ప్రారంభము	7

ద్వితీయాశ్వాసము

1	శ్రీరామాయణము	79
2.	నుందరాకాండము	118
3.	కువలనకృత యజ్ఞాశ్వాసంధము	165
4	దశావతార స్థగము	167

తృతీయాశ్వాసము

1.	భాగవతము	172
2.	శ్రీకృష్ణ రీతిలు	180
3	రుక్మిణీ కల్యాణము	182
4.	మోక్షము వధ	184

చతుర్థాశ్వాసము

1.	మహాభారతము	201
2.	నుభద్రా స్థగము	227
3.	అరణ్య పర్వము	246
4	విరాట పర్వము	258
5.	ఉద్యోగ పర్వము	279
6.	భగవద్గీత	300
7.	యుద్ధ పర్వము	301

పంచమాశ్వాసము

1.	దుందుమారు దండయాత్ర	339
2.	విజయము	343

శ్రీ

కువలాశ్య విజయము

బుక్క పట్టణ రాఘవాచార్య ప్రణీతము

ప్రథమాశ్వాసము

౧. శ్రీమచ్ఛ్రీధర నాథవద్భుజ సురజ్యేష్ఠుండు నల్కొమ్మలన్
హేమాద్భుతము లానందోయి శిశుతా హేనాత్మ వేర్వేదని
ప్రేమ ప్రేమను నాల్గుచేతులిడి తత్క్షణంబు లానించి యా
భావారత్నముల వుగించు హరి సద్భాగ్యంబు మాతృపుత్రన్ 1

౨. ప్రాకట రూపు కమ్మలకుండుండువు తల్లియు రత్నగర్భ ర
త్నా కరుణదయరాజ తనయున్న సుధాంశుడు దాసులెన్నఁదా
శ్రీకడు బుట్టుభోగియని చేయవెదంబలి రాజి ~~నా~~
~~నా~~ నాగజారిపొది చెందిన యిందిర ప్రోవువందఱన్ 2

౩. మెచ్చుగ గొప్పమెచ్చు ~~మే~~ మేమ ప్రమానపు పూరిపొన్నగాఁ
ద్రిప్తపణా మణులృణులు దీపములట్టులు మేలి కట్టుగాఁ
బొప్పడఁ గుత్తిలోకములు బోడకు ~~మ~~ వలంచు బాగరం
బొప్పడి ~~మ~~ ~~మ~~ బ్రోచు నవంతుని ~~మ~~ వెంతయున్ 3

౪. ముఖవిభవోద్భవ చందనవనంబు
లోయధి స్వర్ణుని లోడఁ గూర్చి
బదనన్ది కృష్ణసంధ్రమదనే కావోక
హములు బంధుని మోడ్చి నమగమింప
నల్లి నింగికి ~~మ~~ నతల నాసులు శేషు
సునికిక బ్రహ్మజ్యనుమమఁజేర

దిద్దిర దిరుగుచు దివికిలేచిన యెడ్రు
 తాలాడు గోలి గుండ్లనుకరించు
 భీరునడి పీట ముక్కిరి చిక్కిత యయి
 పైకి విశ్రాంతి ~~కాదు~~ ~~పుష్ప~~ ~~భరి~~
 నమ్రత హరణార్ద్రమై దివికరుగునట్టి
 వైన తేజును కోనరింతు నందనములు

సీ. శ్రీ హయగ్రీవుండు చెలగి కాపురముండె
 నే ధన్యజాన్వయ ~~కాదు~~
~~యెడల~~ యేండ్లకే యేధన్య నరియించె
 వెల్లికొల్లలుగాగ విద్యరెల్ల
 వేదాంత దేశిక చిరుదే ఘనున కిచ్చె
 గండపెండేరమ్ము ~~కాదు~~ శౌరి
 శ్రీ విశిష్టరైత సద్భావ హరివంద
 నమునకే ఘనుడు నందన మమమ్ము
 నర్వతంత్ర స్వతంత్ర ~~కాదు~~ నరన్
 హస్తకృతి కర్త విష్ణుఘంటావతారు
 శ్రేష్ఠ నాకవితార్కిక పింహ వేంక
 తార్య దేశిక వర్య వేవలి సులింతు

5

ఉ. మేలగు విష్ణుపాన్యగుట మేలము లాడ వాణీకుండుండనున్
 దాలిసి దూలి ~~కాదు~~ దవ్వరణాచినన్ నదల్పగా
 పీలగు నంచు ~~కాదు~~ గతవేళము పూనెడు సైవ్యనాథునిన్
 జాలగ మేలు లిమ్మునుచు జాగిలి కేలు మొగిచ్చిమొక్కిదన్

6

క. విస్తరి విస్తలాచ్యుత వ
 క్షణల లక్ష్మీనివాస సౌధాగ్రమునన్
 న్వస్తరి నదుచ్చదీపము
 కౌస్తుభమును శస్త్రదమును గణులింతుమచిన్

7

యజ్ఞాన బుజ్జ్వల లుజ్జ్వల లురించుఁ గనురించు
 సర్వసురీకంఠ మోత్రములను
 యద్రావ ముద్రావ మదరించు వడఁగించు
 ముద్రావ ముద్రావ మురులకు ను
 యత్పాతముత్పాత మదగించుఁదొడఁగించు
 సాధుపులకును వ సాధుపులకు
 యద్ధార యుద్ధారయై యూర్ధ్వ దీధ్యను
 గని యనురీ సురీ కజ్జలముల
 యద్గ్గణముసగము జన్యములందు
 కనుదులయునుదులఁ గొనరి కొనగఁ
 దత్పుదర్శన శంఖ గిం కృపాణ
 శార్గములు సత్రసారణములే సంస్కరింతు

8

భూమికి దిగు కాలానఁ గాలన
 వేడ్కనెవ్వఁడు తొలి విడిది యయ్యెఁ
 బ్రేమబారగ న్నగ్ని వామలూరుజాఁ గొల్చి
 పురాణాలి జన్మభూమి
 తొలునల్కుతల చిక్కుతొలఁగించు దువ్వెనఁ
 బంచము శ్రుతి కర్తఁ బ్రస్తుతించి
 గణనీయమతి యైన వణివ నూనుఁదలంచి
 యంజలి వతంజలికిని

దనకు భవభూలికిని గనిత్యమునఁ దగవు
 పానఁగ నెవ్వని దానినిఁ బొగడ వాణి
 యట్టి కవి కాలిదాసుని దొట్టి తలతు
 దండికవి బాణముఖులను దండికవుల

9

తెనుగునునకు నరూఁ
 దని మున్నఁగొన్న నన్నపాఠ్యుఁగవిభ్ర

హృన్మ దిక్పయజ్ఞ నెక్ష్టనః

బవినడి ~~అపరం~~ బ్రబంధ వరమేశ్వరునిన్

10

■ ప్రకట ~~అ~~ పూర్వకపులమ

~~అ~~ వరాధునిక భావి నకల మకపులన్

మక్కితుల మన్నన సేయుదు

కొలుపున బాస విడుమంచుఁ మకపుల నంచున్

11

కృతి కర్తృ నంశాభి వర్ణన

సీ. ఏ ~~అపరం~~ నావిభువింవిరి

శ్రీనాథ ~~అపరం~~ శ్రేష్ఠమునులు

వివంశమున భక్తు శ్రీవేంకటేశుండు

తాతగారవి పిల్చి దావామడిగె

నే నంశమున ~~అ~~ ధీవిధిస్థాయులు

~~అపరం~~ కాచార్యులైరి

ఏ నంశజార్యులు వింపుపాంపార ప్తె

నాచార్యులైరి కాంచాది విధుల

నార్యభేషంశమున నదాచార్యపురుషు

లై నపింతురు కోటి కన్యాద్రదాత

లనగ శ్రీవైష్ణవమునఁ బీరాధిపతులు

నట్టి శతమర్దణాన్వయం బలరు మహిని

12

శా. ■ నంశమున బుట్టిరార్యులు మహా హోవ్యద్రవక్షర్ మధీ

దివ్యాఖ్యుర్ నలా దాక్షిణాత్యులు మహా వీర్యాత శాస్త్రజ్ఞులున్

ధీవిభ్యాతుని రాజనార్య శుభబుద్ధిస్సూటి వీద్రాజ

భావింపించి నపింపజొసఁ దనన భ్యాఙంబునన్ మూరిగాన్

13

ఉ. ఆయన కీర్వరాత్మజా లనంత మధీమణి చిహ్నయాఖ్యుడున్

ధీయుతులందుఁ జిహ్నయకు ధీరుట గల్గిరి పుత్రులిర్వరం

దాయత కీర్తి శాస్త్రములయందును వేదములందు నవ్వెరి
ప్రాయుడు రామచార్యుడని రార్యుడు పొందితి నాది సింహాస్థు 14

అవల ముఖ్య వర్మయగ వాఙ్మయరుటూరు ముఖ్యగ్రహారముల్
భువిని గడించె వాగ్మయిని బుత్రకులా పరదార్య పీఠరా
ఘన ననుభిక్కు భిర్మ రుఘస్థితి రెండవ పుత్రుడెంతయున్
జెవులకు వింపుగాఁ గృతుల జెప్పను నత్కపుల్లి రొనన్ 15

పరిచివర్మయందు గవియెను పరిసుతుల
విపుల పొందిత్య శోభితు వేంకటార్య
సల యనంతార్య రామానుజార్య రంగ
యార్యుడైయాయ కాళ్యగ్రయాయ హాయి 16

శిష్టులగు వేంకటార్యులన్త పుత్ర
ఘనము గవి శతవర్షము ల్మిలగి మనియె
హాయిలుగవి యన్తపుత్ర బహుధనమమ్మ
అని శతీం జీవ ముడుల్పార్థకముగ 17

బాగు మీఱంగ వారలలోఁ గన్పె
సోదరుడు లేజరిజ్ఞను నాదుజనకుఁ
దార్యుడొ శ్రీనివాస తాతార్య వర్మఁ
దాంధ్ర గీర్వాణ పొందితివ వెముడగును 18

శ్రీనివాస తాతవర్మయందు పింగ
మాంబయందుముచ్చ రాత్మజాలను
గవి ననంతవర్మయను నమ్మరాఘనా
చార్య వేంకటార్య వార్యహితుల 19

తగునని మెచ్చగఁ
బదియాఱవ యేట సొర భాషాండ్రముల్
విదితముగా నింగ్గీషున
నొదవఁగ నష్టావధాన మొనరిచి నాడన్ 20

శా. విద్యాన్ వేంకటాద్వై బాండిలిని ■ ద్రేలిం శక్యంబెయే
విద్యత్తే పర్వత వన్నతండు భావించంగ మాజ్యేపిరో
వద్యేత ప్రతిభురేలు వభయందస్తానధానంబు వే
నద్యావాలతః జిప్ర యాతండును మెచ్చంగా కనూజోడశిన్
సుదీర్ఘక ప్రితివ వజ్జివా విపుణిలిన్ మేల్మేలు న్నధింపగన్

2

క. శ్రీమచ్చర మర్దణగో
త్రామల శశివేంకటాద్వాయార్యకనూజాన్
మామ కజవకు భజింతుల్ర
ధానుహితున్ శ్రీనివాస తాతార్యగురున్

గీ. లక్ష్మీభక్త మదద్దాంగ లక్ష్మీ వయ
కొమరుగవియెను వేంకట గోపయాభ్యు
నతండు దీర్ఘాయురారోగ్య మత సుపిత్ర
నత్యరంవర వెగడు నాచంద్ర

27

స. ఇట్లు నిజానుపారాయణ జనామ పరాయణుండగు శ్రీమన్నారాయణునకు
వారంబుగా ప్రాచార్య ప్రాచార్య పూర్వార్య భి ప్రార్థకంబుగా
బహుపారంబు కైవారంబు పేసి నవాత నాధునాతన భావికాలిక నుకవుల
భావంబున సంభావించి నానావిధ రేఖ్యపద సీరంద్రంబగు నాంద్రంబున
దివ్యకథా భవ్యం బుగా నొకనవ్యకావ్యంబు రుచికరంబుగా
రచియింపంబూని కృతిని మానవుల కొనంగుట విహీనంబనియు నట్లే
యుభయలోక భయానకా వర్ణాపాదకంబగు వ్యర్థకార్యంబు కలుషదురామయ నిరాయాస నిరాకరిష్టుడగు శ్రీవిష్ణునకు దాన
సోషకుడగు వాసుదేవునకు పర్యాభీష్ట ఫలప్రదాయకుడంబు శరణ
శరణ్యుడంబు శరణాగతి విద్యుతత గీత శాస్త్రాభిధాయకునకు నృసింహ
వర్ధిష్ణునకు శ్రీకృష్ణునకీ కృతి మమర్చించి నిష్ఫలంబగు నాజన్మము నఫలంబు
పేయందలంచి

పద్యంతములు

- క. మధుమధుర సుగుణ **గంధ**
 మధుమధునకు మబ్బరాకుమారమారీ
 మధువునకు మార్ధవునకును
 మధురాపుర నందగోప మాణవకునకున్ 25
- క. దన **దండ** కుచేలునకును
 జనపాలునకున్ యశో విశాలు వకులనల్
 ఘనకనక చేలునకునువి
దండ సుశీలునకును యదు బాలునకున్ 26
- క. విష్ణునకును బరిపాలిత
 జిష్ణునకును గోమృదావిష్ణు దధి పయో
 ముష్ణునకును శుభనంద
 ర్దిష్ణునకు సహిష్ణునకును శ్రీశ్రీష్ణునకున్ 27
- వ. సమర్పితంబుగా వాయునర్పం **బ్రాహ్మ** **కప** యాశ్వ విజయంబను
 సత్రబంధమునకుఁ గదా ప్రారంభం బెట్టిదన 28

కువలయాశ్చ **జలయ** **తథా** ప్రారంభము

- క. వైశంపాయన ముని యువ
 దేశింపఁగ నివిధకథలు ధీవిధివిధి
 వేశాభుఁడు జనమే **జనమే**
జనమే గువలాశ్చఁ గూర్చి యాశ్చర్ధింపన్ 29
- వ. సవివయంబుగా మునిశిష్టనియే 30
- ఉ. మౌనివరామరాశవము మాదిరి మాధురి నీమృదూక్తి మెం
 తేనియుఁడేనియన్వహను తెంపు జనింపఁగ జేయుగానదే

ఏమల వానియాని యఱుపేము తృప్తివిగానఁ గాన్కగా
వాని వానిముగ్ధుగొని నవ్యకథన్ మధుమాధురీధురిన్

31

క. కువాలాశ్వుఁడవెడు భూపతి

మలయము న ధుంధు మారకుండెటు లయ్యెన్
జెప్పులార నినదలంచెదఁ
జపులూరఁగ నుడువునునిన నయమి పలికెన్

32

మ. నరరత్నాంబిత భర్త హర్ష్య శిఖర వ్యానక్తి తారాలి భా

మాంగళ్యన పుష్ప తోరణ గతిన్ కోర్కెగా ధాత్రీ
హరి ముందించు దయించు నంచుఁ బురి పర్వతీతఁగాఁ నా
నరయూ తీరము నందయోధ్య వెలయు న్నర్వాసురా రాధ్యయ్ని

33

ఉ. కాపురముండు లక్ష్మీ కలకాలము గాలము వైరి గుండెకున్
గాపురమాధివాడుండట గణ్యసుగణ్య నుహర్ని శంబులన్
కాపురమ్మ నమస్త భువికా పురమెప్పుడు నొప్పులొల్పఁచున్
గాపుర మంచు నవ్వు నలకాపురి గోపురి నన్నగేభ్యుడున్

34

సీ. మహిని లింపులు నిస్సమమునఁ బంచ

వల్లహాస్రామ్యల పలుకు గోనరు
రామత్రయమకంబి ధనో నర్జునుల కంటె
శూరతన్వపు లెచ్చ మాపు వాసి
ది జ్ఞాత్రనిధి యుండు ధిక్కరింతు కుబేరు
బేరులు నంచద బేరువాడి
తెగఁబండి యొఱుగు ముద్దిరును ముక్తిఱులుగా
నవ్యముల్నా లనజాలి కెనుడు
నచ్చరల మచ్చరించును వి _ నిడి
మచ్చికును బచ్చవిట్లుని మరులుగొల్ప
నలఁతులలఁతులఁ గవలెంత వానినైన
వెలదియింతులు వెలయింతు రమఁగు కొండ్ర

35

ఉ. అందలి భీయ పాలములు నొకడొంటి తోడుతన్
 బండముగట్టి మన్నగ మువర్వుల లోకములంట వెంటనే
 ముందుదిగమ్య భూమికిని బోయెను వెన్నెటిదంట జాళ్ళిల్
 మంద మటంచు దానినిట మాటికి ఫేవ మిషంబునన్నగన్

౬ ఆనగరీతురంగముల వాదట గెల్వఁ గురంగ వాయుపుర
 పూని జయింపలేక తుదిఁ బొచ్చెము నంది యొకింతయేణముల్
 కానల దూఱి గడ్డిదిను గాడుపు మూల నణంగి కంటనే
 కానఁగ రాకపోయి నటుగాదె మహాత్ముల కోటు గల్గినన్

గురు కుంభము బురు శృంగము
 లరయఁగ మదివారి క్షురము అమితో తేదం
 బొరయుచు మువ్వర మువ్వరి
 కరులా ఘంక్రతుల గిరులఁగలకల నన్నన్

ఆపురిసాల రీతి యభియూతిని భీతి నొనంగి దాలవే
 యాపుర శాలి సత్పరిభయల్ల రసాతల పీనుపంబుఁదా
 దాపురసాల పాలములు దార మధారసభారవాహులై
 శ్రాపురసాల వాలఫలతందు రసంబులఁ గోరు వారికిన్

నల్లవిత ఫలిత పుష్పిత
 నల్లలిత ద్రుమలతాది నకలర్తుకమై
 యుల్లసీలి చైత్ర రథమును
 నుల్లసముల వాడు నవటి యుద్ధానములున్

ఉ అక్కడి సౌధరాజునయి హత్తిన శాలల పాలి లోపలన్
 జక్కగ నిచ్చలేగుటను జంద్రుఁడు వానికిఁ జంద్ర
 చొక్కెట నామమేర్పడియె నొప్పుదటన్న శిరోగ్రహములున్
 వెక్కనఁ జంద్రశాలలవి నేటికి నేటికిఁబిల్వరీ భువిన్

తలకొని పువ్వనంతులకు దారికి వద్దము లొట రాకపో
 కలగడు పంకటంబిడు మగరము లంచును వారి కీరు నీ

ధుల నమకట్టి కట్టిరి ప్రతోరులనందున పట్టియే జనుల్
 మూర్ఖసిద్ధియని సోమని పిధియటండ్రు నేటికిన్

ఉ. మించెడి సౌధకుద్యముల మీద వలంకదణార్థ మింపుగా
 నుంచిన కెంపు కుంచటుల నొప్పుగ బింపి పూల చెట్టులన్
 దెంచును జండ్రులేడి యని దృష్టికి నెత్తిరి గోపురాలపై
 గాంచు నెంచవక్రములఁగావునకై రోయెనున్

చ. రత్నజాల పరిమండిత తత్పుర బాహ్యసముట్
 మరచిర శాద్వలంబులని చూడగ మేయఁగ బోయి లేచుగో
 పురతపనీయ సింహముఖముల్ గవి భీతిరి చొకలింపుటన్
 ద్వరగలి దృష్టికాతురత వారి నేర్పరొవాటఁ బట్టియున్

ఏ. నకలాగమమ్ముల నకలాగమమ్ములల్ల
 ప్రకాండ సంకోభితములు
 మనునఁ ప్రకాండంబు మనునఁ ప్రకాండము
 ప్లలి నచనామోద మానహిల్లుఁ
 గాండప్రచారంబు కాండప్రచారము
 ప్లహిత పరామితా సహరమగుచు
 వహితభయంబడఁగి నల్లహి భయంబడగెను
 జక్రి మంత్రదరోచ్చాట నమున
 గోపురము రీతి విల్లిసిల్లు గోపురంబు
 నుచ్చ్య సంతోత కోటి వియచ్చరముగ
 ధనము విలసిల్లు యుద్ధ సాధనము వోలె
 నఖిల పరదాన యోగ్యమై యఖిల పదవి

క. ఆపురము తరణి
 భూపతులకు భూతుల భోగావృద్ధు
 కాపురపు రాజధానిగ
 దీపించును గోనలమున దివిజాలు మెచ్చన్

ఉ. మేలుగదేలు నావుదము మేలు భవీ వరుపాంమోక్షుడే
కాలుఁగ్గితందు నైరులకుఁగంతుడు కాంతలకంఠు నెల్లరున్
లీల సుతించెదమ్మ నవలీల జయించి నమస్త దేజుుల్
హయిగవిండుబోలె బృహదశ్వ వదేంద్రుడు కీర్తిపాండ్రుడై

47

సీ. భుజాదండంబు ధారుణీదేవికిఁ
బ్రియమైన సుష్టిర సీరి గాఁగఁ
పాణి కృపాణి తనర సుబ్బి సీ
సుంతినీ కజ్జల నుమన యింతఁ
దనకాననము సర్వధాత్రీపతులకు వౌ
దలను ధరించు పూదండ గాఁగఁ
కీర్తి నర్తకి తనరారు దేవతా
నగరాల నిత్యంబు నాట్యమోడ
సరాక్రమ సంపద తనరుచుండ
అఖిలదీపుల మనయంబు నానవాలు
తనదు లేజంబు దినముణి భాతెనెలుగ
భూమి పాలించె బృహదశ్వభూమి జాని

ఉ. సోయగంబు సుజనాదరణంబు రణంబు నేరుపుల్
పాయని కాయశుద్ధియు సుపాయ మపాయలేని మంత్రమున్
దీయని న్యాయపుత్తి వెనుదీయని బీరము నెంచుచూడగా
నాయనకెప్పు నాయన యెయ్యో వెనగా దెవరేయుగంబునన్

క. ఆయన ధర బాలించెను
నాయన సలెఁబ్రజలఁజూచిన యుగమునన్
నాయతముగ ఘన సౌఖ్య
నౌత్యముగవి సుగతి జగతి వరులునుతించన్

50

చ. గల్గె నందనుడవంతుడు తానలి రాజవర్తసుం
దతను కలాధురంధరుడహోయవమాన సమాన ధైర్యుడై

అతనుడు వద్దనాభునకు నల్లు జయంతుడు జంభబేదిక్ష్
అతులిత కీర్తిశాలి కువలాశ్వమహిపతి పుణ్యమూర్తియై

51

వ. అల్లుడయించినయతండు

52

సీ. భూమీశుడౌట నాభూమీశులకు సాటి

యౌనటంచన్న నేమంత నింత
నరదేవవతిగాన నరదేవ వతులతో
వౌను దీటన్న నేమద్భుతమ్ము
రాజసింహముగాన రాజసింహములతో
మరుడెదన్న నేమి యబ్జులపు నూట
సమవర్తి శుచిగాన సమవర్తిశుచులకు
సదృశుడౌనవేమి సందియంబు
నర విభాంతి విభూతి నమితి భోగముకాంతి
విక్రమ క్రమతోన్ల వృత్తి వనగ
కువలయంబున జూడగువలాశ్వడభి లారి
భంజకుండును లోక రంజకుండు

■

గీ. సర్వ సర్వంవహోచక్ర సర్వ భార
వహన సహనారి గహన సందహన దహను
సమరాను రాద్రాను హర వహన
భీముడన దగుగువలాశ్వ భూమిజాని

54

సీ. శృంగార యోనినా జెప్పుచొక్కచెగాని
కంతుడనంగుండు కాడెచూడ
మహినుధాంసుడనిన నూట మాత్రమె గాని
యిందుగళంకి గా నెఱుగ రొక్క
సురభియానుని యటంచును జెప్పుచేకాని
జాతిహీనుండు వనంతుడరయ
శుభాంగా సుజాతి సుహితుండు
నైనట్టి యీకువలాశ్వతోడు

గీ. కివెయిగా కంతుడుం గింతుడును మధాంసుం
 డును గిధాంతుడును మధాంతుడును
 డొమ్మయిని హస్తమశతాంతరమ్ము మమ్ము
 తరములెప్పుడెగ నెవ్వారి తరము లప్పు

||

గీ. దాబుగా తండ్రికంటె నేదాకు లెచ్చు
 చదవెనిలవీడు నకలశాస్త్రం బాద
 డ్రొమ్మగ్గి యితనినె ఘనుడంచు ముల్లుచూపు
 తులను బిట్టంగ బాదుల బాదుల

56

చ. అతనికి నేకవింశతి నహధ కుమారులు మారు మీలు వా
 రతను తనూవిలానముల నర్యమునంతువు లెల్ల నేకవిం
 శతి శకలంబులొక్కొక్కటి చక్కెగ ముక్కలు నేటి యాత్మ నం
 నుండును నెచునెచునె యెచునె జనియించిరి మంచి నించుచున్

57

సీ వేడుక మడిచుచ్చి వెదపెట్టె గుచ్చ తె
 ప్పలుగాంగ మొలచిన పైరనంగ
 గొమ్మ కొమ్మకు వేలకొలది గణదాసీ
 ఫలియించు ఫలము ఫలము
 స్వరములైనరముల
 విండె బూచిన పద్మనంద
 బగలు దీలంగడంగి మొగులు మొగి వింగి
 వొళ్ళిట బొడమిన వొళ్ళిలనంగ

గీ. శరధి బాదె బాదె దెరల దులలి
 బలునడి వెలునడి చిలుకు
 లొలికెడు రతనంపు మెలకెడు
 గొమరు మిగిలిరి కునలాశ్వుకొమరులబరి

58

చ. హరి విభవానారములు వారయగా బదిగానె దామనె
 నల్లకొదలచి బ్రహ్మయు నంతకుముచ్చి వాక్యతుల్

దొరయుటఁ బూర్తి మఱొక మూర్తిగ నీకువలొక్క ధయ్యంగా
కరయుగ నొక్క పూరుషున కందఱు పుత్రులంద శక్యము

ఉ. వాని తానినఁ నుపు వానిక లెనిన నెంచవచ్చుగా

కారయ వారితేలి కువలొక్కతనూజలఁ జెంచు దాడులన్
వారల మన్ను వెజ్జలను వలాలనుంజదినించు నొజ్జలన్
వారి వివారయూన పరివారము లెంచ దరంబె యేరికిన్

చ అజనపతి తనయులు వినయ నలమన్నులై వన్నుగా దమ్ము గమంగోను
జనమునకుఁ గమల పండు వొనరించుచు ననుదినము ననుపుగ వింపు జనించ
దినదిన ప్రవర్ధమానులై పన్నుదిన మనూనులై బాల్యకౌమార వయస్సుల
సమానవయఃప్రమాణకులగువయస్య మాణవకులం గలసమెలస బుద్ధితెలిసిన
కొలది నక్షరాభ్యాసంబయ్యుడద్య్వాసంగంబు సందాసక్తి గదురమి మనోమ
సారంబుగా నలసిన వివోదంబు లందాదరంబు ముదిరి నానాటికి నాలల
యందు దవిలి సైగా బడియందు వయ్యవారుగావించు గుంజిళ్ళు,
గుంజనకాలు, ముంజేలిమురుపులు, వంగుడులు, గోడసీసలు, కోరండము,
దండ పట్టలు, చెవుల పట్టలు, బుగ్గబూరెలు, వెన్నుగారెలు, తొడపాసిము,
ముంతపాగలు, బొండమెయ్య, బండమోత, పెడకాలు, పెడకీలు,
మొట్టకాయలు, లెంపకాయలు, సంతకీసులు, విలుపు కొలుపు తోనగు
మేనవెతలకు యాటవిడుపు తప్పుడెప్పుడని యెదురు నూచు
చయ్యవి తటస్థపడిన బడినాకిలి గడనఁ ద్రొక్క నక్కఱుతేదని చయ్యనఁ
దొలినాట వింటగోజాడి తెచ్చిన యాటవిడుపు ధబ్బులు మునిమాపు
దీపంజ్యోతి చెప్పి పిరి చుక్క రెబ్బలందుకొను వేర వయ్యవారి కప్పనము
నప్పన సేసి కప్పము పెల్లుడి బడిపెద్దకులుప్పు బిల్లములకుఁ గొండొక
ముట్టఁజేప్ప పోయి మఱల బడినాటి దనుక మఱలఁబడి
లాటల నందడిని గట్టనలుచుకొనఁ దలపెట్టక కట్టన పాత్తములు కట్టనయట్లై
పెట్టిన చోటనె పెట్టయుంచి విప్రుకయూజోలి కట్టపెట్టి వచ్చి యున్న
పాటంబులను మొదటి పాటంబు భీదుమి మొదలంబ మఱచి యయ్యవారికే
యొప్పగించి యాయన యేది చూత మొప్పుఁజేప్పు మనిన నప్పటికొద్దిరయో
నొకతప్పు చెత్తునన్నితప్పించుకొనవచ్చును తోడి బాలురతో ముద్దులకుద్దులై

బండియుఁ జెడుగుడు వచ్చిను వులి జాడు
 మచ్చన ~~ములు~~ నమ్మనములు
 నువ్వునబట్టిలునువ్వుట్లు నీగాట
 చీకటి మోదులు చిమ్ము చిచ్చి
 బొట్టనగోలిలు వెల్లుడు కాయలు
 చొగడాలు పాళియుఁ బగడపాల
 గుడుగుడుగు ~~ము~~ గుండేటి దాచాల
 దాచుడు మూతలు దండపట్టు
 కోలికొమ్మచ్చి దొంగాట కుందికుట్లు
 మేకలాటయు బులియాట రాకురాకు
 బండి చదరంగము పతంగి పాపురాల
 యూటయు దళావతారియు నవల మఱియు

అలంకయాలంక కోలాటములు మఱి
 గుట్టపుఁ బందెము లోగ్గడి పందె
 ములు గచ్చకాయలు మొగిలి పటంబులు
 గాలి పటంబుల గవ్వలాట
 నాల్గుకంబాలాట నక్కాట కొక్కాట
 నామన గుంటలు వత్తులాట
 చిట్టిపాట్టికాయ చిత్తర చిచ్చయు
 గుట్టపెక్కిచ్చును గోలి గుండ్లు
 గంగిరెడ్డాట మఱియు సింగన్న దాట్లు
 గోట దొడ్లుడుకాయ చెండాటాకి
 మూటపరి బేనులును దోయిలాటముచ్చ
 లాటకుప్పలు జల్లీల యూటలనఁగ

పి. బొంగరంబుల యాట పాడుగుచ్చ వెతుకుచ్చ

నవర తవ్వర యవ్వ చెమ్మ
నానపల్లవులు గోనెవ్వుచ్చను
జమ్మన గ్రోవులు బొమ్మలాలు
తూరవడుక్కాలు దోబూచివ్వులు
గుణగుణరేకులు కొంగులాట
గుట్టె గురిగింజ కుమ్మర పారెలు
పిల్ల మెతెంబులు పిల్లిగూటు
పేసగాజాలు గుళ్ళాలు వెతుకులాట
మచ్చ విద్దెలు నెఱవిద్దె మట్టిగూచ్చ
పిట్ట బాలురయాట బెన్నేనిగలవు
నావి నన్నింటి నాడిరి నయబట్టి

64

న. నాటికాలమున నాపుసాలు బాలురు పాఠశాలకుం బోవు తెఱంగెట్లనిన

క. పలకలు గంట

మ్ములు కవిలెలు తాటియాకు పాత్రములును
బలములుఁ జాఱకత్తులు
బలు విడిగొంపోదురెలమి బాలురు బడికిన్

66

క. ప్రకటము లిరువది యొక్కము

లకరన్నకిరీలు వెఱనులట రాశికములే
నికరముగ నన్నియొద్దులు
నకలములగు గణితవిధులు చదివిరి వారల్

67

పి. మునుమున్న యోనమాలను గుంటలన్ దిద్ది

యంత బట్టెడు గుణింత మెఱింగి
పడిగఁ బేరులు వేర్చి విడివేల యంటిట్లు
వరగఁ బుస్తకమును బట్టి యమర

కాండత్రయమును గంతపాతము సేసి
 యుటఁ బరశ్శక్తికావ్యయంబు సేయ
 బ్రకట కావ్యములు విద్యుత్తు నాటకా
 లంకారములను విశృంఖలుగను
 జదివి యష్టాదశ పురాణ సర్వశాస్త్ర
 వేదములు వేర్చి యాధమర్వేదములను
 నిట్టై చూచిన వారల వట్టై చూడ
 వింత వెంతటి బుధులనిపించి కొనిరి

68

ఇట్లు పరిసంతతులు రెండు వెచ్చి నడువఁ
 బ్రజల క్షేణము గన్నుల వండువగుచు
 సుచ్చ సామ్రాజ్య మహిమ సముద్రయమున
 నుండె బృహదవ్వ మార్తాండుఁడవుడు చూడ

హరితోడ వివదించి పీరియందు వచ్చెగా

కున్న నీ విభవ మెట్లుండ గలదు
 శర్వుతోఁ గలహించి సతి యిందు మండెగా

పర్య మాంగళ్య మెటులభింను

బ్రహ్మను విరసించి భారతి చేరెగా

కున్న నీవిద్య లెట్లుండఁదోలు

సల త్రిమూర్తులు నాండ్రకై యావహిల్లిరి

కాకున్న మహిమ యేకరణిఁ గల్గె

ననుచుఁడమఁగవి మనుజులు దమజరిపులు

మనువు ననువునఁబ్రజలను మనుచు ననుచు

వినుతి యొనరింపఁగనునలాళ్ళ విధుఁడు శుభుడు

జనకు ననుమతి యౌపరాజ్యంబు బూసె

70

అంత నొక్కనాడు బృహదవ్వ మహికాంతుండు తన యనంతరంబున నిరంత
 రంబు నిరంతరాయంబుగ నిజ తనయుండు రాజ్యపరిపాలన సేయవేర్పరచి
 తద్వృత్తాంతం బునఁబెట్టి రాష్ట్రజనుల క్షేణఁ జేరంగంబున వెల్లడిసేయ

మద్యేశించి యెంతయు వింతగ ~~చంద్రావతారము~~ పంతువంటివలెంతయు
పంతువంటివకు నాపంతుయేని కొంత ~~చంద్రావతారము~~ శుభప్రసాదములుగ ~~చంద్రావతారము~~
నుంతురులును, వారికప్పు మిన్నలవిపరమ కొన్న, కన్నాకులుతదంతికప్రాంత
వర్తులగు సామంతులును, దండ రెండవ ధండధ రులం బోలె నఖండ
భండవోద్దండ కోదండ చండ సాండి తీమండవారాలి హరిణ మండరీని
ఖండన పుండరీకాయ మానస్రచండ తూరకుండాలంటులును, దండోప
తండంటుగ దండడి నందడించు దండవాయక ప్రదాండంటులును, బ్రధాన
రాజ్య భార నిర్వహణ ధూర్వహతి విశదమతి విజిత శతధృతి శతక్రతు
గురుగుణ గణ నిధాన నిధాన మహా యోధాను యోధులును, జీరంతన
కాలప్రభృతి కులక్రమాగతా లీలా నాగలాది ~~చంద్రావతారము~~ విధ పుత్తంత బోధనా
సాధనా సాధారణ ధోరణీ విధానులగు ముఖ్య ప్రధానులును, సమరత శుభరతా
ప్రచారిత సుకృతి నిరయమతి విహితులగు పురోహితులును, వివిధ సత్కథా
సుధారస పంతుత పంతుర్పిత శ్రోతృ సామతానందన దురీణకులగు పారాణి
కులును, సకల శాస్త్రీయ సందేహ సందోహ నిరాయాస నిరాకరణ చరణ
పటు ~~చంద్రావతారము~~ భారతీ పద కటకర్షణంర్షులాయమాన వాగ్దరీ సహితులగు
నాటకాలంకార సాహిత్య సహితులును, వింత నిరవద్య విద్యానవద్య
వాణిగణనీయ పాణినియ, నశ్వేష శీమితా తేష కర్మశతర్క కాణాధ్యంజన
కాణాద, కర్మబ్రహ్మ ప్రశంసాస్పద మీమాంసాది షడ్వర్ణన విమర్శనా
జ్ఞానాంధంతమః కర్మన సుదర్శనులగు దీర్ఘ దర్ములును సుశబ్దాపశబ్ద
విచిత్రాకరణ శరణులగు వైయాకరణులును, దుర్వాద దూరీకరణప్రచార
దూర యాయుకగులగు వైయాకరణులును, ఇట్టి వివిధ విద్యా మండితులగు
నఖిల పండి తులను

అనన్య సామాన్య విధి సభా న్యమాన్య సుధా సుధుమధుర నదన సంగీత
భంగీ సంపూర్ణాక్షరణ మాత్రాతిమాత్ర విస్మృత సమస్తేతర వ్యాపార సభాస్తార
విస్తార సంపాదిత శిరః కంఠన పూర్వక సంస్తాయమాన శిశు వశు ఫణి ముఖి
నిఖిల వేత నానందసంధాయకులగు గాయకులును, భూయోభూయ శ్రోయో
విధాన విధానాభయ ప్రదాన వరణ శరణప్రణా నిలలతుట ఘటితాంజలి పుట
ముహుర్ముహుర్వార ~~చంద్రావతారము~~ ప్రతీహార పందర్శితముయ విరీక్షణ కర్మతులై

ప్రాపిత పంతులై యరిగాయై హోరాహోరి జోహోరు తిడుముదోర
హత్తులుగ హత్తులు లోన గునులు పాలరి యప్పనమ్ములుగఁగోవి వచ్చి
బరునడిఁ బ్రహూగా ప్రాంతముల హత్తుకోవియున్న పరన్నపా లురును,
వ్యక్త్యవిత్య భృత్యయిత మర్త్యహరిజేషణాక్షణ ప్రేక్షణీయ విజన్యత్నవ
లోకవ మాత్ర సంపుణ్ణ లోచనాపేచవక భాజన వభాజన వభాజనా పార
పరిఫణిత వారవవితా మంజ మంజీరకల శింజిత సంజాత
మహోల్లాసప్రతి వర్తన తత్పరముధులాలాస కలాప ధురందర పంజరాంత
స్సంభ్రమభ్రమ త్కీరణ రికావారంబును, విజన్యన విజయపర పరాజయ
సాయుగేవ శస్త్ర విద్యాదూర యాయుకాపరాజయ విషయ వివిధ విచిత్ర
కథాను సంధాన సంకలిత చరిత భరితావికల సకల మృతి పారపా
రాయణ నరాయణు లగు వందారు వందిమాగధ బృందంబును. పటప
పసులకుఁ గలసి మెలసి కనునన్నలమెలంగి తొలంగక యేనుముందేను
ముందనుచు నహనుహమికఁ జాట్టుకొని చుట్టలవలె విధేయతా జ్ఞానా
ర్థముగ వక్రన్యస్తహస్తులై బుద్ధి బుద్ధియునుచు శిరః పూర్వకంబు
గాఁదద్దయు నొద్దిక సుద్దుల నొప్పుకొనుచు నెల్లప్పుడు నృపున కభిముఖులుగాక
యించుక యెడ గలుగ సమ్ముఖమ్మునకుఁదొలంగి యోరపిలి నిలిచి
ప్రదీపభూతోర్వకాయులై భాపుక వ్యభావకులగు సేవకులును వృక్షణీయులగు
బ్రహ్మ శ్మత్రీయవిల్వార్ధ ప్రబర్ణులును, దక్కంగల రాజకార్యార్థ ముగా
నాచాను గోచర ధీ తాతురీ సంవజన ప్రపంచంబును బరివేష్టించు మురానలి
యుంబోలె విభుదేంద్ర మహావిచ్ఛాణ గురుముఖాధిష్ఠితంబై యలకాపురంబు
రీతి నగణ్యపుణ్యజననన్నిధాన విరాజమానరాజరాజాశ్రితంబై మహావీర్యవంశంబై
కైలాసంబుకైవడి సన్నిహిత రాజశేఖరాభంగుర పర్యమంగలావాప్తి
శృంగారవాసంబై భైరవగణాధిప శివీవాహన వ్యాసంబై సత్యలోకంబుగలి
నప్రతిపాత శ్రుతి నిశ్చితపు వార చతురావ్య రమాధిష్ఠిత భారతీనా
దంబై, సముద్రముకరణి ననంత ముక్తామణి విద్రుమ రత్నప్రత్యంబై,
వారణాసిమాడ్చి నవేక ఘట్ట మహావిచార ప్రచారంబై కాపారంబు సేరువ
సరసకుముదపుష్కరాభిరామంబై, యారామంబు తీరున వివిధ సుమన
స్సంవాహితంబై, కిరీటంబుంబోలె సమూల్య సన్నుతి వ్దగిత మూర్త్యాధి పక్త
విరాజితంబై, రజితంబు నలె వ్యవృంబై, మహారజతంబు గతిందమన మహాకుల

సంజాత వరప్రభా భావమానంబై యనమానంబై, మహానాథుని పామాన
మాహిత నమాధి నమాధిసమాన నమావిళంబై ప్రమాణాతీత ప్రమేయం
బయ్యును బ్రమేయాతీత ప్రమాణంబై, మహాధీర వీరభూర పారవిరాజితంబై,
యాశ్రిత మహాధరంబయ్య నాశ్రిత మహాధరంబై, వారదా శారదా
నారద పారదహీరదర తారధరహార నీహరపూర కర్పూర క్షీరపారా వారాసుకార
యోహికలంబై యొల్లరకు నల్లారు ముద్దైన యొడవ్బలగంబున సింగంపు
గద్దెయపైదద్దయు మహేంద్ర విభవంబుల్లినదనధిష్ఠించి యాకొలుపు వెలుపు
వలుపు గనుంగొన వలుపుచులుపుల గలుగదనియు వలువవెట్లైన రెండు
కన్నులు జాలననియు జనులు తమ కన్నుల కలుపు దీరగన్నుల
పండువుగగనుగొనగనుగొనల పాగి కొనపాగు కటాక్ష వీక్షణాస్కృత
పూరంబు నముక్షణంబు మనవుల వారిపైఁబ్రపారించు మ వారల విన్నవంబుల
వెనుము రెంవక యాలకించును లాలన మనలాలించును మేలము సేయక
పాలించును నేర్చి నేర్చిన తెఱంగునదోఱంగు నులుంగు రెటింగి ధర్మంబుల
దీర్చుచుఁబేర్చి యోర్చి సుధర్మ నధిష్ఠించి నకల మరప్రకర పరివేష్టించుచైన
మహేంద్రుండుం బోలె నమ్మహేంద్రుండే లోనంబు లేక లోకంబులలో
బ్రాకట నయనల్లావంబు సేయుచున్న సమయంబున

71

సీ ఆపాదమస్తకవ్యాసకంబై ద్రేలు
మండేడి జటలు నీరెండకాయ
నినునుంతుయెడ బసంసుంబలందిన
బదుగురే మ్మొల లదరికాయ
మగ్రతపోగ్ని పైకులికి పొంగెదురీతిఁ
బసగల కావికుప్పునను పానగఁ
దన తనంబునకు మెచ్చిన దైవమిడు ప్రసాద
పుణ్యబాత్రవాఁగుండితి నరఁజేతఁ
దక్కమొగములు ఫాలనేత్రము నెఱన్
చాచి వచ్చిన విధియిండి స్థాణుడొండె

భానుడొండె విధుండొండె బలిరయముచు
శంకరబ్రజగమ నచ్చెనుదంకమౌని

72

చిత్ర శిఖండిజాడోయో
చిత్ర శిఖండుల నొకండొ సేరెడు సుభకున్
వాత్సులనేకులు గొల్వగఁ
బాత్తుడు పూజ్యతకటంచుఁబ్రజగమనచ్చెన్

73

నంహితాక్రమపదజటలు నంతలు సెప్పి
కొంచును దినపరుల్వించు వారు
కౌలు తప్పకనునాకము లెత్తి జందెంబు
బొట్టన ప్రేలికి జాట్టువారు
కడ పల్లెకునురాక గడ్డువారిస చోట్లఁ
దోడ వేదము సెప్పి తొలగువారు
ఘన కీతఁడందే వేసిన చేయి క్రమశిఖ
కతఁడంత వాడంచు నవడి వారు
రీపి షట్పాస్త్రములకుఁబెట్టినది పేరు
చెచ్చు బ్రహ్మవిచారమందీతఁడనుచుఁ
వేరుకొంచు నుదంకుల వారి శిష్యు
లాటు నూట్టురు మునెవెంబ నంటి చవిరి

74

సెటి లాగిముడించిన చిటుజాట్టుకొనముడి
దిగక ముచ్చిలిగుండ వెగిరి పడఁగ
బుడిగి చెంబొక వంక మడిసంచి యొకవంక
భుజముపైఁద్రాటను మొనపి ప్రేలఁ
గటి మాత్ర నెంబర్ద కౌసేనముల మీఁద
గూడకట్టుల తుండు గుడ్డలమర
గుళినమిత్రతులు సృక్రవనములు గురువుల
శాటులు నరకట నందడించ

మౌంజేములఁ జేతరాంభము

యశ్శీన వీతము లలర బ్రహ్మ
చారి శతమర్కటములకు సాటివాఁగ
జనికున్నెల శిష్యులు చనిరితనరి

75

ఉ. కూరిమిపేరిమింగదిసి కోరక లీరికలెత్త మౌని దె
పొరికుండూర కీడవుల నారకు సారెకుఁజూచి నోయి యా
ధారుణి నాధు తోడ నొక తానసి తాఁసు దిండివర్మ మొ
ప్పార నపార నివ్వఁడిదెయ్యచ్చవడ వృద్ధివచ్చిందివన్

76

ఉ. మేల్పన మాత్రనే వృతతివృతగరాడగవట్టి వేడ్కతో
దెప్పరమైన గద్దెయను దిగ్గవడిగ్గి నభావలీ జనుల్
గుప్పన లేచి తోనరుగఁ గూరిమితో వెదురేగి మౌనికిన్
గొప్పగ దండవప్రణాతిఁ గూర్చిదదంఘ్రుల జేర్చి యూదలన్

77

క. బొసపునిక ప్రణతి ని
ధానముగా వృపుడు మౌని తల్లిజా ముల్లం
బానగ వెదుటను మదుటను
బూచె నిజాంజలి సనివయముగ వివతుండై

78

ఉ. ఇమ్మొయి నమ్మహివతి సమీహిత ధీహిత భక్తి నూక్తి
క్తమ్ముగ నమ్మువింగవి ముదమ్మున నర్థ్యము నర్థ్యపాద్యమున్
గొన్నుని గోపునిచ్చి కూరిమిపేరిమి గద్దెనుంచి
పిమ్ముట నమ్ములింబడసి పీఠముపై నుపయింప నింపుగన్

79

న. అటుపై నా మౌని భూవాధుంగాంచి యిట్లునియె

80

శ్లో. కమలా కమలాదిత్యః కరుణా నరుణాలయః
స్వయం నితరతాత్తేజః శ్రియంజయమయం హరిః

81

క. శ్రీదస్తు జయొస్తు అన
ద్దీర స్వైరోగ్య మస్తు దీర్ఘాయుర్భూ

భార్యను ~~మరి~~ తిరిగి

స్థిరస్థిర చంద్రమార ~~మరి~~ మమయన్

82

నర్వ సుభాస్వదముగ నా

శిర్వాదంబిడి ప్రసాద శీతలమతియై

శర్వ నమామండగు ముని

చూర్వహునకు నృవతి ప్రియము, దొలుకంగ ననియెన్

83

నిశ్చిము నాదుజన్మమనని నృఫలంబిపు డయ్యెగా మునీ

చక్కిని యుత్తరాయణపు సంక్రమణములు గాది భానురా

పెక్కు సు పుణ్యనర్వములు పెంపు వహించిన వంచనర్వముల్

చక్కిన యెల్ల పండువులు ~~మరి~~ సేవ ఘటించె మాకిటన్

84

విరాక మునినాథ పేరాకటం బడు

నరనికీ బరమాప్న మభీనల్లు

పీచిర్కనము మాకు మేదిని పీదను

నిరుపేదకొక నిధిదొరకి నల్లు

పీ మేల్లుటలు ధన్య మేదినిఁదీయని

పానీయ దీర్ఘిక బడిసెనల్లు

పీదీపనలు మాకు, మేదురానుగ్రహ

శుష్కసస్యమునకు సోనయల్లు

తమ సమాగమము నిధాన సమముగాదె

డము సమాతీత రుచి సురోత్రమ సమాగ

మముగదా పీమహిమ మనముము గదయ్య

ధన్యమయ్యెను నాజన్మ మన్య మేల

||

మీయుట జాంగణ స్థలిని మేయుచు దర్శల నెండవేళన్

మేయుట మానిపెన్ దగకు మీకరకుండి ~~మరి~~ లాని మీ

మేయును, ముచ్చైతో నొకటి మేకున గోకుచు నిర్భయంబుగా

జాయఁబరుండి కూర్చు వృక శాబకము ల్పక్షము స్థలించునే

||

- ఉ. మెండుగా మెండుగా యేగెడు సేదదీలు
 ట్లుండగ నుండు వీడలకు వాశ్రయముల్లనదాశ్రమాగముల్
 కొండల పిండు వోలె నవిగ్రహములు మత్తమతంగ జానినే
 దొండపుద్దేలులందినక తుంగముల్లగములై చెలంగునే 87
- చ. తలరి పానమునదాపన పారణ కౌసలంబు
 వ్యలు లవివిత్రి, కయ్యలను జొచ్చడబెంచినయట్టిన్ న్యరిన్
 బలువిడి మూగి, యోగడమునంజెడుగోదలు మేయ కుండునే
 నలుపుగ నీనగాచి తుద నక్కల పాటొనరించి నట్లుగాన్ 88
- ఉ. మానగు మీతనంబునకు మాయలమాటి బలారిండ్రిందుపై
 గా మేన క న్యరసగానకగానక మిచ్చి కానుకల్
 వింటిదంటముని గామును గాముని బంపి విఘ్నమున్
 దానొనరింప కుండునగదా తములలవొప్ప నజ్జికిన్ 89
- చ. అనుర మనఃప్రమోదముగ నాహుతిదోహద వేది కయ్యలో
 ననురమనః ప్రమోదముగ వాఙ్మ సువృష్టిని బెంపు చెందగా
 ననురహితపు శక్తి మఘ నవ్యములంబడి మేయకుండునే
 ననురహిత ప్రకృతి నిరసంబగు దైత్యకడంగరీయముల్ 90
- క. ఊరకరారు మహాత్ములు
 కారియములు మిగులగాఢీయ వడుచున్
 మీరిట విచ్చేయంగగత
 మారయ నెయ్యది కరమానతియిడుడీ 91
- క. ఈగతి వివయమునందన
 యోగజ్ఞుంబు నరు యుత్తమభక్తిన్
 రాగిల్లియడుగు నృనతికి
 యోగిండుండిట్లులవియిహో ఫణితిన్ 92
- చ. పానగిన మిత్రనంబునయట్టివ రాజపు నీవు ప్రాభవం
 బునక మెనంగ ధర్మమున వేలను వేలను చోలమేల

దైవ దోషగుర్భసంగమని త్రక్కని యొక్కవ వత్సఁగింపనే

■ నవితృడే చి తోచిన దొలంగక చీకటి పీటవెట్టునే

93

క ఇట్లాకు చింతలుగ

భేష్టవర్త్యంనమునకుఁ బెట్టినపేరే

యిట్లాతిగ మధుర వృత్తియు

యిట్లానికి సోపనందో మోక్షం బెత్తన్

94

క భువిపుట్టరిందయిట్లా

కువర మరుత్తునకు పృథుక కుత్సముభేద్యుల్

దివిరిన జన్మశతములకొ

దవునే రవికుల మువెంత తమములకైన్

95

ఉ పుట్టిన సూర్యసంశమునఁబుట్టు నలెం బతిగాఁదలంచెన్

గట్లగఁగోసఁబునఁదగంగ నయోద్యతె రాజుగావలెన్

బుట్టుక లంచునిందుఁగొని పోయినఁబుణ్యమె పూరుషార్థమో

యట్టివిగాని నాఁడు హరి యిందుదయించునే యేరుకోరిన్

■

స ఇంకంగూడ ముందిందు నవతారమెత్తంగల నవతారాధిపమాడ తారధర

తారానాథ పట్టేర్థ పంకపిత పంకజసింహ హంసదీపరుహవాసన పలుకీర్తి

సుధాదవలత భూవభోతరాళ మహామందిరులై బృందారక సదృశరాజర్సి

బృందంబు నొక్కంత వక్కఁగించెదఁబూర్ణంబుగా జెదరని మనంబుతో

నాకర్ణింపుము

97

మ తగమాంధాతయు నంబరీష పురుకుత్పశ్చే ప్రశంకు స్రభుల్

నగరుండు స్మృచికుండుఁడున్మతి హరిశ్చంద్ర ద్విరీపాదిపుల్

నగధీరుండు భగీరథుండు రఘుపుష్పవ్యాంగుండ మృగపుండున్

భగవంతుండగు రామభద్రుడు దయింపంబోదురిందున్జామి

98

స నారలెవ్వానికిఁబ్రసిద్ధి కెక్కంగల నారలో వ్రాక్రచ్చెదనారలే విసుము

99

సీ ఒకడగ్రగణ్యుడై మకుటాధిపతులలో
 నుడ యాస్తలముమర్చి వేలు
 నొకడు దూర్వాసుని యుగ్గ గర్వమడంచు
 నొక్కండు విహరించు నురగజగతి
 నొకడు నూత్న న్వగ్గమునరించుఁజదలను
 నొకడు పయోధి కభ్యుదయ మొనగు
 నొకడు కృష్ణ నుతించి ప్రకట ముక్తిని గాంచు
 నొకడు ప్రతిష్ఠించు మర్చి ఋతము
 మహినొకండేలు మహిమతో మహినొకండు
 గంగదెచ్చ బొసంగ నొకండు కులముఁ
 దనదు పేరిట నెగడించు ధన్యుడొకడు
 త్రిదశనిముఖుని దశముఖుఁడైనచునొకడు

100

క నీపంట భూప సింహము
 వాసంగావసుధనెల్లఁగంటికి తొప్పె
 నూనంటి మౌనిజనులకు
 రావు తనంబునకునంతరాయము లెప్పుడున్

101

సీ ధటగి పాలుఁడు ప్రజాతతికి బెట్టెనికోట
 యాపన్నకోటికి నండదండ
 ఖామపిశాచికుచ్చాటన మంత్రంబు
 పానగ బీదలపాలి పుడుకు దొడుగు
 లలి వ్యాళ చొరాడులకుఁబ్రాణ గొడ్డంబు
 వాఁకొప్పవానికిఁబాక గృహము
 కొనరు యాచకులకుఁగొంగు బంగారమ్ము
 జెనలేని మనదకు జీవగజ్జ
 జగతికి నిగతి ముక్తియు జగతివలియ
 నృపతిలేకున్న రాజ్యము నృపతిహీన

- నుందరియుఁ బోలె నానంత ముఖముఁగొనదు
గాన నృపతికి పాటి యొందేనిగాన 102
- న అని మఱియు 103
- స భవదువవర్త నోద్భవ సంజనకోటి
భవకంబుతో నున్న నవకముగము
నఘనాశనార్ద్రమై యదవాగతా భ్యాగ
తఘనార్ద్ర నలుచేయు విఘనమునకు
నైష్ఠిక భౌరికాంతర్యంశిక స్థాయి
కాదులఁగదన కాదరింతె
శ్రుతిధిక్కిలులకు నిష్క్రుతిగని కృతిగని
ప్రతికృతి యొనరించె బహుకృతిగము
ప్రకృత జనంత మతిఁగని ప్రకృతమప్ర
కృతము పరికించి మఱువక కృతమునుతిని
బరగన వకృతి పరులగు నరుల నరసి
తిరుగఁబడువారివొంతె యత్రైతఁగెఱంగి 104
- దారకదేశదేశముల వారన సాయముగా నుపాయనా
తారక సారకుంగొనుచు, మారికిఁజేరక చేరిక న్నిమన్
జేరికనం దలంచుకొని వేరిమి వోరిమి సేయునుంచు దా
వారకుచేతఁజూపఁబడు వారిని వారని ప్రేమ జూతువే 105
- పాలనసేవి భూమిఁబని బాలుర బాలుఁకెల్ల ప్రార్థుప్ర
త్కాలక వేళ కిచ్చు తలినూదిరి మేదుర కీర్తి నెవ్వరే
యాలమునెప్పికోన్న నడియాలముసేయక కూరిమిందగన్
లాలన నాలకించి యునలాలన మేరొనఁగూర్చి వంపుదే 106
- ప్రకటానూత్యులనుతిని గ
నికరము గుడతినికృతి వికృతి సే

- యక మది సుర్మ జ్ఞం ప
స్రవోపయేత్తనడి నుడిని బట్టి యనువుగన్ 107
- క గణకుల విద్యేషింపక
గణన యొనర్చెదవె యొప్పుగాఁగ గతశ్రీ
ర్గణకంద్యేష్టి యసంబడు
వణితిని గణుతించి మదిని వరిణత ■ నీతోన్ 108
- ద బ్రాతిగ నీదుకొల్పు పనిపాటల వాండ్రకుందీడ వెచ్చఁగా
జీతము లిచ్చి పుచ్చెదవె సీదర మూదర బీద కాదరం
బీతతఁ గెల్పునేతలి వేతరి సేయును తాతినేతగా
వే తన చేతిమీడగను వేతన మిచ్చుట నీతనేతకున్ 109
- ద హరికు లేలికన్నినును హరిని బాలిని జేరి చేరికన్
జాలఁగఁ జేలకల్తలను పారెకు వారక విన్నవించఁబోఁ
దోలక యాలకించి మడిఁదుష్టి నవగ్రహ వృష్టివృష్టుల్
యేలుగ వీలుసేసి సరలించగు పన్నులు సున్నసేయుదే 110
- ద సేనల గూర్చి తీర్చెదవె చిక్కిని మన్నెము లంగడిలలో
గోసల జాల్లు పట్టులను గొండల యండలఁజెందు బెండుగాఁ
గానల చట్టమైన పాదకట్టులనుండెగఁగొట్టి వట్టెమై
దానము సేయిచే మరుగుతావులు దోవలుగావె సేగికిన్ 111
- సీ ధరఃప్రమాణహత్యయు వరహత్య దోపిడి
పశుహత్య కన్నంబు బందిపోటు
ఘాతయు విశ్వాస ఘాతుకత్వము నృష్టి
దొమ్మిలు కమ్మిలు దుర్జనతయు
మగనాలిఁగూడుట తగునాలి వీడుట
తప్పు సాక్ష్యమ్ము నిందయును జె టువు
గరదాయితము నట్ల గారదాహితయును
మోసంబు వేసంబు బాసతము

భూపు మీదికి దండెత్తఁబూనుటయును
నాస్తికద్వేషమును మఱి నాస్తికతయు
మొదలుగాగల నేరము ల్పైచలకుండ
మొదలందుదముట్ల జేతయే మెదలకుండ

112

మొలచు నేరములకుఁబాటుకొనిగా నులుకంగ
గిట్టుకొని బరికాయ యొలుక వాడు
కానల కానాది కాని చెయుటలేదు
మాదిరి తిరుగు నేనాది వాడు
రేయింబ సర్కును వాయుని కానల
మాయుద్రిష్టుడు వాడు కోయనాడు
శ్రీంతు తన్నును నిండుక కొంచక
మించి చెల్ల ననించుఁజెంచువాడు
మది మడవ్వలఁ దొమ్మరి మొండిమండ
మండి పందారి లోదాలు లండిగాండ్లు
మైదులంపాది పంజారి కోడు రిట్టి
వస్త్రులున్న నొక కిఁబఁగొంపియుండె

గీ బాలురకు వాచికలపంపు వారనాల
లేర్పరిచి వేడుచేడుగా నెలమివిద్య
సృష్టిఁగొనఁజేయుచును నీడుమిద్దినుంచి
యవని విద్యావిహీన పంపిను మిద్ది

113

౬ నీదగు సర్వవర్తనము నీదగుభౌత్యవిచారభక్తియున్
నీదగు నిక్రమక్రమము నీదగుదైన విచారభక్తియున్
నీదగు రాజ రీతియును నీదగు సర్వ సమత్వబుద్ధియున్
నీదగు పర్వలత్వమును నీయెడఁగాక మఱిందుఁగంటమే

114

ఇటు లాశీర్వాద పూర్వకముగా శర్వాతీత సర్వజ్ఞతా విశిష్టుండునగు
శిష్టులందునునగు సుదండుమహాముని తనయోగశ్లేషంబు బాగుగ వివరించి
యన్య ప్రచారంబునకుఁజోటక యూరక కూర్చిండి యున్న సప్తర

నాథుండిల్లనియె

115

ః మీయాశీర్వచనము చే
నాయుర్యాగ్యములు సంతతారోగ్యంబుల్
సాయక తామరతంపర
యాయెను నాయవని తానసామరదాథా

116

ః ఇటుకుశల ప్రశ్నదములకు
నేట మందల పెందలకడ యీరలు రాగా
నిటకేమి కతమొ యాకత
దటుకున నానతి నిడుండు దయదైవాఱన్

117

వ అని తనరాకకు నిదానమ్ము సావధానమ్ము గా వివర గోరిన జననాధునకు ముని
నాథుండిల్లనియె

118

క తదయక తినబోవును రుచు
లదుగంగానేల నేలకధిపతి వలు నీ
వదపులగడునిడుమలలబడు
ఎదుగుల మలు మాకు నివలు మనివడుటరుదే

119

ః అన్నిట ధన్యుడ వగు నిను
గన్నను బని లీటు ననుచు గంపెండాసన్
గ్రన్నన వచ్చితి నిటనీ
కన్న నెపండిళ్ళి మనుల కహమస్మియునున్

120

మత్తకోకిల.

మెచ్చువెచ్చులుగావు నేటిట వచ్చితింకను కారణం
బచ్చునొత్తినయల్ల పెచ్చునుటంచువన్నును మన్ననం
గ్రుచ్చిగ్రుచ్చియు నీవుకోరెగ గొంకవింకను జల్లకున్
వచ్చిముంతను దాదనేటికి వాసిదెల్పెద విన్నికన్

121

జననాథ మధుకైటభ

దనుజులు మునుగలరు వారితనయుఁడు ధుంధుం

దను వాఁడు వారి తనయుఁడు

ఘనమాయల వారికంటె ఘనతరుఁడధిపా

122

విను మానికప్పుఁగొలము చొర

వినుమాయను మానమీఁగి వీర్యంబున రీ

వి నుమావతి సముదాతఁడు

వినుమాదిరి గానరాఁడు వింగద మెనగన్

123

అద్వైతాత్మకమందలము రేయి విద్వజప్రాద్భవ నెచ్చటనుండియో వచ్చి
విశ్రమించుటచే మదాశ్రమంబునకు ననతి చూరంబున నేరికి గావరాకుండ
నొక సైకిత ప్రదేశంబునఁబ్రవేశించి కొండొక చొండి నుకన్ కొండ చిలువలె
బండి యుండేడకుఁబోక యేకడకున్ గవలక మెదలక వెదరించుక లేక
నిడురించుచు మము చెదరించుచు వారఁబ్బు వకొకసారి యూరఁబడై
యూరఁబడెత్తి యూరతారలుగా నూపిరి బుచ్చ గడ్డుచెత్తల వాలు
కొజాలకంబుజాలగాఁబడి మినుండి వియత్తలంబున కెగిరి వ్యోమయానంబు
లోడ్ల గెడపుగా నొడ్ల గిలంజేసి యుద్ధుగుడిపించి స్వర్గ వీధులనిండికొని
నూర్గంబునఁజను, నిలింపులకుఁ బులకలు పొడవ నూపిరిసలుప
స్వల్పానరాశమునీయకుండఁదమనీనుండి విచ్చలెగియించుచుఁ బంచక్రోః
మధ్యమున నెద్దియేనిఁగానించినఁ బంచత్వంబున కగ్గపఱచి పూడ్చి
మంబరంబు సేయుచు నంతట నంబరంబు పొడవున లేచి కంటఁబడిన
జంతువు విసుమంతయు వీడక తోడన మ్రింగి మిసమింతండుగాక
హొంతకారి తనంబున నెంతవారివైన గొంతకారయలు డివిందుచును గాని
యూరక పోవీడు నంటియు మాకును పూయూశ్రవంబునకును
మాయూశ్రయుం డగు నర్ధానవుండింతంతవరాని రంతల నిడి యలంత
సేయుచు నెత్తికిఁబోటువెచ్చి మ్రుత్తిల్లి క్రొత్తవనులకు జాలిపాటి మాగాలిసోఁకిన
నాసోకు జోడు పసిగట్టి పాటినచ్చి పసిబట్ట వచ్చు వారాము వోలె నల్లల్లన
నల్లకల్లలము గానించుచు మాకు విశ్రమింప ననువుగాకుండ గడు విన్నుచువుగ
నున్నవాఁడు విన్నకన్న వాఁడు నూఁడు వారముల దనుకఁదనుకుదొనకి

విద్వంశలోగలవల వదుము గలహింను మేలుకొని వాడు మందునకువైన
గానరాడు సుపీ వానిదోలంప శ్రీహరి యొందె నట్టేడన దగిన
నీనడమండొండె గాక లోకంబున నొండొక రెవ్వరున్ జాతముగా నిమ్ము
సపుత్ర పాత్రకంబుగా నందులకుదొందరగ దోడ్కొని పోయి యాకారియ
దీరిచి కొను కారి యముమై నీకడకు వచ్చివాడ నప్పచ్చములాడి లో పుచ్చక
నాచది చిప్పపుచ్చక నాచననిచి విని ఘనంబగు పీఠమునంబున నీ యెడసేయక
యప్పాపాత్ముడూపుమాసి మాపాలి పెనుభూపులై యోవదర్శుఁగాని యావద
చరముల నాపి యాచరమున నాచరమున నాచరము పోదరిమి మమ్మేద రాసే
యని యాపురుషుని యావరచిసల్లరచి నకరుణంబుగ నొని యొందేని
యనక మిన్న కుండిన యువంకముని తల్లజుంగవి బృహదశ్చ ధరణీ వల్లభుండల్ల
సిట్లనియె

124

౬ గోమల నొల్ల పానురుని గూరిచి మీరిటు కుండవల యా
షాను బలుండు పోమకుండో శత్రుభయంకర వృత్రుడో మహా
ర్థాను విభూను పహ్ని నమతారక వేత్తుడు తారకుండో ను
త్రానుహిత ప్రధానుహిత రత్నసిదై యిటులేల సుత్తిగన్

125

౭ లేపో మాపో కానకు
కాను పుత్రినిజనంగలచిలడె యునుతుపై
మోపిలిచి రాజ్యభారము
పడ నస్త్రముల నన్యసింపితి నెల్లన్

126

౮ తపమునకుఁగానఁగానదోదలచి పుర్ణ
వెప్పులంఁగాల్చి నిడి యుంటచే నుదంకు
మాటయును గీటు పుచ్చిపో మనురామి
మర్దవతి మతి యుజ్జ్వలత లూలపాగి

127

౯ లంత భూకాంతుడెంతయు నిజస్వీంతంబున గొంతవడిఁజింతించి తటి
లేపులకు వెలిమెచ్చలకది యదను గాదని మది ననుపువరచికొని తఱును
తటిచి ముందు వెనుకలు పాఱఁజూచి కొంత పేపు తలయును యెన్ని

యెన్నియన్నను దగు మన్నన గొన్న పై బాగుగ వేగుగాని కానిచోగోమమున
సూచి రూపమిత్రి శామమున నిగ్రహోమగ్రహములకు నడిపన్న యీ నిరాచారి
మిన్న మిన్నక చునుట వోట లేదంట కంటెజేత లేదంట దంట గెనుచు
మనకు పనియెని యెని శక్తివంచు సేయక కొంచక తనచేతనైనంత వలకు
మెల్లెగజేయుదునని యాయవని నేత కాగి చల్లారిన పాటుగాన వద్దనుజ
జనకు రోగడ వృత్తాంత మంతయు విని మనలై యాతపోధనున కిట్లనియె

128

తివగనేమయ్యెగానిండు నేను నిండు
పైన మయ్యెడి రోన నాపైని దైన
వాని పిల్వకథ యెట్టిదో వీనులార
వాని వినిగాని చెప్ప నెత్తిని గాని

129

మధుకైటభులను వారలు
విధిపై దండెత్తి పోయి విభ్యాతి గుండె
మధుమధను వేతబొలిపిన
కథయంతయుజెప్పగడవ కరుణాచుద్దై

130

అని జనవరుడడిగిన మునివరుండు మధు కైటభుల వృత్తాంతమామూ
లాగ్రంభుగా నిట్లని చెప్పందొడంగె

131

తూగుటుయ్యెలలుగాదూగు సంద్రపుటలర్
నిజకుశీతాండంబు నిద్ర గూర్చి
శీతల శీరాల్లి శీకర ప్రకరంబు
నర్వ వృన్వ వనజ శ్రమముదీర్చి
నట పత్రశాయి యై బొటన ప్రేరే చీకడు
తనకు వాదోడుగా ధాతయిప్ప .

వర్తనము మాని జగము సంవర్తనటవ
విప్రుల జలమయముగ నుండ విప్రుల జలము
శయనమున పొరిగియెగిరి శయనమునకై
దనుజులట కేగిరజానినైదనుమముననె

132

వ. ఇట్లు మధుకైటభు లిరువురు వెదవరులై యయ్యుద్ధ మునై వొప్పు వరిగి
విరించి మరతోకించి మరతోము గాంచితిమని నంతపించి యతనిం గురించి
దలంచి యిట్లున నలుకరించిరి

133

ఉ ఎవ్వడ నీవు నీట మేయింపగ నేటికి నోట లేక నీ
కెవ్వరు తల్లిదండ్రు లిట నేలకొబాలక యుంటినిటి పై
పువ్వునఁడాగి నానలల పురుగు నేలకొ మేలుకొంటియున్
వెప్పెఱగయ్యెడి దైలుపు నీస్థితి యున్నది యున్నయట్లుగాన్

134

చ అనుటయు ధాత యిట్లునియే నద్దిర యిద్దఱు మీరెవ్వరో
దనుజవరేణ్యులట్లు విశదంబుగఁజెప్పక చెప్పు మీముఖ
లనఘలు మీరలిచ్చటికి నాగతులైన కఠంబు వీనులన్
విన మనమయ్యెఁజెప్పుడన విప్పిరి వారి కధావ్రసంగమున్

135

చ ఖరభుజ దర్శనండ్ల మధుకైటభనామములన్ త్రిలోచనున్
వరుఁజిరకాలము గొలిచి వారు వరాసుతయున్ బరాసుఘఁ
స్మరతయవధ్యతన్ బడపి మాతెడ చరింతు మీచరా
చరమరగంబలో మెనవజాలుదు మేలుదు మెల్ల దైత్యులన్

136

ఉ మాకుల దామేర్చుగతి మాధవుడే కడవేర్చెఁజూఁజూ
మాకుల మెల్లగాన హరిమార్గిని ముందే దీర్చమే
మాకులవృత్తి నుంట నడియంబుగ మ్రంగెద మీవెఱింగివన్
మాకులవంబు దాడకను మానము మానక చూపుమాతవిన్

137

ఉ. అట్లుల చూచక స్థనిను వర్తని మేనములోనఁబట్టి మా
బొట్టన నేళ్ళి క్రిందనిడి బుగ్గి మొనర్చెదమొందెఁ జెందమే
తట్టునదైన నూఱుకొని త్రావెద మొందె మఱంతకాని ని
న్నిట్లులు నట్లులం గదలనీయ సుజేయుల సుంపెఱుంగు మీ

138

ఉ. నోరల మిట్లు కోటులును వార్పిడిగ్రుడ్లులు ధైరవాక్యతుల్
వారి వరాహారములు వారక పేనడి నట్లుచోముల్

వారి కరాళ వక్తములు వారల జాంజారువెండ్రుకల్ కరం
బారయ గూడు బురదయ్యే విరించికి వించు కేవియున్ 139

అప్పుడు చప్పుడు సేయ వెలుచి యలుచినంగలచెదరని చెదరిన మనంబు
తోడమ్మిచూలి తవతో నిల్లనుకొనియే 140

ఎందులతోగువాడ వెలులె నులులింపగ వేర్లు నేమిటన్
గ్రిందును మీదు నింతసరికించరు జూలి వరద్రభావులై
యందినపల్లజాట్టు చెయికందని పల్లమ గొళ్ళుగాఁగ నీ
రుందురు త్రాచు ముందులుడు నుందురు చందము లయ్యే నాకిటన్ 141

హరియిటనున్న వాడును నందును బోధలమేమి యాశెధుర
వెరచు లట్టులన్వేరకి విష్ణుని గడ్గొనలేక నాచయిన్
చరలుదులే యెటులగను తార్చుది నమ్మరు రెంట మూడె నే
వెరపున నీగువాడ వెలవెన్నను గొయ్యయు ముందు నుయ్యగాన్ 142

ఏది యెట్లెనగాని వరమేశు రమేశుని మేలు కొల్చి నా
బాధను నీగువాడ నగుటాటగు పాటగు వేటుబాట చోన్
గాదిలి పుత్రువమ్మ గాదనునాతను వాడు వీరలన్
బూది యొనర్చగాని హరిముందల వీరల యాట పాగునే 143

మించ నిట్లుల్లాలున నమీనములోనికిజేరినార
స్మించి యెట్లెన వీరిచెయి మించకయున్న యుపాయయుక్తి నా
పించక యిప్పు తప్పుకొని పిమ్మట వేర్చరి వెక్కిరించు న
ల్లించుక కావకుండ మలియించెద వాదగు తండ్రి మాధవున్ 144

ఇట్లు తనువేసుకొను దనుకొని కినుకను మనమునందల ముకొనును దనుకుండల
మునుకొని వెళ్లి వాడును గర్భండు నీగొడవగడవంటెట్లెగప్పు తండ్రి
కంటెదెచ్చి నే తొండు లేదని నునపిజ జనకుండన నునమున ననువు
నటించి కొని దనుకొనిన వాయుత వాడు వాడెడుగులకును దిలగొను నెదలుదిల
ముగదెరుదురు నటించిచి ముటల వారు తనైకిదెరులకయమున్న నిల్లని

శ్రీమాలినీ మానసాంభోజినీ శేలనా మానమానైకతానైక స్నాన స్నాన
పాకః భగేంద్ర, సమరూపదాన భగేంద్ర యహేంద్ర హితుత్సవనాది
నిత్యత్ గిరికాది భృత్యుల్ ముక్తుల్ హరిష్టాది భక్తుల్ విశిష్టాది
మాసుల్ విసష్టాభిమాసుల్ నిరింత్యాద్యనేక ప్రపంచాది కాదులీ స్వరోచి
స్వరోచి భృవాదిప్రజాపాణిజాతి ధీరుల్

నదానుస్తకస్వస్తకస్తాత్తవాస్తద్యయా సంస్తుతిధ్వస్త నిస్తార నిస్తార దుస్తార
సంసార హింసా రతినిన్ సత్ప్రకంసా మతిన్ మహుతింశన్ వతింశన్ స్వలుంత
త్తమాకుంత నైకుండమీశన్ ముస్త ప్రతిత ప్రభా తీత భవతి దివ్యచ్చ
ననంబందు దేదీప్య మాత్ర స్వభాదికృ తాధః కృతా స్వేట కృత్యోటి
సూర్య ప్రభాభామూనమూనామూనుండ్చి యుండ్చి భుర్భువస్వర్భువాన్సు
జ్జన్మస్మత్సముఖ్యాది సర్వోర్ధ్వలోకా లకుం జాల వాతీల పాతాల లోకా రలా
త్యాద్యదోలోక లోకాలకున్ బ్రహ్మ విష్ణేశ రూపంబులం బూనుచుంగర్చు
భర్తు పార్త నైదాగ నిర్వాచ్యమై సర్వధా వాఙ్మనో వోచ య్య స్వరూపంబు
వచ్చిన్ని యామ్యుచ్చగో త్రాయి తాద్యంత శూన్యప్రధానాత్మలనింపి నాం
దొంటితో జేర్చి యారెంటితో సత్త్వముఖ్య త్రిగుణాతి గణ్య ప్రధానంబున
వక్త్రమున్ డన్మహత్తత్త్వ మమరిట్లే యహంకార మాకా శవాతాగ్ని వాద్యూసి
ప్రపంచాది బూ తంబులా నంచభూత మ్ములన్ భూత తన్మా తలంజేర్చి
యిట్లే జగంబంతయుంగూర్చి కర్మాను గుణ్యంబు గణ్యంబు గా
జేవులం జేర్చి తజ్జన్మ వాశారులం బుట్టగా గిట్టగా నొక్క కాలంబునన్
నీకృపాన్వాప్తే భక్తులై ముక్తులై త్యత్రదాంభోజ సేవాప్రసాదే గతానంద పాథోధి
పీచిల పద్మోలి కాశాల మందోల తాడంగ నీవందులోయో చ్చిరోజ్జల
నిందారగానుండియు యోగమాయా యుండి యున్నట్లు
తెవ్వరోపిలువంజూచినం దోచరాకుండ బల్లిద్రకుంటెడ్చి చిన్నకుంటెడ్చి
యూది సుధ్యంత శూన్యండ్చి వాసుదేవాది వానావరవ్యూహాది సుధ్యంత
శూన్యండ్చి వాసుదేవాది వానావరవ్యూహ సర్వైథ వార్యాంత రాత్మా

విభేదంబుల వేదవిచ్చేద ముమాదవాపద వాత్యంత రోకోత్తరావార్య సచ్చార్య
గాంధీర్య పాండర్య పాశీర్య కావల్య వాత్సర్య సర్వార్య కాయ ప్రశ్నాస్తో
శక్తిప్రయుక్తి ప్రాప్తిర్య సంశ్లేయ కల్యాణ పాద్యుల్య గణ్యుండ్లై మీ గణ్యుండ్లై
యుండు పంచుట్లునుంగొందఱున్

దేవుడిట్లుంతున్నట్లుడౌ వ్యాసహరిశ్చరీషన్ గవంగా మదివృద్ధులబ్రహ్మ
బుద్ధి వ్యవారించగా నాచరబ్రహ్మ పత్యంబ పత్యంబు శిష్టంబు స్పష్టంబు
దృష్టంబు స్పష్టంబిద్యా విశిష్టంబహంభానస్పష్టం ~~■~~ శేషులేల్లం బరలహ్మరో
వైక్యముంబొందుఁ ~~■~~ నిష్ఠీయం నిష్కలం శుద్ధ మత్యంత శాంతం
ప్రబుద్ధంబనం తెల్లియున్నట్టి యామృహర్యమృతే సిద్ధ మంచిట్లు మంగొంద
ఱున్

జాడగాఁజాడగామాయ పర్యంబు సర్వేశ్వరుండది మధ్యాంత శూన్యం
డు మాన్యండు దేహాత్మలుండత్కిత్యంబు మ్మించు వృరీరంబు శేషుం
డనం తుండు తదేవ తుల్యండుగా నుండు దైవాత్మకుండారకుంగొల్పి
తధ్రుహ్మ పాప్తిర్యముంగాంచి ~~■~~ ముంజెందు నెన్నుండిఁజన్ముండు
విందుధృ పంబొందఁ రోడంచునుం గొందఱున్

గొందరీదృశ్యమాన ప్రపంచంబునొక్కండెవండేనిగావించలేదీంతదానంత
లానై జనించెన్ జగంబీ గతివైజ మీ యోజనే యుటం సిద్ధంబ బద్ధంబు
స్పష్టప్రయోగ ప్రయోగ్యంబు మృగ్యంబటంచున్ బ్రకారప్రచారా విచార
స్వభాపురదీయ ప్రభావంబు నితేవియుంగానలేకట్లు భాసించి యవ్వాని
కెవ్వరు ఏలై మదిందోచు నట్లే ప్రశ్నాస్తోహ విశ్వాస పంథమపారంబుగా నిమ్మ
నన్నేని భానం బులన్ దేవభాసించుచున్నారు. ఎన్నేరును వేరేరి ట్లుండు
నీలాగూటట్టి లీలావిశేషంబటంచెన్ను ఎన్నించ నేనెంత వాడన్ వరేణ్య
శరణ్యయ గణ్యులిగణ్య మహీశా మహీశాచ్యభక్తార్తి నిర్వా నక్షైక దీక్షా
విషా ప్రశిషా వరందాను సద్దాను భూమా ముస్తే ముస్తే ముస్తే ముస్తే

శా. ఈలాగేల యుష్మే నేనదృతం! దత్తవ్యసీ
కాలంగీలులంగీలు కొల్పును నమస్కారంబు గావించెదన్
బాలస్మందెదో నీటముందెదో బాపాత్మురీ దైత్యులన్
నేలన్నెను బెట్టి కాలంజముడన్ నీచాటునం జేరితిన్ 148

శా. నేతేశము దల్లిదండ్రీ గురువున్ నెయ్యంపు ఎయ్యంబువున్
నేతేశపు నేడుగడయున్ ఎక్కంపు దక్కయెదన్
విసత్తులుద్రము తరించన్ నీవు నాకిందు మా
యానల్కలకు నేలకుందివిరితైనానతాదస్తవిన్ 149

చ మనమున విట్లకాండు నమమానము మానియు మానమూనితి
మృనమున సంస్తుతింప హరి మానమానమాధి ఎందు నీ
ముమగంగజేసి విండున గూర్చి దుష్టులా
మనమున కీడు కీడుదువు మాన్వనగ్రున్న నంచు నెంచుచున్ 150

క. భక్తిని బలులెఱుగుల ఎటు
ప్రాక్తన సూక్తముల ధాతవ్రస్తుతి సేయన్
భక్తవరాధీసుండను
రక్తన్ బొడమాపి శారి న్నవ్వుకు ననియెన్ 151

క. ఏనిదె వచ్చుతి నీకున్
దీవత మానంగనేల ధీనిధి వెతతో
దీనన్ దానంబోయెడు
దీనుల దానపులంగాంచి దిటముడుగుదురే 152

ఉ. చతురాస్య నీచతగ వోడకు మేనిదె చూడు వీరలన్
నీ చతురత్వ మెంచితగ నీతోనరించెద మించి నీడు
కోచములాంచి పాచితము గూర్చెద నీరికి నీచి కోటికి
గీచక రోటిగా నలాని కేలి చంపెద కీలిపోలికన్ 153

చ. ఇటునటు లోచుటకు నెక్కడు నెక్కనుండి దత్తముల్
పెటపెట దంతము ల్గోటికి పిండిగఁ బెండిలికేగునట్లుగాఁ

బటు ■■■ రోషభాషలగు భాటువజాందోఅంగి యొ
 క్కిట వటవత్రశాయి వయ్యగయ్యముకై యొగింగాలుదవ్వగన్ 154

వ అట్టయొడ నాజగజెట్టయగు వారిజాశుండు మిట్టి మిట్టి వడువారి
 జాల్మతకుదగిన ■■■ ముట్టినద నెట్టిన నెట్టిన వారల పుట్టి ముంప
 పంకల్పంబు పుట్టి ముంచికొనివచ్చు మిత్తిని గాంచ నేరక వారక క్రించు
 దనమ్మున నెదిరి తమ్మొలుంగక కొంచెపు బుద్ధి నెఱయను బుద్ధిగాలము
 మ్రొంగదమకించు శాలముల గతిదమకుంగాలము చేరువగుట గతిలేని
 యావాలివనా లిన దావపులు దురభివనావమువకుంగల ■■■ నగి
 వగధరుండిట్లనియొ 155

ఉ ఓయనుదారులార యిటకోహారి సాహరి మీరుదాగతం
 బేయది మీ యెదంగలుగు వీతిని వీతినిదెల్పు దంత నా
 కాయది కాయెసందొనిని యావల నావలనైదిత్తు ■
 దాయె వరమ్ముదాయ శరణప్ప ■■■ దాయుమ్ 156

ఁ అని శ్రీహరి యనుడుం దల
 ముమకలుగా గినుకదోలుక ముకుద్రాడుండు
 స్సిన యెనుబోతులవలెదో
 కుమద్రొక్కిన పాములట్ల కడగి యిరువురున్ 157

మ ■■■ మాకు వరములిచ్చుటకు నీవాబాగు బాగ్నె పెం
 ధ్లకి నెఱింతల రాయభారముగు నాలేదంను చేదొచిసన్
 గికురింపంగల వాడమే యెదియునుంగిదొండె మేలొండెదా
 పక మేమిత్తుము కోరుమేదయిన నాప్రాణంబులుంగూడగన్ 158

ఉ మోనము దోనమో నవక మోఱకులై సుధ్యైటభాసురుల్
 భాసురధీసరున్ వారిని బ్రాణము లేనియుంగోరు నుంటకున్
 దోనములో స్ఫుతంబోలికె బొనిములందఱి కాలినుండి ■■■
 చోసరిలంగ నుండి విధియుత్పత్తియై సుఖియై కుమంగిన్ 159

మ. అనురక్తిందును మీదు గావకన నట్లానంత చింతింపకిం
కింపెనగందమ్మును గట్టిత్రాకుటను రామే తెచ్చెకొన్నట్లు గా
బొసగవ్యాధపురాది తప్పని మహాపుణ్యుల్లాడా మీరు మీ
యనువుల్లానక నాకు నిండనుచు సయ్యాటంబుగా బల్కివన్ 160

క. అదివిని నడుము లొటుక్కిని
న దనుజులకు వచ్చె నెమరున కప్పుడు పహసా
ధీతన క్రియానును
నదుదిత మేలగును భువిస సత్యంబనుచున్ 161

క. ఆహో యెటులాయెను మన
సాహస కృత్యంబు ఫలమ సాధ్యంబనుచున్
బాహిర నడి దనుజులు నం
దేహము వదలుకొని రాత్మ దేహముల యెడన్ 162

న నారలొందురు లిట్లు వితర్కించుకొనిరి 163

మ మధువా! యేమిరక్షటభామన మిటుల్ మత్తిల్లిరాణెట్లునా
వ్యధయయ్యె వ్యక్తితానరాధమున మాహాపోహలే లేక యీ
వధ చేజేతులఁదెచ్చుకొంటి మిటు కున్వాలంపు గోవాల్చిమై
విధిదేగంబొదలడ్డ మా మనము పిర్వీకల్పడం బోవునా 164

ఉ కర్బురనంతతన్ బడసి గాసివారము భీకరాచే
కర్బుర నం ఎడమకామింతన్ తగినాజిగెల్వగన్
దోర్బలహీనతన్ మఱినుదుర్జయ వైరి విచారధీవృధా
దోర్బల ముద్దనార్జితులు దుర్జయవైరులపైచలంగరే 165

పీ. తాహరినలె లేచి తాహరీయని హరి
బాహర పోవంగ మోహరించి
యాసురంబగు మాయ నాసురంబుగఁబూని
మీనరంబుగ జనుమీనలూచి

నీరాధి వాధుని బారాది యుజ్జము
కారాధి వామగాఢారియ లిడి
వాసనా వెడలక బాసవల్లను గొనఁ
గాసిల్ల ధనదుని మోసపుచ్చి
కంట బడివట్టి వారిని మంట గలిపి
భూమెదీముల నిడి సర్వభూతములను
గాములను గీములకుఁబాపి గోములఁగఁచి
యెంతసేయ మెయిట్లు తోరంతఁప్రార్థు

166

గీ అప్పుడేమయ్యో హరియు గిరియు
నిప్పుడొప్పుమి గల్గిన దెప్పుకొనఁగ
నేటికి మనంతలును మనమెట్లు లుఱక
నేటి కొక తప్పు తెత్తున్న నెగ్గగలము

167

సీ ఎడమ కెయ్యెడదైనఁబడి యుండ కిట నీటఁ
దిగి హుటాహుటి నేగుదెంచవేల
నేతెంచినాము పానెక్కవల్ గచ్చులు
వాగి విరించిపై కేదేలఁ
బోయితి మల్లెపో భోగీశ శాయిణా
పుమని కారాకూరములనవేల
నంటనిపో వరమృణూన
నలదంచు లింకముల్పదరవేల
బదరితిమి మనంబున బెదరులేక
ప్రాణమే నిత్తుమని తట్టివగ్గెలఱ్ఱ
ప్రేలనేలిప్పు చేతులు పిసికొన్న
దీరునే చల్లి గట్టించి తినగవలదె

168

క. వెంబర విత్తుల మైతిమి
తంబలి యనుమానమొద్దు తలతిక్కియుండి

- బలుమాట రిడేటికి
వంబరి ద్రావునును హరికి నమలిడుటోవున్ 169
- గీ. అస్తక్ష్మమ్ములంబడి యస్తమాత్తి
వలన వలనుగెబడసిన నరముల్లెఱ
గూడఁగొమ్మర కీడునుగుడికి నొక్క
పెట్టెనెడు రీతి హరిపాట్ల బెట్టఁగడియె 170
- మందాక్రొంత పుత్రము:
భావంబందు నివధిగలులన్బాగుగాజూచి చేయున్
రావే బాముల్ జనులకెప్పుడవ్యక్రకారానఁబోవన్
కెదరిమ్యః పరిభవ నదం నివృలాం భావయత్నా
■ వాక్యాద్దంబగునె వృధ భిన్నంబు సిద్ధంబుగాదే 171
- దెప్పరమగు నీ మువ్వుం
దప్పక తప్పింపఁగల్గె ధన్యులు గలరే
యిప్పగిది జనివ శుభముల్
జొప్పడునని చెప్పిదారి సూచనెవఁడిడన్ 172
- చ. అనియెనలేని నెవ్వగకు నగ్గముగా బలమేది రత్నముల్
మనములు పెల్లఁజేయిడి కలంచిన యట్టులుగాఁగ నెంతయున్
బని మధుకొంత దిట్ట బవరంబున పోదరు కైటభాసురున్
గని మునుట్టకేని మనగంటిమి గట్టియుపాయ మీ యెడన్ 173
- వ. అది యెయ్యది యంటవేని నుడివైద వినుమని యద్దనుజాఁడనుజాన కిట్లనియె 174
- క. దెట్లు మీదనిదెట్లెను మా
మీద నెదం గూర్చి మముదమింపుము పొడిచో
మీదనెదనుట నొనవదో
కోదరి యుటు నుండి కొట్టుకొని రమ్మనదే 175

- క. వరములు పడసిన చెడుగొ
వరమున, మధుకైటభాఖ్య వరతిమి లాల్దీ
వర వరజాలములో స్థా
వరముగఁబడియడఁగ జడధి వ్రాసితెనె విధి 176
- వ. అని యిట్లనేక విధంబుల మధుకైటభూలు తలపోసి తలపోసియున్న తఱి
వన్నయగు మధువు మధుర వచన రచన బేరుగాంచె నరితోఁ శ్రీహరితో నిట్లని
విన్నపించె 177
- చ. వినునునుమాల మేల హరి వింతగ సంతసముండు మాదులా
వినునుడిగాఁగ మావలుకులిండుక యేవితదమ్ముఁ దప్పఁబో
వినునుయిన న్నున్నగిరి విందు రపుల్లతు లింత తప్పిన్
వినునునుగంగ ప్రయ్యలయి వ్రేలివఁగూలిన కైలజాలముల్ 178
- ఆ. కాని యొకటి కలదు కానిమాటయ
కాని చేయుదప్పఁగాని చెప్ప
గాని తమ్ముకాదు కాని జంబట నుంట
గాని పోకగాని కలుగు మాకు 179
- స. అను నద్దానవుల దీనవాక్కులకు దయదవుల దవుల నున్న వారిఁజేరువకుఁదినివి
భక్త వరాయణుండగు వారాయణుండు వారికోరిక ప్రకారంబ కానింపగల
వాఁడనని ముమ్మారు సమ్మతించి వల్లెయనిన నాసురారులు నాముకొని
తామిక మనిన వారయకా నమ్మి యమ్మిడిపి పాటు కొయ్యలు మిడిమానునుల
 నిట్లనిరి. 180
- ఆ.వె. వీరు భేది చోట దోరింపునుని వారు
కోర శారి కురువు పీఠ
హరిణుండ బెట్టి వరుసగా దోరించె
విద్వర మురుదుల నిర్దమగు 181

- అ . వారిపుణ్యమున నశ్రింపందరమానె
యెట్లు లామునేమి యీశు చేతఁ
గవిరి మృతిని వట్లు గల్గనెట్లుదునైన
ధన్యుడగును |||| యున్యుడగునె 182
- క . ఎల్లిదము పేసీ ధాతము
నల్లల్లన చెవులు నట్టి యాడించిన యా
యుల్లఱుపు బిరుదు లడఁగిరి
చెల్లెరి యెట్లుఁడును ననధి చెల్లిన తోడన్ 183
- క . అట్టి మధుకైటభులకుం
బుట్టిన దుందుండుననది భువి నితృకటిం
చెట్టునఁబుట్టునె వేటొక
చెట్టేటికి నందియంబు ఇష్టోక్తిపయిన్ 184
- క . స్రతిగాన యద్దురాత్మున
కఠఁడలి మాయలకుఁబెట్టు నది పేరత్య
న్నలిని నభుతో నభిని
వ్యతి యనఁదగి యుండు వేయి చదుపులికేలా 185
- మ . తొడరంజాలరు బ్రహ్మరుద్రులని యందు న్నానితో నెందునుం
గడకుంజీమ చిటుక్కునున్న మలుకుంగాలీన బోఁబారియ
క్కడకు న్నాన నిదానముందెలియుదాఁక వ్విద్రమో కాద్యుచున్
నడి మున్నుం బొడి మున్నుగాఁదిరిగి మీదంబట్టి త్రుంచుచివున్ 186
- ప . ఇట్లు దానపు పుత్రాంతంబు నక్కాఁగించు |||| దరణి బింబస్తగిరి మస్తకంబునకు
మకుటాయ మానంబగుటయు పాయంతన నంధ్యాతి కృత్యంబులు
నిర్వహించువాడై యుదంకుండు రేపకడఁదక్కుంగల వచనియంబు
తెఱంగుగంగాక యనివనియే బృహదశ్వండును వాటుకోలగము ఫాలించి
నిజప్రాసాదతలంబధిరోహించితామసనించినమధుకైటభానుదుల యుదంత

మంతయు స్వంతమునకొక వింతగా జీలించు చుండె నట్లయెడ

187

సంధ్యాది శ్లోకము

గీ పూర్వ దిక్కామధేనువు పాడువు తిప్ప
పైవి దూర్పు మొగముగూఁబండి నమయ
గోపకుండు నంజ బాల్పిండవేపు తఱివి
గవ్వట్టు పాడుగు నాదెలుపు దోచె

188

చ రమణుడు రాకమున్న చికురంబులు దువ్వియలంకరింపగాఁ
దమిదమి పెన్పెణులు తద్దయువిప్పి విదిల్చివోయనన్
దమములు సర్వరోదసి దచ్చి కురాంతరు దంచితప్రసూ
నములటలేచి సైకాగె విమనీధిని దోచె రాకకర్

189

ఉ. యామిని భామిసేమణి నమంచిత గౌరవయుక్తమై నిజ
స్వామి నెదుర్కొనంగడఁగఁజయ్యనదత్తఖులైన యన్నది
క్కామినులు మృఖానహముగాఁగనుమాక్షత యుక్తియుక్తతన్
ప్రేమనుజల్లు పేవల సరిత్కలు వొక్కటచిక్కటిల్లెదన్

190

చ బిగిడమి సోమయామినుల పెండిలిఁజేయఁగ లాజహోనుమున్
బగలుగ పాంధ్యరాగ శిఖిపై విడిరోదసి మంగలంబునన్
దగదగకాల యాక్షికుడు ధాన్యము నేదఁగఁబెట్టెపెట్టి పై
లాజతో యవఁగ నెల్లెదల నిలపిల్లెదారకర్

191

చ కరాదుఁదాదట శిర్షవిభుషణార్థ మం
కరానిగుల్లఁగొని తారిచి తూరుపుకొండ దిమ్మపైఁ
దిమియు లక్ష్మిలోఁబొదిగి తోరమి మధ్యమునందు నీలముల్
యులుపుటించి సైకిఁగొను రాగిడి నాశిదోచె దూర్పునన్

192

గా. పాతఁలంబునఁబట్టి రాహువు నగన్ బైకిన్వదన్ విచ్చెనా
ప్పీతుండై దోచెదూర్పునదనుం బీడించి పాశాత్తమ

స్వంచు ప్రోదసి విండి నందుకొనుగా వ్యర్థానుంతోద్దోపని
భ్యాతిం జంద్రుడు మ్రింగెనాజనియరుల్లానో పటాపంచలై

193

సీ కాలగోపాలుండు కడవంజబాల్పిండఁ
జంద్రోద్ధి బూర్వదిక్సార భేయఁ
చొడుపు గుబ్బలి దూడఁగుడి పిరఁకుల
గట్టి రోదో భాండకమునఁబిందు
క్షీరపూరమనంగఁజెన్నొందు నెన్నెల
లీవల కావల కెగు పడిన
పాలమక్కలవంగ భాసెల్లె రిక్కలు
జక్కవక వచ్చె వెళ్ళినముగఁ
గలకరోళ్ళంద పిక కంద కలవరములఁ
గలరవంబుల రవములఁగలఁకదేటి
మెలకువను జెంది కుముదిని గులుకసాగె
గోరికలు కొనపాగెఁజకోరి క్షుడు

194

చ తరణి నభంబు పాఁగు విడ దాటుము చోటులతోడనంచు ముం
జొఱనను వేగు జాళ్ళి ముట్టరికంబుల వేగఁదెల్పగా
వరుణుని వీట రాజా సరివారముతో మిట్ట లెక్కిగో
పురమును జూచునోయనగ పోయె నిశానలి పచ్చిమాద్రినైన్

195

చ. ఉరచడి మూరు తేరున కమారుడు గుఱ్ఱముబూచ్చి దానికిన్
వెదవగు దారి నూన నినువీధికి వెత్తిమ వేగుజాళ్ళయి
ల్వరుము విద్రలేపెఁగ్గుక వాకులు కొక్కారోకోయటంచు ని
ద్దుర విడుచుంచుబుద్ధివిని దొందర వేనను దెండ్లు టుంక్కితిన్

196

చ. నరిగనుతేవే తేనియలు చాలఁగ్రోలి మిరిందము బ్లిశన్
నరిగను యంచు వేకువను పారననుందువే మేలగించి వే
నరిగనువించి నట్లు వరనంబుగఁబాడెను మేలు కొల్పబన్
గమలంబుల్ నుధువ టుంక్కితి మేల్కొనె మెల్ల బద్ధినుల్

197

౪. వెలవెల బాటె దీనులు మౌలప్రాయము ■■■ బయ్యెదర్
సాలయునుదూటె సారెకును సారణ గండ్లను నిద్ర తాచికి
మెలకునసేరి మెల్లగను మేతకునాటెను జక్రవాకముల్
కలువలు నిద్ర గూడె నిహగంబులు జేరెను జెల్లవట్టులన్

198

౫. కాల విజ్ఞానార్థకామియై ప్రాగ్గిరి
యందిడ్ల పాగడియార మనగఁ
జెందాడునును జయంతుడు వేతఁడుఱుమును
బరసిన హోంబట్టు బంతి యనగ
సమయానవిప్రుండు సంధ్యవార్చిగఁజేతఁ
బట్టిన పావరి నాగమునగ
బ్రాహ్మికాంగవ ఫలభాగంబు నందున
దిద్దిన సిందూర తిలక మనగ
సతతమున్నత ధృతి ఘన శ్రుతి వితతులఁ
బెట్టి దాచిన రతనాల పెట్టె చక్ర
■■■ గార్హస్థ్య ధర్మ నిర్వాహకుండు
లోక బాంధవుఁడుదయాద్రి పైకి బ్రాతె

199

౬ చక్రవాక బ్రహ్మ చర్య ప్రతోత్సర్గ
హోరా ప్రధర్మమో హూర్తికుండు
మధు చారి కాంబుజాంతర్ధర్మ మధుకర
పుంజదుష్కార్య విమోచకుండు
సంవేళ నష్ట దృష్టాంతిఁజేతన్య
సిద్ధాంజన ప్రదాక్షి భిషజాండు
రోదసీ కుహర సరోజ గుచ్చవికాపి
ద్వైంత నక్షహర సుదర్శనుండు
కాలబాలుండు చరలను కాగితమున
వ్రాతనరువడికై నరువ్రాతలేచి
పాదుపు గుట్టలి గూర్చుండి పాచ్చు పీట

పారెద్దిన నున్న నానవిత్తుడోదె

200

- వ. అని చెప్పిన విని జనమేజయుండు తదుపరి వృత్తాంత మెట్టెదయ్యె నానతీయు
మని యడుగుటయు

201

మూలిని:

అకటష జనవంద్యా యచ్చ యోగాభినంద్యా

వికట యేదీ వీత రాగామ మోదీ

ప్రకట యదుకులేశా పాండవాసు ప్రవేశా

సకట దురిత దూరాస్వామి కృష్ణావతారా

202

శ్రీ రుక్మిణీశ నృహరీ

కారుణ్య వయోధి కంప విదారీ

భూరి దురితాన హరీ

వారు ఘనాభాంగ విజయ పారధి శౌరి

203

- వ. దేవా దివ్య చిత్రంబున నవధరింపు మట్లు జనమేజయుడడిగిన, వైశంపాయనుడు
తదుపర్యదంతమంతయు నాక్షర్ణింపుమని యిట్లనియె అట్లుదంకుండరిగి
మఱునాడు దేవకడఁ గాల్య కరణీయంబులెల్లఁగల్పకాలంబున యీర్షికొని
తన రాకవార్చి యెడ్డోలగంబునఁగూర్చుండిన బృహ దశ్వ మహీశ్వరుఁడగు
తెఱంగునఁగాంచి యో వంచానన విక్రమా ప్రపంచమునకెల్ల వంచనసేయు
నప్పావదానపు దుశ్చర్యలింకంగలపు విన నాశ్చర్యకరంబులు గావె యవి కొన్నిటి
నుగ్గడించెద వినుమని మునినాథుండజ్ఞున నాథున కిట్లనియె

204

- సీ. ఏడాది కొకపారి యేచి లేచి యుతండు

ఇనుని ప్రింగుడునుచి పోన నినుని పైకి

బెగదొంది రచి దుక్కి బెడగొండ మఱువున

సురువున కేతెంచు నుఱకునగను

దారి తప్పనఁదప్పిదారి యుద్ధారిచి

వారి మురికొని వాఁగఱకొను

గాన నొండేమియుగాన రాకుండిన

మునుచ లాచము పట్టు మూరిదోవ
నుటుసుపోకున్ గిటికొని తదిసి యశ
ముమునదెల చెడి తఱి నేమమున నుండు
మమున గెంటునమాడుచు మల్లరమున
దీలిని యట్టాకలం బెట్టు బెలుచములుచ

205

ఉ ఏరి తరమ్ము వాని నిదమిట్టనుటంచని యెంచ విల్పుని
స్తారము బూటకమ్ము గ్రహచారము చాలక యెవ్వరేనిన
ద్వారిన దారి తప్పి చనడవుక వారల పుట్టిముంచు గ
న్నారంగిదేటి పాటి కనినంతకు గుండియ తొలదంతయున్

206

చ అది యులులుండ విండు వని వాడలి కాకునలమ్ము దించు వే
గు మచె యెల్లకాలమును గూర్చయునారయి యుట్టిమమ్ముల్
వెడరగ ముప్పులిప్పులను బెట్టెడు మాదురవ్వు సెప్పదీ
రకు వృష యుండరాములిటురా విడనాడిలి జీవితాలన్

207

క ఏనాడేరికి నేమునర్చితిన్ కీడీనాడు మెన్నాడి యా
హవా చెయ్య సురాకృతిన్ వెలసి యాయుందాన సంధానమై
నానా బాధలఁబెట్టి కట్టి కుడుపంగా నోర్వలేకిప్పుడ
య్యానానేచుగుణాల్చులుద్ద ఫణి పోనో వూని దృష్టింపదే

208

స కన్పెట్ట సేసినా కట్టెదుటికి బాణి
సురి యముందును దోకమడత బెట్టు
మదిపుట్టి లేచెనా పదునాల్గు భువనమ్ము
లర నిమునము లోనఁదిరిగి వచ్చు
నాడొని మెనమెనా చేకొన్నమును మెల్ల
మల్లె వట్టిన చేని మాడ్కిఁదీర్చు
హము సూపించెనా భూమి యాకాశంబు
నంచి తొలమ్ము వాయించి విడుచు

జాచి చూడక యుపిమిరి దాచి కొన్న
యేటు మాటికి వొళ్ళిడు కోటి కొకడు
నుండన్ యుండడోకాక యునరంగంబు
బడిన ~~గం~~ వాడైన బ్రతికి చనునె

209

ను. అలకా దానవుపేరు పెప్పగదె యత్యంతంబు పాటుంజామీ
యలకాధీశుండు శంభునంతటిడు నందై యుండియున్ వాని మా
యలకా గండలకానుమాకు వినునుయ్యా గాలికిందూలి వా
యలకా నల్గులు కొట్టుకొంచుఁజవఁబోల్ల కెట్లు విల్వంబడున్

210

చ. మునులము నంగవర్తి తులముంబవనాంబు దళాహృతిన్నటిం
చు ~~య~~ నుమ్ము వొళ్ళి చెయి సూడఁగడంగెడు నిద్దురాత్ముడే
~~య~~ యేపు యోజన మొదయ్యపుఁగంటికిఁబేరిగింజ పె
ద్దవియెడు ~~నీ~~ నీతనికి నర్దిర యుద్ది యెవండు లేడికన్

211

గీ. ఇంకవొళ్ళిటిగలదు మీకిందు నుడువ
~~య~~ నగలుట్టవేని యెవ్వనెవైన
బంతగించి యనుల్గొను నంతవరకు
నన్నపానాదులను వీడు నంతోపు నహిని

212

క. మాట్లాడినఁబోల్లాడును
దల్లాటకు సిద్ధపడుచు దయ్యము నలెనా
యాల్లాడు వేల్లాడుచు నగ
వాల్లం బెట్టుచు మునులను ~~య~~ వధిపా

213

క. ~~య~~ యిటుల్కు ~~నీ~~ చరగ
జల నెట్టెను మునులపాలి శని దేవతయై
యిలఁబిల్లికి చెరిగాటము
వెలుకకుఁగడుఁత్రాణ గొడ్డమిది యనుకరణిన్

214

నీ. నుంపిర్లి గాంధారి మాందారి ప్రార్థేగి
వప్పు వప్పుగఁగూర్చు గుప్పములను

నరునాతనేయు పవడముమై బిట్టార్పుఁ

దోడనాకన మెల్లఁదూటు గట్ట

మును మాపులను బోయి ముని మూఁపు లందెక్కి

తల్లడి యనికశంద్రతఱిండు

మిట్టమధ్యాహ్నంబు మిడిగ్రుడ్లు ద్రిప్పుచు

వెక్కురు కాలాళమెక్కి తిరుగు

వేళపాళలు లేకుండ వేదురెత్తి

నములఁగను పద్మజను నెఱారములు వెట్టి

కుఱు చనాయలగడ తేర్చి గోడములను

బట్టి మాకీడుమగతికే తెట్టు దొలఁగు

215

నట్టిదికాదు నాకఱదవానిది యాలుడి విప్పి పెప్పఁగాఁ

వట్టువె యేండ్లు పూండ్లుతని నంటి దుర్మాత్ముఁడు పుట్టలేదికం

బుట్టుగఁ బోఁడు సూడఁ బెనుభూతము నాతని పేరు పెప్పవన్

బిట్టలున నీరు ద్రావనిలవేయు స్రలాపము లింక వేటికిన్

216

ఆనలనేది యెట్లయిన నాన సుమీ తెగవార్చకున్ననా

కావలుగేవ లాంతకుని గాడఁ నానసుమీ వధింపగన్

మావగ వోనఁగా నడచు మార్గము భార్గవరామశౌర్యయో

నీవిడ లాపు కార్యమని నీగను పాయముఁజూడు పోడిమిన్

217

మెల్లగఁ జెప్పినాఁడనని మేలము సేయక నాదు విన్నవం

బుల్లము నందు నుంచి ప్రజ కొవ్వమిసేయుచు విజ్ఞువీగుఁడ

కల్లరి మల్లరం బణదగా నిడ వెంచక మీన మేషముల్

తెల్లమినీదు నందను మదీయ వశంబునఁ బెట్టు మిల్లడన్

218

వినుముక బ్రహ్మ రహస్యము

పనఁజూఁకు మొన్ననాకు వాక్రుచ్చినదా

నిని రూచా తప్పక యె

ల్లను విన్నది విన్న యట్టులన్ వినిపింతున్

219

పీ. ఒకాడు నవనమ్మి వాసరింప నేఁబూని
మునులతో మై మొనసియుండ
నొక్కచమ్మునఁజొక్క యూడి వడినయట్లు
రక్కనుడట కేగుదెంచి
తన వరివారమ్ము దైత్యుల నూల్కొల్చి
చిరచిర యూనము ల్పైఱికి నైచి
కొనములు సింఁ కళవసమ్ములుఁదెంచి
దండకమండలు ద్రిండిసేసి
కుశ నమిత్తతై నూఁచి కుండలముల
నిండ మూఁత్రించి త్రొంచి జందెముల నాడు
గడ్డమును మీఁ గుడుళ్ళగదలఁబెఱికి
వాడిమిని జూపి యూడని బాదె వాడు

220

న ఆఘ్రుంకిడి రక్కసితో వెళ్ళినవడి నాన్రళ్ళి నొక్కంతయేని లోనంబు లేదు
గదా యీనగిది నన్నల వే పెదు బాలునిఁ జోలికి రాకు మేకాంతముననే
కతను మేకత లెఱుంగక యడవుల నిడునులగుడుచుమఁబడి యుండు
వెడగులనుగు మమునేచిన వేమి ఫలంబు లభించు నీనోచిన నోముఫలంబు
లెల్ల విఫలంబులై మేటి పానంబు మూఁగట్టికొని దాచి కొనియెద వింతె
కొంచవగాక నీకొంచవదోపువది వేఱేమియు లేదు సుమా, కాన నీకానవెట్టి
గట్టిగఁ జెప్పదని కావని కు నెప్పుండు వేచకుమని చాలఁగ వాని జాలిపుట్టగ
వేడికొని మఱియును

221

క. ఇచ్చం గలనైముం వే
నెచ్చెడుగుండలన నీకు నేకి వత్స
పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రము
విచ్చలవిడి విడిచినట్లు వేడిమి నాపై

222

గీ. నతఁడ మేము పనిని సన్నాహములము గాఁగ
నొరుల తెరువు చొరక మొదిగి యుండు

- యేలనయ్య విడుపు మేలమంచవలగ న
సేమిరా యుటంచుఁజెవి విడండు 223
- గీ. సారెకును జెప్పి చెప్పి నానోరుకాయ
గానెఁగాకతఁదొక యింత కరగడయ్యె
వీనినని సుతిమించి రాగానఁబడియొ
గాన నీ సూనుఁడొ సుమీ వీని మిత్తి 224
- న ఆవివరమునశృముదేన రహస్యమైనను నీకు రాజు నేరఁగానఁ జెప్పద వినుము 225
- గీ. ఎప్పుడు నవము దలపెట్టి నిదియ ౧౧౧
మట్టిపడు వాఁడు పిల్చి నట్లుటికి వచ్చి
ఁకుట యాకుమ్మ రావమ్ము నార్పు తెఱపు
కలదొలేదో యుటంచు వేఁగాంచ ౧౧౨
- క కరచరణ ఖాళనము న
మరణఁగా గావించి యూచమున మొనరిచి శ్రీ
హరి పదకములము ౧౧౩ గు
దురు పఱచి తదేకనిష్ఠఁ దొలగి యుండన్ 227
- || ప్రత్యక్షంబై శ్రీహరి
కృత్యంబి టనాన తిచ్చెఁ గృవదైవాఱన్
సత్యముగా దుందున కప
మృత్యువు కువలాత్మఁడనుచు మృధుమధురోక్షన్ ౧౧౪
- క ఆ కువలాత్మని యందే
బ్రాహ్మముగ నావహించి ప్రధనములో నీ
రాకాసిం దోరించెద
౧౧౫ నేయ ౧౧౬ ఋచ్చునిటకనిన్ 229
- న. అనిన ౧౧౭ యువన ౧౧౮ గాత్రుండవై పునఁపునఁకృతస్తోత్రుండవై తదభివాద
సమయ పిహిత శ్రోత్రుం డవై యప్రకాశాంత స్పముచ్చారిత విజనాను

గోత్రుండ్ల దూరీ కృత్యాత్రుండ్ల తత్పర ధ్యాన విస్మృత గాత్రుండ్లై, విమిలిత నేత్రుండ్లై, పిర్జేతుక జాయమాన కటాక్ష మధుమధన మధుర సంభాషణామృత పాన మధుపాయ మాన శ్రోత్రుండ్లై విస్తార విస్తారిత దుస్తార సంపార మాత్రుండ్లై తద్దయా పాత్రుండ్లై, యంజలి సేవ నెంజెలి ద్రోసి భయంబు దెగగోసి వినయంబెగబోసి యనయంబు నయంబున వాని యానతి నతి పూర్వకంబుగా నెదల మోసి కొనదలచి తెలచిన భక్తితో మొలచిన యుక్తితో గొలచిన సూక్తితో ముక్తికి దానకంటె విరక్తికి సంధానకంటె యనురక్తికి నిదానకంటె యభూర్జన మంధాన కంటె భక్త జనానంద దాయకంటె శుభవిధాయకంటె విభవ ప్రదాయ కంటె నెలయు శ్రీహరి చరణకమలము ననులిన హృదయంబునఁ బాయక నదయ హృదయంబు గాన విన్నపించ దలచినది వెనుదీయక యభయప్రదుడుగాన విప్రదలచినది కప్పివేయక త్రిప్పివేయక దప్పిదీరనొప్పిజాలనొప్పిదుమగు తీరున గాయకుని వలె గంతులిడక పాయకము వలె గుటిసెడక మాయకుని వలె మనికితము సేయక లేనిది తీయక కానిది కనుగొనక లేని పోనిది వినుమనక మనవిని వినుమని మనమునఁబెనగొను ననురక్తికొలంది యాచించక మాన్పితికొలంది యోజించక ఘన సన్మాన మొదవెనని యెదఁద్రుల్లక యప్పుడ ఫలింప లేదని మళ్ళి పట్టిన నట్లు నడలక దను సంతతి నన్యసంతతావగ్రహంబగు తదీయ దివ్య మంగళ విగ్రహంబు గన్నుల కలుపు దీట గనుంగొనుచు గాల్గబెనఁగొనుచు సంతనంబు నగుమొగంబున కొక వింతయగు కాంతి నీనుచు గండపాలి చెంతను మంతనంబు లొడ నుదర నిమిత్తము గాదు గావని దురయు నాపోరంబు వర్జించి కర్ణము పార్జించు వాడై యీడంబోవి వేడుక వేడుకొను వాడై యిష్టేలిపై నన్నేలగ దలంచి మేలుగ నామ్రోలఁగించి దంకురిత సీరామనంబున శ్రీవరా నను లక్ష్మించి వక్షంబుననుప లాలించుచు నన్నుగడ తేర్చఁబూచిన పూనిక వెలికిఁ దోలుకొడ వెల్లిగొల్పుచుండన భక్తి మార్గము నకు దిన్నగ నన్ను బురికొల్పి గిరికొల్పుచుఁ బోల్పుగ గటాక్షంబు నాపై మెలపుచు సకల నునొబాధలను సందర్శన మాత్రంబున దూరంబుగ బాటద్రోలు తనప్రకృతంబగు హస్తంబున వీను లీను నిమరుచు రుచుల యోజించక యాశూచించుచు నాత్మల్యంబు దెల్పు చూడ్కుల వెదచల్లుచు పిచ్చిన నొల్లక యల్లనల్లనఁ దనువెన్నాడిన ననకనంద నారులు చుట్టూం జాట్టంబుల

వలె జాబ్బుకొని తన మెట్టు దమ్ములకుఁ దలలు సోఁడఁ జాగిలి యొక్కఁ న్నుడి
 మ్మిళ్ళి దక్కువగాని భక్తి విశ్వాసముల నొడలెరుంగక యెడనెడ భానించి
 సేవింపగ మంద సుఖా నందార్తి పొందెను రాజహంసరైవ పంప
 పంధురు లాపక్తి బంధురంబుగా పంతోష పంధు ప్పానము సేపి
 మోహదాహంబులు దీరి భాపిల్లందొల్లి గ్రాహగ్రస్తు హస్తవిగావఁబూచిన
 నాటి నాత్మల్యంబును దత్తురతయుఁ తత్తుర పాటు మూడు మూర్తంబులా
 ముహూర్తంబున మూర్తీభవించి నట్లు కేవలముగ నుట్టి పడ మదీయాతను
 తను మనస్తానంబు పానంబు తోడన పానం బూని కొండక పాననికి గొండుక
 లోనమాపాదించి లోనలై దాని కొండక సేవున కప్పానని కోమమెడబాసి
 యొచింప జేయ నేయంబు దీయంబుగ జూపుచు మరలఁ బొడమారిన
 జనకునికైవడి వడిగను యా శ్రీహరి నాకు దాహరి నవియు దహరించుచు
 దాహరినగు నాయొడలెల్లఁ గుప్ప తెప్పలుగ మప్పలిల్లు పులకల
 దన్పుడుతరకరతల పుర్ణమున శమింప జేయుచు వల్లవాక్షించు
 నీరజాక్షుంబెప్పొది గన్న పేదవలె గన్న తల్లింగన్న పిన్న బాలుంబోలె జాంటి
 తెరకంట బడవరగ బరుగిడు నరముకైవడి శీతల పానీయపు నగ న్నొన్న
 పిపాసి తథన్వాధ్యమ్యగతి నాప్యాయమాన వర్షంబుం గొన్న నన్యంబురీత
 వడ్రపోపితేష్ట మృష్టాన్న నంపన్న భోజన భాజనం బొదవిన క్షుధిత పథికుని
 గతిఁ దనివి గొని నామనమునగల యంతయు మంతనమునఁ దన
 కొళ్ళి సేపి మేలొడ గూర్చించు కొను నాడై యెప్పుదాని
 మన్ననఁ దిన్నగ విల్లుని విన్నవించితి

230

సుహోస్రగ్రుర:

కువలాక్యండ్ జనుండో కువలయుమునవో కోణమందుండు వాడో
 యువడో యజాడవాడో యువని కొమరుడో యుక్తడో తెల్లనర్యో
 లనలేకంటే వెలుంగన్ లలి బొటకున యిందాక దోనా
 భువి క్షుల్లర్యోయి వానిన్ బొనగ వెనగపి భూమికిందోడి తెత్తున్

231

క. వెంగలిని నాకున్

ముంగలపారి వీవు నడిచి ను

- ప్రాంగుచు నే బట్టిన యది
బంగారౌ వటులుగా శుభం తొనరుచు మీ 232
- ౪ విని మనవిని ననుగని
తనయా నీ వినయమునకుఁదనివి ననియె సా
మనమును మన మునులందఱు
మనమున నేగనిన యనువు మది వినుమొదవన్ 233
- ౫ అతడెస పంశ సుహీపతి
శతముఖసముఁడిప్పుడేలు సాక్షేతపురిన్
మతి మంతుడు బృహదశ్వస
మతుదాతని భోలునల్ల సాగులు కలరే 234
- ౬ తొల్లి వన్నుఁజిచి యాతత భక్తి దవంబు సేపె బ్ర
ద్యోతము మీద జొచ్చినిడి యుగ్రపుదాల్లను మండువేసవిన్
శీతమ తోతునీట నతిశీతల భూతలమందు వానలన్
భ్యాతిగ నుండి మెండు దిట నన్నిట నన్నిటఁ బ్రీతి జేయుచున్ 235
- ౭ తొలి బామున నతడీగతి
బాముల కోర్చి పేర్చి బహవత్పరముల్
నలుఁదగఁదవము కృపారస
మొలుకఁగ మొలకనగ మెలయ నొంటిగ నంటిన్ 236
- ౮ ఇవకులమున బృహదశ్వస
కును దవయుడఁ నగుచుఁబుట్టి కువలాశ్వదనన్
దనరఁగ వాతేజము నీ
తనువున నెవయింతు దుండుదైత్యునఁజింపన్ 237
- ౯ వాని నఁజంపనీహిమ వచ్చెకు వానికి నెత్తి ధర్మ నం
ధానముగాఁగ భూవ్రజఁదల్లివలెం జిరకాలమేలి స
వ్యానముతోన వ్యాయమును నాలుగు పాళ్ళు సెలంగి పొగ్గి
మానక యెల్లరొననగ మామక తోక్తులు జెందు ఘోషలన్ 238

అని యానతిచ్చితి గావున 239

ప్రాతిగ నరదేశద సా
కేత వురింబుట్టి యివుడు భృతయుగమున ని
భ్యాతౌభ్యాకు కులంబున
భీతారి సుతుండు గాఁగ బృహదశ్వనకున్ 240

కావున నిన్నయోధ్యకును కావగ భూవతి జేయగాను స
ద్భావసధాననం జని భృపాసిధి నాన్యస్థునిండు దోడి తె
మ్మాపల గాఁగలట్టిపని నాయది నాయదిగాఁగవమ్మి మ
ల్సేనక నీనికం దడవు సేయక రోయక కాని త్రోవలన్ 241

నీవలన విన్నమాత్రం
నీవల నీవలన వంస నెలమి నతండు రా
నీవల ఎలము బలమున
నీ వలసిన వలసినట్టులిడి యేలెంచున్ 242

శ్రీహరి యానతిచ్చిన విశేషముశేషము నెప్పినాడ సం
దేహము గట్టినట్టుమిక దీన నిహమ్ము వరమ్ము గల్గగా
నూహలు వేయునేమిటికి నొక్కట రత్నము నుక్కఱంవఁగా
నోహరి సాహరి క్షేదల నొప్పుచుఁ దప్పక వంపునీసుతున్ 243

నీ తనయుం గువలాశ్వుని
నీతనయుం బంపు దుండునిందునుమంగా
నీ తనయునికి కిఫలము పు
నీ తనయన తగని తాన నిన్పుతు జయమున్ 244

తాపస వృత్తిమైఁ జనగఁ దత్పరుఁ డై బృహదశ్వఁ దున్నచోఁ
దామసి భూపు రమ్మనక తానును సూనుని బంపు మంటకున్
బాపురె కాకిద్రాలుటయుఁ బండిల ద్రాలుట యొక్క టైనటుల్
దోడుగ వెళ్లు రోగికిని దుర్దమె వధ్యము గోరుటాయోగా 245

క. తలచని తలంపుగానుభ

తలచుట తలచియును నొనరుటకు సభం

గలవారలు ముదమందిరి

బలియుర పని యిట్టుకలసి వచ్చునటంచున్

246

వ. అప్పుడ ప్పుడమి తేడప్పని దెప్పర మనియుఁబర మునకేమి కోసం బొదవు
నోయనియు నెప్పగిది బాలుపోక తనమనంబున నిట్లని వితర్కించె

247

సీ. అరుదుగా రాకరాకరుదెంచి యున్నాడు

పోరాని చుట్టమీ పుణ్యసూర్తి

తలచని తలపుగాఁ దలపెట్టుకున్న

యత్యాశ్రమంబున నతులకీర్తి

కన్న నాకడు పేడుగడయుఁ బు

త్తుండునొక యెత్తు రెండొకెత్తు

రహస్వయంతీర్థః పరాంస్తార

వడుపునఁ దప్ప నేవనతి జొత్తు

నే నిపుడు పంపలేను నానూచు నవన

మున్నె కోపి తపసి ముక్తిన్ను దెలిచియు

యెంచి నంచన బడశేపియించఁడొక్కొ

కత్తివఱగటి పందయ్య గదరవాకు

100

ఉ. అనగఁ బూనఁ గర్త కువలాత్మకు వెల్వడ వాని తోడి నా

నగరాజ ధీరులు తదాత్మజాలందఱు సైనికారితోఁ

బో నగరాధి వాసులును బోనగ వొంటిగ నింట నుందునే

కానకుఁబోదు నన్న ముని కాలికి నంకిలియయ్యో నాకిటన్

100

ఉ. నేనును గూడ వెళ్లవిలి నెమ్మదిఁ బుత్రుని వెంట బోదునో

కానకుఁ బోదునో వెలుపుకానగరాదిగ నాకు యుద్ధమా

హీనము మూడుకాల్చి మునలిన్నను నేడుట కట్టివారికిన్

వృద్ధులున్నును నంగడమందురు యోధులాడికిన్

250

ఉ. కానదెట్లులైననితఁ గానకు నేగి తపంబొనర్చెదన్
మానెదనన్య చింతఁదనుమాలిన ధర్మము గల్గెనొక్క నా
సూసునిఁ బిల్వఁ బంచి ముని సాముడు దెల్పిన దుందు వృత్తమున్
నానికే జెప్ప యెంతయు నవశ్యముదంకున కొప్పగించెదన్ 251

ఉ ఏనిక లావు మార్పుపయి నేగఁగ నాతరమానె యీశనిన్
నేనికఁ బూసుకొంట కెటునేరుతు నార్చసు దీర్చనే నొకో
కానకు దారి బల్లెమును గట్టిగ నిప్పుడుగట్టి కొన్న నెఁ
బూనిన నేమి పార్థకము భూమి జనుల్లగ రొక్కొవక్కనన్ 252

చ నిడుఁద శరీరమేల తనవీడగనుంగొని నలంకుచున్
చదిపిడి లేని నాలుకయు దండిగ నెండిన రెండు మోపులున్
చదబడు మాట యే పాఠాదాగిన బీరము వెట్టి చూపులున్
గడగడఁ గంప మొంది మెయికల్గిన వాడరిపైకిఁ జాలువే 253

ఁ ఇటులు తనప్రార్థన కర్థాంగీకార భావంబూహించుచున్న బృహదశ్వజన
నాధునకుఁ దపోధనుండిట్లనియె 254

సీ నీవాడ ననినెను నీవీడ వేవేడ
ననువీడ ననువేడ ననుగ తేడ
యాకొన్న నాకున్ మీకున్ మీకున్
యే కన్నెమో వున్నెమో కనుండు
ఘోరమ్ము ఘోరమ్ము పాఠమ్ము భారమ్ము
వేరమ్ము వేరమ్ము ధీఁఁ గడఁగు
నీ చెంత నాచింత నేనింతగా చింతఁ
గా దెల్పితిని దీని క్షు నెట్లు
టునులు గొనవంతవేసి మామెరు దెచ్చి
విసవిసగఁ గో మనఁగెడు ననుర మనఁజీ
కొలి వనదముగోల గగ్గరను బెట్టు
గొంత గోయు మక్కిటిక మెడలి 255

- ఉ మూగిన పుంబనున్ను తలమాటున మాచిన నిన్ను దారిలో
దాగిన రొప్పు మొండిదిగడన దీపము కంటినల్పు జో
అగ్గి పెన్బెట్ పడిగ తోగమద్రాచునుదిన్న యన్నమం
దీగ యుగారి ముల్లగును, వెందును నేచెడు దుందు దందఱన్ 256
- చ పనిని సదోపవాసముల వాడినటించెడి మౌని నన్ను నీ
దమఱఁడు పట్టి నేచెడిని రయ్యపు గంటికిఁబేలగింజ పె
ద్దమగతి యయ్యె నాబ్రతుకు దాన్యపు జేతల క్కన్డెలిఁ ■
పీనఁగడు సిగ్గు బాటుగను పించెగదా యిటు నిన్ను జేరితిన్ 257
- చ అనిన విని బృహదశ్వండుమ్ముని వరున కిట్లనియె 258
- ఉ వావిరి లక్షణచ్చివను వచ్చును గాకొక కోటి పోయినం
బోవును గాక నాదియగు పూనిక వివృత యింత జిహ్వతో
రాపిడి నంటిబో హరిహరాదులు నట్టిట్టులైన దాని నే
నేవిధివైనజేసి వెలయించె యూపిరి యున్న గొంతులోన్ 259
- చ. ఒక నుడి విమ్మ నాతనయు వొక్కని విమ్మని వొక్కకోర నే
టికి నిదె నాదురాజ్యమును దీవిగ నీచతురంగ సేనయున్
ద్రుకరగ శుద్ధిగా భవదధీనము సేసితిఁ దానసోత్రమా
యింక నను బాదసేవకుని నేలుము మేలుగ నిచ్చి దీవెనన్ ■■■
- ఉ నావుడు మౌని కోర్కె కదనంబుగ నిచ్చితి వన్న రాజు నీ
సేవకుగాఁగ నానుతుని జేకొని లోడ్కొని పోయి తజ్ఞయ
శ్రీవిలసిల్లఁగా నమరఁజెక్క చెమర్చి క్రుంచునట్లు సం
భావిత కీర్తి జేసి నునవానిని దోడ్కొని రండు వెండియున్ 261
- చ అనియంత 262
- క. బృహదశ్వండు కువలాశ్వని
రహిఁగారుమెనఁగ నటకు రాఁబనుచుంగా

- విహితగతి వచ్చి వసుత
బహువారము తండ్రి కతఁడు ప్రణతి యొనర్చెన్ 263
- చ ప్రణతి యొనర్చి కట్టెదుటఁబాసి యొకించుక యోరసిల్లి కా
రణము వినంగఁగోరి తగఁబ్రహ్మగతి వ్హటించి యంజలిన్
గుణనిధి పుత్రుడుండ జనకుండు ముదంబున జూచి మాను ■
త్పఱతుల నిచ్చి దీపనను దారిచి కౌగిట చేర్చి యిల్లునున్ 264
- క సారెకు వనిజనమును
వారక కాఠీయను బెల్లు సాపుని దుందున్
భోరునఁజని దోరింపుము
చీరికిఁగొన కరివి జెక్కుచెదరకరమ్మా 265
- క పనివేళ వచ్చె నిప్పుడీ
ముని గుమ్మడి కాయయంత ముత్తెమ్ము సుమ్మీ
వినయమున నయము ననయము
మనశక్తి కొలందిఁజూసి మనుచుట యొప్పున్ 266
- శా నాతండ్రి నినుబుత్రుగఁ బడయుట వ్యన్యండ్లనైనాడ ప
త్నావ్రతంత్ర్యంబును మోపి నీనయిడవశ్రయ్యాగతింబోవుచో
భ్యాతిన్ శ్రీహరి మెచ్చి నీకుండ సాక్షాత్ప్రాభవం చిచ్చె నం
చేత త్సర్గ రసాయనోక్తి విని నేనెంతో ముదంబందితిన్ 267
- క. కావున మాధవు దయచేఁ
గావు నరాశార్దీతాత్మఘను మునినెనియుం
గావు నటనంతయును సరి
గోవులయు ధరామరులయు గుప్తికి పల్నా 268
- నిధన మొనర్చిన
■ నవని ధనమ్ము సుఖమొదక్కును మునిశీవ్
■ నవనిఁదనరు నీకరు
■ నిహవరములు కరతలామలకంబై 269

- చ. అనుటయు దండ్రీ కిట్లనియె నాత్మజాదాశ్రమచ్చల్లిబూని యో
జనక భవప్రవృత్తర శాసన మౌరలదాల్చి నేనిదే
చనియెద మౌని వెంటను నిశాచరు నెట్టనవట్టి కాలున
త్తనమున కంపి వచ్చెద సుధా భుజాలందరు మేలు మేలనన్ 270
- చ ఇది యొకటిల తారుసెలనిచ్చినజాలునుగాక పేయనే
నదలక యెట్టికార్యమును నానుకీ కోటల నున్న స్మృతి
గదల నెలాల్చినే నొనటంగన్న గలంతటివాని యౌచలన్
బొద్దుడి పుప్పుదైన నొక పూనిగాగ దెమల్చి తేనాకో 271
- ఉ ■ నడి నేను జెప్పుకొన నానయగా కది తల్లి పుట్టినిల్
చేగ మేనమామ కడజెప్పుట కాదె నెమన మ్రామే
దీపన పెంపువై మొక దీయక యెల్లరు నొననం జరం
జీవుడు రాఁడె మల్లెయిటఁజెక్కు చెమర్చక త్రుంచి రక్కసున్ 272
- క పులికడుపునఁజలి చీమయుఁ
గలుగునె బృహదశ్వరాజా కనునే బేదన్
బలుమాట లేల మునివని
నలయన నెదేర్చి నత్తు నరనిమునమునన్ 273
- న. అనుటయు 274
- క. ఆలించి కొడుకు నుడువ ■
లాలించి జయమ్ము గొను హలాహాలి ధరణిం
బాలించు సోయిరమ్ముని
చాలుపు దీవెనల నిచ్చి జనకుండనునన్ 275
- చ. మునిగని తేడు నేడు తుదముట్టగ మీకెలనమ్ము దీర్చగా
నెనయును మినశంబునను నిల్లడొట్టిలి నాతమాజానిన్
గొని పనిగొంచు నాకు నిటకొంకక యూన నిడంగ భక్తితో
నిని జనులారా యామునిని వేగమె గొంటి నెఱుంగ గాఁజన్ 276

అట్లు జనకుండు మునివృత్తి వనమ్ము వకుంజనుడుఁ దత్తనయుండు
 వినయంబున నుదంకమహాముని దోకొని విజభవమునకు జని యుమ్ముని
 కేలు తన కెంగేలం బట్టుకొని గట్టిగ నతని మనికి పట్టున గల మనికితము
 ముఖముఖి నాలించి గాలించ నైరిందోరింపహరించేవింప జాలి విద్యాలించ
 నుద్దేశించి యా వేదైశికుండు పదేశించిన విశేషం బశేషంబు స్వకార్య
 నిర్వేశనంబుగ గ్రహించి యయ్యతి **||** ననుగ్రహించి మేలిమి యగు తాలిమి
 వీడక నాలి తనంబును గూడక మూలిమి నవ్వుని పల్ల ప్రాల్మాలక యే
 పట్టునను తేలికగఁ జూడక మూడుకొని యొట్టులేని జాట్టు ముట్టి యూరత్కిసి
 దిట్టను మట్టగించక మాననని యొట్టు బొట్టుకొనుచు మౌనికి మఱయు
 నిట్లనియె

277

తెలియం బల్కెద నున్న వాస్తవము లాతింబోలె నన్నెన్నకుం
 డిలలోనే నతలంబు నందు నను నెందేదాగివన్ దుందు మా
 యలతో బట్టి వధించు **||** వివవయ్యా నీవనిన్ దల్లియో
 రల కెక్కించెను గొంప కందముక విద్రాభుక్తుల న్నానెదన్

278

సెనగలు **||** చెయి గడిగె కొ
 విన వడుపునఁ బని యొనర్చ నేదలఁచితి మీ
 మనమున ననుమానము విడి
 నను మానము వెగడఁజూచి వమ్ముండు నెమ్మిన్

279

ఇటులాడిన కుచలాశ్వుని
 పటు **||** బరితుష్టందై
 పుట పుటనై కైటభునుతు
 మటు మాయలణంగివంచు మదియతి దలచెన్

280

|| యాము నీశ్వరుండు మహేశ్వరునకీల్లనియె

281

భూజనులందరు నిద్రగఁ బూర్తిగఁ జెప్పద విమ్మకీర్తి **||**
 భ్రాజిత మో నటు జ్ఞనుజఁ బట్టి వధించెద నూచ ముట్టుగా

- నో నాడు తలయోడె చనుఁఫలమొందె దీనికిన్
యోజు సేయి తేమ గిరవుంచితి నర్పణగంబు సాక్షిగాన్ 282
- క ఇమ్మ హి నర్మోత్తముడవు
నెమ్మది వెట్టువనికైన నేతువు కర్త
వ్యష్టహద్రాయమ ససు నచ
మొద నమ్మెదను గావున న్నిను గంటెన్ 283
- చ మలమల మాడియుంబెటల మాటునకుం బొర పాటునైన నా
నా నిలువు ధనంబు పోయినను నీవత దేహియలండు బోడ
నిలయము నాశపాశముల నీగుచుచెంచి వసించు చూగెనె
వలపుల జాల్వలం జనుచునా యొక మాత్రపు ముక్త్యు సారితేన్ 284
- క అలదుంచుండూడిన నాఁ
డిలకుం గన్నార నిద్ర యేర్పడు నేమన్
దల తడవి చూచుకొని యెడఁ
గలుగును నీ కానుషంగిక ఫలము దీసన్ 285
- మ ఇది యేనాటి పురాళ్ళలాఘము సుమా యేనిచ్చట న్నచ్చి నా
మది గోడంతయు నీకుఁదెల్పితిని నామాయాని కెల్లైజ్జుల్
చెదరం గల్గి పోని తెల్పినటు తెల్పిందానఁదాదొంటి కం
■ మరంతార్తి మదాశ్చ మంజునకు దాడించెన్లు చున్నాడనే 286
- స అననిని జనవతి ఇత్తటి యసురపై కెత్తి పోదగునె వారసర్థముల యొరపారము
లేదు వఱిచి తఱచి యొరసేతగు ముహూర్తంబు తెల్పుమనిన ముని ఇట్లనియె 287
- క ఏతటి యాయెను వినుచీ
యోతరిఁబరిమార్చుచో విడతగు మర్హిన్
నేత చివుం జంపుము శకు
నే తరుడు మనోజయుమ్మునే గైకొనుగా 288

పిడుగునకు వారశూలయ

సుడివడఁగా దురకలడవఁ జొచ్చి కెదురొక్కో

యెడరడ మీనమేషము

లడుగం బనిలేదు దైవమన్నిటి కుండన్

289

గ్రుడ్డి యెద్దు చేపలుద్దట్టుగా దారి

తెన్ను గానకరుగఁ దెరపి యగునె

కాని వాని గెడవఁ గావలసిన త్రోవ

కాంచి వెదలుచుయ్య కాశ్యపీశ

290

అననిని జననరుండ సురయపుగాములు స్థిరమ్ముగాఁ దెలిసి కోదలంచి యతి
కీల్లనియె

291

ఇదిగో పులి యనగానే

యదిగో తోకయని లోకులన్నట్టులు మీ

రెదఁ గలుష నడుచు బడువక

బిటుదుల్ వినిరారు గాచి బోనన నాకై

292

సిద్ధము గని వచ్చితి రెవు

బుద్ధుని మీయాశ్రమంబు పొంతన దెందున్

బుద్ధిని విప్రాః వశిమ

బుద్ధయ యను లోకవాకు భువినందరకున్

293

ఇంతయేల యనిన నిందుఁడంద్రీకిఁగాక

యంత దూరమేగి యసురలేక

పోన రెంటు రెడిన రేచదు

పరులకెల్ల హాస్యనదము గాఁగ

294

మీరిట కింతగా వెడలి మేలగుఁ గార్యమటంచు నెంచివన్

జేరిన వానికేను నిదెనేసెదఁ జేసెద సుందుఁడంచవన్

సూరలఁ జూచు వారహాహ సున్నకు సున్నయు హాళి కల్పిగా
భారము పాటు కార్యము నృపాలుడు దీర్చి నటంచు నవ్వరే

111

వ. కావునఁగానకుఁ దనఁబు పొందెఁ జనియెడు జనకుని విడినము సుజనులరగు
మీచని నమవు పఱచుట యయినంగలిగినం జాలునైతము చెడిన సుఖంబైన
వలదేయని చాలుగ నీపని తలపట్టి పొధింప నమకట్టితింగాన నాదనావుందాడ
నుండె నేని నున యుభయుల నున్రధంబునఫలంబగు లేనినాడు మది
యూసర వోవుగదా యడియాస వ్యయప్రయాస లాయసమునకుం
బాత్రుమగునని తలంచియ కాదె యారత్కిసి నత్కిడమండఁజూచి వచ్చితిరా
యని యుంటినిన నమ్ముని యతని కిట్లనియె

296

గీ. నీవు రెండవ హరియని నేమ దెలిసి
వచ్చి నిన్నును జేరితి నచ్చిమదిని
నేల తలఁపేల చదువులు వేయు నేల
కట్టి పెట్టుము పెఱచుతి గట్టినట్టు

297

వ. అందుకు బృహదశ్వ నందనుండిట్లనియె

298

గీ. నన్ను రెండవ హరి యంచు నన్న మాత్ర
నగుదునా నేమ నట్టిడ నగుదు రొరులు
అత్కివా యిలఁబులిఁ జూచి నత్కి నాతఁ
బెట్టుకొన్నట్టు లాపేరు పెట్టుకొనుట

299

వ. అని యిట్లు లామునివర జనవరులు వరస్సరనెల్లాపంబుల నన్యోన్య మనమ్ములు
ఘనమ్ముగ రంజిల్ల జేసి కొనుచు దుందుగోలయంత యాచూలాగ్రంబుగ
నుదంకుని వలన నలనుగనిని యద్దముజ వధోపాయ మిదమిత్తమని యొడఁ
గొదిర్చికొని యమ్మహివల్లబుండెల్లి యుద్దమనుచుఁ జల్లగ నల్లంబు నమవు
వలచి కొని యంత

300

క. అప్పుడమి తోడు వేడుక
వచ్చుడ నాళ్లఁ బిల్వనంపి మనవురిన్

దప్పెట వేయింపుడొరే

యిచ్చాటుకి వృసతి యాజి కేగెడు ననుచున్

301

ప ఇట్లు నియమించి మించినతమినంచిన గతి సంచిత పుణ్యుడు వారుణ్యసుతి
నయ్యతిపిలి నొకవో నుంచి షీలిపతి యుదంచి తాపితి సేయదగు వారింబంచి
తానును చిత వద్దనంబున నంతి పురమ్మున కరిగి ముఖంబుండె నంత

302

గీ అల యుదంకాశ్రమము చెంతమలయు దుందుఁ
బట్టి పథియింప బృహదశ్వుపట్టి యెల్లి
తల్లి వెళ్లును సైనికుల్లర్లుఁ డనుచు
నరగఁ దిరుగుచుఁ దప్పెటఁ జలచె నొకడు

303

క వినరా వినరా లేదని
యనరా యన రాఁగునందు నలరెడు వారల్
మనరా మనరాయని యా
కనరాకన రాకపోక కనరాకనరా

304

గీ ఇట్లు వీధివీధికేగి చేగారులు
పరగ నొకని పెట్టె పడుగురు అఁ
నినిచి యొక్కపారికిని ఎదిసారులు
సాటి రెల్ల వారికోట లేక

305

త ఎట్టి మనరాజా నాజికి వేగుదాన
నెక్కి దెక్కిడి నరదారు లొక్క పెట్టె
హోయలుగా బైలు దేలుడో హో యటంచు
సందుగొందుల ద్రిమ్మరి పాటె నొకడు

306

ప వినుడిదె కైత్ర యాత్రయని వేగముగా బరిసాటు తర్లుడున్
మెనుకొని యాయుదంతమునె వీరలు వారికి వారు వీరికిన్
బునరుదితంబు జేయఁ బురి భోరుకలంగను బూర్ణిమాచివ్
ననరుపాటు పోల్లదచ్చ వారవిదించిన హాస్యమాడుచున్

307

- వ. ఇట్లు పురంబు చూడగరంబు భరంబై దురంబునకువరంబగు
చతురంగ బలంబగునలబరంబున వెడలు మార్గంబెట్లునిన

- సీ. నవన మనోలిగ భాసి జవాంచిత
భాసిత భూషిత భాండల స
జ్జనన సమాజము శైల సమోన్నతి
సంతమపాకృతి సామజములు
శ్రవణ సుఖప్రద కుంభితి కింకిణీ
జంగమ శాఖులు స్వందనములు
జనన నముట్టిత శస్త్ర భయం కృతి
సర్వసదాతి వెనవ్వెడలె ను

309

- ఉ మండన రత్నకాంతు లనమాన లసత్పునమాస మానవే
దండపు తండముల్లన విదాఘము నందె రవళుగాలు పె
న్నండల పిండు వోలె బెడగొండలు వీనులగాలి
దూలగాఁదొండము లూచుచుంగదిరెడుంగ పునింగిబెనంగి రాయుచున్

310

- చ నకల మున్నె భూషలును జాలగఁదాలించి యొక్క యుమ్మడిన్
బ్రకట విజయదంబు నను న్నెక్కుకురంగ జవంబుడంబుగన్
బకటక నవ్వి యింద్రుహరి భాస్కరు నస్త్రీనియేల మాడి చి
వ్వకునడిఁ జీరు నానెడలె వారునముల్లత సంచధారలన్

311

- క. ద్విరదముల కంటెబొడ్డై
యరదంబులు వెడలె వ్రాసాతి యెఱుంగకమున్
గరు దవ్వితంబులగు కుల
ధరణీ ధరములను బోలి ధ్వజపటములతోన్

312

- సీ. వాడెంత వీడెంత వాడి పోడిమి నని
తీవియల్ గీళ్ళు పోవువారు

నాడేని నేడేని నాతోడ సరిదూఁగు
మగవాఁడు లేడని మలయువారు
మెఱుఁగఁజూచు ఖండ పరశునాముఁడు నాకు
నెనరాదు నిలువిద్య నుడివారు
కొనగోటమీట నా కవతాద్రి నొక తెండు
వలెనంచుఁ బగ్గెలు వలుకువారు.
వనధి నొక పుష్పిటను బీల్చు నుడివారు
నాకనముఁదని యొరగింతు నుడివారు
గాఁగ నడివడి బీరముల్లదన వెదలెఁ
గ్రాలు కలకటి మఱ కరికాలుబలము

313

సీ. పెడపెడ పరకుల పెట్టిన పెఱికాట
కృష్ణ టెడ్డు లొకలక్ష కదలి నడచె
మెఱుఁగఁజూచు పురుగు నవరించి కట్టిన
వేనడంబులు నూలువేలు
బలు రెఱంగులఁ బండాఁముల మొన
కోల్లారు బండ్లద్రకోటి
మంత్ర దొంతరల్ దొంతెన తఱఁగముల్
లంకె గిల్లులు నొక లక్ష
లోప మేనాలు గోటాను గోట్లు
పాటల నాంధ్రును వేఁట కాంధ్రు
పనివాంధ్రు బావిపేంధ్రు
భూమి యావిన రీతి నుప్పొంగి

314

క. ఈనిక మజ్జిరులును లో
వ్రేనుఁగులును గమిడి యొముము లేడికలేచ్చుల్
లోసంగొలును చునుంగుట
బోనులు దీనుములు నలలు పాటిబొటి గదలెన్

315

క. వెచ్చమునకు గావలపిన
హెచ్చు వదాక్షములనెల్ల వేరిచి యిడిపెన్
గచ్చడములతో వెడలిరి
బచ్చలు హెచ్చుటికలైడి బానము తోడన్ 316

సీ. వడవాచ్చ గమికాండ్రు బండర్లు విమితగాం
ద్రైగడులాపుతు లును సగ్గడలును
మానటండ్రొటర్లు మన్నీలు వేగర్లు
సారివాండ్రును హొంతలారు లేజు
లారెకులును ఫణివోరులు ధీరులు
మందులు దనువందులందముగను
దణులు లేకరులు గవణకాండ్రుకు వాండ్రు
గులకలు చొప్పర్లు కోలుకాండ్రు
గోదరులు నూనరులు మంగికోమ్ముకాండ్రు
బెన్త పంపాణములు మడవేలు లనంగ
చదరలము నకు వలయు వారు పర్వజనులు
తాను తను ఘనాయుధములతోఁ దరలి రనికి 317

చ. ఒరియులు వారెగోలలును బంకెల లంకుసాలు జొ
ళ్ళరిజెలు కట్టుకంబములు నొప్పగుగంపలు జంప సేవురుల్
ధరియిడరాని భూషలు మొదల్లల సానుజ వస్తు సంచయం
బరిదిగ నెత్తి రత్తటని హత్తులు మీదికి దోరహత్తుగన్ 318

గీ. అంత వత్కెర జీనంబు లంకమన్నె
లును దలాటంబులును వాగెలునదరంబులు
కొఱనములు దోనరాలును గొలది మీఱ
దల్ల కెత్తిరి సాలసత్రాళ్ల తోడ 319

సీ. కైకారు సింగోటి గండ్రగొడ్డలి బాకు
నరదున గుదియు

పార నాతమ్మును బాగు దారి కటారి
 తోటమ్ము మోహ దాద్రోణములును
 చిల్లటి దెంకె చెల్లకోల తుపాకి
 గొఱక నేజా యీటె తరజుమ్ము
 నాయదారును జారి వసి దంచె నముసురుఁ
 గోవి చిల్కిటియుఁగొంగోలు కత్తి
 బరిసి దోడున్ని యెడిసెల బల్లె మరిగె
 గుటక్రోది శుభ్రపురము గురుజా మొదలు
 గాఁగులుగు నట్టి యుద్ధయోగ్యపు సుపాధ
 మములు నెత్తిరిగాన రథములపైని

320

పూని దశధ్రువులాయా
 స్త్రీనములను దప్పకుండఁ దగిపెక్కు నుడుల్
 బూనక కందాభరణము
 మానుగ దేవమణి రోచమామము అమర్చన్

321

ఎడమ హయాలుగా జడలల్లి విడిచిన
 మెడజాలు కందాన మెఱసి ప్రేల
 నిరుమూఁడు జడలుగా నెవ్వరి పాల్గెములే
 చెవుల నందుగ మోరఁజిందులాడఁ
 గడు మోహమమ్ముగాఁగల్గి తురాయియు
 తోనగు భూషలు మేన నమరఁ
 బనివాని తనమెల్లఁగవదాన కంబయి
 పైని జీవనంబును బత్తిర తగ
 అవిణి విక్కించి వీనులు అవిటి యూచి
 నిజ్జ వీలిగి విలుచుండి హూఱ్ఱు నునుచు
 వేడ్కఁ దనరొరుగవఁబ్రజలే విఱిగి వడఁగ
 బెచ్చ పెరిగిడి తేజిని దెచ్చిరటకు

322

సీ మహావీరు తపనీయ మణికిరీట ద్యుతి
 మేల్ల రుచులతో వియ్యమంద
 నమమాన లనమాన మమమాన విషమాస్త్రు
 మినమిన పాటగుతో మేల మాడ
 నొడలిపై దొడివిన తొడపులు కడుమేలు
 కడతముల్కమ్మల కఱపుందీర్చి
 మనపుల వారిపైఁజనపుల వారిపైఁ
 (గ్రీగంటి చూపులు క్షీణ్యదాట
 చిరెలతో గట్టికలు బలామరి యొనర్చి
 సకలజనులును జయజయ శబ్దమిడఁగ
 జదురునకు వచ్చి కునలాశ్వుచక్రవర్తి
 మించి హయమెత్తి నది కిలారించి చూడ

323

చ. చిదిపినబాలుగాలు మెయి చెన్నగు కాయని జంద్రు తోడఁ బ
 న్నిదమిడు మోము నద్దముల నిద్దము బద్దొనరాజు చెక్కిఁచుల్
 చదురునఁజెంపఁ గొట్టుచు హలంబును నంపగి నవ్వు నానయున్
 మృదుతర నల్లనంబులను మేలము లాడును నాని పాదముల్

324

సీ. ఆతని నక్రమంబులగ్న మెన్న వే
 దండ విరోధి నటుండు మనును
 తత్రాణ యానముల్ దలఁచ గావయుత వే
 దండ రాజముల నటుండు మనును
 దత్కీర్తి హాసముల్లలపించి చూచిన
 దండీరముల నటుండు మనును
 నతని పాణి కృపాణులయే చూచిన వల
 కుండలి శ్రేష్ఠ నటుండు మనును
 పేరుకొన ధీరతయును గంధీరతయు న
 ఖండ మేరూదధుల నటుండమనును

నతని ధర్మ ప్రతిఘటన ప్రతిహతముగ
దండధరు ఖండవరకు నటుండమనును 325

గీ. అతని సాబగు నతుల ■■■ మోహనంబని
వేటచెప్పనేల వినుడు నిర్మ
మములు మునులు గూడ మునుజాచి యొకసారి
తివిరి యతని జూడఁదివురు చుండ 326

గీ జనకు చెనుకొని మునికొని తనయు లెల్లఁ
గరులఁగొందఱు గొందఱు హరుల గొంద
ఱరిది యరదము లెద్ది యెవ్వరికి నిష్ట
మొదవె నద్దాని గొయెక్కి యుఱికి రనికి 327

సీ తురగములఱఱగను గరులెప్పఁగా గిరుల్
కరదా... గండు మీలు
దాళ్ళు లాబేళ్ళ జండాల తేరులు ■■■
వాపలెత్తిన యోడ లేపు సూపు
వికటపు శకటము ల్విపుల కర్కటములు
చక్రము ల్చక్రము ల్పారు ధనుః
చమర వాలంబులు విమల దిండీరముల్
ముక్తాతి వక్రము ల్ముక్తి తతులు
గడిమి దంతలు నిండైన గండ శిలలు
కొల్బలము కాలి రవధూళి కదలి యెగయ
బఱుచు కడలి యటంచును బొమ్మరిల్లు
జనములో హరి సాహరి సైన్యమరిగె 328

క ఈ తీరున బారంతయు
బ్రాతిగ ననుకూడి దారివట్టి నడచు చోఁ
జేతము లలరన్ ధరణీ
నేత యనుజ్ఞయిడ భరినివదము సేయన్ 329

- క. పరావానక రుందుభిముఖ
గణనీయ ప్రబల వాద్య గణముల తోడన్
గణనాతీత మహార్భుషం
గణకణ రణభేరిమ్రోగి గాఢ ధ్వనితోన్ 330
- వ ఇట్లు తొక్కి పెట్టున భేరిగేరీ కాహళార్య హర్య తూర్యములు పెక్కులు
దిక్కులు పిత్తి-టిల్ల మ్రోగ నవ్వుడా చప్పుడు పురంబంబ నెగసన 331
- సీ పలుభేరి భాంభిలిఁబగిలె నెండకు విచ్చు
పచ్చి గోడల పూలె దచ్చి కడలు
ప్రతి పక్షివార్తి యుప్పుమ సేవడికొను
బోవునల్లంబుధుల్పొర్తి పాతె
సాపుజైత్ర యాత్ర నింగికి భూమి తెల్పె నా
నోరెత్తి రోదసి బూరటిల్లె
నెంతమాటనసేన జంతమాటని గిరుల్
మఱి వెక్కిరించె మారుమ్రోగి
నోరుగాలికి భోరున మరువడించి
లాగు తెరవాచగల యోడలాగు వేగ
మెందుకొని కేక లార్పులు మిన్నమున్ను
గాలుబలమెచ్చి నడచెను గాలుబలము 332
- వ అప్పుడమి తోని తోడ వెంటఁబడి వీడి పోజాలకవీడు వెడలి వీటంగల
వారెల్ల నాడి పోతలకు దిగి రందులగ గొందరిల్లనిరి 333
- క. మనప్రావగు నృపుఁదోడ్కొని
చవియిడు గమగొంటేరే పిశాచిత బిసి పీ
మనకెచట దావరించెను
మునుకొని మఱులింత మొక్కొముని పిండిదునున్ 334

రత్నసి పామాన్యందే
ముక్తిడి నరులేమి లెళ్ళి మోహరమందున్
దైక్కోనడె జముని నైనను
బుక్కిటగొని ప్రింగు నొక్కపూట మనమునన్ 335

తబిసి గన మూడుదూడల ధరణ మొక్క
వరులై ప్రాణములను గోల్చుదుట
తిపుర బ్రాణము లేరికి దీపి కాపు
ప్రాణముండినదినబలుపాకు లేదె 336

అందుఁ బందలగు మఱికొంద టిట్లనిరి 337

తనదేమి పోయెదబిసికి
నెనరున్నదె యుల్లఁ గదు నృపుడెలులగున్
యని మనము చలపోనె
తన పాత్రానాఁ ధోయు తగవరకెనయై 338

బోడి తబిసి కేమి పోవు నృపతివోవు
నేలువాని యొక్క యెద్దటైనఁ
గాయువాని యొక్క కప్పెట్లువైన నే
మాయె ననెడి వార్తలాయెనిచట 339

పత్తకోకిల

తల్లిగండము పిల్లగండము తప్ప మంతరపాని కెం
దిల్ల గండముగానఁ దాపి కేమి బామగు నిందున్
ముల్లు గుట్టిన మాత్రమునైత ముప్పు కిందరుదెంచి
బెల్లగింజెను గోటిలో నొక పిట్ట వేన్విడ కందఱన్ 340

ముందు వెనుకలు విచారించి మఱి కొందరిట్లనిరి 341

అటులాడం బనియేమి మీరెటుగదె యన్నప్రభు శాత్రునున్
దిటయ్యె దుందుడు నేమి లెళ్ళవతికి స్వస్తిరబడన్ దైత్యులన్

దృటిమాత్రవ్యడిబట్టి తృప్తశులన్ దుష్కాడడే వేపురన్
నిలతాత్తుండును గావకత్తుండగునే నిక్కంటు తద్యద్యునిన్

111

ఉ కాదనకట్టి మాటలనఁగారణమేమి నృపుడలంతియే
పాడుకొనంగ దృష్టిబడి పాఠక నిల్చినదోర దుందు బ్ర
హ్మాదులు నడ్ల నడ్లఁ బరిమార్చక నెక్కడించునే
యేదునుగానవచ్చు పనికేటికి గట్టులనెక్కి చూడగన్

343

చ. అదియటులుండని హరిహరాదులు నట్టిటులైన బిడ్డలన్
వదరునె యీ యుదంకముని వారక తాఁబనదేర వచ్చి నె
మ్మది యొదనింపఁగాశ్యపికి మాధవుడే కువలాశ్వరూపియై
కదనములోన దుందు నతికష్టుని ద్రుంచునటంచుఁ జెప్పువే

111

క అందునకును దార్శాణము
తొందల దుందు పయికేగఁ దొడఁగిన మాత్రన్
బందుగుల యిండ్లఁ బెండ్లికిఁ
బొందుగ బోవు గా నృపుడు పోవుట గవరే

115

క కేవల నరునకు వశమే
భానింపఁగఁ గైట భాత్మ భవదావపునైఁ
బోవఁగ గువలాశ్వుండిరె
ధామ మొనరించె నటకుఁ దా హరియగుటన్

116

సీ యుద్ధ వివాహమహోద్ధవ వేళ
తని తోడరుంధతీ దధనంబు
వరహాహిని కృతభయ నభోనదికి నీ
మేదిని కుండ గచ్చోదయంబు
శాత్రు భూపాల పాల పాపరికిని
యననీశ మౌలి యభ్రాగమంబు
ధంధంతమో వ్యాధున కీన్ము
హోదారుడు మహార్య మోరయంబు

వేద శాస్త్ర పురాణాది విద్యలతకు

మానాన నాలమీ నృసతి యితని

బొగడు నోటను బెరలను బొగడవగునె

యంచు నాబాల గోపాల మెంచ విను

347

ఏటి కీటు తరకటింపులు

మాటికి మనలోన బేలమాటలలో ము

మ్మాటికి నమ్ముడు మనవతి

కోటమి రాఁబోదు జయము కోయలుగ గలుగున్

||

ఇట్లు పలుగురు పలుతెలుంగుల నెవ్వరికెత్తెలుంగున దోచె నత్తెలుంగున
ననుచుననుచు తమి విడువక కుడి యెడమలం బలసిబలంబు నడువఁ
గువలాశ్వుం డధిరోహిత హిత ధవలాశ్వుండై పనుత సైన్యందై యువ్వెత్తుగ
దండెత్తి యుదంకముని ప్రదర్శిత మార్గందై దుందుని సైకిఁబోవు చందంబు
పంక్తి న్యందన నందనుండు కుబిల పనున్వితుండె పంక్తి కందు సైకిఁ అన
బోవుచందంబు ననుకరించెను అనవిని జనమేజయుండు రాశరధిక్షైలసనగంబు
కేలనెత్తిన మహాబలశాలి యగు పంక్తి సైకిలయెత్తి చనియె నెత్తెలుంగునఁ
బ్రధనంబు విర్వృత్తంబయ్యె నయ్యది యామూలాగ్రంబుగ నానుదికి
రుచియింప వచియింపమే యవి వివయంబున ప్రార్థించుటయు

349

అశ్వాసాంతము

చరాచర జగద్ధ్రువో ద్వహన జన్మ సంహరణా

సురాసుర సుఖాసుఖ ప్రద మమంధరా ధారణాధరాధర

ధరా దురాప భవతాప నిర్వాహణా మురాసుర హరా

హరా మూష ముఖ్య భీషరణా

గద్యః

ఇది శ్రీనాథ యామునావతార పవిత్ర శర మర్షణ గోత్ర పవిత్ర ఆపస్తంబ స్మార
మల్లి-పట్టణ కులకలశాంబుధి రాజానుభాకర విజయ నగర సంస్థాన సముపార్జిత
తానేకాగ్రహార వీరుదాంబిత కల్లాటరాజా వార్య

శ్రీ వేంకటా వార్య పాత్ర శ్రీనివాస తాతా వార్య

పుత్ర శిష్ట జనహితా వైవధాన కరణ చణ స్వీయ మేధావృష్ణం సముపార్జిత
రాజీయ హూణ భాషా పాండితీమండిత వైయోకరణ వండిత రాఘవావార్య
సగోతంబైన కువరాశ్వ విజయంబున

ప్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము

శ్రీ

కువలాశ్య విజయము
బుక్కపట్టణ రాఘవా చార్మ ప్రణీతము
ద్వితీయాశ్వాసము
శ్రీ రామాయణ కథ

శ్రీ నందనందనా గం
 గానందన వినుత చరణ కంజాత ధరి
 శ్రీనందన నరకహరా
 దానవకుల సైల దువ శ్రీకృష్ణ

1

దేవాదివ్య చిత్తంబున నవధరింపు ముట్టుజనమే జయుండు శ్రీరామాయణ
 కథా శ్రవణ కుతూహలంబున నడిగివలె చత్కిధ పంగ్రహంబుగా వైశంపాయ
 నుండు వినిపించ దలంచి యిట్లునియె

2

దశరథ రాజయోధ్య ధనధాన్య సమృద్ధిగ నేలె నమ్మతిన్
 దశరథ నాజి భట దంతి మాయానృత సైన్య నంతుడై
 దశరథ వానఖజ ముఖ దారుణ శాస్త్ర సహాయుడై మహా
 దశరథ రాతి మాత్ర మధితాఫిల శత్రు దహనలుండునై

3

అతడొక నాడు నేట తమిసందునైన జనంబుగొంచు నా
 యతమయి సోయి హోయి నృగమున్నగ వంక్తులనొంచి పొంచి యా
 నతమతి మాటు వెట్టి నిశినత్కిడ నొక్కడు నేరు ముంచగా
 నతను మతంగ జంబనుచు నాకుగడే యుగలగూలె నాతడున్

4

హుతి తుండొక మహాముని పుత్రుడుగా వెంటిగి యా
 మిగి రాజు చని యాతని తల్లిని దండ్రుగాంచి తా

నాశుగతి చ్చిజ్జితి ధయంబునదెచ్చిన తిష్టిరాతనిన్
హాశుగ వార్య కోపులయి యాత్మజాలోద్ధనులేక నావగన్

క అది తిష్టెనను నయతి

మదిఁదీవనఁగాఁగఁగొనియె మఱి యేటులనగా

వదివఱ దను కనువత్సం

బొదవిమి దనఁకఁదనూజ లొడ చెద రనుచున్

న ఇటులు వేఁట నుండి మరలి పురంబునకు జని నిజ మహిషులగు కౌసల్యా
కైకయీ సుమిత్రల గూడి వేడుకలు పొంపిరి వోవఁదెంపు లేని ఘోగంబులను
భవించుచుఁ జిరకాలంబు రొజ్యంబు ప్రాజ్యంబుగఁ జరిపాలించుచు

7

చ అతడవత్యుడై గురుని యానతి వౌదల దాల్చితున్నడై
కొతుకక ఋష్యశృంగుకడకుంజని యాతని దెచ్చి యాశతో
శ్రతువొనరింప నగ్ని కవకాభుడు భూపతికింద మంచున
స్రతిమ సుపుత్ర లాభదము పాయన మీయన మీహితాత్ముడై

8

ఉ ఆనరమాన్త మంది నతి యానద మానద మాన్త నాకు నం
తాన రమా నవాయకుడు తానును నాతని యింట బుట్టినా
నానర మాతతాయులను నాశవమాశ నొనర్చు నంచుఁదా
నానరమార్థముం దెలిసి యాండ్రకుఁ దీండ్ర లెనంగ నిచ్చినన్

చ నవతులు పుత్రకామ ఘన సంక్ష మహిష్టనిగొన్న పాపమున్
నవతుల పుత్ర పాపకృత సంకట వారకమంచు మెక్కి యే
నవతుల సంబు లేని తను జాతుల నల్వర గాంచి రోజనా
నవతరగాంగగాంగ క్షుధ శారద నారద శుద్ధ కీర్తలన్

10

గీ. కోసలేశతనయ కోచవేశము గాని

తనయురాము నాద్యతనయురాము

భరతుఁగైక ఘన శుభరతుని శత్రుఘ్నల

శ్చిణుల సుగుణ మణులఁగదె సుమిత్ర

11

స్వామిల పంక్తి రథుబట్టపురాణి మహత్త్య
మెట్టిదో యేమితవంబొన్నామ మ తొంతటి నోములు
నోచునో వరం ధాను వివాస వాసి తనధానుము తానటు
వచ్చి చొచ్చిగా వామెపి చండ మట్టు రాదుని యొంతటి యింతి కేనియున్

12

పెద్దగు భక్తిని లనునున
పెద్ద యుటంచునరించె బెద్దన్న నటుల్
తద్దయు శత్రుఘ్నుండున్
తద్దయుడు భజియించె భరుతు ధర్మాభిరతున్

13

ఇట్లు నర్వజన నూ పాత్రంబగు పాత్రాతంబున నెల్ల కల్లాగు ముద్దగు
చెల్వంబున నల్వరు బుద్ధి శాబురై బద్ధ పభ్యంబున నభివృద్ధి
పాభ్యంబున ధనురాది విశ్వ నిద్యా బుద్ధుల మసేష్టు శిక్ష నర్తిల్లు చుండఁ
గొండోకడు చందాంశు లేజుఁ పుంజంబునధః కరించి సంజ
ధిశ్చిరించి రంజిల్లు తోడ దండవ నేకాంతే వాసితండంబు
చేదంబు తోడ వేదంబుగ వంత పెప్పి కొనుచు తోడదోడరాఁగ
రాగద్వేషాదుల దూషించి విశ్వామిత్రుండయ్యును విశ్వామిత్రుండను
నామంబు పేనుంబుగ నహించి యుత్తమ తపోనుహించు నీ మహి బ్రహ్మార్షి
సత్తముడని ప్రసిద్ధిగవిన ముని సార్వ భౌముండత్తః దానోపరించు జన్మమున
కెన్నరాని యంతరాళము ముని విరంతరము గావించు దేవారుల వారింప
చంద్రుని నలన గాక యే నలనున నితరుల తరము గాదని తన మనమున
ననుపు పతిచికొని పతిచికొని పోయి యమ్మహా మహుని నమ్మరి
హుటాహుటి యి కొలమున రాను రూపమున నవతరించిన శ్రీరమాధి
వాధుగమ్మలగని తన భూమికి దిగినచ్చ భాష్యుండుని
తను బోడగను జనుల బమ్మ రిల్ల చేయుచు నయోధ్య కరుడెంచి పంక్తి రథు
ప్రసాదార్థము తాత్ప్రసాదతోరణ పతోరణ ప్రభూణం బునకుఁ దోలించి దపు
దపులకవి భక్తినుదిఁ దపుల దమకెలుగుదావారికు తోనికనిపితన యాగమునునై
తనయాగము నై తన నీయొక్క తనయా నయోధ్యము తన యాగమున నుని

జననరునకు వినిపించి రమ్మని పించికొని

14

క పద్మిల్లు దశరథేశ్వర

పద్మిల్లు ముందు రామవనభు సభకున్

మూర్తాభిషిక్తుడెదురై

మూర్తము తన యంఘ్రికాన్తు ముని తగవచ్చెన్

15

స ఇట్లువచ్చిన కుశికనందనున కజనందము ద్దర్శగతి పర్యాప్తంబుగ నవర్యలోనర్చి
నూతన రుచుల దనరు చున్న పెను గర్దియపై సుఖాసీనుంజేసి తానముచి
తానంబునఁ దనస్మి శాననంబున గూర్చుండి వారి తారాతి కుండా రాజు
సేఖ పాత్రకుండును సౌఖ్యశాయిని కుండునునై కుశిక సుతు గుశలప్రశ్న
పూర్వకంబుగా నెద్దియడిగిన నుడుగక యిత్తు గాన స్వాగమన కారణము
వారణ గతి స్వాగత యుతముగ ~~యంతయు~~ యంతయు నుడుపుడని యడిగిన
నయ్యతివతియ గతి కడతికంబుగా స్వాగతి కుండనైన నగుదుంగాని
స్వాధ్యరికుండ గాకున్న వాడ నది నీదయం బడయు మతి విటకేతంచి వాడ
నెఱవాదిని గాన వత్సవాదిని గమ్ముని యమ్ముని యిట్లనియె

16

క నవనా వనమునకు నృసా

నవనావనమునకు రామచంద్రుననుచువే

యవనీ వకుల సురుక్ష

యవనరము నీశరక్షయననినవె యుచున్

17

స బెదరుగదరి ధరాధిపతి యదరి వడియు దిలగొన్న తనముదిం గొండెక తఱికి
బదిలవరచి కొని ముని పుకకు నెఱచి తల్లడిల్లుచు నుల్లంబున నిట్లని
కొనియె

18

చ. మదపున కైన గాధి సుతు మాటను గీటునఱుచ్చ బ్రహ్మకుం

~~యె~~ పరింపుడెద్దియును దన్వక యిత్తునటంచు వోటనున్

దిరమున బల్కి మున్వెముకఁదీసిన నిప్పుడు కోవధారి రు

ర్భరముగు శానమీకితడు వచ్చిన దారిని మారకేవవే

19

జక్కల మూకలేడ తలినాటుకుమారుడు రాముడేడ నే
నిక్కము ■■■ నన్ను గరుణించునె కాంచునె నాడు బాధలే
గ్రక్కి డెయింగలంబులను గాకికి ముద్దాకొ యెద్దు పుండు ఏ
ముక్కిడి జప్పు మెందెదవె ముక్కన గోమముద్రలు మానికీన్ 20

అని పడవడ వడకునుడన
తనయుని శ్రీరాము నాదృతనయునొనగె వ
ముని తిలకున కీనకులవతి
ఘనులెన్నెడు నాడి తప్పగా లేరునుమీ 21

రామునితో అక్కణుడును
రామునితో దధ్యహిశ్చర ప్రాముగా
రామునితోధిక్కుముగ జని
రాముని వారించి యరులనణడు నిరువురున్ ■■

మునివతి జనవతి సుతులను
మునుకొని తోడ్కొనుచు మధురములగు కథలతో
మును కలిడ నుడివి యతిబల
యును బలయును మను లినతనయులకునొనగెన్ 23

ఆమనునంశరత్నములు నానును రత్నములంది యేగుచో
నానుని నామునిందనును నాకొని మ్రొంగెద నంచు వచ్చి పే
రాముని ఛైకి డేకొనెను రక్కసిదాటకఁ గూల్చి ప్రేటునన్
రాముడు వృక్షదాటిగటు రాతిరి పేటిక వేకధాటిగన్ ■■

తాటక ■■■ చెందగ
తాట కటంకులగు దాని తనయులనయు లెం
తోట ■■■ సేయదాపి
తోడకునితోట లేక దూకిరి వింగిన్ 25

తదనంతరము విశ్వామిత్రుడు తన యాశ్రయంబురాఘవులు తన

యాశ్రమంబున శ్రమంబున బ్రవేశించి వింతగా చితము
గైకొనువాడై యోరానూ యాగారానుమును గాపాడుట ముఖ్యము ఇచ్చని
దప్పనిసరిగా పరిగాఁగాపాడు మచ్చాయని యొప్పించి దయరప్పించి
జయమప్పగించి చేయందగినది తెలుంగున ఒప్పదముగ జేయుమున
విసతుండై యొప్పుగఁ జేయ వెప్పుగ సంతమున నంది స్వంతమునఁ
జీత దొటంగి కుళికనందమందు నెప్పయంబు చేతనందికొని
పవిత్రపాణియై పవిత్రంబుతోఁబ్రాగ్దంశము నుండి యాహవ నీయాగ్న్య
గారంబు పాచ్చి యచ్చుట

26

శా శ్రీరామార్జును బారి కాంక్షి నమముంజేయం దొడంగ గడున్
హోరాహోరిని దాటకేయు వెనఁగ వ్వుంకార కుంకారముల్
చేరంబారిన యజ్ఞ భూమికి రఘుశ్రేష్ఠుండొనరై నృదీన్
మారీచుండు దధింబడన్ శరవాతిస్త్రుండ న్ను బాహున్నహిన్ 27

స నిరాబారి మిన్న జన్మంబు నిరాఘాటంబుగా నని చ్చిన్నంబుగా
సంపూర్ణంబుగావించి రామలక్ష్మణులసంక్షణంబుగా సంభావించి
స్వధము తోడఁదాన బృధము తోడను సుకరము గా నొనరించి
నూనుండ సుఖమానసుండై దశరథ నందనులందనుకఁ దనకు
యొనరించిన యువకృతికి మించిన ప్రత్యువకృతిఁగ్రతిఁజేయ వజేయమగు
తెరువరయుచును దార పరిగ్రహము దారపరిగ్రహమనియు వది
కూర్పుటకంటె మించిన మంచి యనియు నెంచి లోనంగల దాయల
నెల్ల వణించిన వాడగుట వాడని పోడిమి వేడి వెలుంగుతో డ ప్రదోర
కొమరులకొమరులు గొలునఁజారి నగరగరికకలవెరవరితెరవల నవ్వెరపువ్వున
నదపు నటించి య్యర్జునులకు నమకూర్చిదని యాచింత
యా చింత రాచకొమరులతో నెదిరి గడలు కొని కుభ మొదలు
నువత్రుతి వాచముల ను శకునగతిరుతులు లోనగు శుభశకునముల
గమంగొనుచులుదిలముగ మిథిల దారి నట్టి యొగుతులి వాపురి దరిసి
తత్పురివర మందరసి యాశ్చర్యకరంబగు నొక రమణీయ వనంబునని
తచ్చరితంబు యానందభరితులై నడచుచు జీరంతవ ప్రభులి

భూత జాయా వియోగ దుర్గంతి చింతా కృశీ భూతు గౌతముఁబ్రీత
చేతన్ము జేయుదు నని కాశిక నంగము ౧౮౧ వలి కోపమున ౧౮౨ రీతి బడి
యున్న యహల్య ౧౮౩ రామునకు మాట సామెతగఁ ౧౮౪ నొడివిన విని
యినకుల తిలకంబు

11

౧౮౫ సనాసే ౧౮౬ వృష్టి భయానక కోపభూతముల్
నయిబడి నావహిల్ల నని బండగఁబండిన యాయహల్య కూ
రడిగల గాలి ధూళి విడి రుక్మ నామెను శాసభూతమున్
గడువడిఁబాఱుదోలి రఘు కాయజా దాడెను గౌతముస్తుతిన్

12

అంతకాపాంతమందిన ౧౮౭ గైకొని రఘు పుంగవ పును ప్రతిష్ఠాపిత
గృహస్థాశ్రమంబునఁ బ్రహ్మార్చి యైన గౌతమ మహర్షి వ్యధార కృతాతి యైన ౧౮౮
నంది పరమానంద భరితుండగు భరతాగ్రజాని ద్వరితంబ దారవరిగ్రహుడవగు
మని పాదరాశిర్వాద పూర్వకంబుగా దయాశరధి దాశరథి ౧౮౯ తపోవిధి
విధేయుని త్రిశంకు వ్యర్థమాన్య పాధేయుని గాధేయు వీడ్కొని యధేచ్ఛదన
దారిం ౧౯౦ జనుటయు వంత విశ్వామిత్రుండు

30

జనక జనేకు ఏట శివు ౧౯౧ రోనణ సేసి యెక్కిడన్
జనకజ నాని కిత్తురును చక్కటి వొక్కటి నాఱకించి న
౧౯౨ ౧౯౩ తాధ్యముంగొని ౧౯౪ బాలుర తోడ తోకరం
వృన్దుండు ౧౯౫ చచ్చుడు సేయక చక్కనెక్కిడెన్

32

అట్లు రాఘవుండ ఖండ కరరాఘవంబున ఖండ ౧౯౬ కోదండం జనలీల
నెక్కిడ భుంగులై నాదండి రానంబునకు దిగ్విదండంబులు ౧౯౭ నడి దిగిన
మొగ్గ ౧౯౮ బ్రహ్మాండ భాండమనసు నట్లుయ్యె బ్రహ్మ క్షుణ్ణకహారంబులు ౧౯౯
కొండొక ౨౦౦ చెవులు వీందల గొలిపె వతల ౨౦౧ ౨౦౨
మగు మందె నప్పుడచ్చొంగి జనకుండు శునకోవిరుండుగాన శౌందర్యాతము
రామ గారవమునదొగిలింతుకొని గానుకగా శాసకీర్తికోపమని యామెను
రామునకుండన కూర్చి పుత్ర మార్మిలమున్ రెండవ భారతీ రత మూర్ధుని
మాండవి ౨౦౩ కీర్తుల లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులకు విత్తును రమ్మని

సాకేతంబునకు సాకూతంబుగఁ గమ్మనాసి పంపిన దశరథుండు మానుగ
 నేనుగ నెక్కినంత సంతనమంది సభార్యుండై సభార్యుండైన వశిష్టుండ వశిష్ట
 కార్యములకు దానయ్యె యరుంధతీ సహితుండై పవిత్రదీఁ జతురంగ బలము
 తోడ వెడలి కడలి వలె నిరుగడల నడవఁబ్రదుల కడిమి మిథిలకు
 నందిపుచ్చుకొన్నట్లు కొమరులకుఁగల్గె నంది పుచ్చు కొను వాడైవచ్చి చేరి
 శతానంద సమానుడగుఁగు శతానంద మౌని వెనుకొని జనకుండెద్దుర్కొని
 యొసంగిన విడిది బ్రవేశించి జగన్మోహనంబుగాఁబ్రతుల వివాహం బులు
 గానించిన వారితీయంబగు నియ్యంఁమనకు దివిసురులును భువినరులును
 వలున యీనలునగు దాంపత్యమిట్లు గూర్చునే యవి కన్నుల పండువుగాఁ
 జూచి యగ్గింప నగ్నిసాక్షికంబుగ నానలుపురు తాచ కొమరు నచ్చేలువల
 నచ్చెరు మెప్పుల్లెకుని రెట్లవిన

32

ఉ రాముండు సీతఁ జేకొనియె నాగతి లక్ష్మదూర్మిలానతిన్
 మాండవి వృరతుండ శ్రత్తున్నదంత కీర్తిగీర్తి తో
 భామిని లక్ష్మణానుజాఁడు, భర్గవ రాముండు సైకి రాగ శ్రీ
 రాముడు వాని విర్గిని శరంబున నాతని చేదించెను పుణ్యలోకముల్ 33

క కొమరులఁ గోడఁబలను దన
 కొమరుల బండుగుల నేలు కోటి వదాతిన్
 గొమరునఁగొని దశరథుండుం
 గొమరొప్పుగఁదోడఁదోడుకొని పురికరిగెన్ 34

వ. అంతనొక్క నాడరుంధతీ జానితో మనుంధరా జాని మంతనంబుండి 35

చ. తనయునికిం గూర్తముగఁ దప్పలి వృద్ధుగఁగాంచి దేవా
 తనయున కింక న్నయగు భారణి భారము పూచఁగానగం
 రామభద్రుని ప్రతిష్ఠిని జేయుండు సీతతోడఁ నా
 తన యునరీసులుల్ బోదునఁ బ్రహ్మముగట్టుగా నజ్ఞెన్ 36

ఉ. నట్లు లాముని విరామము సేయక యేగి రామునిన్
 రాజనిభావ్య రాజప్రతిష్ఠల వాసేగా

రాజని సార్థకంబనును రాష్ట్రయు లెంచిరి తెల్పెఁ దూర్యమున్

రాజ వివాసునుపురిని రాగిలి రాఘవు యౌపరాజ్యమున్

37

అట్టి యొక నట్టయొని వరంబున భరంగుట్టగా పుట్టిన మంధర దుర్యవసాయ
బంధురమై యందఱుకు శ్రవణానంద కరముగా రాము పట్టాభిషేకము వార్త
ఘన విశ్రుతి పుట చేదనంబునఁగీర్తునగాఁ బడవిని తనశ్రుతి పుట వేదనంబుగా
గొని యాదాది రాముచేదానిన్న చిన్ననాటి గాధ చెందాలఁపలునాఁటికొక
పాటి నెపంబుగా దొరకించుకొని యామెర కించుకే నెఱుంగ రానీక తనరాణి
కడకు నరగున నొక గంతున వదిగి నంతోష భ్రతేష్ఠ స్వంతయుగు భరతమారం
గని యోతల్లి యొల్లి మనవట్టమహిషి కౌసల్య పట్టికి బట్టముఁగట్టెదరు సుమా
యని సుమాళంబుగా జెప్పిన నానుడి నామెతనగొనిశ్రుతి శుభ వార్త చెప్పిన
యామెప్పునకు గొప్ప పనదన మొనఁగెదనని తనయొద మన్న పచ్చల పతకము
దాని మెడనిడిన నానంగ నాచి తలయుచి వారమామచు నంగవామణి యెంత
నెట్టి వన్నూ యిట్లు లోతు పట్టు వచ్చుచున్న విట్టి వీగు కుఱ్ఱవానికి దీదై
మీఁది చేలు పాఁచెరుంగని దానవయి ■■■ నవలెకొడుకు పుడమి కొడయఁదైన
సేపునుం బుత్రుండు నేమిటి వారయ్యెదరు. పెఱవారి పడినంతల బడి
యూరటలేని యూడిగము సేయవలసినదిగా విధితేత నీతలవ్రాయబడిన
దప్పించనేరి తరమగు వింత బ్రతుకు బ్రతికి యంతమున కింతులేని
పంతలవంతలఁజే కుదువన్న నెన్నరాని వగ నానుది జేఁకు వీకాడఁదొడం గెడు
చటిదప్పిన నీపు చేయబోవు మపాయములన్ని యు ■■■ సేతుబంధన
ప్రాయములగు గాన దూర మాసరి తగు తెన్ను నిప్పుడు సూచికొని యగడు
పడక మగడు తొల్లి నీకిచ్చిన యిరువరములమ బెగడక యుగడించి గడించికొన
వలచిన యెడల రాము వనవాసిగా నెడలి భరతురాజుంజేసి పుచ్చునునిన
జనపుననేని బలిమిన నేని వీపు పతిన్ బ్రతిమాలిన వ్రాలి నతమిసట్లనె
యతదొనరించునని యిట్లు దాసి యుదాసీనములి మతులు విఱచి చేసిన
దుర్బోధలు కైక తలకెక్కి తలవాసిన గట్టికొని గట్టి భూతలమునఁబండి
కట్టకడకు ■■■ ■■■ నెద్దిగోదిన నిత్తులెమ్మని చుల చిత్తుండై యాజ్ఞమై
యాజ్ఞవిర నృపతి రాగ నాటాగ యుదియ ముందిడమని పమయంబుని
సందుగొని

39

ఉ. కైకయి గట్టి యిచ్చినటుగాఁ ॥౧॥ రాజ్యము రామునందిడున్
 కైకయి మంధరాకులిత కన్గవి భర్తవరాలు దెల్పి ॥౨॥
 గై కయినుంచి యెట్టెడుచుఁగావకుఁబంపుమురామచంద్రు నా
 కైకయి వట్టి పట్టికివి గట్టుము పట్టునుటంచు గోరుడున్ ॥౩॥

శా. అమాట ల్చివివాటి రాజపుత్ర మెట్లాడంగఁదోనంచు నున్
 మోమోటంగొవి రామునెట్లు పనికింటులైంతునం బెట్టులున్
 రామాటాడఁగ లేక మిన్నెఱఁగి మీదఁగూలి నట్లుండె ర
 ద్రామెన్ రాముని గాంచుచుం జిలుపు మీదం జేసిన్దా గాంక్షగాన్ 41

క. అంతట రఘువీరుండును
 నంతట నటశేగి కేకయాత్మజనే ను
 ల్తాంతం ॥౪॥ వినియుని
 లాంతము తన తండ్రిమాటఁదాన్గొనగాన్ 42

క. ముని నేషము దాల్చిన రా
 మునిగె పురజమలు నార్తి మునిగిరి కనుఁబన్
 పనిగా బాష్పము కార్చిరి
 పనిలో సేతారాములు వడిలచు మనుడున్ 43

న. నయనమయిరి అంత రామచంద్రుడు నతీమ తల్లికిఁడనతల్లికిఁజెప్పి సోపువాడై
 కోనల రాజనందిని నుందిరముమోవలదేరు డిగ్గి యుడుఁగవి బర్తిలోనికింజని
 జనని ముగియఁజేసి నందనము 44

చ. జననికిఁజెప్పి తండ్రిమది నత్యము సేయఁగ కావశ్యుటన్
 జనని కిటుల్య పొందితని నత్యము చెప్పగ రామ మాతయున్
 జన విను నేమగన్తు పెను నంతన మింతటి దయ్యఁగాని రా
 జని విను నెల్లవారు వినునంతటి భాగ్యము గాంపదైతిరా 45

చ. అనవిని పనికిఁజన నెనుదీనవనిది పెంచిది నను విడు మమ్మా ముమ్మాటికె
 వీడ్చినియెదనని రాముఁడొమె పడ యుగళికి మఱియు 46

నయనయుగళ గళ దక్రలు ధారయ్యె

46

౪. సుతుంగపుంగిలును వేగు చేరిని తల్లి తొల్లియా

సుదార్థియై నిష్ఠ రథమున కెట్టి రక్ష

వినత సురక్ష వశీకరి వీడక వీకగునట్టి రక్షలా

సుఖము కౌందు విక వేగుము ప్రాపుత దేవతల్ నినున్

47

౫ అవియిట్లు కౌనల్య యిడివ దీవనలందుకొని తన్నుంగూడ నందుగొని పొన్నువిన నలికి బ్రతికి యున్న నలుకు బలియ గలిగాన నతనినిది పెంట సుంట తగవు గాదని రాముడొమెను మారదించి యుల్లన వీడ్కొని సీత నగరు పొచ్చి జనకుని మనువున మనుమనకుఁ దన పయనము కలను వాక్రుచ్చిన నచ్చెలున యచ్చెరు నంది తన్నుంగూడ దోడ దోడుకొని పొన్నువేడిన నాతఁడొప్పుమి నప్పుడప్పుడమి కొనురితచనువున మనువుగఁజెప్పుచు విప్పుడిట విప్పుడమివారు వగరి వారెల్ల నగరాజ ధీరుడవగు వీకిది నాలి వేలికొనక నాలితమమున జాలివిడవాడి పెఱలపాల ద్రోసి చనిన దోసంటిగాక యేవిధము గాదె. యేవిధము కూడదోడుకొని మనుగొదంటినేని దుంట నింటి దంట బారికి నవ్వుగ్గ వలెని నాడ వగుదు వదియుంగాక నాజనకుండగు నా జనకుండు నన్ను వీకిచ్చువాడు నుగరూపున నున్న యూఁడుదిగా నెవ్వెఱుంగక మఱచి తప్పున విచ్చెగాక యిట్టి నీవద గని యీడంబోన నడు నట్టేడవని తెలిపిన నింతటి యల్లుండు త్రుచ్చునే యుల్ల రెఱుంగం బలికెద నప్పింటికిమిగాని నప్పింటి విడిమిల్లి జల గుల్ల విషిగుల్ల యుండవ్యతమోద కరణము ప్రాపించి యుమ్మానిని తాయ గ్రుద్దినట్లు లాడి మిన్నకున్న నాయమ్మల మిన్నం దోకొని యొకొని బొమిత్రి మైత్రి విడనొల్లక రాకు గూడ వీకొని

48

౬. కానకు రామపుడు గాదలి మైథిలి లక్ష్మణుండు రా

నకు తో యెఱుండరిగి నెత్తుకూటమున్

గానకు సత్యకర్మావతి గాంచి యధిత్యక్త మున్నవారినిన్
గానకుడీ భయంబని దగన్ ఋషులౌద్దమసంచె నగ్గరిన్

49

- అంత నిశ్చిడ సోకేత పురంమునందు అజసుతుడు నంతటను నిజసుతులు
కోడలును గజగతి జన న్సనికి నిజనతులు వాపో నజనపతి డా రివికిని జన
గురునాజ్ఞ సచి నజనములు కేకయ ధవ జన వద మందే వృజినము లెఱుంగక
యనుజ నమనతుండయి మనుజున భరితు స్సరతు నిజనగరికిందే నజసుతుడు
పెప్పినటుల జనకుమ కుంగ్రియలు స్వజన సహితుండొవరించె జనులు
మెచ్చన్

50

లయవిభాతి.

భరతుడు సమర్థ పరిభరితుడయి తల్లిగవి
దురితమతివని నిన్ను నిరత మిల దూఱన్
వరము లివియేల నరవరునిఱుతి గోరితివా
వరునివలెఁ బంపి రఘువరుని వని కేవ
వ్వరికి నని రాజ్యమిటు వరున గడియించితివి
పారిజాతని నీతలవె చెరివికొను నే నీ
తరుణమున రాముగవి చరణముల పైని బడి
శరణమని వేడికొని మరల గొవి తెచ్చున్

51

- అనియిట్లు భరతుండు తల్లింగుల్లిత మతిన్ భర్తన చేసి యచట వాసి
కౌసల్య పాతికి భక్తి భరితుండై త్వరితంబుగ నరిగి తత్పందంబులపై నొఱగి
యెఱిగిన నామె రామద్రావ పైఠ్ర ప్రదీప్తరుషే వరుష వాక్కుల నెత్తిపాడిచి
తన్నొత్తి సల్పిన పతండు వినతుండై యో తల్లీ నతీమతల్లీ నన్నన్న వనియేమి
మాయన్న మరుగు నన్న మడి కలనైన నెప్పుడెఱుంగు నట్లెఱింగితినేని
గతిలేని మహాపాతకుండరుగు వారక మువ కూరకరుగు వాడనని శపథంబుగ
శపథించిడి యామె మారడంచి మసృషిది విశ్వ శస్త్ర జనులనవశస్త్ర పరిజనులను
పరిజనులంబరిజనులంగూడి రాముడోడ్డర వెడలి చమచో దమచోరుంగా
మార్గమధ్యమున రామపథుండగు గుహుండు మార్గనిరోధకుండై నిలిచి

యందుగ దువరాక రామపునరానయనమున కని చెప్పి విషాదాధి పతి విషాదాది
రహితునిగా నొనరించి నెన రుంచి యుతఁడలిది సత్కారము నటలంబుగా
జేసి విడిచిన గంగఁగడచి వడిచి భరద్వాజ వాక్రమంబున నార్యు సుఖమ్ముగ
నాతిధ్యంబంది విమలంచి యాముని వీడ్కొని రాముని దోడ్కొనిరా ముని
కోటిని శాంతమ్ముగు చిత్రకూట ప్రాంతమ్ము దరిసి రామ శాల కుంతి దూర
మ్మున విడిచిన నాటలంబు కలకలంబు విని సౌమిత్రి సౌమిన్య భూమిజ మెక్కి
చూచి కోప మాపజాలక వాసంబు సారించి తూపు మోప నాయితుమగుడుఁ
దమ్మునిగని రాఘవుడన్నా యింతలో వేమి నింత యుదవి ఎన్నందురాని
కట్టులుక నీకిట్లు రాగతంబేమి ఎవ్వనిపై నివ్వని విల్లు మోపెట్టి త్రవ్వ జూచెద
పది యంతయు నాకెరింగించి మఱి యట్టి యరి మార్కొను మన్న సచ్చకు
మన్నన తో లక్ష్యుండు ముద్రైమాత్రుండు కైకయీ పుత్రుడ మిత్రుడై
మనల పనముల మననీయక అన్యాయ నృత్తి రాజ్యంబు చేజొనుటయే కాక
వీడ నుండెల్లి నచ్చుచున్నవాడు వీడె కాన నీ భ్రాతృద్రోహ తలదీసి
పెందల కడ నీచన్ద్రులికి బలివేసి కృతకృత్యుండ నయ్యెద న్నానక ముదల
యిడుమన్న, నన్నకలనగి లక్షణా వీనంటి విలక్షణ బుద్ధిగల విచక్షణున
కిట్టి విలక్షణ వేగిరపాయిఁగూడునేనాడు నేనాడు వెలుంగని యిట్టికూ
డనిపని నెవ్వఁడేచి తలపెట్టుకొనునా? తలపెట్టెది యైన దెటుగక కొండికపు
గాన గెందొక త్వరపడిలిని. కైకయీ సుతుడు నీకంటె నెక్కువ నాకుం
గూర్చు కాన నెక్కిడిన శరంబుడించి యిండుక విదాపించుమన్న,
అతండల్లసేయ నింతలో భరతుండు తోభ విరతుండు సేవను గానమంచి
యొచ్చి పాటున సానుజాంధై వచ్చి వీతరా ముల వరణంబుల కెఱిగి లక్షణు
కాగలిండుకొని తండ్రిపోకయు తన రాకయు వెఱింగించినఁ బితృకోక తప్తందై
రామపుడు భూమిపై కొఱిగి తమ్ముల హితవాక్యముల దేలి తండ్రి కార్ద్ర
దైహిక క్రియలు నడిపి తన కడకు భరతుని రాక కారణంబడిగిన విషయము
వివరుండై యిట్లువియె

52

అధవము శాంత బుద్ధిభువి విద్రుతంబు నట్టిన్
విధము దొఱంగి కైక వేడిన గీటున బుచ్చకయ్య త

విధిక్రతుముట్టు లొప్పువతి వృద్ధగుట న్నుతి మాలి దీని మీ
రధికముగాగ బట్టికొని యగ్రజ! రాదగునయ్య కానకున్ 53

చ. ముదిత దువ్ దొనంగునకు మూలము గావున నామె కోరెయో
మీది మీది తప్ప యిప్పుకొనె నున్నగ భవతి మూండుకాళ్ల బాగా
ముడుకని తోడ నేమనక మోటకు మాటొకపాటి సేసి మొ
ప్పదముగ పెద్ద గోవురము పెట్టెగ మీరలు పట్టనేటికిన్ 54

ఉ. ఏటికి నాకు రాజ్యమది యేమిటికిన్ బ్రతుకేటి పొవ్వ మిం
కేటికి నాకు దిద్ద లిటు లీడు ప్రజావతి తో గృహింపగా
నేటికి నేయి యాండు నసియుంచును మీ ప్రభువే వొనర్చెదన్
నేటి కయోధ్య నేగి యనవిందగ నేలుడు మేలనం బ్రజల్ 55

ఉ. దండక కదంబునందు తమ్ముడయోధ్య జనమ్ము పట్టు గా
దండ కదంబునందు గిరియందు మేలుగిరి కదంబున నే
దండ కదంబు కేసరి యుదందు మృగాదన ఖడ్గ కావరో
ద్దండకదండకాల వివదారుడు నేరెదమ్ముతోన్ 56

ఉ. అన్యముందు నత్రిముని యాతనియాలిమనూయ గాంచగా యా
యన్యమున్నరించిన ధరాత్మజకు వృతియంగరాగ మీ
నన్యన మాలి రాణి నతి నామెధరించి నమించి యుండగా
నన్యన జాక్షిజాచి దివిజారి హరించె నిరాధుదాదిగాన్ 57

చ. పొగడున నేమిత్తికొనిపోవు నిరాధ నరాదు రాశువుల్
పొగలుగయంగ నుండు శరము ల్గొని నారాజునోసి యేసినన్
నేతనాదీనుల తానమునెత్తికొనవచ్చుతాలు త్రా
లిగ దెవనీ రిచ్చురలంఠింబెడ రచ్చిని తమ్మ కొంచెల్ 58

మాలిని.

పాధు విరోధి నిరాధుడు శ్రీదువి కానము దంబురండుంబురుడై
పాధువిరోధునిచ్చిది రాశువు నెన్నుతి సేయంగల లక్ష్మణుడున్

పాదు విధేయుడు రక్షిసి శ్రవణముతోనికి పూర్ణ మునుల్
పాదుపు లందకుతోభయులై మనసామి రాముడంతటన్ 51

రాజు చిరకాలము కాల్పరు నందరించు మన్
అనని మానసియుమునులాశ్రమముల్పని చూచి మోసలన్
గాన ననుచ్చరించజని కామమ వేళ్లు వేసింది యుంచిటుల్
ననుమాన మీలగుచు సుఖంబువలె బుచ్చె ను ద్వాదశాబ్ద ముల్ 60

మత్తకోకిల

అట్లు గాదనిరేచి తోచిని సంపుడే మన లక్ష్మణున్
గట్టి రాజ్యసుయోధ్యకు న్భువిగత మన్నను నన్నిధిం
దెట్టి కొండిట మీకు రాజ్యము ప్రీతి వేసెద వెప్పుడే
నొట్టు నెట్టిలియోన వింటికి నొల్లనింకను రాఘవా 52

నవనిని రఘువరుడనుజానిగని
జనకుడొనగంగ
మన నదియొనరున మనకిరువురకున్
జన దనియనియెన్ 53

జనూట నిని వాదించువాడు వేమాలు విన్నపించి వేపారి యాపారి
మేమనుకోయని చూడమని యిట్లునియె 54

కమా వాడు మూలము రమారం బేమి వేణుపిత్
కమున్దరుగాన కిందటిని పాద్రూజ్యంబు రాల్చెక యా
కామా మూలి వారించెను ఖనిదెచ్చన్ వచ్చెన్ ముచ్చులో
కామి నన్ను కృతార్థు లెప్పుగొంచు మీరాజ్యమున్ 64

కమలయు భరతాగ్రణండు భరతునితో నిట్లునియె 65

అంబురుహావృత్తము

తల్లియు దండ్రీయు దైవసమాసులు దన్య వోరధాద్దమ్ములన్
దల్లిభీతంబులును స్నేహచేర్చక తప్పదౌపుడచూలికన్
దల్లికి దండ్రీకి పాటిగ నగ్రజాదార నగ్రజాంజూచి భీ
తిల్లిన చిత్తముతో గొని రోగొని యున్ననంపు సేయందగున్ 66

కానను నీపుంగాదవ కేమంగనుగొని మడిచెడి కరణిని తేయం
■ ననునే నాపాదు కలివేగము గొని పురికినికనుజిని యేలం
గా ననుగెల్పంగానగు యేలే కనియెడదేని దయగదురుగఁజంపన్
గా ననుగానం బాదు కలందొంగనిచనెగొని ఘటము భరతుంచున్ 67

ప అంచు మీద నందలి ముని బృందము పరమనందిరాము
నభినందించుచు నిల్లునిరి

ఉ రాముని పంటి పుత్రుడు ధర్మజ్ఞుని బుట్టుట యెంతవారికో
యాహుసానీయు నెంచి యటులమృత నెంచుట తెల్లు చేకులున్
జీమ తలంత యేని దమిసేయక రాజ్యము వాసివాసకై
రాముడరణ్యమందుబడరాని వివత్తువడెన్సభార్యుడై 68

ఉ సోముని పంటి శీతలుడు సూర్యునిపంటి ప్రతాపశాలియున్
సామజ్ఞుని పంటి బలశాలియుఁగాలుని బోలు ధర్ముడున్
గాముని పంటి నుందరుడు గల్గిన నిమ్మహిఁగల్లుగాక శ్రీ
రాముని పంటి భీరుడు ధరామతబోలిన సాధ్వీ గల్గునే 70

ప అని యిట్లు మునులు వినుతించి తమతమ యుట జమ్మలకు
జనమ్ముఁజనిన పిమ్మట రాముఁడైన ఘృణశాలిరాముఁడు గానఁ
చిత్రకూటమున మంట యుచిత ప్రకూటమిగాదు వాటముగ నిరతము
భరణి సేస మగుచు నిత్రాజి భర ద్వాజ నమమలి వడసి నను మలి
మంచు మంచని యాయన వీడ్కొల్ప నందలి మునుల నందఱు నభినందిన
పూర్వకంబుగా వీడ్కొని రఘునందనుడు

- ౧౧ ఇచ్చల వాతాపు లేవని కోపిన నా
 పానకునకు నిందనము లైరి
 యంభోధి యెవ్వాని కలవేలి గంచెడు
 నాసోశనమ్యయ్య నానమింప
 వింధ్య యెవ్వనిగని వినునీధి విడి నేల
 కడగి నాటంగోలె నల్లయుండె
 నహుషుడు నేడిల నొకంబు నందుండి
 సాహసీబడద్రోసి నాహనముగ
 దక్షిణాపథ మేవనిచో ధన్యమయ్యె
 నెవని చల్లన మాత్రాన నవని గల్గె
 సకల నదులౌను నిష్కల్మషము లట్టి
 ఘన మహర్షిని గాంచి రగస్త్యమునిని 72
- ౧౨ ఆముని యొక ధను విషుధులు
 రాముని క్షయ శరములు రాణింపంగా
 రామునిజమెనగ నుది చయ
 రాముని తమ్ములు వచించి రహిమనానగన్ 73
- ౧౩ పరివృధునిచ్చిని
 యాయలి నంచనటి పుష్ప పాము పడే
 పాముల పానమండటంబు
 పాము పట్లకాల మందు మసించెన్. 74
- ౧౪ ఇట్లురఘునందనుండు జనస్థానమున జనక నందినీ సహి తుండై
 మౌనిమానుసహితుండై గోదావరీ నదీతీర్థంబు గా సంతోషంబుగా లక్ష్మణ
 నిర్మితమగునిశాల వర్ణశాల సులక్షణ శుభముహూర్తమునఁబ్రవేశించి బుధజన
 కధిత వివిధ కర్మ రహితయన కథ లొక్కర్థింపును మునుల భయంబులుడపి
 యభయందిచ్చును హెచ్చగు సుఖమున నాశ్రితవత్సలుండు ఒక సంవత్సరం
 బుగగడపగడఁ బగగొని దనుజు లచ్చటి మనుజులపైఁ
 దమయాటలు పొగవీయక యందలి మునికులమున కొడ మచ్చ 75

యన్నరొత్తములకైత్రెఱంగువనైన సుత్రంపాటొద వింత నడచువేది యద్దమజులు
 కాచి తిరుగుమండిరి. అట్టితఱి ఖర దూషణాదుల గాదిలి సేదరి చువ్వనారి
 దండకారణ్యము కరణముగ్నాఁ బరి కంఠుని
 చేబనువు కుంకుమములకై యొవంగబడి యుంబ నాయదపులందడపులబుట్టి
 పాదుకొని క్రిందుమీదు గావక భయానకముగా నవేక మోని మేదఱు
 పాదిత రక్త పాగ్రంధిత మదనమరవకట్టై యొగిచి మురుగు
 రాసు పల్లకాలాభ్యర్థమునఁ జనుచు నందు రాని అమ్మల
 మానుష రూప లావణ్యము బువలక్షింపి కుటఱ వ్యా
 జంబున నయ్యుటఱ భూజ రాజిణొచ్చి వారల పేటగుఱని
 మెచ్చికొని యచ్చెరువు వడి యచ్చెరలదచ్చన తాడు జానకీజాచి దాని యేని
 పాటగుం జాచి చూచి యచ్చెరువడి యచ్చేడియ వలి యుగు రాసుభూవతిని
 గోరిన ప్రవాసము నకుఁ దంగేటి జాంట
 నలిగంటి కింపయి నతన్దరు పీమిత్రి మైత్రిని లోగొన వచ్చునని యెంచి
 యాతనింజేరి వానివరుసలం జేరుమఁ జిరకాలపరిచితవలె నుచేతనైకుంఠంబు
 జాపుతఱి తీవు మాటలాడుచు నమ్మాటకారి చేటగోటి విశాటి లకుమని
 దావున కేలెంచి లేనిపోని చెలిమి బలిమి నతని చెవులకు దరికొల్పుచు
 వెలియెచ్చులు హెచ్చుగ వాక్రుచ్చుచు జెవులకుఁ జని కొల్పుచు వెలివపులకు
 బురి కొల్పుచు నాతని పూత మనో భావం బెరుంగక తనమనో భవవికార
 చేష్టల పల్లవల్లసగా గానిపింప దలంచి మనంబు కలంప వెంచి బక్కు. పాచికల
 వొడ్డి చూచి కట్టుకడకు బురవారి నహోదరుండగు అమ్మల తనకు
 మారుగా భావించితి నాతండు గంధ పరిశ్రమగించు భృంగము భంగి
 నుహ్యించుచు పల్ల వీవన్నుల నమ్మ నీకుమారుగా భావించుమనిన విధి తన
 మనమునకుఁ బ్రతికూలమని కుమకూల మగుచు తమి నా తనిచేరి

75

మూలిని

దాన పవేకని అమ్మలఁ గాముకి భవ్యమ జేయుము చేకొని నన్
 దాన పవేకత దేవర దాదగ విగ్రహాత శ్రుతిగన్

దాన పనేకత నానిని యాతఁడు తద్యము పేయుదు నంచునున్
దానని, ముక్కు చెవుల్లెగ గోపియు దానినొనర్చిని కారముగన్ 76

ఇట్లు శూర్పణఖి హత దర్పముముట్టె దర్పణ కపోలుండును బనిత్ర నీతి
హోత్రమిత్రుండు నగు సామిత్రి మైత్రింగోరి నాని వంచించఁ బోయి
నంచితయై మిట్టి పడి యెట్లయితినిని దవలోఁ దాపిగ్గుఁ గఱచికోని యిట్లని
నితర్కించుకోనియె

77

౪ చేరి నమాజా చేయఁగ మసీదు తలంబదె వ్రీలి యున్నటుల్
కోరి వరింప నీయదట కోనిను ముక్కు చెవుల్లటానున్
వేరము దీట నీరికిఁక వేరను పాచిత మట్టె కూర్చిక
న్నారగ జాతు నీరి బమమూటడి వోయి కృశించు చుండగన్ 78

౫ ముది మది తప్ప నాకునొక ప్రుక్కడి మానిసి గోర జెల్లనే
మది మదిబోతియో బయినుమాలిన నొల్లనటన్నజాలదే
మొదవంగ నీతఁడనమానము నన్నిటనేనె నన్నిటన్
గొదగద వంతఁదా వతివకోరినఁ జాల్సిన గాదె మేధినిన్ 79

౬ అని యిట్లు దానవిధాన పనేకమున నిట్లయితినిని తలపోయుచుఁ దలపోయిన
నింతకంచె మేలుగ నుండు పని మదిఁ దలపోసి వలపోసి వలపోసి యెంతకు
దెచ్చితి నే యయ్య యో దయ్య మాయని దాఁడూలు కొనుచు గొంత
ప్రార్థనకుండి యందుండి లేచి యున్నయగు ఇరుని పాలికంజని

80

౭ తనయున్న యునికి కిందో
డన మున్ననికొన్ని లేనియని కొన్నియునున్
యిట్లు కంటఁగాలిచి
పెనఁకున చున్నక రాజఁబట్టి కుంగొనన్

క.వి.రా.

ఇరదనుజాండును పోదరి
కాయముగా యముగవ్గొని

పిరిఁబదు నాలుగువేల పదాతుల
వేరముతోఁగొని వేరముతో
భరకదనంశ జగత్పతి మీదికిఁ
గ్రమ్ముచుఁదమ్ములు గార్కొని రా
దరమిడి రాముఁడు దానరి సేనను
■ నవలీల పథన్ దునియెన్

82

పానగ రత్నసి మూకలఱ్ఱులు పోక యద్ద నమేష మా
త్ర సుగ మూజి పధించి మౌనులు రంజిలం బతి మచ్చిరా
సనుసుతీ సుత వర్ణశాలకు వచ్చు భర్తను జూచి య
దైన నెదుర్కొని రామువేనటఁ జేరిచె కౌగిటన్

ఇట్లు లా నరాధిపుత్రే భారాది సోదరులుం బెరవరాదులు నొక్క పెట్టున నెక్కిండ్లెన
మంచునకునైన మిగులక చచ్చగా హతు లగుదు మిగుల నగడువడి చుచ్చనాక
చెప్పరాని పగ దట్టి యొగచెట్టిన దగ దొట్టి మీఱ్ఱాడఁ దోడు లేని యా చిట్టడ
విరోఁదవారలఁ బేరు పేరు వరుసలఁదడవి వారలగూర్చి యారాకాసి
యాసము వగుల నార్చి యడలుచు ఒడల్పడి గడలుకొను నాతగులము
చేతఁగులమెల్ల మెల్లన గానం గార్చిచ్చు వలెఁదగులంబెట్టి కడలేర్చితి చేర్చి
దగుదు నమ్మాయని వేమాయ నింకనే మొగము వెట్టుకొని లంక మెట్టుదాన
నానన విడి చెడితిని బడితినిని వేగదంత దవ్వేగదను బో ఫలమేమి నామొగమును
గని మును గనిన శూర్పణఖపు గానని మావదిన మందోదరి నన్నెక్కడి దానవు
పామ్రుని యెక్క నక్కము లాడ నాడ నేనేమి యుత్తరమిత్తు నామెలల
నేమితెఱంగున నమ్మింప గలదాన నాకుఁగల దానవుల నడుమ నలిహీన్నైతిన్
గతి మాలిన నాకీ బ్రతుకేల యని యుల్లంబునఁగలవు తెప్పలుగ నుప్పలిల్లు
పలుచెలల దెప్పఁదోగి యప్పావ దానవి యెప్పగిది నైన నిచ్చగ సాధింప నొక
చెప్పరసి యావనధి లంఘించి రావణుంగని వానికి చెప్పవలసినవి చెనిఁ జొప్పించి
యొప్పువెల్లఁ దప్పులుగఁ జెప్ప మెప్పు పుట్టుగఁదదు రప్పించి దాకరఘట
దెప్పించకున్న నాపేదు చుచ్చనాక గాదని తొమ్ము వరచి కొనుచు బఱచికొని
తఱచుగ నఱచునుఁ బోయి తాన నంచి ట్టై మిట్టచది యొట్టుయితిని తనతో
దాపిగ్గు నడుచు నిట్లని

అని పునశ్చోక పట్నాబడి యాసురి యా పురికొచ్చి తాంగముం
గొని చని లంకుకు స్తనుజ కుంజరు నంజలవ్రాలి గోలుగోర్
నని విభరాది బంధున్కుతి స్వస్థితి చెప్పి రవంత నేరముల్
గొనకొని కొండయంత దిగగూరిచి పేరిచి యంబుగారిచేన్

||

అదానవి దాన వివేకంబున దానవేంద్రునకు మఱిమఱి యిట్లుని యనియె

86

అన్నిటి కంచెను నిక నొక
ఋన్నది యొక యన్నునిన్న యున్నది యడవిన్
మెన్నాడి తిరుగుబలి యతఁ
డున్నంత నామెనెవడు నోనడు దరియన్

87

అన్నా వీడియు భిన్న బుద్ధి వడి నేన్నానెదో నాకని
న్మాన్నాతి వ్విగభిన్న కాయబలచే రావంతయుం బోలచే
రన్నా తిన్నగభిరూభి చెలువే యాకాంక్షోయాంశ మా
యన్నాతిన్నగ నీకుఁజేకుఁటిన నవ్యంబేల నీపుట్టుకన్

||

చుప్పనాతి యిట్లు చొప్పించగా జెచి
నాటమాట నాటనాట పాట
కట్టపెట్టి పంక్తి కంరుడు దాగడ
గండ్ల గాంచు చూడ గండ్లనెల్ల

89

ఇల్లడ చెల్లెలా మనలనెల్లద మిందొవరించె నెవ్వఁడో
యల్లడవుల్ ||౬|| నైనుకి యల్లియె విశ్రియమేది వేలకున్
గొల్లగ వాచి తెచ్చి యిటకున్ బలిరీపెద లంక కుందలం
గొల్లగ వాచి రక్తమును గ్రోలుడు వ్రాబుడు మీరలందఱున్

90

అవి యిట్లు ||౭|| కళా పూతిత పూక లాశ్వంబు ||౮|| నేతంప్రితుడై
నెలుంగు వీత పోత్రుగతి నతిచూ త్రోష్ట విశ్వాద విరర్త విజప్రాంత ముం
నముదాయుండై ముదాయుండు ముద మత్త మదానా యుత
సత్త్వండు ప్రళామిత సత్త్వగుణుండై యొదియుంగలుతింపక పక్షిక వగి

మానిసి దిండినగు కొల్లి ప్రుక్కడి మానిసి లెక్కయే విక్కవంబున
నొండెనుక్క. వంబున వెండె వాని దండిన గొండొక రండి యుపాయంబు
వన్ని యాతని యండ నుండు నల్కిన్నియ నుహరించి కాని యాహరించ
నిద్రించ నని పన్నిదంబు చలుచి యటచేత నేల జలుచి క్రోధ ఘూర్ణిత
సంభ్రమ నలిన కుసుమాంతర్ధ్ర మరధ్ర మకర చక్షుర్భ్రంభయ్య మాణ
వింశతి తారకా గుళికుండై

91

పెటపెట చింతముల్కొటికి పిండిగఁ జెందెద రామునంచుద
పెట పెటవించి పీట విను బీటలు వాటఁగి గోలు దాటి చూ
పెటఁవెలకంబు వెట్టె నట పెద్దగ రావణుడొర మిత్తి నం
పెట పెటుకొల్లి జీవులకు ప్రేమనడం బెడబుద్ధి పుట్టుగా

92

ఇత్రైలంగున చశవదనుండుతటాలునవెడలి యుప్పు కడలి దాటి చాటుగఁజని
మరీచి మూలి తేజాండగు మారీచు కడకు వేగవేగి వాని కల్లంబడి యోయీ
మారిచా చరాచరంబున నీ చోటి మాయాని లేడు గదా నేటితో మన
గొప్ప చప్పు నడుగంటె గంటివా? మాయపు చుప్పనాతి ప్రీతిఁదన స్తానం
బగు జన్మస్థావంబున నుండగ నిర్నిమిత్తంబుగ నొక వాడ చ్చోటికిఁ గొండొక
కొండక మానిసి లిరువు రరుదెంచి పరుసంబుగా బల్కి విరసంబుగాఁ
జచురులు బడలి యదిరి పాటు ముదిరి మదికి గడుగు గదిరి నానిదుర మొగ
పూగరితను బెడరించి యప్పాటున జాటునఁ బట్టి కణ్వ నోపలు గోపి నా వాసి
లీసవేసి మూతులు పొడిచి పామ్మనుచు నెఱుంగ నట్లు నురింగిరంతఁ బోక
యారాకాసి యాకాశ మెత్తిగసి కుండల కొలందిగఁగాఱు కుత్తిక బంటి
నెత్తుటఁ బోతిల్లి మతిల్లి తిరుగు ఖరుకడ కరిగి చెప్పి మొత్తు కొనుటయు
నతండు రాద్రంబెత్తి వారినికే పోయిన జేయి నెత్తురు గాకుండ రాముఁడు
డీకొని ఖరానురుఁ బడునాలుగు వేల రథికుల పరితో గూడఁదరిమార్చి పేర్చి
యున్న వాడేమి వాని వెట్లార్చెద నేర్చి తాతని నాతి పీత వేతీరున నైవ నెత్తుకొని
పోవఁదీరు మానము. పేపిలి ననువేఁజెప్పి కొనుట గాని ఘన మానమున
నను మానము చేసి వావాసి వచ్చి కెల్ల జేసి పావానము మాపి నాకు యోడు
పడిలేదేదై యాచేడెకు వేడుకలుట్టి బర్ల శాలారామాభ్యర్థమున

యారామకు దూరంబు గా రామలక్ష్మణుల నెలయుంచి కొని పోయితివేని
 నేనామె నగ నామీర నేమైన నగుంకాక సురాచి నగుంకాక నామాయ నామెం
 గొంపోయెద నిదియనా తుదియని రావణుండు వలికి నలులు పోకల మారి
 యామూరీమండతనింజూచి నీకీ బుద్ధి తగదు తర్కింపనిది కర్కశ గర్భంబు
 వోలెనా త్మ హానికరముగు మతి విడుపు మారాము నెవనిగాఁ దలం చెడవననఁగా
 దలంచి యవతరించిన పరంధావసుఁడు సుమీ మీచెరుంగక యతని
 మీడికిఁబోదలంతువేని నీ తలలు చిదిపి నీవుట మార్చుఁగాన నింకఁగొంత
 కాలము బ్రతుక నిచ్చ గలదేని యీ పిచ్చిపనిమాని యుంతుట వచ్చిన దారి
 బట్టి లంకకు జని నిశ్చంక నుండుము మునునే గొళిక ముని జన్మమున నీతని
 చేతఁదివ్వుదేటునుకు నాకాయమున బడిన గాయం యపాయకరమై
 బాణమూఁడినాడ బాణమూ డక నాటఁగోలె వేఁటికిఁగూడ బ్రాణాంతక
 ముగ నెలమే పలుగాసి చేసెడి వాసిబ్రాసి మొండిఘటముగాన నెండి నగ్గు
 యాయువు మూడమి. పాదెడలు విడజాలక జీవచ్చుము నా నటించెదఁ గాన
 నెఱిగి యెఱిగి యెరగలి సైకి శలభంబును శరభమునైకి హరిణంబును ధరణీ
 ధరము సైకి దగరునుబోలెనా ధరణీ నేతసైకి తీరునఁ బోవు నాడనన
 ననురేకు డట్లు హాము నేసి చండహాము గెఱసెఱికి చేత నమర్చి నీతలపగుల
 ప్రేయుదునని బెడరించిన నదరి వడి కుదురుకొని యెదిరించి యీ తీరున
 మారు మనలి నీవే నీవు వాపు నచ్చుటకంటె నార్తజన వనస్రియా రాముఁడగు
 నారాముచేఁదెగి భవ వెమోచ వంబుగనియెద నని తాటకేయుండు హాటక
 కాయ మామూ హరిణంబై ~~.....~~ శరణంబున కత్తరుణంబునఁజని
 జనకజ మనోహరణంబుగా వింప చేరణి గావించుచుఁ జరణంబులు
 పురంబునకుఁ గుప్పించి చొకరించుచుఁగమ్మల పెండువుగ మండ నాయండ
 నాయండ జయన యాలేడిఁదెమ్మని వేడుకపడి వేఁడుకొనుటయు
 రాముడుల్లంబు వల్లనింప విల్లంబులు కరవల్లవంబున జేకొన లక్ష్మణుడప్పుం
 గని యావచ్చియు నెఱుంగుదు పీవచ్చియలేడి మెన్నంఁదైన జూచితమే నీచ
 మూరీమవంటితుంటరి రత్నసిమాయగా వోవుగాన నీకానికానలో నాముకొని
 వచ్చు నీ మెకమునై ~~.....~~ పోనేం యున్నాయున్న నన్న తమ్మునిమూల
 గీటునంబుచ్చి పోయినచ్చెద లక్ష్మణా పక్షణంబుగ నదివంగాచుకొని
 పరిలమ్ముగ ~~.....~~ గరలకుండుమని చెప్పి కడువడి వెడలి యీ మామూ

స్వగము మొదలి కడుదప్పు చని తమ్ముని తమ్ముగైకొనమికి వగని
యది యసుర మాయగా వగని ఖర శరమరి వోసి తెగ రాగి యోసి యా
మోసగానిదెగ వార్చెనట్లు

93

ఉ. రాను స్వగము వెన్దలి రాను మహిళుడు దూడమిగి వే
రానుడ మాయలేడి యధరంబడి లక్ష్మణయంచు జీర గా
రా మడరంగ సీత యదిరాము రవంబని యెంచి భీతయై
రాను స్వగముదెమ్మనుచు రానువరించగ బాణపాణియై

94

మ. మరదీ లక్ష్మణ యూరకుండెదవు పొమ్మా యన్న కేమాయెనో
మరదీచార్చిని నిన్ను బిల్చెన నమ్మా యన్నకు నేమమే
మరదీభీతి విడుండటంచు మమతన్ మత్తిల్లివామిదనే
మఱియింబులు మాపె దిట్లు దగమా యన్నాల్పై బ్రామికర్

95

న అనుటయు

96

చ. వదెనయుయాడి నట్టి నుడి వాడిమి వేడిమి లక్ష్మణుండునో
వ్వడినియలందు రంది తడవందగదేనిట సేమెడించి
వడినియ పాధ్యజంతువులు సురారులు ప్రుచ్చిలింతురీ
వది నియతందరించగల వారెవరేమిటగాగ మున్నదో

97

చ. అననినరాని మాటలవి యన్నియునన్న మడుల్ హరీ హరీ
యని వినజాలనంచు జెప్పులాత యుసీతులమూసి కొంచునే
బని విననేమి మూడునో విచిత్త వధూనికి నిల్వ నాకెటుల్
ననునిటగల్గి నాగకుం సండునకున్ మనుదెచ్చి తేవిధీ

98

సుగంధి వృత్తము

ఆడ దీని పో ననన్న యాజ్ఞ మిటుడున్
గూడమందు నన్న సీత వనిగూలు వేట రెంటునున్
మూడె నాకుంబాడు బ్రహ్మ మూడు బంతు లెట్టి మున్
గోడపెట్టు రెంపెట్టు గూడ వ్రాసె నాతలన్

99

అన్నసుగాంచబోదునని యాతఁడు చేతఁడు దూరమగునా
గు న్ననుఁగన్న నన్నయలుగు న్నలఁగు న్నతి పోకయున్నఁగా
కన్ననఁబోడి వీడివనఁగాచులు రావని పోకమానుఁదాఁ
గ్రన్ననసాఁగు నాఁగు నెనుకంజను ముందువకేగు వెట్టిగన్ 100

ఇట్లు సామిత్రి మునురియాడు చిత్తంబున నురియాడు చిత్తంబు ససి
పఱునఁబూనుట యసి ధారాపలేహము గావన పోరుగాన నాయన్నం గానం
బోయెదనని యెద తాయి చేపికొని 101

నలగొని యన్నభార్యకును పందనముల్గ నాచరించి యా
నలగొని యొక్కఁబాట నడువన్నడి లక్షణుఁడొక్కఁచోట గ్రే
నలగొని యూడ నడ్డుండగు భ్రాతను గాంచిన నన్నవల్లె నీ
నలగొన మేది యొంటివిడనాయను నాయమె కాఁదఁగావే 102

అని తనున న్నయన్న నతఁడతనికిన్ ధరఁజాఁగి మ్రొక్క మీ
రనినను నేమిసేయుదు నటంచును మోమును జిన్నపుచ్చుకొం
చనియెను రాను నామనవి వంతయు దేవర దివ్య చిత్త మం
దున మును జిత్తగించి యటఁదోచిన యట్టుగ నానవెట్టుఁడే 103

అన్న నరాని విష్ణురము లన్నెముపున్నెమెఱుంగ నట్టి న
న్నన్న నలంకి చెప్పఁగల యట్టివి జానకి కేమఁజెప్పయే
మున్నను మన్నవే గలుగ కామెను నచ్చితిడించి మీరలే
మున్న నమందు నన్నమడు నన్నకమింపఁగ మించి రిక్కురున్ 104

లంత నిక్కడఁ బుష్కళాల ■ నింతలోన 105

రక్షో భీకరుఁడైన లక్ష్మణుఁడు నోరామం గువ్వేచి యా
రక్షోనాథుఁడు కుండి చేజెప్పుల రుద్రాక్ష త్కడం దూలఁగా
భిభాందేహి యటంచు ■ యుటజము వ్యేతేరి మాయచి తా
భిభందై మెయిఁగావెఁ గాల జడలు ద్రేవలంగ ద్రేవైంపుచున్ 106

చ. అతనిని రాచువల్లిగని యచ్చపు మౌనిగ వెంచి యంచి తా
యతనియతా ర్థపాద్యముల నల్పతొనర్చినగొంచు నీచు మా
యతనియఃజాపి స్వక్రూతి భయంపడి యాసతి మూర్ఛిలంగ ను
న్నత నిజబాహుపీరి నిడి నాచికొన న్నడి సీత నాతడున్ 107

ఉ. సీతను రానలుండిటులు చేకొనిపోనజటాయు నడ్డమై
సీతనునుద్యః బిట్టి చను చేయకటుల్ చనితేని ద్రుంతు
నీ [] నిన్ననునుజేటుచుఁ జంచుల జీర దైత్యుడే
సీతను బద్దయట్లదరసేసి ఖగాధ్యుని దూసి ఖడ్గమున్ 108

చ. గొనకొని రానలుండటులు గూలిచి గ్రద్దను గ్రద్దనెద్ది
కొన కొనరంగ సీత మఱిగొంచును లంకకుఁజేరి యందు మా
కొనగొన మేది రత్నముల కోటులు నామెనుడించి వారి తోఁ
గొనకొనఁ గూర్పుడొమె తనుగూడు విధంబని మ్రే కాడిడెన్ 109

చ. అటనిని తమ్ముచే నతని యాగదునష్టతి యెల్ల రాఘవుం
డటనిని తమ్ము చేనడునొ యాలెటు లౌను యటంచు వేగియా
డటనిని కృతవైరిగని దారనిహీనపుఁ బుష్కళాల ముం
డట నిని కుంజ నిర్ధరము లారపి కానక కాన జానకిన్ 110

ఉ. ఆరిని గోలుపోయి నృపుఁడారయ నొండెడ నీడు తండ్రీకే
వారిని గూల్చుచోకు మా రాజునియందు నోమనందు ప్రో
యాలిని గొంచు వేనతని వాఁగి నరానుని జేయబోమ
న్నారిని గూల్చిపోయెదమి వారిని గొంచనియెన్ జటాయువున్ 111

మ. తమలోలాకి [] పెప్పయటు గృధ్రంబీల్లగా రాఘవుల్
తమలో నవ్వారు నంది నంది యతనిం దండ్రం బరిం జూచియు
త్తమలోకమ్ముల కేగుమంచుఁ జితి నల్కారంబు గానించి న
త్తమ లోకవనవీయు లీగిరిల అనన్త్రం బాటనిం జూడగన్ 112

సన్న్యస్తము

నందులు గొందుల్వెదకి వెదకి వే
సారి మతంగ పనికిఁ జన వారా
నందులు వై లక్ష్మణులగవధుడు రో
షానన యోముఖశ్రుతికుచముల్ నా
నందులు చంగావసి నతఁడనపో
స్యంబుగ నానురి సురిగి పడింగో
నందులు కందం దీన విభ్రాతపు దే
హమ్మున కేద్యుఁచుఁజనియె యధేచ్చన్

113

తరువోజ

మనమందు వెతగూరి మనువంశ నిధులు
మహిజను గానకమటఁగు చవ్వనిని
మనమందు వెదకిన మంచి దౌవముచు
మనలఁగబంధుఁడన్మమ జూచి తాళతో
మన మంధులను బోని మదట రాఘవుల
మైఁబట్టి కేల నమలఁబోవఁగాఁగ
మనమందులై వారుసూప బాహువుల
మరదూప మొదని విమానస్థుఁడగుచు

114

తనవూర్వోత్తరమును సీ

త గొంపోక నామె తరణిమత ముహ్య
త్తన చేకులుట శబరికథ
తనరఁగదను సుతుఁడు పెప్పి తనదారింజనేవ్

115

ఉత్సాహం

ఆకబంధుఁడెట్లు పెప్పెవెట్లు వారలగి
యూక బంధులెట్లు యుద్ధిరింది నెంచ యం
దొక బంధురార్తి తత్తరంగిణింగమల్

■ బంధు జీవకాది తటము జేరెప్పుడే

116

శా ఆపంసా నది యోఱఁజేరి కు సాహాయార్థ మీక్షించుచున్
బాసం బావఁగఁరాము నావఁదగు శోభల్పాపు నాభూపులన్
బ్రాహ్మి దాపున ఋశ్యమూకమునఁదోచందాఁ జతుర్మంత్రులన్
జూపుం జోపియసాపులం గనుచు నా సుగ్రీవుడు ధ్రీవుడై

117

క ఎందలి వారెందుండియి
చెందుల కేతెంచి రోయి టేమిటో హితులే
ముందెటో నాననియని కు
తొందరనడి కాళ్ళువిఱుఁగఁద్రొక్క కొనుచునెన్

118

ఉత్సాహం

నాలి పంప నవ్వధింప వచ్చినారో వీరిటుల్
నాలిపంప నద్వలములఁ బట్టనేల వీరకి
వేల వీరులనుంగు లైన విడువ రాదు నాకులా
వేలవేరసెంహులిటకు వేల నన్ను వచ్చిరో

119

క అని యుననుతుఁడటలను మన
మున నాటునెలలకుఁబోనఁగఁ బోవున్వనిగన్
దినకయ రుచులెప్పుం గల
ఘనమంత్ర సమీర సుతుఁడు కర్ణము పెప్పెన్

120

ఉ. నారిగనంగ మిత్రజుడు నాయుజుఁబంపె నాతఁడేగి య
వ్వారి గనంగ రాముఁగని భామజు దుర్దశఁడెల్లి నానకె
వ్వారిగనంగ డుంగెడు భారము మీయది మైత్రి విచ్చిడే
నారిగనమ్ము గూర్చినవి వాని కృతమ్ముగఁ జెందుఁడంచునన్

121

చ. దశరథ నూతి నల్లెయనఁదానవిఁ భావవి యేగి తెల్ల నూఁ
దశరథరాజమూర్తి కుదంతికి నాతఁడు పోయి రాము పా
■ నాలి ■ యూలివి నాలిగొంట డు
క్ష రహిణివు ■ కురాజ్యము నిత్తును నాలిఁగూర్చివాన్

122

అపలుకులు తన చెవులకుఁ బలుకఁడ పలుకులుగా నుండి యింపు
జనింపఁజేయ నుగ్రీవుండు ధన్యుండ నైతి నని యిట్లనియే.

123

రామా యేమన రావణాసురుఁడు మీరామన్ దివింగొంచు బో
రామా లక్ష్మణ యంచు నామె తన పీడన్యూషలం గట్టి యీ
రామాపైఁ బడవేసి పోయె నని నాప్రాణంబు రే కెత్తుగా
రామార్థమ్మని దాని నాడనని వేరప్పించి యిప్పించినన్

124

ఆసాన్ములుగని రాముఁడు
దాసాన్ములు గాంచి తేలి తమ్ముని కడముం
దాన స్మన్విడి కనుమన
దాసోహమ్మనుచు నుడివితగ నతడనియెన్

125

ఇక్కే-యూరంబులనే
నిక్కుండల యుగళమేని యెఱుంగను దివమున్
మ్రొక్కుదుఁగాల్లకుఁగావున
నక్కోమలి నూపురంబులని గుఱుతిడితిన్

126

అనుటయుఁ దదనంతరంబు

127

వారి బలశాలి గావున వానిఁగూర్చు
గలఁదొ లేదొ నృపుండని కలఁగ నివజుఁ
డతని తృప్తికి రాముఁడు నంగుట మునఁ
ద్రోసిఁ బది యామడం బడ ద్రోసి జూడుచునగన్

128

అగవర రాజు వొంగ నతఁడాశుగ మొందరి వోసి వాసినే
యఁగఁజని యేడు తాళ్లు జదియంబడఁగూలిచి యంతఁబోకే
యగభయముక్త భూధరము వాలఁగఁదూటు రహి తలంబు దా
యఁగఁజని వచ్చి తూణగతమైన గోండుడు మెచ్చరాఘవున్

129

ఉల్లాసం

అంతమందిటందె నాకు నార్తి రోగ మీఁగఁజ్రా
 జాంతమంది నుల్లలించి రత్ననీ సుతాభులై
 యంతమంది నావిసత్తు లాఁగ దైవయోగ మం
 చంత మందిలోన బాస్కరాత్మజుండు రాములోన్ 130

ఉల్లాసావృత్తము

అంత నాలికూలి రాజ్యమందినంత సంతసం
 బంత గాంచినాడ ధన్యుడైతి నాడు చేతనై
 నంత వజ్రకుఁబోరలి చేయవయ్య నీడు శార్యమా
 నంత నీడ నీడు పాదమాన యూనఁ బూవికన్ 131

శా కన్నారంగని నాడ రానఱుని నేగం బోన నేవేడ కిం
 కన్నారంగని నాడ యూతని చెప్పుల్ గాడించి పీడించి లో
 గన్నారింగనయమ్ము గూర్చి తమరుంగాండంబులంద్రుంప వే
 గన్నారింగని తెత్తు నంచు నృపుపత్నింజంబు లంటెం జెయిన్ 132

వ. అంతట సీతాకాంతుండు సంతస్థుఁడంత రంగుండై ౧౨ పుంగవుంగని యింక
 నీవు నాలినయి లెంతే చను మతండు నీమీదికి రాగ వానిందెగద్రేయుడు
 నపుడు నాచెయి బలిమి కలిమి కన్నులార జూచెదపు గాకయవి కెందోక
 బోవమీయమేయ మెయి సరవశమై మూర్ఛాండ వందనుండు కొండంత
 నత్తున నంది యప్పుడు 134

లయగ్రాహివృత్తము

తామర బంధు సుతుఁడాముకొని రాము పెం
 వోమి చని వారి వయినామమునఁబిల్వన
 పానికను వాఁడు తనదీయమును వెడలి ౧౩
 దీనునముతో ననుజూపై ౧౪ మొత్తి తన
 గా మఱి ౧౫ గామిడి యుతందితని
 వేమఱును గొట్టుకొన గోము లడఁగంగా

- రాముడెటుపేయక నిరామత్తుడుగాఁగనుచు
 మెదలకుండెఁగు సామదఁగి రాగన్ 135
- వ. వచ్చి పతంగ సుతుండు రఘు పుంగవునితో నిల్లని యంగలాఠై 136
- క. అయ్యయ్య పాన్ముని యరిసై
 కయ్యము సమదైరి తోడనటునేఁజెనఁగన్
 గయ్యమున మారకుండితి
 కుయ్యడ వమ్మిని గొంతు గోసిన మార్చిన్ 137
- చ అనుటయు నొప్పిచెందకతఁదాతని కిట్లను నాడు చేత ||
 మనుటకు నొప్పికొంటి విను మాకృతులా కృతులయ్యలంకృతుల్
 కనుగొన మీరలిర్వురు చెలంగ నొకప్పున నొత్తినట్లుగాఁ
 గనుగొని నాయమోఘ కటుకాండము వీడ మిన్నకుండితిన్ 138
- గీ కాన నాకానవాలుగాఁగానొ నెద్ది
 యేనియును బూని రాయసై కేగుచుంచు
 దమ్మునింగన గజపుష్పరామ
 నమ్రుండగు కపివరు మెడ వచ్చిబెట్టె 139
- ఉ. అయ్యది వ్రాని నాలివయి కర్చిజాడేగి యటం దటాలున్
 దయ్యపుంగేక వెట్టి విని నివారణ పేసి నర్జున్
 దొయ్యతి మాట నేటనక శ్రోని రుచింపక కాలవక్త్రమై
 కయ్యము పేయఁదమ్మువయిగానులు దువ్వుచు నాలి వ్రానిన్ 140

అయహరివృత్తము

- నిరువురిటులను చరులుగను కవిసి
 నొకరి నొకరిని జూచి కొనుచునగ
 దనువులను పతి ముఖ రదనములను గొనికొని
 కిముక తలమును కలుగఁ భవగవి 141

- దనర దశరథుని పెదతనయుఁ డరినిడి శరము
నవనరుని యురము గుఱిగని పరిగ విడవగను
జని శరము సురవరుని తనయు నిలఁబడ వడినిఁ
దునిమి యట మఱలి తనదొనకమరి వడిగవన 142
- క లఱ్ఱలు దన్పుం జాటుగఁ
గొట్టిన శ్రీరాము వారిక్రూరోక్తులతోఁ
బొట్టు పారలగుచు దూరినఁ
బట్టఁగనతఁడిచ్చె నిట్లు ప్రత్యుత్తరమున్ 143
- శా జీరీ కాటులు మానురా వ్లనగ నీయుఁగ్రాఘ వృత్తింగవన్
నేరంబంచును వేఱు చెప్పవలెనా నీతమ్మువారింగవన్
జేరందీసి రమించె దీవతని గాసిం బాఱఁగా ద్రోలితే
దూరంబారసి నీకు బ్రాచితముగా ద్రోహినినుండ్రుంచితిన్
మారాజ్యంబున నిట్టి పాపిని మనంగా మానురా దుర్మతి 144
- ఉ ఇట్లని వాని తమ్మునకు విచ్చి కపీశ్వర రాజ్య మంగడున్
రఱ్ఱున వారికోర్కె యువరాజ్యము నందిడి యేగి రాఘవుల్
గట్టుచయిన్వసించి పదిలంబుగఁ ~~న~~ వానకాలమున్
గట్టడి సీతను న్వేదకు కార్యము జోలిఁగపేంద్రుఁడూనమిన్ 145
- క. రాముఁడలిగి సుగ్రీవుం
డేమాయెనో సీతవెతకు డేమాయె నొకో
సౌమిత్రి మిత్రు గవిరా
కామాంధత విడఁగఁ దగిన కాటుక యిడుమా 146
- న. అనుటయు 147
- చ. అతఁడలి వేగమేగి వ్లనగాధిపుఁగాంచి యిదేమి భాసుజా
నుతిసెడి నీపు మైముఱుచి మాలిమి మానని జోలిమూలి నీ
నతుల రతిన్మతివ్వుఱిగి స్వామినిఁగన్మృలఁగాన వైతి దు
ర్మతి వతివారిఁజంపిన శరంబొక ప్రక్కవెఱింగి యుండుమి 148

- ౫ వినుమీ సంతత గమనా
దనారర్ భవతి యను మహాదన వాక్యం
■ నిజంబుగాఁగఁదఱుగ
ననుగవి నినుగవఁగఁ జేసి నాతలమమ్మన్ 149
- ౬ కామినిఁగోలుపోయి గతిఁగానక చింతిలఁజేకు నీకు శ్రీ
రాముడు కొండయంత రిపురాలిచి రాజ్యము గట్టపెట్టి తా
వేములు నవ్వటం గిరివివీట సుఖమ్ముల విష్ణువీఁగి నీ
వేమరు చొప్పునే మముల వేమిగ వెంతొ రాము నీ మదిన్ 150
- ౭ అతఁడిటులన్న నన్నగ చరాధిపుఁడీల్లను నన్నరాఘవున్
మతి మఱవంగ నొనె యతి మానుష మాతవి శాక్తిగాము
యితఁడొక యంచుకంత కమలెఱ్ఱవ జేసిన యంతమాత్రనే
గతిచెడి కూలదే జగము గావున నాయొడలే వెఱుంగవే 151
- ౮ ధీ రహితుండ వానరుఁడ దీనుఁడ హీనుఁడ నన్ శమింపుఁడీ
ధీరహితుండ వానరఱి తేరుగఁడైన బరాకు జెంది తెం
■ రహితుండ కుంకుడురఁ దీయునటుల్ కపికోటి సంపి ముం
ధీ రహితున్నబంధు నవి యియుడు నేగెమి సేత జాడల్ 152
- ౯ సీతను దెచ్చి రాఘవుని చెంతను దీంచెడు సంతదాక వే
నాతునె మెక్కిగూర్చి ధరనాబ్రజ నట్టికృతఘ్నడంచ నన్
భ్యాతిగ నాకు రాజ్యమిడి కాంతను గూర్చిన స్వామి రాముడై
నాతలనైన నీవె తరుణంబున నట్టి పనుల్జుటించివన్ 153
- ౧౦ మీకీ బ్రతుక్తరముల
సాకల్యముగాఁగఁజెప్పఁ జాలను దండ్రీ
వాకొన వేటికి వేమ శ్రీ
■ కేవలముత్త రమ్మటంచు వెఱుంగవే 154
- అవియిట్లు సుగ్రీవుండు పామిత్రకిఁ గోపాప శమనంబు గాఁబలికి ■ మంత్రి

ముఖ్యుండగు హనుమంతుఁ బిలిచి రాశరధి మ్రోల నిట్లనియె

155

చ మనదగు రాజ్యమందుగల మర్కట భట్టుక కోట్ల నెల్ల రం
డన దగు దూతలందిలిచి యందర బిల్వంగ నంపుమిందులన్
మనదగు వాడు రాక యిఁకమానఁడికం ఎది నాల్గోనన్
మనదగు నాభిపాణి నదురంటగఁ ద్రుంతు మదాక్ష మీరినన్

156

శా న్యగ్రో దగ్రత వానరాధిపుఁ డిటులృత్తి ననూమంతుఁడ
తుంగ్ర ప్రాగ్ర హరుండు చారుల నవో యుకంఘగాఁబంపినన్
జాగ్రత్తగ్రీయు లేగి వేగరులు నాజ్ఞెన్నైఁ కీశాలికిన్
సుగ్రీవాక్ష యటంచుఁడెల్లి, పరమౌత్సుక్యండునన్ రమ్మన్

157

చ. పిలిచెను భానుజాండని చెవింబడినంతనె కీశరాశి రం
పిలి చెలరేగి యేగను గుఱు ప్రభువీటికి నూర్ణవేలు ■
క్షలు నట కోటు లర్చుందము ఖర్చుము శంఖముఘారి పంఖ్యలన్
గిలకిలలాడికొంచుఁ దమజేకలు నాకమునుం బగుల్పగాన్

158

న. ఇట్లు ప్లనగములగములు గచ్చువిచ్చుగ పెచ్చుపెరిగి విచ్చలవిడి విడివడి
వడిదీరుగుచుఁ జెచ్చరఁ జొచ్చి పొచ్చెము లేని మచ్చి కల హచ్చి యిచ్చకములకై
యొండొరుల గిచ్చికొని తచ్చన లాడికొనుచు బితానతాలు పెగలించి
యెగఱువ్వి యవ్వలనొవ్వ నవ్వి పగలఁబండి పండ్లగిలించుచు గోరమేను
దిరదిర గీరి పేను వేరి నోర నిడికొనుచు గొటారు కొమ్మలకుఁ దటాలున
నెగిరి గిరిచరియలకు బడచుమికి నెమకి యట నెద్దియేని వోద్యంబగు
ఖాద్యంబును దొరకించికొని క్రించు తనమున నించుక పెఱుకపి కెఱుక పెఱుచి
కకాపికుఱుచి యది వచ్చి తను నెంట్లకొని యొడిసి కొనిపోన జడియకయ
జడిసినట్లెడసి తానుఱికి దానికి దొరకనిక తోక నుడిచికొని నడచుచుఁ
గఱుచి పట్టిన ఖాద్యమును విడక నెఱుచినట్లు నెడనెడ నడల నొందెడలకుఁ
బాట గుట్టుకల్పన మ్రింగి నింగి నంగుళిచేఱాపి యుడికించుచు వ్రేలు ■
గొమ్మల బట్టి చాలగ నుయ్యల లూఁగుచు ■■ గొమ్మలతో నయ్యాట
లాడుచుఁగూడుచు వీడుచుఁ బాడుచు నాటకురవ్వుని వేడుచుఁ

గనుబొమ్మలెత్తి కమ్మలల్లార్చి మొగమెంగయించి చిట్టించుచు గిక్కురించి
 వెళ్ళిరించుచు చొళ్ళిరోళ్ళిరిని ధిక్కరించుచు నమోష నూత్రము సేకరించుచు
 కేకరించుచు మోకరించి నడువగడుపు బెట్టి కొంత తడవు హెచ్చునడచి
 చచ్చునడిన దాని నడచుచు బొడుచుచు దమకంబున దమకంబును
 దొరకక దగ చేదిగ జేరులు పడినది యలకై గడియగడియకు గట్టులు చెట్టులు
 మిట్టలు పిట్టలు పుట్టలు గుట్టలు నెక్కి నిక్కినిక్కి జూచుచు బారులు తిరి
 హోరా హోరిం బోరుచు బాటుచు దాటుచు నీరాకరణచేరు నూనెదనని
 యొక్క రొక్కరి తోనని నీరాకరమునకుజేరి ప్రధశ్రమము దీర సీరమాని
 విశ్రమించి మించి యశ్రమమున నాశ్రమ తరులెక్కి వానితేనె తెరలంబట్టి
 తుట్టె తెరలంబట్టి మూలమట్టుగ మఘనంతయుఁద్రావుచు సీక్తకముల
 సత్తుగ బావును ఫలరంబుల గ్రోలుచు చలించు న్ద్రులుచు మధ్య పానంబున
 దూలుచు నోలుచు వేలకు వ్రాలుచు దోక లెత్తి కొని కేకలిడుచు మూకలుగట్టి
 మాకుల కెగఁబ్రాకి యాకనక యలమనక ఫలమనక చలమనక కాయయనక
 పిందెయనక కంటఁబడిన దాని నెల్ల సంబఁదెటికి యుటక మంబఁ గలుపుచు
 వెంబఁ బలుచి యొండొరుల గలుచి కొనుచు చలించు తరుశాఖల విలుచుచు
 గాదురులను దాపునకు రానీక శిలల నూడి వారు తమను మొత్తలగు దంబు
 లెత్త నత్తటిఁ దత్తర పాటున దాటిదేలు దప్పించి కొని వెళ్ళిరించి వేలు
 దారింబట్టి పోయి వారలేమటిన నుటలి చేరఁబాటి తాటి తాటి పాదనూపి
 తలనూప రాకుండ గుండురాలతో బడమొత్తియు మెత్తనై వెలుచినవారి
 నోరు తెలుచి పండ్లఁ జూపి వెలుపించుచు నిట్లనేక విధ స్వాభావిక పరివోసైక
 చమల చేష్టలుఁగాఁ పరులకు జూపరులకుఁగరము వివోదకరముగా నెక్కిద
 జూచిన లెక్కికెక్కునగఁ జ్ఛన గములగములు తందోప తండములుగఁ గిష్కింధా
 పుర సరిసరము చటిని యర్థగతిఁ గు స్రుబద్ధు దర్శించి కు గోలాంగూలాచ్చ
 భల్లవల్ల భుల్లరులను వచ్చితినుని తమినిఁదమరాకనెలంగించిన మగ్గిపుండు
 హనును దంగదులతోఁ దోస కపి బలంబులు కూడిరా లక్ష్మణ హాతుండై
 వానర సహస్రో హ్యనూనముగు చతురంత యాన మారోహించి మూల్య వర్గిరి
 గుహ ద్వారంబున కవలిదూరంబున శివీకాన రోహణంబు గావించి
 పేవించి రాకరధి కాకదీరఁ జేరున జట్టుముట్టుకొని యున్న యున్నగవర
 బలంబు గానుపించి దగు కామక లోప్తించిన రాముడతని గారామున పిమ్మితి

నిర్విశేషంబుగ గాఢాలింగవంబు సేసి యాసేనుంగావించి సేవ చేతి కచ్చిన
యంతరగా సంతరంగంబును నుచ్చి యామె జాడ జాడదగు ప్రయత్నంబు
గావించుమని నెలవిడుటయును గ్రీవుండు వల్లెయని వానరాచ్చి భల్ల వల్లభులతో
నెండుకులపంట గఱకరి శూరులనేరి వారితోన మీరలింతట వేవేగనేగి
నాయాదేశమున నాయాదేశములంతట నన్వేషించి మనద్వేషియగు దోషాచరేశు
వాసంబు యోషిద్రత్తుంబున్న లావునున్నత మతి వరసె యెందెందుఁదిరిగియుఁ
దిరిగి యిందున్నట్లు వీర లిటుకు నెలమించఁగను నెలమించకయు రావలయునని
నలు దిక్కులకయ్యె వారల నయ్యె దిక్కున కేర్పఱచి తదనంతరంబు

159

జనకిజను సమక మీకున్

జనని యుఁకిం దప్పదనుచు శతవతిని సుషే

గున్ నుత్తర పశ్చిమముల

కును వినతుని దూరువు దిశకును బంపి యటన్

160

లన్నకుమారునందగు మహారజులొంగవ ముఖ్యభూషణదౌ

సన్న కుమారు నంగడు మహాబలశాలి హనుమదాది ధీ

మన్నగ వారి యూధవుల మంతరి తారును దార బుద్ధి న

ప్పన్నగజారి యోధవులఁ బంపెను దక్షుల దక్షిణాశకున్

161

ఇచ్చెనర్చి యాదిశకుఁ గుశలులైనకేళయోధనాథులనేర్పఱచి నేర్పరిపథులగు
వారలకు గారియుము బోధింప దరువర వీరులారాయని సంభోదించి యా
నేర్పరి చిరవరిచయమున నయమునుజుండు తత్త్వజ్ఞునదీన దము నదీవదములై
కని మహాగహనగుహా మహాధ్రములగీనుంగెముమని నవివరముగాఁ బ్రస్తావశం
భృశంబుగాఁ బ్రస్తావించి వారంబ్రస్తావించిన నప్పుడు రాశరధి యుప్పొంగి
నటుదెసలకుఁ బఱఁ జూచినకీశరాశిని ముందుగఁదా జూచి తక్కిన
ముక్తిదలు మ్రుక్తిదులుగ నెంచి వారిని విడి దక్కినపు దిక్కునకు బయలు
నెడలిన యందఱితోఁ బవననందముఁ దనముందఱికిఁ బిలిచి సాదరవాక్యంబుల
ఆదరించి బోధించి

162

అపావనముతి రాఘవుఁ
డపావని చేతికిచ్చి నడియాలంబో
యప్పా వనరుగ నానతి
యప్పావని కిడుమలంచు సంగుఁ ఘుచ్చన్ 163

ఆగతి రామముద్రకను హస్తముచేగొని వాయునంబును
దాగుడుదైన నంగిడుఁడు నాతని దక్కినవారి గూడి యం
దాగి యేగి కాననములఁద్రులు నేలులు నూచి నీతడై
యాగతమేమి చిత్కిర యహోర్యము వింప్యము చేరి యందలన్ 164

వినువడించు నందు నెడర మేరియును
ఋక్షభిలము నాన వృక్షగుహను
దారిసాచ్చి యందు దారి తెన్నెఱుఁగలే
కడలి వెడలలేక ఎడలి యుండ 165

హనుమంతుఁడు తారాంగదు
లను మంతురులును గుఱుగొని యుల సరసి తలం
బున మంతనమునను దవం
బొనరించు న్వయంప్రభాభృ వొక శ్రమణిగణెన్ 166

కని యతండతి వినీత మేష భాషల నామకడకరిగి తల్పదంబుల తెఱంగి 167

అకుటిలుఁడామెతో ననియె నమ్మ నృపాక్షమ మేము రాముడే
వికినయి వచ్చివచ్చి యిట వింధ్య గుహంబడి తేరుఁడెమ్మగా
నక వినుఁగంటి మీ వెఱిఁగివందెరువొక్కటి మాపు మన్నఁగం
■ సతి కండ్లుమూయగవి దాచిరి దాఁగుడు మూతగాఁపుల్ 168

ఇట్లు బహులిమిర సంవృత గుహంతరాళంబు నుండి నమేష మాత్రంబు
వెడలి వ్యయంప్రభ యొకరి ప్రభకు నామె తపోమహిమకు మిగల నచ్చెరు
నందుచు నంగదాడి పుష్పములు చెరింగి యచ్చట నుండి కొండొక
దూరమారసె యొచ్చుటను జానకేంగానక ఋక్షభిలంబుననే తమకు గడుపు

నెలగడచి చమటకును మచరవతి సుగ్రీవును దగ్రదండనకు నెఱచి యువరాజగు
నంగడుండం గదగొని ప్రాయో పవేశంబు నందలి నివేశముగా వింప
దారుండుదారుండు గానదారేయు తోడి పాలు వాడై యాననకేయానని
కేసుని నమ్మతింనుటయు

169

ఉ పానని రోసి మాన మెడఁబాసియు వీసరెకెందుఁగాన ము
ప్పానని సీతఁగాననిక బ్రాయమె శ్రేయముటంచలు బ్బలం
పానని నిశ్చయింపఁ గవులందరు నొప్పి ముముక్షునంబు ■
ప్పానని తార్ద మాజిని దశామ్యుని చేత జటాయు వుండునాన్ 170

వ భాను భానుదగ్గ పక్షంపై పక్షింద్రాగ్రజాగ్రతమాజ సుపాశ్వన్ సంపాదిత
మితాహారంబు దేహధారకంబుగాఁ గుశీభరింపుచు బక్షింద్రాగ్రతమాజాండగు
సంపాతి పక్షసంపాత వంధ్యశక్తుండై వింద్య గుహనుండి చిరకామునుండి
పడియున్న జటాయునగ్రజాండు నయ్యండందఱుచు గొలగొల లాడుచున్న
గోలాంగూల తరుచరవరుల గని యొక్కినివైన విడువక యొక్కొక్కినిదిని
దినము దన కడుపు చిచ్చు చల్లార్చెదనని ■ కడకు నొయ్యగొయ్యెన నచ్చుచుఁ
దన తమ్మునిపేరు వారు పేరుకొనుట యు గనికరయొదని వివక్షిభక్ బుద్ధి
మాని యా వివక్ష వివక్షిని యప్పుడు

171

ఉ. పాతిత నర్మశర్ముండయి భ్రాతృవధన్విని యార్చిఁగూరి నం
పాతి తనంత తానటకువచ్చి జటాయువు వహ్ననేనుదా
పాతి తనున్న దీతని యాత్మకథ వినిపించ యంతతోఁ
బాతిత పక్షము ల్కొలువ వారికిఁజెచ్చుచు సీత జాడలన్ 172

చ. అవనిజ రావణాసురుని యాలయమందున మున్నయట్లుగాఁ
బవనజాడంగదారులును బక్షివున్నెల్ల వెఱింగి సంధ్రమున్
బవన జవంబు తోనెవర వారము చేరెదరన్న బుద్ధి గొ
వ్వునజగద్ధ మాతి ■ పానని క్షుణ్ణ మిన్నలేడున్ 173

కవిరాజవిరాజితవృత్తము

అదరక నేన్ బదియానుడ దూడెద
నంచు గజాండు గవాక్షుడు వి
ర్వది గవయుండు నాటగ ముప్పది
దాశరథుండు తారక న
ల్పది పదిహెచ్చనె బంటౌకడర్పది
నాకొనె సైంధుడు బలే ద్వి విదుం
■ హెచ్చనె నెంచె నుశేషుడు
నెప్పది తొంబది ఋషుడున్

174

కవిరాజవిరాజిత వృత్తము

అదినిని యంతయు సంగదుడెట్లనె
హాళిగ నాళికి నాత్మజుడన్
బదిబదులానుడ నారిది నాకొక
భారమె ■ మఱి నచ్చటకున్
జదురునుగా నవ జాంబవదాభ్యుడు
చాలుదు వెంతకు స్వర్గమునన్
బదిలిదు వైనను భార్యగ రాజాను
బౌజా గనందగుఁ బాల్కుడు గాన్

175

కీ కానబనిగొను యువరాజాగాను బనుల
కిందఱుము భృత్యులుండ నీకిందమగఁ
■ తెడ్డుండఁ జియింఱి కొనఁగ నేల
లంక కిప్పుడంపుమొక యకలంక బలుని

176

|| అనవిని యంగదుడంగద
నవ వివయముతోడ నెవ్వఁడానవికిం జా
లిస ■ నెలుగుల యే
దని ■ వినునుటంచు నాతని తోడన్

177

గీ. కొండ తలక్రింద ఎడెకొని గుండు
కొఱకు వెదుకంగ నేల నీ కొఱకు రంట
దవిలి యుండంగ మడిఁజింత దవులనేల
మంతునకు నెక్కు ఘను హనుమంతు ననువు 178

వ. అతఁడెట్లునుటయు నీవీకార్యంబు సక్ష్మవలచి కాపాడునుని యనునుని
నుఱినుఱి గొనియాడి యనుమతి పఱచిన నీయంత వాఁడు లేడని
నేడుటయును 179

ఉ. అందఱు నాంజనేయుఁగొని యాడఁగ వేడగ నాతఁడొప్పి మీ
రిందఱు వంది చూడమ డధీంద్రుని దాఁచెద గొప్పదంబుగాఁ
గందఱుచైన నాబలిమిఁగన్గొనుఁడంచును దూఱి నింగి కే
గం దరువాని మందమచుఁగాఱులు పేతులు యేఁగు దించుచున్ 180

మందర కాండము

సీ. అప్పుడాతఁడు పైకిఁగప్పించి యెగఁ
యుప్పు నంద్రము మీఁదనునులుకు తఱచి
నాక మానవు నుగుటనక్కనకకూట
పైనాకముంగని మానమంది
మదమమర్చిత భార మదమదర్చిత ఘోర
నిద్ర వక్త్రము సొచ్చి వెడలి వచ్చి
సింహకోటి కరాళ జిహ్వ కామగ్రాహి
సింహిక ప్రేవులు చీల్చి కూల్చి
మీఁద నిలఁచుచు నిట్లు వరవి ఁ గడచి
శతయోజనము చిలుకయ్యుకరణి
దాఁచి యులవోకగా వద్రి కూట మవలి
వేలనై రామబాణము వ్రా వ్రాలె. 181

వ. ఇట్లు వాయునూనుండు వాయువేగంబునఁద్రికూటావలంబున డిగి పగలు

అంకలొనికిఁజనిన రజనీ చదులు నగగొని తన్ను దలచడిన నింతిని వేచకుటకు
సంతరియము వాటిల్లు నని సూర్యాస్తమయము వేచి అంకదేవతాఁజూచి
యద్దాని కోటలు తోటలు పేటలు బాటలు మేడలు వాడలు కూడలి
రచ్చలు బచ్చలు మచ్చలు పొజులొజులు తురంగ మూది చతురంగ బలములు
లోనగువాని రీవిఁగన్నలారఁగని లోనగుచు నార దీనిసౌరు దీనికిగాక
మఱియేవ్వట్లేనఁగలదే ఇవ్వటికివ్వననిధి దాఁటిరా నెవ్వనికి వశమగు?
నగుఁదొక కట్టిఁడి తనమున నా బోఁటి వాడొకానొకండు వచ్చినను
నగుబాటగుఁగాక తగువాట నబోటియగు జానకి యగుటెట్లు వాటిల్లు
సీటుగ నిట్టి యనర్థల దుర్లభు పుడవరంబుఁజూత నెవరి తరంబగుఁబగఁగొన్న
యీ యసుర నెదిరించగరంబు దుర్భరము గాక యీనిభ్రురపు బూటకముల
మూట వాడేయని అంక హెచ్చగని మెచ్చకొనుచునచ్చేరువ వచ్చెరువునడుచు
సీతనొనఁగూర్చునని రఘునరునకు తొమ్ముఁజఱచి వన్నిదము నలచి బరువడి
బరవననిడి నయిన తనయు కేటిమాట తక్కునని యెంతయుఁజింతించి
హనుమంతుండు మఱియు

183

౫. దాశరథి శరధి, శరరధిఁ
దాశరథి శరధి మహోగ్రతఁదలమొలచి పె
ద్దా శరధిసీత క్షేముం
దా శరధుర్యుండడంగు నీని మదివలరెన్

184

౬. సంజను ఋరిఁవదలఁచి వె
సంజనకంధాఁగి వాఁటునఁగొని యీ
సంజనిడియొడమయడును ర
సంజనఁగాఁదొడఁగి బలుషణ బిల్లి నలెన్

185

౭. అవికల నృపతి సతినిఁగద
సమయి సవనశయముఁదరుగుటకు నిశన్
రవి కల్పింపఁగ న్నము
న సమయి సమయి రయంబున నేగన్

186

- అంతఃధరణీయస్త ధరణీధరావతరణంబు సేపివ యనంతరంబ హను
మంతుండు

187

- క. మును మానగుటయు వెల్పడి
మును మాననిజాతు నన్నమొఱకు లెదిరివన్
మును మానవె రాకాసుల
మును మానగ తీరసాలములల్గోతులిటుల్

■■■

- వ. ఇట్లుంచు యేగుదించి వనచరవల్ల భుండు నల్ల నల్లనందిల్లవలె నడుగు లిడుచు

189

మత్తకోకిల .

లంక యుత్తర గొప్పురంబును లంఘనమ్మునరించుచో
లంక యత్తటి నాత్మరూపము లావు చేకొని యార్చి ని
శ్చంక వానరయేల వచ్చితి చంపుదున్నాను నిల్వనాన్
నంక వెట్టుచు వీడు సూడగ వచ్చితిని యవె నాతఁడన్

190

- అనుటయు లంకాకై కాలనియుక్తమ్మై కాలాగ్ని రౌద్రాకారంబున నిల్చిన
మీరజాతో నిట్లనియె

191

- అడది యంచు జూడకుమనా భృతి నన్ను జయించి కాని యీ
వీడుసారంగ నీకగునె వీరిడి యంచును జేతనాతనిన్
గాడగ నాయమేయఁగపి కామినియంచును జంపలేక ము
న్నాడిగ నానుముష్టి వదనంబున మొత్తెను రక్తముల్లగన్

192

ఉల్పాసాము

దెబ్బెదినియళంకు లంక తిమురడంగ నాకియన్
జబ్బకాల మచ్చి బ్రహ్మ శాపదగ్ధ మీపురిన్
నిబ్బరముగఁజొచ్చి సేయు వీధముల్నన్తయో
యల్ప పీత వేత దైత్యుఁగారు దారుమూడుగాన్

193

గదము

ఇటులనంగమనలి హేలగ లంక =
యించి చివలున నెగిరి యుగిన్
జిటకెన గోటను జెండున నెంబడఁ
జెచ్చెర దుమికి నిశింగవియెన్
రటనము సేయక = గృహస్ములు
రాణువు లొక్కడ రాణునిన్
దటుకున మందోదరింగని సేతఁగ
దగఁగొని కాంతని తలఁగియుటన్.

194

మేడల నెక్కియు గోడల నక్కియు
మడుపుల్లొక్కియు మచ్చలెక్కి
మాటిమాటికిఁజాటుమాటు చోటులకేగి
బోటులగని నిద్రపాటు మీద
రంగులంబులు రచ్చ పట్టులు మెట్టి
శృంగాట కమ్ములు తొంగి చూచి
బందు లుండెడి చోట్లు పందలుండెడి చోట్లు
పెందలకడ పందుగొందులరసే
మూలముట్టుగఁగియె నాఁద్రోలతండు
నిదియది యటంచునొగి పచియింపవల
బట్టి యనుమఁడు మెట్టని యట్టవేల
లేక్కకును బెత్తెఁదైనను లేదు మమ్ము

195

■ వెతకి యతడు వేపారి వేపారు
లరిగి నట్టి చోటి ■■■ యరిగి
బలముగాఁగ గాళ్లు బలముల్గట్టగా
రామువల్ని కానరామిఁగదలి

196

హనుమంతుడు తనమనంబున నిట్లని చింతించె వెళ్లనిన

197

- క. ఆలింపి గృధ్రవాక్కుల
నాలింపి హితాలి శరధి లంఘించి పురిన్
దూలింపి గ్రామదేవత
గారింపితిలంక దేవి కప్పడదెందున్
- ఉ. ఏకదగండ్లు వడ్ల సతియించిన యెచ్చెదరేని నేనయిల్
నాకొని పెట్టిపుట్టని యభాగ్యుడ నాకెటుమాట దక్కనే
నే కరణిన్ గమింతును గోకుని పాలికి సీత సేమమున్
శోకము దీర రాజుడుగు వోలులాడును నాకు, నేమనన్
- ఉ. నేనొక పోటు బంటునని నిండు దయన్నను సంతమందిలో
బూనికబిల్చి రాముడిది పుణ్యపు ముద్రిక నానూలుగా
మానిని కిమ్ము నమ్ము సతిమాలు వనించును నోచినిండ నీ
తో నన నానలేక తగుదున్నట్లీ తెమ్మునుకొంటినాడుచేన్.
- ఉ. జానకి జాచు భాగ్యమెటజాలియు జాలని కోతి నేనటన్
దీనమ్మగమ్ము నల్కియెట దేవతలోకమెటన్నయట్లుగా
నానగబూనగర్తలగు నంగద ముఖ్యులు నందఱుండగన్
నే సహమస్మయింటి సది నెత్తికి నెత్తికొనంగ వెట్టిన్
- వ. జానకి జాడగాన కిటపాగి వేగిరను నానరేంద్ర వరేంద్రుల పాలకేగ, వోయీ
వాయుపుత్ర సీతంగంటే యని నన్నడిగిన నందున కేమందు
- చ. అగుడలేదు సీతయన సంతటి తోడనె రామలక్ష్మణుల్
వగను ముగించుకొండ్రు కువర్చుడడంగును వారితోడి పా
టగుదురు వారిజాండు కృపలందఱుటాకు నేను నమ్మ
చుగఁజిరజీవిణిని నిధి జాడక పాథక బాధకంటుల్
- క. వీనుని కొని చని తెల్పుదు
రామునకీయస్రియము చిరంజీవి పతిన్

- నేమని చిరజీవిగఁగొఱ
గాములఁగన నేల మూలఘాతని గాఁగన్ 204
- గీ ఓపనిక నాకు జానకీజానకున్న
పీకఁబెకలించికొని నాడుతోకఁజాట్టి
యొక్కనంక ననురపురి నొక్కనంక
రక్కసుల లంకఁగొంపోదు రాముకడకు 205
- ౪ అని వగచి నగ చరేకుడు
కనరున నందనుకఁడానుగానని సుమనో
వనమునకువాదిగొని భూ
తనయను నట గాంతు నన్నదైర్యంబొడవన్ 206
- ౬ రాముని లక్ష్మణుండలచి రాముని దేని భజించి పీతఁబే
రానునిగాముద్వీపి హరాజల నింద్రుని జుండ్రు హూర్వయగా
రామున మారుతాగ్నులకు రాణవెఱంగుచు పిద్దినిచ్చి యా
రామమునందు పీరు రఘురాముని భామను నాకుఁజూపుతన్ 207
- ౮ అని యిట్లు హనుమంతుండత్యంత భక్తియుక్తుండై తన యింద్రదేవతను
తలచి ధ్రువక్కి రావణుని నిష్కృటపుస్తారామనా వరణ వరణంబునకు
దటాలునఁగుప్పించి యెగువ యావట తోట గోడపైవ్రాలి 208
- ౯ తటుకున దూకి గోడను శతప్రాదనోలె వమీరమూలి య
చ్చట నొక శింశుపాతరుపు శాఖవయి న్నెనెక్కి రానిక్రిం
దలఁచె రామరామాయని యార్చిని గూరి యహర్నిశంబును
ధృటగతి భర్తగూరిచి తనంబొసరించెడు నొక్కయంగుమ్ 209
౧౦. తావిన్న నమస్త లక్ష్మణము లక్కాంతాలరామంబునం
తాక్కాణగఁగ వృదందోలగి నాడుస్కర్మముల్దొడు తో
డవ నాక్ష్మము లెల్లఁదీరే దుదముట్టున్ పీతవామాత నున్
గఘఁగొన్నాడను నాదుభాగ్యమునఁబాగా వేసితింగోటలో 210

- క అని యానతి సీతయ కా
విను హనుమటు శత, నహస్ర, నిధములను ■■■
త్రింగనియు నిశ్చయించును
ననువుగ నెటువలకరింతునని యెంచు తఱిన్ 211
- ఉ. వేకువజాను రావణుడు వేగమే నిద్దురలేచి మన్మథో
ద్రేకము పట్టజాలక మదించి మరామర భోగ కామిమల్
చేకొనికాలదీనియలు లీలఁగ లోలత వెంటనంటి రాఁ
వేకువ లేచి వేగ యరుదెంచెను జానకియున్న చోటికిన్ 212
- ఉ. వచ్చి ■■■ పతివ్రతను వాకొనరాని కఠోర వాక్కులన్
హెచ్చి మరారి సీతవతి హేయముగాడనుగూడు మంచనం
బొచ్చెము సేపి సీతయొక పాదము జేకొని రానిజూచి యో
కుచ్చితుఁడైనదానవుఁడ కూడదురాయిటులాడఁదల్లితోన్ 213
- చ వినుమిటు కండకానరపు వెట్టిని చోటికి వచ్చినట్లు గూ
సెన నిహముంబరమ్ముఁజెడు సీయనరే పరదార గానినిన్
ఘనతరపావకాల ఫణికింరమునంచెన మే చుట్టు కొం
చును దెగఁగ్రోలి నీయమలు చూఱఁగ నాయువు శ్రీ గ్ర సింహరా 214
- ఉ. దీకొనలేక రాములుతిదేవత నన్నిట దొంగిలించితే
సీకెటు లొప్పరా మనను నిశ్లని నందుమ మండె యప్పురో
కైకవిధుండు నాడునతి నేరిగజూచి తొమన్నజూచి నన్
జేకొని నాడు బుద్ధి నను శీఘ్రమ రామున కిచ్చి పుచ్చు మీ 215
- చ. అటులొనరించవేని విను మాజిని వోజన పుత్రత్రిత్రకున్
దటుకున విన్నగూల్చి రఘునాథుడు ■■■ భాగధేయము
శ్శిట ననుజెందు నెందెవరి కాలంపైబడి కాపుమన్న నే
మిటనయిన స్థిమందవిలి ప్రింగు గుటుకళ్ళన రామబాణముల్ 216
- చ. అదియటులుండనిమ్ము దమజాధమ యోటికి ■■■
న్నదర శసించి యుమ్మితరియోలేడు ■■■ బూది సేయనే

- మదిఁబలి యాక్ష లేదనుచు, మానితి, నారఘువీరు, చేతఁగొ
న్నిదినములందుఁద్రుంగు వినునేడునుమంజెయిసేసి కొందునే 217
- ఉ ఇంతకు మున్నుతిఁగతలు నెందరొ నిన్ను శపించి వీడి రా
చింతల జేఁకు నీకకట జీవితకాలము ప్రాన్యమయ్యెగా
వంతగ జాపు దెబ్బఁదని నేకొన యూపిరితోఁగృశించు చు
ద్దంతువుఁబాము గజ్జఁగొని చంపఁదలని నిన్ను వీడితిన్ 218
- మ అని తన్నామె తృణీకరించి తలనాయద్రోతలంబెట్టఁజ
చ్చిన బామై యమలారి కాతఁడటకం జేబూని ఖడ్గంబు నా
మెను ద్రుంపంజన భార్య యద్దవడి కాపింపంగ మేమున్న భో
మను జాబ్బాశీని బ్రాణనాయకయ కామంగోర వీకేటికిన్ 219
- గీ ఆలియన్న నూటలాలించి లాలించి
నాలుఁబూని నట్టి కేలు వ్రాల్చి
పొంగు కోమల్ల మింగికొంచెద లోన
లెన్న నాతఁడనియె మన్నురనుచు 220
- పోసి పాపము మర్త్యకాంత కెటులబు నైత్యలోకేకులో
నానా భోగములంచు సేతకదియందంజేయ నేఁబూన న
ట్లానా కుక్కకు నేయి యిందువె యవశ్యం దీని హింపించి
దానావ్యాధులు తిండి రెండు వెలలవై వొప్పకున్నన్ననున్ 221
- ఇటులని యనురవరుండం
తట నంతిపురమ్మునకుఁజన్ జానకి ■
చ్చటి రాకాసులు నుడివిరి
కిటికిడి కటువులను నోటికిని వచ్చినటుల్ 222

పంచనామరము

కరమ్ము దుష్కరమ్ము పంక్తి వేయిపల్ల
స్తీరము ముమ్ము స్రాయ మీపు సేరు రావణున్ స్థిరమ్

- దొరం దొరంగు రాము మర్చి తోడ గార్య మేమిడున్
దిరమ్ము నందరాని పండు నీడు చేతి కబ్బుటన్ 223
- చ లలనరొ! హస్తలబ్ధమగు లబ్ధమహి యసురేంద్రుడేసింగా
దలచితి వాని నీకతఁడు దక్కిన జన్మము భవ్యమౌను నీ
పిలవడఁడట్టి వాడీకను నట్లులు రావణుగూడవేని పెం
దలకడ నిను జంపి తొల్లంగబులింతుము చల్లికి కూడుకాగనన్ 224
- ఉ రక్తినులిట్లు జానకిని గ్రండుగ గ్రద్దకరోరవాక్కులన్
బెక్కులు నొక్కి వేప్ప మది భీతిల కిట్లనె సేత వారితో
నెక్కువ తక్కువల్పలుక నేటికి తొఁడ నట్టి కూఁచికిన్
గక్కుఁబుతుల్విడుండెడమకాలను గూడ ప్పుశింప రావణున్ 225
- ఉత్సాహ
ఏల కంఠకోష మీకు హృద్గతంబు దెల్పెదన్
బాలలార వినుడు నాతమ ఫలమ్ము నుమ్ము నా
పాలి దైవమమ్మ నాకు బలియు గతియు రాముడే
కాల మతని దక్కి నన్యంగంట జూడ నేవ్వనిన్ 226
- జ అని యిటు జనకజ నిక్కిము
తన హృదయగతమ్ము ఖండితముగాఁదెలువన్
దనుజసరు లామెకడకున్
జని వెనుకటి చదువె మఱలఁజరిపిరి పెలుచన్ 227
- క అలరక్తినులన్ త్రిజటయు
పటువాణియు వృద్ధులేని పత్తినుకలరో
పటుమతి రాముని విజయము
నట రావణునచటయుమ్ము కంటిని విను డీ 228
- చ అవనిని రక్తినుల్ త్రిజట యాకల యెట్టిదో విప్రు చెప్పవే
చెప్ప రావణుడు సానుజ మంత్ర తమాక సైన్యదై

- మడిపెను రాము చేత నని తూర్పును లంకను రామదూత మ
న్న బ్రతిగూడె సేత వ్రజనంబు వీధిషణుడేలె లంకనున్ 229
- ఇట్లు కలగంచినని కాపరులగు రక్కసులకు జెప్పి జానకి మారార్చి త్రిజల
మతీయు నిట్లనియె 230
- ౧ ఇక్కల నిక్కల మయ్యెడు
మ్రొక్కడు మన సీతసాదముల కింతట మీ
రెక్కన తక్కన రాడినఁ
రక్కగు రాఘవుడు గాచరాడిక మిమ్మున్ 231
- ౨ అపుడారక్కసులుంజడి
చప్పుడుగాకుండ మ్రొక్కి జానకితో మా
తప్పులనెప్పుకు చెప్పుకు
మక్కామాబావరాగ మాటలు మాపైన్ 232
- ౩ కని యిటురాకాసులు నా
కొని యెవ్వరిదారి వారు గుజగుజ వడుచున్
జని వేకువతటి గావునఁ
గొని జానకి చుట్టుజాట్లు కొని కూర్చుటయున్ 233
- ౪ దానవ వరు దుర్వాషలు
పనిత లనుచుల్కు దారుణవాక్కుల్
వీసులకు నూడినట్టులు
గా నునువులు వీడ సేతగునుకించి నుదన్ 234
- ౫ ఈ జటను జెట్టుకొమ్మకు
నొనరంగా చేసి పెడకు నురవెట్టుకొనన్
జనకకు వెయినించెడు
నవనర పుంగవుడు నుర్వ నాక్కలననియెన్ 235

సీ. మహితుండు మదమత్త మాపుండు దశరథ
 మహిపుండ యోధ్య తామహిను నేలు
 నతనికి నల్పు రున్నత భుజాల్పుతు లందుఁ
 బ్రథముండు రాముండు ప్రథనఘనుండు
 జనకు నానతి నేగవనికి వాలగు సీత
 యనుజుండు సౌమిత్రి యమగమింపఁ
 బతి దేవతను సీత దితిజేసుండు హరింపఁ
 బతియుదేవరు దామె, నెదకి కొంచు
 మొనసి వచ్చి ఋశ్య మూకమ్ము చెంతను
 గ్రీవుతోడను మిత్ర భావమంది
 వానియున్నయైన వాలిని దెగవార్చి
 యతని రాజ్యమెల్ల నితని కొనగె

236

సీ. కపిపుంగవుండు నయ్యువకారమునకుఁబ్ర
 త్యువకార మొనరింప నుత్సహించి
 యుర్విలో వెందెందు నున్నట్టి వానర
 కోటుల నొక్కటఁగూర్చి తెచ్చి
 యొక్క మానంబున నుర్వీ జతావును
 గనుగొని రాకున్న గావనమును
 ముందుగాఁ గొందఱు మొనగాండ్రఁ బంపెను
 మూడు దిక్కులకును యొనసి సిదవ
 గట్టిగాఁజేసి ~~గడువు~~ గడువు పెట్టి
 యన్నదాదులఁగొందఱు నరసి కార్య
 దక్షులను దక్షిణాశకు లక్ష కవులఁ
 బంప నిట సీతఁగంటి నాభాగ్యవశత

237

క. అమ్మారుత ~~నీ~~ నే
 నమ్మా హనుమంతుఁడందు ~~నమ్మన్~~ నమ్మన్

నమ్ముడు ముమ్మాటికి నను
నమ్మాననాథు డూతనని వివరింపన్

111

అమాటనిచ్చని పీత రాము కథయుం తాలించి చాలించి వే
తోమో దైత్యుల మాయ నమ్మ నశమా యేరైన నిల్లాడిరో
సామాన్యంబని నమ్మలేమి యడియానందధ్యస్తై యుండు నా
ధీనుంతుండగు వాయునూతి యనె సందేహింప వల్లంబటన్ 239

అమ్మా నను నిటు సంతృప్తు
నమ్మాననవరుండు తన కరాంగులి ముద్రన్
నమ్మకమున కిదెనాచే
గొమ్మా యిదెయిదెయింపతండు కొమ్మకొనంగన్ 240

షీలినుత రామముద్రికను జేతను పీత పరిగ్రహించి ప
మ్మలిందలపైని నుంచికొని మక్కవ నక్కవజేర్చి కండ్ల నం
చితగతింగప్పకొంచులుతిసేమము వేమలుగుచ్చి గుచ్చి మా
నితమతి దెల్పి కొంచడిగి వెమ్మిని వమ్మెను రాము బంబుగాన్ 241

అమ్మహిజాత పీత శ్లవగాధిపుంగవ్గొని పత్తి నెవ్వగల్
గ్రమ్మిడు మోముతో ముద్రి గుచ్చది విచ్చది కాని దే
శమ్మిది లంక యిందుననుజాలంగ రత్నము లాడుమాటలన్
దమ్ముడ వీనులార వివరాని విణేటికి విప్పివెచ్చగన్ 242

నిది యెట్లైనను స్వరియ వేటికి రావలు దీవరాసపున్
మేదిని గూర్చి నన్నసుట మేలగు శార్యమటంచు రాముతో
నాదు ముఱుందితో నుడివి నన్నని పొమ్మని వాళ్ళిపోయతన్
మోదము గూర్చు మంచులుతి ముద్రకు మాతొనగన్ శిరోమణిన్ 243

■ మాణిక్యము చేతనంది జీవి రాజాచూర్యుడా మాతతో వేమం బొప్పగ
నేమ జెప్పగల రానింజెప్ప పొమ్మితో రాముందెచ్చెద విందుంగూర్చెద
విముక్తిరంతిల్లి యుండమ్మికన్ వామీదందయయుంచి నన్ను నడిగాలుంమ్ము
నత్తుక్ మన్ 244

౬ ఇంకొక విన్నవంబు విసుడేడు దధ్విన్కత యోజనాధ్యమున్
గొంకక యొక్క యూకుసును గొల్చున దాటితి నర్జునుండని
శృంకను రేలు యెల్ల నిమనంబయినం గనుమాయ కంఠటన్
లంకను రోసి యొక్కొతిని లావుగ గాంచితి దల్లి నాకిటన్ 245

గీ రః యశోక వనిక నెంతయు ఫలములు
ముంగిలవాడ ఎండి ముగ్గియుండు
గానఁదినఁగి నాడు నానతిండ్కటన్
సచ్చోసెయునుండు నామె యనుడు 246

౬ సేతకు మ్రొక్కె వాయువాడు వెచ్చెర నచ్చుల వాసి వాసిగా
నారచి చేహుడై నిలిచి యానురసర్యుని పూల తోట నం
జాతరుషస్సమస్త తరుజాతము కూకటివ్రేళ్ళతో వెన్
పీత భియుండుగాఁవెలకి వేసితి గాసిల మాఁచముట్టగాన్ 247

౬ లంతలు మూటకుండకితఁడచ్చటి సౌధముఁగూలఁ చన్నియున్
ఎంతయు లాడునట్టి వనపాలుర మెత్తగ మొత్తి చంపి మీ
రంతులు మానుడింక రఘు రాముని వాసుఁడ నాంజనేయుఁడన్
మంతనముల భానుమతు మంత్రిని సేతఁగనంగ వచ్చితిన్ 248

౬ మిక్కిలి రావణాసురుని మించిన దైత్యులు వేపురేనియుం
జిక్కిగ నాజి చచ్చెచుర జాలరనంగ వదేమి లెక్క యీ
స్మృక్కడి రావణుండొకడు మోటకు వీరత నుండ బోరికిన్
చిక్కడు, మీకు లంక యనుదండవ దప్పుడు రాజదండమున్ 249

౬ అని హనుమంతుఁడంతఁడవ యాగమన స్థితి దెల్పి తోరణం
బున కెఁగఁటాకి యుండఁగని పూనికఁగొండలు సోయితేవితో
దనుజవర్ణ్య పేరఁదఁగొదానక పుష్పవంబు నేటి తో
వెనుకొని వానరం బొకటి వీడ హుజాడొవరించె మ్రాకులన్ 250

౬ వనపు లదల్చఁబోయినను నాదెఱుచుంబడ మొత్తు తాంతో
దనుజుల వెక్కిరించుఁడవ రాధ్రునకేరివి జేరవీయదే

మన మిది యేరి వంశము యుక్కిట యుక్కిడ రావరించేన్
యొనరగ సేతయున్న తరువొక్కచిదక్క మధించె నన్నిటన్ 251.

కనికపిఠట్టంగల్గు మొనగాండ్రను వేపురి వంపి వట్టుడన్
ఇటంగడు మీడు మిక్కిలి ఘటించుట సిద్ధమటన్న రావణుం
డనుమను కింకరాహ్వయుల సంపుడు వేపుది వేల చైత్యులన్
పనచరు బట్టబోయి యనునారతి కూలిరి యాంజనేయుడేన్ 252

పోయిన కింకరాహ్వయులు పోయిన నారదె పోకమైనటుల్
మాయముగాఁగ వేగ హనుమంతుని చేడివి చాపుదెబ్బలన్
రాయుచుఁగోతిబట్టు నుని రావణుండంపె సుహోగ్ర మూర్తియై
యాయత శస్త్ర జాలుని బ్రహ్మని పుత్రుని జంబు మాలినిన్ 253

జంబుమాలి యంతడంబు మీఱఁగనేగి
సైన్యయుతుండు గాఁగ జన్యమందుఁ
గారు చిచ్చుపైకిఁగదిసిన మిడుతల
బారు తీరుగాగ బాటి తీటె 254

అనార్తన్యని వంక్తి కంధరుడు రానత్యంతముంగుంది స
చ్చాపు నాపకరూపు వక్షని మహాదక్షన్పుతుంబంపఁగా
రీవిన్వాడని కేగి పాననికి వోడెండ్రెల్లి యుద్ధాపనిన్
లావౌదుఃఖముఁబెట్టి తండ్రకిని జాలంధర్లకి న్నార్యకున్ 255

అక్షుండూడిన తోడవి
రక్షోనాయకుండు రావణి వంతన్
వీక్షించి హృదయగతమును
ఁజూచుచు మూని వలికెం గలఁకన్ 256

అన్నాపుత్రక మేఘనాథ వినుమి యన్మత్సరమారామమున్
ఛిన్నాభిన్నము సేపి యొక్క కపి తాఁజెల్లన్చి చీకాకుగాఁ
డన్నుంబట్టగ బోవు బ్రహ్మ భటుల స్తండించెగా వండులన్
సన్నాహంబున జంబుమాలినరోజుంపెన్ బ్రహ్మాత్మజున్ 257

శా. నీ తమ్ముండతిదక్షుఁ డక్షుండడగె స్త్రీశాలి కీలాధ్యుచే
 ధీతిండెండదొకించుకేని కపికంపించుడు నాబోల్లకున్
 భ్యాతింగోలిగ నెంచబోక తదవధ్య శ్రేష్ఠుడై లోచెడిన్
 బ్రాతిస్థితరమౌనె నానిని జయించుగా నెలుల్పవైదో 258

౮. ఆకృతి జూడ వాడుకపియౌ ననిలో లయకాలరుద్రుడే
 నీకెడ లాలినం జనుము నిల్చిము జంకిన నానిపైకిఁబో
 బోకు మహేంద్రుఁడాదిగను బోరనినుగ్గని పాటిపోన నీ
 దాక జయంబెఱిని వితథత్వ మెఱుంగపు యెన్నఁదేనియున్ 259

౯. అనుబయు మేఘవాధుఁడవె నల్పకు నాయనవిమ్మ నాకు నీ
 పనచరమేమి లెల్చి మును నానముఖ్యుల గెల్చినట్టి =
 కుసుమల మ్రింగు మారికిని గుల్పగ దల్చిక యప్పడంబొకో
 యనుగతి కోతి యెంతటిది యచ్చెరు వొప్పగ బట్టెచ్చెదన్ 260

౧౦. అని తనతండ్రితో నటుల నాడే ననెమ్మఁడు మేఘనాధుఁడ
 త్వనువను శూరుడై కదలి యంతటరా సభయుక్త మానముం
 గొనకొని యెక్కిపోయి యలకోతిని బట్టెదనంచు నెంచి =
 నిని గఱకండుకంటి కరణిం బురుణించెడు తూపులేయగన్ 261

౧౧. వానరునకాశరములు
 మానములట్లించుకేని జాఱకయిడమి నా
 దానవుడెడ లోఁదనువని
 నానాటికిఁదీసికట్టునకు వచ్చెనెన్ 262

౧౨. అని మఱియు = మర్కట వీరుని గుఱించి తర్కించి = బిరుషులు
 చాలమికి మిగుల నెగులుచు రావణి యిక కీర్తిద్రతిష్ఠలు రావని యిట్లని
 వితర్కించె 263

౧౩. = జయించు = గాదిక దొడ్లి టిడులొప్పు నే
 దవతమయ్య శస్త్రులు మారడి వోయడిగాంచెనీ

తృప్తగధగాగదోచు నరయంగతకాలమేమేలు, నచ్చు కా
లపు గాఢము నాశరబలం బింకవేల చెలంగు మున్వదెన్ 264

అనిదనుజేంద్ర నందనుడ జాస్త్రము తానరివోసి యేసిన్
వనచరదర్శ మేనికది నంత యొనర్చుమి మేఘనాదు డీ
భవాస్త్రమే వమ్మయిపోయిన నస్త్రశస్త్రముల్
గానకొని వేటాయమి పానగున్నర వానర కోటిసైకిలన్ 265

మూరుతి కీబ్రహ్మాస్త్రంబునజేసుకుట్టిన పాటియుగాకుంటకు గతంబు
వినుము 266

హనుమయ చిన్నవాడొకట నాడుచు దూర్పునభాను బింబమున్
గమంగొనిపెండటంచుడమకంపడి బింబము మ్రింగ బోసుధా
శనవతి యడ్డమేగి వెలుచన్ బెడరించిన వానరుండు భా
మవినిడి యింద్రునింగను గనుంగొన వానపుడ్రాగ్రహంబునన్ 267

నిరలించనంత శతకోటిని కోరెగెన్ జివాలుచన్
బనునడివేలపై నతడు బాలుడు గూలుడు పాన్ముసిల్లుచున్
గవియనిటండు నచ్చటికిగ్రక్కన జేరి మనోవ్యధం బడెన్
దనయుని మన్యులట్లు దండ్రు జగంబున మారకుండునే 268

హనుమడలుంచు బిల్వబడె నాకు చంద్రుడు నాటినుండి
నవిలుడు కోపయుక్తుడయి యాత్మజాగౌంచు గుహ ప్రవిష్టుడొ
టను విధిముఖ్యులందఱొకటంజని వాయువుగాంచి యోయిని
తనయుడవధ్యుడయ్యెడు వృధా కృధయేటికి నస్త్ర శస్త్రముల్
చెనకొని వానసేమిట బ్రహ్మచర జేవతవిప్రమీరణా 269

యిట్లు లిచ్చి బ్రహ్మాదులు వచ్చినదారి బట్టి చెచ్చెర
నరిగిరంత. 270

దానవజాత్రు నెతందగఱేయమి మేఘవాధుడ
వానర ధుర్యుగౌంచు వతివాదుము పేయక తండ్రపాలిక

- చచ్చే నమరేంద్ర పుష్పవని చూడ యొవర్చిన నానరాధమున్
ధీనిధి వట్టి తెచ్చితినిదే తగుబుద్ధులు చెప్పేవంపుడీ 271
- చ. అనుటయు రావణాసురుడునానాత్మజాంగోళి చూపునన్
గనుగొని దీటి మీనముజగంబున నెట్టేడు నాడు నామముం
గొని వినినంతనే యువియు గుండెలు బ్రద్దలుగాఁగ నట్టిచో
వననిధి యొట్లు దాటి యొటు వచ్చితి నీపురికోరి నానరా 272
- ఉ వచ్చిన నాడపినిటకు వచ్చిన దారిని బట్టిపోక బల్
ముచ్చట వచ్చి నానము మూర్ఖుడవై పెకలింప నేటికిన్
దచ్చెనలాడు కొంచవటి దానవపీఠం జంపనేటికిన్
జెచ్చెర నున్న వాస్తవము జెప్పుము వీడుడు జంపకుండ నిన్ 273
- ఉ. ప్రాణము నీకుఁదీవయిన బల్యము నత్యము వట్టులైనచో
రాణను వీడువాడ నిను బ్రాణముతోడ నిజంబు వర్కిల్
రోగపులందు రావణుడు శూరతముండని నేవెలుంగుడే
పోణిమి భీతిఁజెందకిటు బొంకక తెల్పుము నానరాధనూ 274
- క. అనవిని హనుమంతుడు తన
మనమున రావణుని నొక్క మశకము గాఁగన్
గొని కచ్చుమ తెగియించుచు
జీటునగవు నెలపులందున వెడలన్ 275
- చ. దనుజుల యొక్కమాట వినుతధ్యము పర్యము నీకుచెప్పెదన్
వననిధి దాటి వచ్చితిని వాలిని జంపిన రాముభార్యకై
నినుగవ వేడ్కనుట్టి యొటు నీవమొల్లను బెల్లగించితిన్
నమ్మడికొనినలాకి వధించితి దేవారాక్ష 276
- ఉ. చార్యగతిన్ దురాత్ముడవు జానకిదెచ్చితి నీవు లంకకున్
శార్యము లేని రామునకు నిచ్చిన నీకు మేలగున్
గార్యమెఱుంగు తక్కితేని దు
ష్కార్యము పొంటెంద్రుంగెదవు రామపుత్ర పభాంధవుండై 277

౪ నీ హమందు నున్న ధరణీసుత నీకు నరాల మృత్యువే
రావణయేరిగాగను ధరాసుత నెంచెదో చేతులారగా
నీపిట దెచ్చికొన్న యశముంగతి నెంచుము కాలపాశ హ
రేవియినీకు నమ్ముమిది తెల్పెద దధ్యము వేయునేటికిన్ 278

౫ అనవిని రావణుండు ■■■ నాగ్రహమెత్తి కపివృధింపగా
ననుచరకోటి కాణ్డయిడ నన్ను విభీషణుడెప్పు దూతెన్
జనునె వధింప నిట్టిచని శాస్త్ర విరుద్ధము దూతెందుమనం
బనునడగా విరూపకరణం బటు పేయగలుగు నాపుడున్ 279

౬ వికటదశామందునియె వేగమె యీకపి తోడ గాల్చి నా
రక విదువుండటం చవగ రాత్రి చరుల్వని యాంజనేయు తో
కకు నడిఁజాట్టి బట్టలను గట్టిగ నూచెను ముంచి యగ్గమో
టుకులు రగిల్చి కోతి గడుతాగ ■■■ లంకలో విడున్ 280

పుత్రకోకిల

వీధివీధికి దూకి వానర వీరుఁడింటికి నింటికిన్
వేధసేయ రగిల్చి నిప్పును వేగగాలిచె నాతఁడొ
సాధరాజము లెల్ల మాఁడిచెఁజప్పగాఁబురినంతటన్
బాధనందును మొట్టచెట్టిరి ■■■ వృద్ధులు తోనుగన్ 281

౭ హనుమంతుండు తనవాలమ్మున జ్వాలాభీలమ్ముగ మండి మండు కీలికీలానికిని
నాడలిదీఱ నాహుతియిడ నిదియె యదనుకొని లంకయొల్ల ద్రిప్పరి మేడలు
మాడిచిన తెఱంగెల్లనిన 282

౮ దశకుంధరుని మేడ దృఢంబు గావించె
గుంథకర్ణుని కొంపగుముల గాల్చె
మేఘనాధుని యొక్క మేడ పాదోపరించె
మకరాజు ■■■ మంట గల్పె
గుంథుని ట్టెల్లనె నిఖుంథుని యిల్లును
వజ్రదండ్రుని యిల్లు పహ్నికిచ్చె

నికపేరు గలట్టి యెల్ల దైత్యుల యింద్లు

రగిలింపగ్ని మర్కట

నెనగి దక్కను లిరునేతు తెల్లి మ్రొక్కి

నాబాలగోపాల మునురు లడలి

యింట వస్తువులను దీయి వెడము

యాల గొల్పాల గోలయ్యో నవుడు లంక

283

క. ఎఱగలి తఱుగక వరలగును

దరిగోకి యెరియంగఁగొనడప్పించికోనన్

నెఱనించుకయును గానక

యెరసిడి నృగమఖిలట్లు మొదసిరి యనురల్

284

ఉ. అట్టులు లంకఁగాల్పివడి నాత్మసుజింతిలెనాంజనేయుడే

వట్టున నామెసేమము సభాగ్యుడైన వరికింవనైతి నే

నెట్టులు పోయి రామునకు మేమని చెప్పురు సేత పోకడన్

గట్టిడి బ్రహ్మవాతలను గట్టిగ వ్రాసి విటుల్పడింబడన్

285

చ. అటులతఁదాత్మలో నగన్తునందెడు వేసను వింగిఁజారణుల్

బటుమతి నాడిపోయిరటు పావని లంకను గాల్చునేర నెం

తటి ఘనుడోధరాసుతకుదాసెగ వింతుక దాడ వీయకా

దటఁబురెవ్వఁగాల్పినిట ధన్యులమైతిమి సేతఁద్రుందమిన్

286

మ. అని సిద్ధుల్ శ్రుతి బౌఖ్యవార్తలనగా నాలించి మేలంచు నా

వన చార్యగరణి కమ్మలార వలిదేవింగాంచి వేగేదన్

జననాధాగ్రణి రాముడేమడిగివన్ జక్కంగ వక్కాణిమి

నొసరింపంగల నంచకోకమికి న్యోషామణిం జూడవన్

287

మ. హనుమంతుండోక యూకునంజవియో నాహా మేముప్పారగన్

జని యాసేతకు మ్రొక్కి యుంజలిని శిర్తంబుండుఁగిలించి యో

- జననీ నేనిపుడేగి కాల్చితిని బుచ్చావానమాక్రీడ మున్
దనుజానీకము దాక్షసప్తసరుల వ్రాత్రుబడం గూర్చితిన్ 288
- మ దనుజేంద్రుంగని బుద్ధిసేపు పురుషు న్నగ్దంబు గావించితిన్
మనునంశాగ్రణి రాములవృణుని సేమంబొప్పదేబోయెదన్
దనుజేంద్రుననుతాపు గూర్చి యనితోదధ్యంబుగా మిమ్ముల్గై
కొనురాముండికి నూరదిబ్బడిట బాగుగోరుచు నెమ్మదిన్
నను మున్నూటికి నమ్ముచుమ్ము మదిలోనం బోయినే వచ్చెదన్ 289
- న అని యనంతరంబు 290
- ద పాపని యామె వీడుకొని పక్కన వారిధిఁజొకరించి తా
నావలి తీరముందరియ నంగద జాంబవదాది యోధపుల్
తీనిని నాంజనేయుని వడింగని కౌగిట చైర్చి యాతనిన్
దేవికి సేమమేయన విదేవాజ సేమముజెప్ప నాతఁడెన్ 291
- ఉ మీరలు నూచుచుండగదె మీదయ వారిధి దాటి లంకకున్
జేరి నిశీదినింబురముఁజెచ్చరఁజొచ్చితి రోసి శైల్యుడన్
చీరములో పోకుని వేగమునజని సేతగాంచి నే
నారసే రాసుముద్రికను వామెకొనంగి నమ్మునల్లుగన్ 292
- ఉ ఆమె యొసంగు నూలు మణి వంది పతిమణి వీడి దైత్యు నా
రాసుము గూర్చి నావయికి రాత్రి చరుల్చునా సంఖ్య రాగదే
వోముచు వాసురూపముల వెంచక క్రుంచితి లంకఁగూర్చితిన్
పాటి దైత్యుఁగొని నాతిని గూరిచి బుద్ధి సేపుతిన్ 293
- చ ఇటకరుదెంచు నేల జనయిత్రిని సీతను జూచి కన్నులన్
దలుకున ముప్పు సంధ్రమును దద్దయుఁదద్దయ దాటి ఛాటిగాఁ
బలుగులి వేగ మీకడకు వచ్చితి మీరలు సాఁజూచి యి
ప్పుటికిఁ నేమిట్లైన దిగలుద్దది యుండిన జెప్పుదీయనన్ 294
- చ అమలయు నంగదుండిల్లనియె 295

చ సరసి నృచ్చిన కార్యమెల్ల మనకుం జక్కిం బడెన్ జానకీ
చరణాంభోజము గంటి మింతటియు నానన్దేని క్షిప్రంధకున్
సరగం బోదము రాముపాలికనగా సంజాత నమ్మోదు లై
వౌడవొప్పం భగలేక పాతగతి రీనివ్వర లొకుమ్మడిన్ 296

చ వలీముఖ వీరు లిట్లులని వార్య గతింబడదూకి వింగికిన్
గిలకిల లాడి కొంచు దివిగ్రీక్కిరియంగడుంగమ్మి పోవువో
బలముగ ఘట్ట స్థావలను భాదితులై యట మార్గ మధ్యమం
దలవడ భానుమానుని మహానని గాంచిరి సంతసంబునన్ 297

చ నృధుతరసాల శోభి యలవేశల క్షుంభితిగాన మానమున్
మధురస సంభృతంబు ఫలమండల మండితమర్మి సూరి న
నృధుమన మెట్టిగాంచి దిగి ప్రాకులకున్వడిత్రాకి రండుబున్
బృధులరసాల వక్రములు వండ్లను గండ్లను గాంచి కాంక్షలున్ 298

ఉ. అంగదు నావరింబడపి యాకపుల్లెరు గొల్ల గొల్లగా
ముంగలదేని ద్రావి యతిమోహితులై కడుమత్తులై వడిన్
వెంగళు లట్లు లాడగపి వీరుచి మామ నాధిపాలుడే
సంగతి మీకన్వమని సారెకుంగీకుల మందలించుడున్ 299

చ రాజగు సుగ్రీవునితోజొప్పదవన్న యువరాజైన యంగదుండంగదగొని
యదలించి వసపాలాగ్రణి దధిముఖున కిట్లనియె 300

ఉ. నిబ్బర మొప్పదేనియల వేనిలివిచ్చినగ్రొలిరి కవుల
సద్గతి నాకెదురు పెప్పగ లాడనే యందుఁ జూడగా
దెబ్బకు వొక్క వొక్కనిగదెంచెద నాకెదురాడువారి పి
యబ్బకుఁజేపు కొమ్మనుచు నంగదుఁదాదధి వక్ర మొత్తుడున్ 301

క. దవ్వన నా దధి వక్రం
దవ్వనిదిని చాపు దెబ్బ చేతన్

- రిపుడు జని సుగ్రీవున
కవిధి యంతయును దెల్చి యతడిల్లనియెన్ 302
- స ప్రకటించెన భవద్వనంబనఘ నాప్రాణంబు లొత్తిత్తు
డికగన్గొంచును గడ్డగడ్డమును బుట్టెందాని నీరంబులన్
దక్ష పేరామని కట్టగంటు వడకుండన్ బెంచియుందా చూ
మీయంగదు దాగడంబుగను వీటంబుచ్చెనేడవ్వనిన్ 303
- స హనుమ జ్ఞాంబవదాదులైన స్థవగాధ్యక్షుల్ వడిన్ వచ్చిమీ
వనముంజొచ్చి యధేచ్చగా మధువు ద్రావ్ బోలునే పల్లవన్
నినగా మూలల మ్రాకులం బేటికి వన్వేధించి తారీయుండున్
జన నీయబ్బకు జెప్పి కొమ్మనుచు వన్జాడించి వీడన్ గడున్ 304
- ౧ మూలర్చిని భానుమానుండునియెన్ హానిన్ హమామమ్మఘల్
హేమాహములు కొల్వ సాధకులు వారే యేమనుల్నేపివన్
మోమోడుగ్గద నాకు వేమియన నామోరించితిన్ దత్కొనిన్
సేమం బేము వినంగ గోరితిమి నాసిన్ వారిని వంపుమాయనన్ 305
- స అనుటయు నాతడేగపడి నప్పుడు లక్ష్మణుడర్కినూమతో
వనపుడిదేల వచ్చెన నభానుజాడప్పుడు నాని కిట్లనెన్
మనుజువ దత్కినంబునకు సూనుగదేగిన మర్కి బాధిపుల్
వనమును బాడు చేసిరని వార్తను జెప్పగ వచ్చి నాడనెన్ 306
- స హనుమంతుండెటకేగిన నృకాల కార్యంబుల్ వడిన్ సిద్దియో
మనుమానం బొకయించుకేనియును లేదాతండె లంకాపురం
బునకుం బోయి ధరానుతంగని మహామోదంబుతో రాసుము
ద్రుమ నాడేవి కొనంగి రత్నంబందురామారుగన్ 307
- స అని యిటులాడు చుండగదె యంగద ముఖులు దక్షిణాశే
 వీరులార్చుటలగిప్పుడు కేట మేకొంచును
జనివిని రామలక్ష్మణుల పాదములంబడి నానరాధిపుల్
వనవరాస్త నూనువక వారణ చెప్పిరి సేత సేమమున్ 308

వ లంత రఘునందనుడు వనమందసుగముంగొని మనఃప్రియంబుగా నిట్లనియె

మ వనియేమాయెనో మీరలేగివది తాటండయ్యెన్ గాఢ యా
యెనో రమ్మిందు వనింపుమన్న హమమందెంతేని నంతోషి యై
జననాధాగ్రణి కంట జావకిని గౌర్యంబందు సాద్విసుణిన్
మునివృత్తిన్ వనమందకోక పును పో మూలంబునందుండగన్ 310

ఉ. మారుతి చేరి వేగముననుస్కృతి పూర్వము రాముగాంచి మీ
మారుతి దీక్షనూని తమమానిని రాఘవరామయంచు వే
మారు తిరంబు మీ పృథణ సూపక తానొక చోన దైత్య భా
మారుతి ఘోర తీక్షణుగు మాటల కోర్వక వేగంకఠోన్ 311

క. ఆ రామరామ యంచును
గారవమున వోరుకాయగాయ వెప్పుడు లం
రామమునఁగొప్పించెడి
నారామయుఁబ్రతి పదధ్యయను విద్యవలెన్ 312

సీ. అఘనంశ దమమని రఘునంశధనకీర్త
నమ్ము సేసితి, నతి నమ్ము నమచు,
నమచు హెచ్చరికతోఁగమచు హెచ్చగ నమ్మ
నమ్మల మిన్నదా ననియె నచ్చి
నచ్చింత లేకుండు చ్చింత దిగద్రావి
యేకత మీపురా వేకతమని
నిజస్థితి యంత, మమకోక్తి నిసంత
బల్క బల్క, నికరమొల్క నామ్మ
నామ్మ, తగమంగ్ర మంది చేతఁ
జేతనము మమద్విధ భీతి వీడి
బొందియటబొందిటగ నమ్మ బొందగ వేపుడు
పుడె పదమణి పుణికి యుణి

౪ తమ దేవేంద్రాదగంటి రామ యొక చెంతల్లంకలో శింశుపా
ద్రుమ మూలంబునగూరుచుండి తనపై ద్రోహంబెదో, దొర్లిన
ట్ల మితాఘంబొనరించినట్లు సుదిలో హారామశ్రీరామ యం
చమర విమ్ము నెనంపురించుచును గాధార్తింబడ స్వంతగన్ 314

౫ రావణనిన్యధించి రఘురాముడు నన్ గొవి పోవునట్లుగాఁ
టానవి, చెప్పుమంచు నలిపల్కి విషాల్పడి యేమి సెప్పుడున్
గావలుదా దశనముడు గమ్ములఁగానడు క్రిందు మీదునున్
హా నడి నేమిసేయునో మహాపద దేవికి నాతఁడెంతయున్ 315

౬ అనవిని రాఘవుండు మననాత్మజఁగన్గొని యాంజనేయ నా
నుమము నలంత వాయ నమమానము తీరఁగ నీత సేమమున్
గనుగొని వచ్చి తెల్పితువకారికిఁ బ్రత్యుపకారమేమి నీ
కొనదుతునంచు నావచరోత్తముఁ జేరిచె నిండు కౌగిలన్ 316

౭ అంత శ్రీరామ చంద్రుండు వానరేంద్రుండగు సుగ్రీవు నవరోకించి యిట్లునియె 317

౮ మమనాత్మజఁడల్కి మనకు నాపద్మాంధపుండియ్యెడన్
స్తవనీయంబు మహోపకారము ప్రయాసంబోయి యాదేవిజై
యపుగాముల్గని వచ్చి నందియము నాయం జెప్పి నేమిచ్చివన్
లవలేకంబు టుణంబుదీటునొకొ నిర్లక్ష్యంబుగా వైరిపై
కి వడింబోవఁగ న్నర్హునవల నత్కృత్యంబు సేయింపుమీ 318

౯ అఱిమఱిలేక రాముఁడటులానలి యాయఁగ భానుమాలి మా
విదోద మానటులు నల్లెయటంచతఁదేమి చెప్పినో
బాదులైకపులు వీరములాడుచుఁగమ్మనూహి కన్
నంతలో బయలుదేఱిరి రాముని పాలికోలిగన్ 319

కున్దవ్యంబులు దైవ్యతందవకడం గట్టాయితంబొచురాఁ
గ్ననతో రాముండు భానుమాలిగని యొకేంద్ర సేవనం

- విపులాంభోవిధి తీరముందరి గావించందగు నేగ్రమే
వనలాత్ముండగు రానాధము పధించంబోపు పైసంబు పైన్ 320
- చ నుడివిన రామువాక్యములు నోయిను వెల్వడి రాముడై బర
వడి రవిసూతి వల్లెయన వానర సేవలు నొత్తి పెట్టువన్
నిడి కపిరాజు ప్రాలు దధివేలకు గోల తొనర్చి కాంచు సం
దడి దరిసన్ రఘూర్వహులు తగ్గతి కచ్చెరు వంది కన్గన్ 321
- చ అయివను కేశసేనగని యర్చికులాధిపుండర్కసూతి తోఁ
బయిగితి నిల్లనెప్పుడుఁడ పౌజాల వౌజాల గొంచు నీలుఁడి
చ్చులను దపాన భూములు విషవ్రతి వక్ష నిదూషితంబు నం
కలములు గాకయుండ మునుగాఢానరించగ నేగలాదగున్ 322
- చ అని మఱియు నిల్లనియె 323
- ఉ నీలుఁడు ముందటంజనగ నిల్చిన సేన మదంతి కంబునన్
హోలిఁజనందగున్మముల నన్నను దమ్ముని వాంజనేయుఁడున్
దూలక యంగదుండు గొని తోడ్కొని పోవలయున్వనంబునన్
రీలగ వాహనమ్ములవలెంజెలివాపుడు నట్లే సేయుడున్ 324
- ఉ. అంజనమాను, దంగదుడు నర్కిజానాక్షును రాములక్షణున్
బ్రాంజలులై విజాంసశిఖరాగ్రములందు వహించి మించుచున్
సంజనితప్రహర్ష జవనత్వములంది నమేషమాశ్రయ
నం జవిరెల్లరంగడని నచ్చిన బండ్లయి వార్జవేలకున్ 325
- చ ఇట్లు సుగ్రీవుండు పానుజ సుగ్రీవవానరసైన్యంఁదై లవణోదధి యుత్తర
తీరంబున విడిసీయుండ నానలి యొడ్డున లంకలోన ~~అ~~ దుర్బదగ్గుంఁదైన
దళకంఠ రుండు పేరోలగంబున దండి తారాతి మందలు దైయుండ ప్రసాదాది
దండనాయకులును నాగాయుత ప్రాణులై బహిఃప్రాణములనదగిన
యమాత్యులును ప్రాణ గూర్జుండి వినితిని సీతను విడి యామినతియగు
రామునకిడుముని హోతుకంబుగా నుడివిన నామదుల్లిల దళవదనుండు
పెదవెనివిడి యింక మీరనెనందేని నామదికి ~~అ~~ యిట్టి మడులు

నొడివిన వినును సరేకదాబెడిదంబగునదిచంబు వెంటికి యుంటికి తలవరికెడ
నని దెదరించినవారలెద్దియుంజెప్పనేరకయోమోలకునహారకమై యున్నగిది
ముప్పును దెచ్చి కోనేల డద్దిచ్చి తద్దివము గొని తెచ్చుకొనెన యల్లతనితో
నేలయని బుద్ధి బుద్ధి యని నోరజెయి చేరిచికొని యహారకున్నంత
వినయభూషణుండగు పీఠీషణుండఁ నయిభోచనముల మిన్నగ
నన్నకుఁగొండొక తలవి చెప్పిన నొప్పుకొనుచున్నవారయక తప్పనేని తప్పుక
తఁడు ముప్పు జెందునని తమ్ముండెన్ని తేటంగుల మంచి చెప్పినఁ జప్పరించి
దెప్పరంబుగనొప్పుకున్ననన్నకు ఇంకొకపారిమంచి వినుపించువాడై యుల్లనియె

326

మేలయంగఁజెప్పదను మేకొని చేకొను నాడు విన్నవ
మేలరయన్న పీతమనయింటను రామునదామెచ్చి మ
మేలర యంచు మంచిని పచింప విభీషణుండన్న యొప్పుచొ
యేలరయల్లు నాకని విహీనుఁడు దమ్ముని దాచె నీచడన్

327

అప్పుడు కొందఱు మంత్రులు మెప్పులు సెప్పు వారలై రామున కిట్లనిరి

328

మెకముల తేని యల్లరిగి మించి హరించితివీపు పీత

పీతి నలులేమి సేపితివ్ సేపితి నన్ను సెబాసుగాక యీ

వికట మనోవ్యధంబుడుట వీరిడి ధోరణి గాదె నాధ హా

మికడలఱాయీ చేపికొని మేన దృశవిడకుండు మెప్పియన్

329

అల్లుమంతురులు తనకు వ్యతిరేకంబుగాఁ బలుకుటయు విభీషణుడు

రోషభీషణంబులతో దానట మండఁదగదని రాముపాలికిఁబోవం దలంచి

330

మంతురులు రామువిభీషణుండన్న బాపి యెం

తాచిన నాఁగ లేగి నివయమ్మున రాముని గాంచి పేద మున్

దాచిన బొక్కినంబుగని తారి నలు అరణంచు నల్లుగా

దాచిన తమ్ముడేతఁడభియోతికి నాకథయందిడుండు నాన్

331

దానవుని దీనవాక్కులు దశరథియగు దాశరథి యొచ్చించి యూర్తజన

శరణ్యందుగావున రిపునోదరు నాదరించి యువరాలించి

332

ఉ. మన్ననసేసి కాతు ననుమానము మాను విభీణుండ యే
మన్న సజేయు రావణుని నారిపి చేయుదు విన్నధీశు ర
మన్న, నఖండభక్తి నతఁడతని యంఘ్రులపైబడంగ రా
మన్న వరాళి కీచై నభయమ్ముభయ మ్మహిమముంబరమ్మునున్ 333

ఉ. ఆలినిఁదాఁజెఱంగొనుచు నగ్రజాఁడిల్వెడలించి నేవధ
న్నాలిని బంటునంచు చిననాత్మజుఁడొడిస రాముఁడోమియ
వ్వాలిని గూర్చి తత్పదవి వానికి విచ్చె విభీషణుండు మన్
వాలి విజాగ్రజాతుఁడదవిన్ శరణన్నగుగాచెఁదచ్చుకో 334

ఉ. దాశరథీశుఁడట్లతని దగ్గఁజేరి యిభీషణుండు వే
దాశరథీశ నా కితరముగ్రజ నొంపుటకంచెఁ బూన
దా శరథీశుఁగట్ల విడదాపనికీ తడవేల వేరిగా
దా శరథీశరారులనయంబున రోబడఁజేయ నాపుడున్ 335

ప. అనని యువనశోత్తముండుత్తమోపాయంబునవిరోధిని విరోధిని వెదగను
తెరువరయఁగోరి సుగుణమణిగణ భూషణుండును ద్వేషి భీషణుండు నగు
విభీషణుని నెల్లని మందలించె నెల్లనిన 336

చ. దనుజుల వర్తనమ్ము పురితత్పము రావణుశక్తి యుక్తులున్
దనుజుల వృద్ధి బుద్ధి బలదర్శము మంత్రుల నేర్పు నోర్పునం
దనుజుల వర్తనమ్ము వినయమ్ము నయమ్మును జేయు చేర్చలే
దనుజులైన మార్గమున దాచక రోచక తెల్పు మీ యనన్ 337

ప. వివి విభీషణుండిల్లని భాషించె 338

చ. దశవదనుండు దుర్మదుఁడు రామనుడున్ బహుపాపవూరు దుర్
పీదశన్ శయించుఁడెదతెమ్ముఁడధర్ముడు కుంభకర్ణు డా

దశవద నాత్మజాండు వరదర్పితుఁడర్చిత శస్త్ర శాస్త్ర స
దశవద చక్రవర్తి బహుదక్షుఁడు సంతటి వెయ్యి లేఁడెటన్ 339

లంకకు మూలకంద సులి లాఘవు డింద్రజితుండు దుష్టుడున్
లంకకుమాల మింద్రుని కీలావగు శత్రువు పెద్ద మంత్రియూ
లంకవినాశకుండు నలలాతుల హేతులభంజకుండునో
లంకకురార మారయప్రహస్తుడు నిస్తులు లంకకాడిటన్ 340

దక్షులు రాక్షసాధిపులు దారులు ధీరులు కోటి కోట్లు ధూ
న్రాక్ష నికుంభకుంభులు సురాంత వరాంతక సారణు ల్విదూ
సాక్ష శుకాతికాయ మకరాక్ష విజిహ్వా సుమాలి మాలి యూ
సాక్షులు జంబుమాలియు సపావులకంపన ముఖ్యులప్పురిన్ 341

ఇందరు నొక్క యెత్తరయ నింద్రజితుండొకయెత్తు వానితో
నిందరు వాజి మార్క్కనగ నేమనిమ్ బదునాలుగేండ్లు వా
యిందరుణి సుఖంబు నిదురెంతయు దాంతిని గట్టపెట్టెన్
నిం దరుమంగలందతని వేరఁడెవండి మార్క్కనమ్ 342

రజని చరేంద్రు మాటవిని రాముఁడు చింతిల యమ్ముఁడట్టి లే
రజ నియతుండు గాదె కనుఁడా శరసాలమునా శరాగ్నిబో
నితకోప వహ్నిని గరంచెద నీవదునాలుగేండ్లు నీ
రజ నిభవేత్ర భుక్తి నిదురల్ పౌఖ్యమెఱుంగ నాపుడున్ 343

అనుజాని మాటకు రఘువరుఁ
దనుజానిగని సంతపమున నటులేనిఁక ని
వృనుజాని దనుజా దశా
జంపుట వాడు పాలునకు బెట్టుచున్నన్ 344

అంత విభీషణ సుగ్రీవులు జ్వలిత భూషణగ్రీవులై రామ భూభుజానకు
గుడియెడమ భుజముల వదువునఁగద తోడు వీడై వీడక కపి దడములు
తడవు లేకుండ జడవిధి పైన వడిచి కెంకులేక యశలంకసుతి లంకపై విడియ
వెయ్యరయును సేతు బంధవమ్ము కరమ్ము క్షేపంకరమ్మునిష్ఠిరందొసరించకొని

దృఢాధ్యప సాయులై నముద్రుం గూర్చి తనకు మార్గమిమ్మని ప్రార్థించ
దర్శశయనుడై యున్న శ్రీరాముంగని నతిపూర్వకంబుగా వానతిగైకొని లంకపైకి
లగ్గలు వట్టుడని దగు తెఱఁగు న్లవగ యూధవాధులకు పాథక బోధకంబులు
బోధించి సముద్రోపదిష్ట మార్గంబున నలుని సేతు బంధనమునకు
నియోగించిన

345

సీ బలి ముఖబలము ప్రబలి నఖముఖములఁ
ఎలు శైలములు నలములను దెచ్చి
యలవిగానివి యన్ని యలబలంబులు మోసి
కొని వచ్చియు దధిలోఁగ్రీల వేయ
నలుడందుకొని చేతఁజులుపుగా సేతువు
పరుసగా వారిధి బెరసి కట్టెఁ
బది యోజనంబుల పరవును శతయోజ
నముల పాడవు కాల్పడ యొనత్రి
సంతరించిన గుప్తులెల్ల సంతరించి
సేతువున కెక్కి నడచిరి శేషుగతిని
నలుని పనితనమునకును నవిన బంధు
కుల నృపాలుఁడు మదిలోన నలరుచుండె

346

వ సేతు నిర్మాణంబునం గోతులందుపైఁ గాల్పడను లంక కెక్కి వచ్చి
చేరఁబాటుటయుంగని లంకదనుజులు కొందఱు కెందల ముందుచు బరస్పర
సంభాషణలకు దిగి యిట్లనిరి

347

క మున్నెన్నడు నెవ్వరలు
గన్నది విన్నదియుఁగాని కాలగతి యిటుల్
మున్నెట్లఱుట దేటుట
కెన్నలరఁగఁగవులు ములు సేయుట అరయున్

348

ఉ దానను బట్టి చూచినను ధర్మపు బుద్ధిని దానవేంద్రుడున్
వానికిఁజెన్నపద్ద లిటుపల్లని యెంతయు బుద్ధి సెప్పినన్

వీనులఁబెట్టె కాములున వేట్టిగ జానకి ముచ్చిలింపి
బూనికఁదెచ్చె నాఫలము పోవునె మిన్నక మ్రొంగి కాలనిన్

117

- న. ఇట్లు వరుణులు వరువిధములగు నాడి పోతలకు దిగి కావలుండగు రావణునికి గావలసిన వనికాక మానునా వీనికి బ్రాహ్మహరియు మానవహరియు తోడను కానున్నదని దీవెన బెట్టినట్లు బెట్టెదముగా ముంగలగానె యమంగళ వాక్యములు బెట్టి యాచాడు నాడుకొని తరిందరు వరులు తఱచుగ రేగి

350

అయగ్రాహి

లగ్గలకు నెత్తి కప్పులగ్గలిక తెచ్చుజని
దగ్గరును లంకిణిని బెగడిలఁజేయున్
మ్రొగ్గిపడె మేడలును మొగ్గలెలె గోడలును
నెగ్గదొకలంక యని నిగావడ రైత్యుల్
వెగ్గలపుంగోవమున వగ్గినలె రావణుడు
బగ్గమని మండిపడి ప్రేగ్గడల తోడన్
మొగ్గడములో రిపుల లగ్గము లొనర్చెదము
బగ్గముల పెట్టునుచుబగ్గలను గొట్టెన్

351

అయవిభాతి

దనుజ వరుఁడెట్టులని దనుజాలందనూజాలను
మొనలఁగొని మీరుచని మొనసె రిపు సేనన్
వనచరులు ద్రెళ్లఁగన వనచరు భుజాల్పురఁగ
బెనఁకువను బాటిచనఁబెనగుండరితోనా
యినకుల నృపాత్మజుఁడు మనకును విధేయుండయి
జనకజను నాకువిడిచనుండవకుందావే
వనమునకుఁగావ సురిమనకగు జయమ్మనును
మనవురిని జూఁటుఁడిక వని మురియు చుండన్

352

- న. పురమున కూదరయ్యెనని బొరుకలంగ దశాస్యుడేగి గో పురమవెక్కి తోరపు రిపుం గవేవఁగఁపంద్రు ఖాడఁదీ

- పురుషున దాపరించెనని మూపులసైలుడదూకి కా
పురుషున కాశపీడ రవిపుత్రుడు మూర్ఖులజేసి రావణున్ 353
- చ. వెదుకక వెళ్ళుముందు తొలిద్రోటున రావణు పాముజంపి రా
వెదుకదకంగ మోది ప్లవగేంద్రుడురామని రాముడంత న
వైదలగడురంగ నిట్లనియె నింతటి సాహసమేలొనర్చి తీ
వెదకద మాకు నీకెదరాకింతయు నాటిల విందునేమగున్ 354
- క అనవిని మగ్రీవుడు నా
యన వినియోగంబుగలదె యదనొదవంగదా
యన వినయు విడిన నని యా
యనవిని హతుజేయుబుద్ధి నరిగితి నరెనై 355
- ఉ ఏది యెచ్చెన నీదయయె యెందనకు ప్రభురామద్రోహిన్
వేది యెదిర్చి కంటఁబడ వేవను మీవని తావహారి వో
ర్వదియ నానసైలుడ నేగితి నేగతినైఁబూన్కి నే
వేదియ వచ్చితిం బలవకిచ్చితిం జచ్చెడు పాటి వేట 356
- క. దశవదనుఁడేలు పడి డు
ర్దశ పదనము లెండఁ జాపుదప్పి యుటకు మీఁ
దశవదకుంజెనె లోనికి
దశకుండని కవులు దప్పుల నవ్వన్ 357
- ప. మఱియు దశగ్రీవుండు మగ్రీవుగుఱించి తనమనంబున 358
- ఉ. ఇట్టె యెరుంగనట్లు ప్లవగేశ్వరుఁడెంతలు పేసి పోయెను
న్నట్టులె యుండి గోవురము నంది చివాలున నాలిపైకి నన్
బట్టియు నెట్టి నాదుపరివారములొదల లెత్తరాని పి
గ్గుట్టి పడంగఁజేసి యట మాడని బాడె మఱింత నాఁడొకో 359
- చ. అనితర పాశనేకుడు ప్రహస్తుని బిల్వగఁబంచి మంత్రి వీ
యనితరపాధ్యపాధన పహాయత చే నవలీల గెల్చి నాఁ

- పాంగ నైరులను వచ్చెరు వానరవానరాళి నా
పాంపరాయికుండవర్ణగతిన్మతిదాంచి చేయుమీ 360
- చ అనవిని పంక్తి కంఠుని బ్రహ్మడుగన్గొని యిట్లునల్కి నా
యన వినిపించెనెంతటి నావుడు సెప్పనలెన్ హితంబు నా
యన వినిమించిగొమ్మట యర్జునుగర్జనము భూమిపుత్ర్యయ సా
యన విని వృత్తుగా రకరథాత్మజాణేయుట నాయమియెడన్ 361
- చ అనవిజ రోకమాత నినుమచ్యుతు దారఘరానుమూర్తి యీ
యనవిని గావఁబుట్టిరిపుడొమెను రామున కిమ్మటంచు దా
చెవినిట్లుగట్టుకొని నాడెటు సెప్పితి నేమి పార్థక
మ్మనమతి పాధు మెనుచోని కులక్షయ మంచెఱుంగదే 362
- క దనుజాధిప వేయేటికిఁ
దనుఁజంపికొనంగ మందధముఁడుందిను నే
దనుజావళి దనుజావళి
దను మనుచులెఱింగికవైన ధరణిఁ విడుటే 363
- గీ అట్లుగాదన్న నీకు జయంబుగల్గె
బోదు రాబోదు మంచి కాబోదు పంధి
నాదు బోదును జొరదోదు నాదు వోదు
గానపిలవిడునుని కొండె గానకొండె 364
- స అని యివ్వెథంబున నింకం చెప్పంగల ప్రెగ్గడలందఱు జెప్పంగల సీతులు
రఱును గగదగ్గని యగ్గలి కందఱుమి చెప్ప చెప్పయు నెకవంబుగఁజెప్పిన నిని
రోకవిద్రావఁబుండగు రావణుండు కొందోకసేపు మిన్నునిఱిగి కమ్మ సైఁగూరి
నట్లుల వోరాడక మిన్నకుండి యోవంబు దీపింప నెయియిడిన యగ్గినలె
భగ్గన మండి ప్రెగ్గడల తోగట్టుకడకు గడంక తో నిల్లనియె 365
- రామన్నది రాకుండునె
సానీయము నారితేళంబునందు వలెన్

- బోనున్నది పోకుండునె
దాని భుజించిన మనుష్యుడ ఫలమున వలెన్ 366
- ఉ. కోరియుఁగొండముచ్చ మరకోటికిఁ గోటికి పాటి వచ్చునే
గోరిని సీతఁగ్రాన్వి చెఱిగొంటిని దింటిని దత్తులంబు చే
సేతుల ఘాతదెచ్చుకొని చీడల ముచ్చట వంతసెగున్
వ్రాతఫలంబు వాకిటుల రాఁగను వేమనుకొన్న వేమగున్ 367
- చ ఎఱుగుదు సీతమాత జగదేకవహుండు రఘూద్రహుండు
■ కొఱకవలారమెల్లి ననుగూరిచి యిల్లరు దెంచివారు నీ
రెఱివెడ జేయనేల యనికేగి పబంధుత బంధురంబుగా
నొఱగెద రాము శస్త్రముల నోటమి యేటికి ముక్తిచే కుఱన్ 368
- వ. అనుచుండ నిచ్చెడ నవ్వేల నువేల కొమ్మునఁ గొమ్మ మెకమ్ముల తేడగు
సుగ్రీవుండు తానుగాఁగల నఖముఖాయుధులు నఖముఖాలఁజేరి కొల్వ
శుభలక్షణుండగు లక్ష్మణుని తో సంతోష సహతులగు హితులతో శ్రీరామ
చంద్రుడు మంతనంబుండి రాయబారమ్ముగనుఁగొన రాయ బారమ్ము
పంపుట మేరంచు నెంచి 369
- ఉ. వారి తనూజులిల్లి ■ వత్స దశానను పాలికే ఏదే
వారితనూజ మిత్రవరినారము తోఁబడ కిమ్ము సీత నీ
వారి తనూజ నేఱుతెఱ్ఱనను నిచ్చిము ధాత్రి నుండబో
వారి తనూజులం బిలిచి యున్నను జన్మను జెప్పు కొమ్మికన్ 370
- వ. అనితెల్పి తద్దర్శనంబు దెలిసికొని రమ్మని కృత్యంబు గరవుటయు 371
- ఉ. అంగదుఁడా నరేంద్రు సెలవేదల నూఁడును లేచి తూఁది యొ
క్కంగ దురావరానణ సంభాంగణము వ్దగఁజేరి యోరి నే
నంగదుఁడ న్మలించలచ్చు మంబుధులం బడముంచి యెత్తిని
వ్దంగదెట్టి నీడ్కొలిపి వాయన వాయనాకుఁగావలెన్ 372

ఉ. వారి తమాజుడ న్నినుము వచ్చితి నీకిట బుద్ధి పెప్పుగా
వారి తమాజు మిత్ర పరివారముఁజంపక యిమ్ము సేత నే
వారి తమాజు నొందు తెరువైనను, రాముడు ప్రపంచ నిన్ను నీ
వారితమాజులవృత్తుల నందఱు నిప్పుడ చూచి కొమ్మిగన్ 373

చ అనిన దళాననుండదరి యోడుల దౌడల దీడి కొంచు న
న్ననియెడు పాటి పాఁడు మృగాధను యున్న దిగీకులేమి ■
శ్చనినను వానరుల్వారులు నశ్చిట లెళ్ళిట రోరి యింక నే
మనిన మనంగ నీను నిను నప్పుడు వచ్చిన వానరుంబయెన్ 374

౩ ఆమాటల్విని యంగదుఁ
డేమి యెట్టెట్టులంటి వెఱుంగ నొకో నీ
■ మారుతి నేసిన పని
యా మారంగఁదలంచు మించుకంతయు మదిలోన్ 375

మత్తకోకిల

ఉండ విల్లును బండ మంచము నుండకుండ నొసర్చి నీ
కండ నుండెడి మూలరాజున నర్థనకు హెచ్చుగాఁ
జెండిపోయె నపీఠనూనుడు పెప్పనేటికి రావణా,
చండమూర్తిని శిష్టకార్యము చక్కఁజెల్లెడ నేనమన్ 376

మ దశకంఠుండతి రౌద్రమెత్తి కుడు వైత్యులృడింగ్రమ్మి ద్వా
దశ సాహస్రము పైబడంగ దినికి వ్రట్టించె తారేయుఁడున్
■ నాంధ్రుడృయ హస్త వాలధుల చేత న్నారలంఘించి డు
ర్దశఁడ త్పాధముఁగూలఁదన్ని తమ శ్శింధావారముంజేరుడున్ 377

న హర్యక్ష నదృఘులగు హర్యక్ష పైవృన్దాధులెల్లఁబొదివి దివినుండి క్రిందికి దిగి
పందడిగాకుండ క్షీరాను చంద్రునకునుండ భక్తి మదిలెళ్ళి యొక్క యొక్క
యొడ వెడ గలుగ నిలుచున్న ధృత కనకాంగదు సంగదునిగని
నాయునూనుండొయీ తారేయీ సేపు పోయిన పని యేమాయెనో పరగ
నెరింగింపుమన నతండు తనకును దశవదను వకును జరిగిన తెలుగంతయు

దూరా దిగబడకుండ నఱచి వందొలిచి యఱవేత నిడవట్లు తెలియబల్కిన
గవులందరు నిపుల గోపంబున లేచి లంకకేచి సందుల గొందుల దిగి పాట్లు
పొధించికంటబడిన నరత్కినుల నంటబట్టి కొట్టి కోలాహలంబుగ
హోహోలంబునలె మైకమెక్కించి వేధించి బాధించుచు లంకముట్టడించి
కట్టడి దానపులం బట్టి మట్టి మీఱమట్టి మల్లాడుచున్నెల్ల వీధుల యందు
నెటఁజూచి నదామయ్యే పురియెల్ల నల్లలకల్లలంబుగా నల్లకల్లలంబొస
రించుచుండవదినిచి దివిజరిపునక్రవర్తి ననువర్తిరొద్రంబెత్తి యరులశల్యంబుల
రాల్చి రమ్మని తన బలమ్ములకు బలమ్ముగ ముదరి యిడి పంపిన రత్కినులు
కక్కసింపుచు దాయలజంపుద మొందెఁజత్త మొందె నింతయకొని
యిసుమంతయు నూరక మఱల నూరికి మఱలమని గట్టిగ నొట్టు వెట్టికొని
మతిమాలిన పతిసలు నట్టుచుఁబోలికల నికేబలుపో కలఁబోయి
మొట్టమొదల మెదల కుండ నైరుల నొప్పించియుఁగట్టకడకుఁదామె
నరవాసరులచే వారెవారక పాఱక రత్కిను లొక్కొక్కరుగఁదక్కఁచుఁ దాటుచు
వేగి నిత్కిముగ నొక్కరుండేచి బీరము నొకుండ నందఱు దరుచర వీరులచే
హతులై మఱల లంకాపురికి రానోచుకొనక లేచిపోయిన వాడు పోయినట్లదే
పాకగ విరగదయ్యే పోవుచుఁదరిగి నానా బీకే రావణురాణున నిదాపు
నదీజలంబుల పోణిమి నను కరించి వాసీదప్పగాసి నడివడిగఁదీసి కట్టునకు
పచ్చి యణంగఁదొణంగి నందుఁదలగల యాశరవీరులందఱు నందుఁ దరు
చరవీరుల చేగడ తీతిన తీటు నిమ మని యిట్లునియె

378

మ. హనుమంతుండు నికుంభు జృంభమణిగో హంపీరు దేవాంతకున్
హనుమానత్రిశిరుందలల్పగుల ధూన్రూఢు వైగవృక్షమన్
హనునింతింతలుగా నకంపనుని యాహోమొత్తి వాహోరీవా
హనునదృష్టు వెనం జొరంబని చెదాన ద్రింద్రు దంష్ట్రాంధ్రులన్ 379

ఉ. అంగదుఁడాజిఁగంపనుని సంత నరాంతక వజ్రదంష్ట్రులన్
రంగదభంగ శౌర్యమున రాచి మహానద పూర్వ పార్శ్వ వా
రంగదునంగదట్ట మెడయంగ వెలుంగుక యుండఁబట్టి
రంగదబూఁదలాగికొని రాల్చి తలల్పడ దులైనల్పర్వన్

152

■ అంత బ్రహ్మ మహోదరు
సంతక పాశాభవాల హస్తము వెడగున్
హంతకుడై తెగజుట్టయు
సంతకపురి కనివెద్రాలుదాజెని నాజెన్ 381

చ గొడగొని తామహోద్ధతి వికుంభుని కుంభు విరూపాక్షు బా
గొడవగ భానుసూనుడవిహిల్చినె వోకకుణ్ణు యొక్కనిన్
గొడవడిగైకమర్చికొని కుమ్మరి పాదెను ద్రిప్పవట్టు వే
గుదురిదె కాలుద్రోలి కని కేకలు వెట్టుచుగొట్టె నేలకున్ 382

ప ఇట్లు దండి మగలగు ప్రహస్తప్రముఖరక్షో వీరులులక్షోప లక్షల సమ
సమరంబునగ గు మనంగి పానగగహసిహర్యక్షవీరులతోఁడెనంగి సమసిరని
విని చనుజేంద్రుండు సమంద్ర భీతి నొంది యత్యంత నిద్రాసక్తుండగు
తనయను జన్మగుంభకర్ణుని నిద్దుర నుండి మేల్కొలుప చలించి
యనుచరులంగని

■ ■ ■

ఉ ఇద్దురవస్త్ర యిందగుట యేమెటుగండికగంభకర్ణునిన్
నిద్దుర లేపుడింత నిద్రుత రాజన లేపి రాతనిన్
నిద్దుర కండ్ల లేచి తలవింగికి నంట నిదేటి భూతమం
చిద్దలు రాకుమారులవ నేగను గోతులు భీతి జెందగన్ 384

ఉ అన్నను గాంచి పోవుతఱినాజికి దేటికి సీతనుంచి నా
వన్న సులిన్నతిం బతికి నన్ననోయుట పాడి యంచ తం
డన్నను నన్న నన్ననలెన్న ప్రయోజనమేమి తమ్ముడా
యన్నను దమ్ము రాఘవుల నార్చు మహారూపేని కూర్మసూ

■ ■ ■

స అవి యట్లన్న యన్నకు మన్ననతో నను జన్మండిల్లనియ్యె 386

మ. పరమార్థంబని తెల్పినాడను సుమీడుల్కొలి కాదాజే
బరమాప్తా యులుగాదు కూడదనిన బ్రహ్మదులున్నాకు వో

- వర మాంసుల్గురు లేడిట లేళ్ళ విను నాబారింబడం జాల, ■
పుర మాఁగం దరమానె వారలకు నానాతంబడం జాతుగా 387
- క. వినుమా యనుమానము విడి
హనుమా నుని గున్నమాసి కమదెఱచెడి లో
స ననులిప్రింగెద వరునను
మునుమిడి నరవానరులను మునుసెలవిడుమీ 388
- చ అనిచని కుంభకర్ణుడు మహాయన శూలమునెత్తి నెత్తిపై
నవిమోస మొత్త నర్చన సుతుఁడార్చుచు మూర్ఛమునింగె రానవుం
డ నిలజవాన గెత్తి కొని యూరిని లంకకుఁబాట నింతలో
న నితఁడు పొమ్మదేటి వడి నాతని ముక్కు చెప్పుల్లరించుదున్ ■■
- ఉ రానికి నాన నానికెగఁదట్టిన నిల్లనుఁజుప్పనాతి చం
రాన నిటుండఁగాకు విధి నాతలవ్రాసెను జేసని ట్లనన్
రాన నిఁజేమి సేతు మన రానవులందఱు నవ్వుచుండె
ద్దానను నే మొగంబునను రానవు నాధుని పాలికిగదన్ 390
- న అని ప్రణామాంబును రణాకోపంబును దీపింపగా నతండు 391
- చ మఱలి యనిందినంగపుల మారి మనంగివరీతి గోతులున్
మఱల తదీయ క్షర్ణ ముఖవాసల వెల్వడిఁచూచి రాముడే
మఱక నురుచ్చరంబున నమానుషశక్తిని గాలుసేతు ■
మఱఁడును మాడి తోడఁదెగఁబార్చెను లీలగఁగుంభకర్ణునిన్ 392
- ఉ. తమ్ముడు వడ్డ వార్తవిని రానవాధుడు చింతఁచెందగా
తమ్ముడు నమ్ములట్లుగొని తారణసేయుము జన్య వార్తచే
తమ్ముడు కంగదేలయని తల్పుతులాయతికాయుఁడింద్ర
జిత్తమ్ముడు పోగె జిక్కిన యజార్చక యుగ్మము వోలెఁ బల్కినన్ 393
- న. జనకుండు దనకుండుడెనుకందనక మదిదొనికి నలాడు చుండ రానవేను
కఁబట్టించు ననువున తనతనయు అనిన మనః ప్రయాశావమునకే లోనము

లేక యులు కు దీటి కలక దీటి చశాననుండలికాయుని జాచి చనిపాయన
తన యనుజాండు కుంభకర్ణుండు పునర్జీవితంబై మరలి వచ్చినంత
సంతసమొంది పెచ్చు పెరిగి యులుకు దిగఁద్రాచి యలక మొలక
లిత్తఁదత్తనయుల వినయవచనముల విని వత్సలారా! మిమ్ముల
దనయులగాఁగనిన నాజనని నేమని కొనియాడ నగునేమును నేమును వేయని
యందే నపజయంబును మూల నాకు మీరు కలిగిన నాలు గోలె నేటి చమక
వినికని యెటుంగ మీ తెలుంగెటుంగక కిట్లైలులన్ యుల ముమ్మున
నరవానరు లరుదెంచిరి చన నేనూయె మీమాయలకీ చాయలకు
దాయఁగూడునే? కూడినను కూడునకున్ గుడ్డకు చూరులై యొండె
మాడి యంబరమై యొండెబొపు వారంబరచారుల విచారముగ నవిచారులై
వారితోడి లోకము వారై పోవువారు నెమ్మది ముమ్మాటు నకు మీకు వేచిదె
ముదల యిది దీపవల వీడుకొల్పితిగడ గదలివదలనివట్టుదలతో వెందలకడ
బెందలముల తోచెను దలములదల కడచి సేమమున బోయి యొయూరి
జయలభమున రండోయి కుమారులారా! యా రాముడన నీకెంత వాడది
యునుంగాక యాలింగోలువడి కాలుగాలిస బాపురు కాని నలె బాపురుమును
కానల దాహార వడ జెడఁద్రొమ్మటి వాడి సత్తయై యున్న వాడతని నొంచుల
యెంచుయుఁ బెద్ద పనిగాడు మీయంత వారలకు నోవనివని కూడ గాదు.
కూడఁదీసి చక్కఁబెట్టిన మీకిది యేపాటి ఘనకార్యంబని నొడివి దైర్ఘ్యమున
నతిథయానక కాయుండగు నతికాయుని దన యిరువది కరములగుఱుఁ
గట్టి కేగరంబుదిగిచి యురంబునకుఁదార్చి సేర్చి దిగియఁగొగిలించి కొని
హర్షాశ్రులు తనలొంగలి తొప్పులఁగడుఁదొంగలింప దొంగిలింపక యురల
నెంగిలి యంచుక యుంచుకయుఁగొంచక రిపులగు కపుల విపుల
వివదంబుధిఁబడముంచి విపుల విపుల యుశంబుగొని జయంబున రారా
కుమారా రాకొమారుల నిద్దర నిద్వారమునఁబెద్ద విద్దురం జెందించి కాని
రాకుమా నాకుమారుడపు నీవెకాక యాకోతి మూఁడలఁబో కార్చి కార్చిర్చు
కారాకుఁనూకుల నాకులంబుగ నీటొనర్చుచు నాకలిఁదీర్చుగతి వార్చి
నాకులంబనా కులంబుగఁబగఁదీర్చి పింహవాదంబులఁ బోర్చి రారా
నీకుమార్యంబున మారుండు శౌర్యంబునఁ గుమారుండును నీకుమా
రుగారవ నీకుమారెట్ల గుదురా రాకుమారులు నాకుమారు ండుననిపించి

కొని యనిండులనడిన వారల నెంతటి దొరలనేని జీరికిఁగొనక దరలఁబడఁజీరి
మరల ~~మరల~~ రా రానేమేగుమని వీడ్కొల్పిన నవార్య తూర్య నాదముల
తోగదలి

394

అతికాయ యుద్ధము

మ అతికాయుండలి నూయలంగదలి దాయం దాయగా లక్ష్మణుం
డలి కాయుంబ్రలి కాయజాభుండనిలో నత్యుగ్రుడై తాకియా
యతి కాలంబిక నీకు లేదనుచు బ్రహ్మాస్త్రంబరింపొసే నే
యతి కారిన్యముగాఁగ నీడ శరమాహోత్రుంచెదమ్మా ధ్వున్ 395

చ. తనయుని పోక కుమ్మలిక దల్లడమందెడు తల్లిదండ్రులన్
దనయుఁడు మేఘనాదుఁడు నిరాఘదివాకరుమాడ్కిఁజూడినూ
తనయుధమేయ మాయవసుధంబులఁజేసెను జాప మట్టగాఁ
దన యురగీఘ పాశమునఁదల్కిపి సేవను రాములక్ష్మణున్ 396

చ ఆదశనున్న రాముఁడుపుడొడట మీదటఁదారుక్య దల్చగా
నాదశనున్న వన్నగ శరావదఁదేతెను రాముసేన న
న్నా దశయించి వేఁకుము నవ్వుచు లేచిన రీతి లేచె ము
న్నా దశకంఠుపైకిఁగవియప్పను కట్టిరి రామలక్ష్మణుల్ 397

చ వసనుఁటి నాగపాశములు వమ్మయి పోవుట కింద్రజిత్తుచే
వసనుసే కొంత ప్రార్థదలి వ్రాలి నికుంభిలన్ద్రేలు వంగఁబో
వసమరమాని వ్రేలిమికి భంగముగాఁదగలక్ష్మణుండు లా
ద నమరి దాకె రావణుఁడస్త్రముచేదెగలారె భోరున్ 398

చ. దశవదనాత్మజుండు వడ దార సులోచన శేషపులి
ద్దశ వదనాంబుజమ్మురము తల్లడమందఁగ మోదికొంచు
నాజ్ఞ రాముఁగని తత్పరిభిక్షును వేడ వ్రీలి న
ద్దశవనాథయా నృపతి పతికింద్ర జిత్తున్దలంచినన్

చ. అనుమందు నట్టి యాననికి నర్జము గొట్టిన రామరాముతో
ననుమతి భర్త తోజనుట కాయిత మైతిని రామనాకు ని
మ్మనుమతి నన్న రాఘవుడు సంగడుతో శవమిచ్చినంపు
ను న్నను మతకంటు వీడి యిదెనాతికినాతఁడు తచ్చనంటునున్ 400

క. పతికుణవముఁగొని పతి రఘు
పతి కణఁకున నెఱిఁగి యాజ్ఞఁబడసి యరిగి తాఁ
బతితో సహాగమనము గాఁ
బతి లోకము గల్గెఁబుణ్యపతి కానతికిన్ 401

ప అంత దురంత చింతాపర దుర్దశాపమ్మండగు దశానమకి సనికిఁబోవలదని
చెప్పుచునికి పట్టునఁగుమకుపాట్లు వడుచు నెల్లప్పుడు పడుచు తనందెగాని
ముదిమి యొదవక సర్వపుత్రహానినశాన హానుకారి యగుచు ముందునిలచి
యనుండా దరంబున మందోదరి ప్రాణవల్లభున కిట్లనియె

చ నరవరులా శరాపలి ఘనమ్మువలె వ్దడిముంచి చంప వా
నరవరులాశరాపలి ఘనమ్ముగ వోల్చునుగోల్చునుజింప గి
న్నర వరులా శరావము లొవర్చుగ వింగిని దైత్యు లార్తితో
నరవిరులై హరించిరి జయంబెట నీ వెట పాఁజూడుమి 403

మ ఇఁకనైనం బతికిమ్ము సేత రఘు వంశేశాంఘ్రు పై వ్రాలు కో
■ నేనుంబ్రతుకంగ నైదువనుగా రేకెత్తుదుం బ్రీతి నై
హిక నా నా సుఖముల్బుదిందనసె నీకింకేల నీలంక యే
■ యాలింపుము నాడు విన్నవమును తెమ్మాత వచ్చిర్యకున్ 404

ప ఆ మాటకు మోమోట దక్కి రత్నముల తోడు స్రుక్తియునుశ్చివుఁడు గాన
స్రుక్తిడి మాటల సవిలెత్తిగొనక మెకటి మనోదార్జ్యంబింకియు బింకమెదల
కదల సడలనదలుగడలు కొని యొదలఁజేపచ్చి యుబిగి హెచ్చుచు సరిలేని
ముది కేసరి కరణిఁగరిణిందాసిన కరణి నాడుని కరణి దన యిరునది
కరంబులఁగుచ్చి యొత్తి యొత్తి యాలింగనము సేపి యాలింగు వాలం

గనికరము లోమండస్మృతవదనుండై మండోదరీయమందా నందమ్మున వినుమని
యిల్లునియె

చ. దనుజులు యుద్ధ దుర్ముదులు దాచిరి బోటి స్రహస్తముఖ్యులున్
దనుజులు మేఘనాథుఁడు మొదల్గుల పీరులు పోర జాఱిరిం
దనుజులు కుంభక్షయము లొకరసత్తము తెల్లఁద్రెచ్చిమీఁ
దనుజులు కాగయ్యాట్రతుకు తన్ని యిక్కేటినికి నాకుఁజెప్పుమా 406

ఉ. ఆలములోన రాము నడియాలములుంచకయుండు లొండె న
న్నాలము సేసి నాడు తెగ వార్చిన ముక్తికిఁజేరు లొండె గా
కాలమురించఁజాలనటనప్రభురాము వేడఁగాఁ
గాలము పీరఁబాఱినను గావఁగ శప్తుఁడొకండు గల్గినే 407

ప కానఁబ్రాణవశీ యుద్ధాదిద్దగ నాకిడ నద్ద మాటలు వలుకక వలపుగ నడ్డికిఁబాట
నోదూర నోటియార మాటలాటి యో మాటలాడీ నాయెడ నీవ యానంత
యేని సేయక నానంత దీఱఁబావనీ బావని చొడ్డు దీవనఁబెట్టిన గలనికి నికం
బంపుము కలవేనిగలక యెటుంగ గలవ నన్నదిరింప గలవాడు గలఁడే
కలఁడే ని వారింప నెవ్వఁడు శక్తుండు ముక్తునకు శాస్త్రాశక్త విచారంజేల బేలా
ముంగలనాకు నీ మంగళ సూత్ర మాహాత్యంబున దీర్ఘాయురవాప్తి కలిగి
యుండువేఱ రాజయంబు నిరామయంబుగ రాఁబోదు పోరికి నిక వే
బోదుగాన నిక నాబోదుగైకొని యంతి పురంబునకుం బోయి చింతాభరంబు
చొరంగి పదిలమ్ముగ నుండుమీ యని యురిల (బ్రిదులఁజెప్పి) భామిని
వేట్లకేల కొడఁబఱిచి లొనికివిపి దశవదనుండు గురువు మరువు పాచ్చి
నిజయంబుఁబడయ గోరి శుక్రాచార్యుల మందిరంబునకు దొందరగ
దరియంబోయి

చ కవిగని మ్రొక్కి రావణుఁడు గారవ మారఁగ జేరిపత్ని స
త్కివిగణనీయ వేయవె పురమ్ము జయప్రదమైన తంతు శో
క విగళనైక కృత్య సుభయమ్ముగ న్నీల్పిడి న్నీల్పి గెల్లుఁగా
కవిగణి తొరిశక్తి నగవచ్చి తెఱంగెఱింప వేయవన్ 409

శా. పాతాలంబన గాక యుండగతి ■ భావించి కాపించు
పాతాలంబున నొక్క హోమముపు డప్పి పాత్ముడే దాని ను
త్పాతాలంబునజేసి యుంగడుడభిలాషుండు మందోచరిన్
బాతాలంబడ నీడ్చి భర్త యెదుట న్నాధించి వేధించెన్ 410

న ఆభాదల కోర్వలేక పడుగురిలోఁచల యెత్తు వానిసెచ్చితి నొడమి
యంగడుదెబ్బల కాపె యోపిక చెడి తన ప్రాణనాథున కిట్లనియె 411

న కనికర మింత లేక పనికా కమఁగానక రంకుఁదెచ్చి లొం
గని కరమట్టి రాముఁగమఁగానక మోనము సేసి భూసుతన్
గనికరమానఁదెచ్చి యొడిఁగట్టితివీసడి పల్లు పల్లనన్
గనికరమైన శూరులిట మందన కేన్నవకుండఁ జేసితే 412

న అనిన మందోదరి మాటయందు మందాదరుండై యా యింద్రారి మండస్మిత
వదనార విందుండై యిట్లనియె 413

ఉ ఆడుది వోలెఁబాడటి నరాధము నేడు పరాధ మోఁచి మం
దాడది లేక నుల్లివిని నవ్వరె నొవ్వరె నాయమంగు లూ
లాడ దినానికాకరులు నాజియొనర్చెదన్ను నన్ను నొం
దాడద నెల్ల రజ్జులని యంతట నంతపురంబు పేరినన్ 414

ఉ ఆశరభర్త యంత ■ యాశరయూధపు లెల్లఁదోడ ■
నాశరణంబునందరుల నందఱనుందరుమంగఁబోయి నా
నాశరవృష్టిముంచి యభియోతి పరిన్విడశక్తఁడమ్ముపై
నాశరమున్ నృదీంబడియె నాటఁగ లక్ష్మణుఁడడ్డమేగుటన్ 415

ఉ తమ్ముని పాటు మోచి కడుదెల్లడమందగ రాముఁడొక్క పా
తమ్మున నాయునందమడు దార గతింజని జీవనోషధుల్
తమ్ము నెఱుంగరాని గతిఁదాకొన ద్రోణగిరీంద్ర మొక్క ఘా
తమ్మునఁబెల్లగించి ■ తాకున దోకకు జాట్లై తెచ్చెన్ 416

- ఉ. ■ గిరకేగి వేగిరమున జ్ఞానెజ్ఞా మన్నెలు దోషధుల్
లోగిరిరంస సూతి యకలంకముగా గొని పోయి ద్రావి వే
ద్రాగిరి మూతలందొకడు దాగిన గొసన దీపనట్లుగా
దాగితే కొంచుంగు వైతని తప్పక తెచ్చితే లక్ష్మణుండనిన్ 417
- చ. మఱియును లక్ష్మణుండటులు మ్రుండకలేరుడు రావణుండు న
లక్ష్మణులురు యత్నమంత విఫలంబయి పోవగలుగుది పోరికీన్
మఱియును బోయి పోరగను మాతలి తెచ్చిన తేరెన్నెక్కి మై
మఱువోగిదొడ్గి రాముడతి మానుష చర్యను ద్రుంచుడుందలల్ 418
- ఉ. ఎన్ని శిరంబులన్ ■ నన్నిటికన్నియు మొల్చుమండగా
వెన్ని తలంచి రాముడిది యెట్టి విచిత్రమటంచు బల్కె ■
రెన్నికగన్న మాతలి వరేక సురాశన భాండముండు ము
న్నెన్నటి దోసి చండమున నీతని కందునఁబుట్టు నీతలల్ 419
- చ. నురసతి మాతుమాట విని శూర శిఖామణి రాఘవుండు బా
నురసతి బ్రహ్మయస్త్ర సురిబోసి యెదంగుటేసేసి యేయ ■
నుర పరిపంధి గూలెను ననుంధర నందలు నన్ను దాంబుధిన్
నురలును వోలదాడగఁబ్రమాన్యు సోనలు ■ రాముపై 420
- చ. ఘన దళ ■ దాన మొక కాండమున న్నమయించి మించి న
ద్వన ■ దఘ్నముగఁగాండమున న్నద మూన్చి వార్తి లం
ఘనదళ రాముఁడా శుచి ముఖంబున జానకి గొంచు నన్ను దౌ
ఘనదళఁబీశు చేత బ్రతుకంగొని ■ సేన నంతయున్ 421
- చ. అట్లు నహజపాననియగు జానకిని లోకమంతయు నిరాసార్థము పానకముఖంబున
పాతివ్రత్యము సర్వ జనస్తుత్యముగఁ బ్రకటించువాడై రామచంద్రు
డామెను బరిగ్రహించు నపుడుపురంబున నింద్రాది సురులును హరిశ్చంద్ర
దళరధాధి వరచరులును ■ సురముచులును వచ్చిన రఘువీరుండయ్యెడ
మనంబున కమకూలంబుగ సంభాషించి మఱియును 422

౪. **గొంపి మ్రొక్కి** శర్వ పితామహులున్నతలయ యో
జనకు బహిశ్చరానునవజాలిన లక్ష్మణుతోడగూడి ము
జ్జనకులుగా విభీషణుడు నరక కృష్ణులర వువ్వకంటపై
పులిగి గూడి నరసుంబుగ రాముడయోధ్యకుంజన్ **411**
౫. భరతుడు రానుపాడు కలపైనిడి భూభయేలును వ్యవలా
భరతుడు రామురాకకు శుభంబుగఁదా నెదురేగి రాజ్య న
ధ్వరణ ధురంబుఁబూనుమని ప్రార్థన పేయుచు మ్రొక్కిఁదమ్ముని
ర్చి **భక్తియుక్తి** నరపాలుడు గుచ్చి కృపంగిలింపగన్ **424**
౬. **కింద్రజ** పహ్నియును నైర్మిత వారిధి రాట్న పీఠ కి
న్నరవలి తూలు లాడుకొన నాగర రాష్ట్రజనంబు గూడి
నర పతు లల్లి తోయము ఘనంబుగఁగూర్చి వసేష్వు వాజ్ఞ ద
న్నరవలి పింహపేరి శుభవారముతో నభిషేక మందుడున్ **411**
౭. **దేవదుండుభులు** ముచ్చటనచ్చట వాడి రచ్చరత్
గురిసెను బువ్వపర్వములు కుంభములన్ శీఘ్రమృరించి న
ల్లురసెను తోకమొల్లదల వొచ్చుగ నేడ్చెలు వ్యాధులాభుఁబున్
మూల ముల్లుగ భువి ప్రఘురాముడు పట్టమూనగన్ **426**
౮. నరులకు నెల్లవారికి మనంబుఁఘనంబుగఁబ్రసీదేసి
నరులకు భూషణాంబరధవంబులు కొలగఁగొల్ల నెట్టి ము
న్నరులు పెరింగ మూరుతి **వర్ణ** పువోరము రాముఁడెచ్చి
న్నరులును గూడ నెచ్చకొమ నల్లు నుదంబునఁదేల్చి నెల్లరన్ **427**
౯. జన్మము లెల్లగొల్ల లయి పారె కట్టిధము పుట్ట పాఁగె రా
జన్మము చిద్విదాది సుదయంబారి కచ్చెన వద్య కోటి మో
జన్మము వస్త్రవిచ్చి యుతఁడవ్వుల దమ్ముల బోతఁడయోఁ
జన్మ ముపించ కింటి కొక డాయుధమూనిరి రాము నేల్పిడన్ **411**
౧౦. నరులును కరుణించి తరుణంబుడవుక
మూడునావలు విందఁగురిపె

నేతగుచ్చులుగ నేతలుగుల బెప్ప
 దండి నవ్వంటులు నండి
 గొడ్డు బోతులు భూమి బిడ్డ తల్లులెచ్చెరి
 యుదినలందరు పరివ్రతలె య్పిరి
 యేతరనెందు నేనేతరిలేకుండఁ
 బేదలందఱును గుటేరులైరి
 పెద్దలెందు నెఱుంగు పిన్నల మృతి
 నిండ నూరేళ్ళు జీవించి యుండెజనము
 ధరణి లృణకాశ్మజల నమృద్దమ్ము గాఁగ
 మించె శ్రీరాముడనని బాలించువాఁడు

429

న. ఇట్లు దశరథ నందనుండు మహానంద దశవానన్న జన బృందంబుల కళన
 వసనములు విధంబుల నరసి వరనమ్ముగా నిడి యమందానంద
 మొందింపుచుఁ బూజ్యంబగు రాజ్యము సేయుచుండి జనులు నాసిని
 గూర్చి యెదలో నేమాడ్కి వాడి పోసి కొని యెదలో యని
 యదనాదన ముదంబున పోత పురంబు లోనికి పాకూతంబుగ నిజవారుల
 ననిపిన వారలు వెని పోనిన నూనాలనుగ్రాలి నశంబున నొక రజ
 కావశదుండు వీటి జనమెల్ల మాటు మణిగినయెనుక నొక ఘన బలాయము
 నలెఁ బండి తనయాలయంబునఁదన యాలింగూడి వేడుక మాటలాడి
 కొనుచు మాటపై మాట హెచ్చి బోటి తోఁగలవామెచ్చి మమెరియ
 వెడ వెడ ననిన పెడమడి విని వచ్చి యొకప్రణిధి నిధిలేక
 నివచ్చిన వార్త రామమూర్తి లో గీర్తన సేయక రాచిన యెడల గాఁచునే
 రాచిన వాని ప్రాణంబుల తెలిసేయక మానఁడట్లుని యున్నది
 యునట్లున్న నవన్నా సీతకు వాణి ఘాత వాటిల్లవని యుల్లంబున
 దట్లడిల్పుచుఁగల్గినలన జరితంబు వొరయుట తెల్లమియుగావున యుకోవా
 మృత్యుర్వాయును సామెత కామెతగా నిజంబ ననియించెద వెదరక
 బెదరక శ్రీరాముని గది యచ్చిరుండవ్రాసినప్పు దన చేతులు రెండును తోడించి
 మోడ్చిన కేలు ఫలంబునఁగీలింది రామవృషాబుతో నిట్లుచియె

430

చ. అనుతి సేపి యొక్కరజకావళదుండవరాత్రి భార్యతో
 పాపముగి సేపిరీపునినునాకడన్ బొమ్మదైన, రా
 పాపము కొంచుడోయెనని నానయొకించుక పూనకంత మా
 పాపము రాముడేలేదన వాని పసిలిని నేవల్కోర్చెనే 431

న. అనియెనని వారుండు కారుండమ్మతో నన్నమాట మూట గట్టుకొని వచ్చి
 యున్నది యునట్లు నిన్ననించుటయు 432

క. ఆపద రజకుండనిన నుడి
 కాడందరము గాని రోషమడరంగ రాముం
 దానన్న నత్తవబుట్టిని
 పన్నగ మృగభయంకరాలని కవిసెన్ 433

న. అదియెట్లనిన 434

ఉ. తమ్ముని లక్ష్మణుంబిలిచి తద్రజకోక్తివి జెప్పి నొచ్చిని
 తమ్ము సుహేళవాక్య చలితమ్మగు మున్నది గానగానవస్రాం
 తమ్మున సీత వీడుమనదత్తమామ శమ లక్ష్మణుండు నీ
 తమ్మును గొంచు నాకుజ మహర్షి వరాశ్రమసీమజేరిచెన్ 435

ఉ. అమ్మహితాటవివిధుడు నప్పుడు గుప్పున గుప్పుగూరి యో
 యమ్మహితాత్మ నిండు తను యాగతి యాగతియంచు లక్ష్మణుం
 డమ్మహి తేరుడిగ్గ జనకాత్మజ యిట్లని నన్న లక్ష్మణా
 యమ్మహితాత్మదెట్లనియె నట్లు రోనర్చుము చింతయేటికిన్ 436

చ. అననినిమ్రొక్కి చింతనడు వాతని గన్నని సీతవల్లె రా
 మునకును ధర్మమానిడుట మోసముగా పహధర్మచారిణిన్
 నన్నమందయిన వంచు వాక్రమ కర్మలందు లే
 దనితను దక్క నన్య నెదయందు స్మరింప నటంచు లక్ష్మణా 437

న. అని మఱియు నిట్లనియె 438

చ. పగలను పివితప్పిటికి వానము కానము నయోధ్య యే
 వాగినగులాగఁ జూచి విధియొప్పిన చోటది యుట్టుబుండుపి
 పార్థివైన తన యాలిని పానురోక్షై
 నగునుద్యజించె శ్రుతియుని నమ్మిగ నవచ్చె గొంతు గోపనన్ 439

స. అంతలక్షణుండద నదెనకు మదిబెదరు దగ్గ నట్లోదార్చి తనలోఁ
 గుండు మందలను పీమిలి భూమి పుత్రికిఁబలునులు ప్రణమిల్లి యాదు
 మీనని విడిచి పోగాళ్ళు రాక యెట్టు కేలకు నెట్టులో గుండె చేసికొని
 కట్టకడకు పిడ్చిని యరదంబు మరలించుకొని లక్ష్మణును దేగుటయు 440

ఉ. అవ్వనమందుడించి చన నవ్వనితామణిరాక శిష్యుడే
 నవ్వనూపి వాకుజ మహర్షి యెఱింగి వెఱంగుజెంది యా
 యువ్వను వోవ్వకుండఁదన యాశ్రమ భూమికిఁదెచ్చి యుంచెగా
 మవ్వపుఁబల్లశాలను గుమారికి మాఱుగఁజారులోచనన్ 441

ఉ. అక్కట కారుకూతలని యాలము సేయక పాటసేసి
 వొక్కట గుర్విణి ప్రవికుల్ త్రముఁదాలిని పార్థివఁడమ్ముడే
 జిక్కఁగఁ జేమలుంజొరని చిట్టడని వ్వడి దింప బంపగా
 జిక్కఁగ మోచి యాశ్రమము శాలకు బాలిక చేరి పిమ్మటన్ 442

క. కుశలీరవము నింపను
 గుళలము మై మండి సీతకొమరు నుభతిధిన్
 యమలఁగనియెను
 గుళలపులఁగుశిలపులను గొనురులఁగవలన్ 443

ఉ. అయ్యలఁదోలి యాకవలహర్షిశ్రమశ్రమ మాశ్రమంబునన్
 జయ్యనఁబట్టి సింహానుభవైరిభగండ నుదేభ రాజితోఁ
 గయ్యము సేసి గెల్తు రధిక ప్రభ వెద్యల చేర్చి రాటగా
 నయ్యరె పాతరందిది యద్వము చేతను దీపిండ్లుగాన్ 444

- ఉ. వీరిని వీరపుత్రులు జనించిన నాటము గోదవోలిఁబ్రా
చేయ మాని చేతఁగని స్వీయ కుభ్రధర జాతకర్మము
భ్యాతత వర్తనైక మమర్థ మకర్మము ల్బద్ధవేళలం
కాదు శాశ్వతై కానిని యాముషినే ధనురాది విద్యలన్

443

కుశలవక్తృతయజ్ఞాత్వ బంధము

- ఉ. రాముని యజ్ఞ ఫోటకము రాణదదాశ్రమ భూమి పీఠకున్
రాముని పుత్రులంగలసి రాముని పుత్రులు వట్టి తెచ్చి గా
రామునఁగట్టి పెట్టఁగను రాముని తమ్ములు పోరిపోయి
కాదు పోరిపోరని దురంగొని వట్లు దురంబ మూర్ఖులన్
- స. వాని కేషులయిన వదాని జనమ్ము రఘువీరు పాలికిఁజని కుశలపులఁగూర్చి
యిట్లని విన్నవించె
- చ. హయమును వీడరెన్ని యెవరన్నను పీదు తమ్ములన్
జయముడరంగ వర్జకుల సాద్యుల యోద్యులు కామన
రయమున వీరెరావెయని రాజున వోడిమి మొట్టవెట్టగా
రయమున తోన నేగి రఘురాముఁడు కూడను వారి కోడుడున్
- క. కాలరులడిఁగిరి బాబుర
కాలరులై యనుజ సహితుడై చిం
కాలరుడుగఁదెగివన్ యా
కాలరుషాజ్ఞలనశమిత కాండముల వలెన్
- ఉ. నిశ్చిపుటల్క దొల్కన నవీత నమానమన్న రాముఁడున్
నిక్కన మోడిఁబోరి నవనీతకరాహతి నాత్మ జోర్దతిన్
నిశ్చిము తండ్రియంచు నవనీ తనయోదితమై యుటఁగి యా
జన్మని దండ్రికిచ్చి ధర సాగిలిరాగిలి మ్రొక్కి రభ్యుకుల్

446

447

448

449

450

జ. అంతయు వంతలేక బాంధవ మిత్రయుక్తుడై
వంతము వారి వాల్మీకి పంచమగణేశ్వరి ధర్మవర్తిదా
వంతమొచ్చి మెచ్చులుడు జాలిని చావసేసి వారిపేన్ 451

క. తనయాశ్రమమున పాముయే
తనయాశ్రయమంది పల్నెడగల్గెకొన నూ
పాముగ ముని యత్రింటికె
దన పాము బంపునట్లు ధరణి బంపెన్ 452

చ. దశరథ రామదేవునకు యమ్ములకిచ్చి యె వర్ణవస్తువుల్
విశదముగాగ మైతిలికి వేడుకగాగమదాయమిచ్చియున్
పాము బాలురియ్యరకుంగోమల భూషణ వస్త్ర పుత్రికల్
పాము భూషణుండడియులుగాతును బంపెను బిడ్డ పారెతోన్ 453

ఘ. ఇట్లు ప్రయానుజ గజతురగ మహంగ సైనికాది చతురంగబల
పరివృతుండై రఘునతి బృధుండు బృందారక బృందంబు మోగధులనలె
నభినందింప బ్రాచేతను వీడ్కొని వాహనమ్ములపై జగద్వీహనమ్ముగ పాకేతపు
రమునకు విజయము సేసి జయప్రదమ్మై శుభప్రదంబై పాము మహా
భాసిల్లు భద్రసంహారం బలంకరించి ముంచితగతి 454

ఉ. దావలి ప్రక్క సీత తగదాయంగ మారుతి మ్రొల లక్కమం
దావలభించి యెల్లికయి పాము వెన్న సీపురుల్
దావల వెల్లలన్నిలచి దగ్గరి తమ్ములు ఏవంగోతి పం
దావల బోజరాజ నరుణాత్మజ వారిజ తావ నల్లరుల్ 455

ఁ. పాము నెక్కు వాల్మీకిలు యాయుడు మంత్రులు మధ్యసీతినా
దావలమేష్టితుల్యుడగు నారఘునందనుడొచ్చి వెల్లరుల్
దావల శక్త భక్త తతి దగ్గరి సంస్తుతి సేయడమ్మ గో
దావలహన్ మహింగలను నాకరురావణుడ్రుంచి 456

క **మేధము లాయెను**

శతవర్షము లాయునాయె జగతిని బ్రజకున్

సతమామౌగీర్తి లోకా

దృఢమయి కృపరాముడేల విపులన్ విపులన్

457

గీ. వడువొకండు నేల వత్సరంబులు కీర్తి

హెచ్చ రామభద్రుడేల జగము

పుత్ర **బడు** భూపుత్రి యందశ్వ

మేధ శతము సేసి మేలుగాఁగ

458

స ఇట్లు రామభద్రుండు నవవననీత భద్రంబుగా నవనీతలంబు సీతల కృపాదన
కటాక్షగా సేవనక లోకలోచనా సేవన కరంబుగా వేడుక శుభ వరంవరలు
 లోడదో డఁగూడిరా సంతసిల్ల జగతికిఁగలిగిన మేలు గొనియాడఁదర
 మాదర మానహిల్ల సరులాదర మానహిల్ల నరులు పరమానంద భరమానహిల్ల
 సురలుగెల్లరకు వెల్లయెడ లందగు సంతనము వెల్లి విరియఁగ నీతిబోధలు
 విరియఁగ ఈతి బాధలు మరులు యేమరు తామర తంపరయ్యై కామంసకయ
 కామంబులు కోరికకీనునుడి మిక్కిలి గవదేరనొక నాఁడు భృగు భరద్వాజాద్వ్య
 కల్య జహ్ను శాండిల్య మాండవ్య మతంగ మాతంగ మందక్లివశిష్ట విశ్వమిత్ర
 ముఖానేక బ్రహ్మర్షి దేవర్షి బృందము రఘురాము ని కొల్వకూటమునకు
 వచ్చి హెచ్చగ నాతని ప్రజాపరిపాలనకు మెచ్చి కొనుచు సతవిరావణ సదార్థ
 నువని నవతరించిన శ్రీ మహావిష్ణువుగా గవి భక్తివతని **రంబులు**
 గొనియాడుచు విష్ణుని రెల్లనిన

459

సత్యావతారము

■ **నామ**కుండు దధిజొచ్చిన జాఁగఁజోర రీతిగాఁ

త్రామినుక్కుర్చిరిని కమత్రాను మరల్పఁగ వీపు లోస్తమా

గామిడింబుట్టి ప్రాశ్న ముఖకాదను బెట్టితి చోటరీతి నో

పామి యటాటనేగద విసారముఁజోట యటంచు రందఱున్

460

కూర్మావతారము

౧. స్వామీ మామకతాతదివృలిడి శోభం బెట్ట నేలంబు శ్రీ
తా మేల్మేల వల్లవేమి తరిగోత్రంబుని తామేలుగాఁ
ద్రేమ, ప్లివనివట్లవర్తి తాబేలలి వం వాలిత్
నేమో మేలములాడి నవ్వు రామరా

461

నరాచారము

౧. అమెక్కన్ శ్రీ చక్రముంగొని హిరణ్యశంకు వాద్దిన్ జోరన్
భీమక్రోడమునై వానింగూర్చున్ గ్రోడము
భామోత్థత గలింబగిల్చి రథవక్త స్థిమముం బోలి
ద్వైపక్షిణి గుండ్రగా వెగుచు నీ దండ్రింకురం బెన్నాదన్

462

నరసింహావతారము

౨. పూనిక వాహరణ్యకశపు స్థర
వాని కరిష్టసుయ్యసు సభాద్వలి కంబము కన్న తల్లి
ద్వైపరాయుధంబులును సభామ్మలు వీరపాణి మా
రానపు పల్లకుర్య నమద్యలి యట్టి వ్రసెంహుగొల్పిదన్

463

వామనావతారము

౩. కూమిని బొట్టివానికిని బుద్ధెడు బుద్ధులుగాన నిండ్రుకై
వామనమున్నది బలిద్రవిపాత్మద మిమ్మనికోరి కాండముర్
వానితంబొట్టిలి పాదమునుండ్రపాద మిం
తేమిటి కెట్టి చుట్టటిక మీతని వాటిదో తాత వాటిదో

464

నరసింహావతారము

౪. అద్భుతహీన సంక్తిముఖ హస్తకి నందుకన్విన కార్త వీ
ర్యార్థము బాహునుండం మహార్యక దోర కుహార వహ్ని కిం
గర్జన కాక్రొసం తిరుకు కర్ణం చందము నొంద తారనై
ధూర్జటి పాంహ్ని పడదూడిన మోర్చి వెలుంగెదర్చదన్

465

౪. అర్జున సేయుచో స్వధితి కంటిన కల్మషముగ నేడ్చె
విద్విత్తరాట్మ తాత్త్వములు విద్వరిణి ౧౧ బాటమున్న శువ్
మాన్యన మంత్రమై ౧౨ సూర్యసాధ సతీనిలావముర్
భక్తన సేయగా ధరణి భ్రాష్టమున వ్రవదగ్ని మూర్తివై

౧౧

౫. దుష్టన కోటి మూకలొక లోడున ౧౩ బోలి సేలగా
విద్వముయ్య శత్రుమనసింబడి యిరువదియొక్క మూట నీ
వాత్సవ మొప్ప భానుకులనుండు మఱియొక రఘుపుండవై
యాత్తిరపూర్వమకమున వొప్పతివా ద్విజరాజ పృథ్వికై

467

శ్రీకృష్ణావతారము

సీ సోసుకుఁజంపిన సోడ్డు సత్తింటికి
దిప్పలు దెచ్చినదెప్పు జడధి
యందుఁబందిగ నువ్వుకొంగుల్లిన ౧౪
కొయ్యకుఁబుట్టెనాఁగొఱత మూట
౧౫ మూర్తిగా బలియాచవయు నర్చ
రాజకులఁ ద్రోవ నాజనోక్తి
వాటుగా వింధ్రజాఁజంపి వన్నది నెంటు
మరలింప వొక్కట మతిఁదలంచి
సోమక జమానమునుగాచి ప్రేతు జాచి
యత్తయిలు తిప్పలదొలించి యమరి దొరగ
వరయశోధక నఘ రాజవంశమొనఁగఁ
బుట్టి యింద్రజాఁద్రోవే సానఁగ ౧౬

468

సీ. శ్రీకృష్ణ దేవ ౧౭ శ్రీవాసున్నధముర్
తనరఁదెల్పు దశావతారములను
శాశనము రేఫ జమదగ్ని ౧౮ రఘు
రాములఁగల్గి కూర్మములు శాఁగ
నార్యుంహంచి దెల్పు వానా వరాహ ౧౯
౨౦ బుద్ధు నభేదము నవ ౨౧

గృహ్యైవ తాదృశః గృహ్యములన్నియు
 వాసాత మధురము అమృత ౪౪
 నమవిభూతుకములు ముక్తి కాట వల్లు
 ౪౫ మనోహర శరధిలహరి
 వోల లాడించు నందఱు సుర్వి మూల
 హరికి నటువంటి ౪౬ మమర ౪౭

౪౪

న. ఇట్లు రాముని మోహన రూపమునకు మోహము రాముని జనమబలంవలె
 రాము నాలింగనము సేయదీపురుడు సురపుగా ౪౮ సీతా నమఃస్థునఁ జేయ
 నొదపు గామి వాగామి కాలంబున శ్రీ కృష్ణైవ తాదమందు మీ కోరిక తీర్చెదనని
 మునివరుల కెల్లవరంబొసంగె, వననిని జనవే జయించు భక్త జన
 పరాయణుఁడగు శ్రీమన్నా రాయణుఁడెక్కారణంబున శ్రీకృష్ణైవతారం బెత్తె
 నెత్తెఱంగునం బ్రవర్తిల్లె వెందఱు సతులైరి, యెందరు సుతులైరి తచ్చరి
 తంబుఁగృహిరవభరిత మానమండై యాన తీయవే యని తీయని మాటల
 వెనుదీయని బల్తినడిగినఁగనికరంబు కనికరంబుతో వైశంపాయనుడు వల్లెయని

470

శ్రీకృష్ణసౌంధ్యము

సుగంధి వృక్షము
 వృష్టి సంశయ పాండవేయ పక్ష రక్షణ
 జిష్ణు గర్భ జిద్విష్ణు పక్ష ౪౮ ౪౯
 యుష్ణ భానుకోటి ౫౦ యుత్తరార్ధి మోచక
 కృష్ణ వాసుదేవదేవ ౫౧ వాక్రమేచక

471

గద్యము

ఇది శ్రీనాథ యామునానార వనిత శరమర్షణ సగోత్ర బుద్ధిసప్తక
 శాంబుధి రాజాసుధాకర విద్యా నగర పండ్తైన సముపార్జితవేదాగ్రహర
 బిరుదాంబిత కల్లాటక రాజాచార్య పాత్రశ్రీ నివాస తాలా చార్య పుత్ర శిష్ట
 హితాప్తవధాన రక్షణ చణ వైయాకరణ పండిత స్వీయప్రతిభా సముపార్జిత
 హూణ రాజకీయ విద్యా ప్రభావ ప్రభావదుర్య రామనాచార్య ప్రగీతంబైన
 కువలాశ్వానిజయము నందు

ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

కువలాశ్య విజయము

బుక్క పట్టణరాఘవా చార్య ప్రణీతము

శ్లోకానిత్యము

భాగవత కథ

శ్రీ మధ్యమ పాండవ సభ

భామానుభ విమల కమల భామాదయ స

స్వామీ మాచిత లోక

కేసుంకర కింకరాలోపిత కృష్ణ

1

౪. దేవా దివ్య చిత్తంబున నవధరింపుముల్లు శ్రీభాగవత కథాశ్రవణధ్రువగుండై
యమేయభక్తి నడిగిన జనమే మామ మాయ మూఢుల నిధానగతి
నవనీత విత్తరు నాస్వాద మామమూఢుల నిధానగతి నవనీత విత్త రునాస్వాద
చరిత త్వరిత పునీత మామమణియేం దలంచి వైశంపాయన మునివరుండు
శ్రీకృష్ణదేవు కథ సంగ్రహముగా విల్లవి తెల్పవోడంగి

2

౫. అనుర విధేంద్రముఖ్యులు మురారుల బాధల కోనలే కుపా
యమరసి యోగి పాల్కడలి కమ్యుతులో విటునిచ్చునించెరో
యమర వరోగ్య దానపులు వోని యునర్తురు భూమి ప్రాయపా
గొంతుగోప నటలాయి బురారి వరాలోనంగుటన్.

3

౬. మురదైతుని

నరిగావుల మంటి మదియట్లుండెన్

మొదట మొదట

దర వాయుగోనందు రుద్రునైవము శిడిమిన్

4

చ. నరకుండు వచ్చువచ్చుననిన నివసంతనె యెంతవారలే
నరకుండు బూని ~~మొదట~~ బయలవడి నందిడి పొచ్చులెరి భల్
నరకుండు గెల్లి కల్పవిదు లావున రావకుకంటె దంటయో
నరకుండు నన్నయేని దివందాలములేని దివంబునందున్

5

క. పోలరి వాడొడివోరుది

యాటయుఁ బాడినది పొటయొచ్చె చెల్లెడఁబడి

రోటమి నిదియిట్లుని మఱు

మూలయన న్నోచికొన్న మూసటి గఱడే

6

క. కంసుండు జరావంధుండు

హంసదభక పాల్వ యనసులఘ పొంద్రకులున్

హంసకుండు తేదివతి కుల

పాంసను లిటువేలుకోటి ప్రబలిరిదున్నుల్

7

ఉత్సాహ:

వట్టిమూటగాడు నరకు వార్తనెచ్చ నొప్పియోఁ

చిట్ట నీరుత్రావడతని పేరునెచ్చ వావిదో

నెట్టి మూట కెప్పు సురలు వేచి యుండకున్న వోఁ

మచ్చెడల్కెచ్చుట్టి యింద్రు పుట్టిముంచు గ్రించుగాన్

8

ఉ. ఒక్కొక్క దొక్కొక్కోకమును సుప్రసదెంబుగ నింగిజాలులోఁ

బుక్కెలుఁ బీల్చు జాలును నముద్ర మమద్రము బిడ్డ బీటుగా

రిక్కెల తోడ ~~మొదట~~ దిప్పున ద్రెవ్వగఁ జాలు నన్నవో

నెక్కెలు లిందంతొక్కయొడ వేర్పడ ~~మొదట~~ మూడవేర్పరే?

9

ఉ. శంబరు త్రాళ్ళునెచ్చుగ నపొద్దము మొన్నవతండు వజ్రితో

నంబునెత్తి తెన్నునిన శక్రుండు తేమిని వాడు కోరమి

నంబును నొక్క చేతగొని శక్రుడ నుంచిది వీడుచర్మ
నంబుపువేయ నిత్తనరుంబున బావలు తేనివాడమెన్

10

తోడకము :

అనిమిషకంటకి పోని డమోసా
మినరక వాసుతి వెవ్వగ దీర్చన్
ఘన బదిశమ్మునగ్రమ్మిగుడింబ్రా
|| మడియింపుము ధీనరభాతిన్

11

క. పడితిమి పడలాని వెతల్
పడితిమినుతగహములకుఁ బాసితిమి హఠీ
పడితిమి వెడితి మటంచును
పడితిమి నీసాల నిడుమఁ బాపుముప్రాసై

12

కరిబ్బంవాతవృత్తము:

ఇట్లులలి కరుణంబుగను మర
లెంతయును మొఱవెట్టఁగొ
గట్టిగను హరియానతిని విడె
గంనముర నరకాదులన్
బట్టి తునిమెద మామఁడల యదు
నంశమున నిల గృష్ణుడై
పుట్టి యల ముదేవుని కనికఁ
బుట్టుఁ ననురులు తోడ్పడన్

||

క. సురివిరగతి వీగతి భా
సురభాణిని నానతియ సాంపుగ హరియా
మరలనురులు యునురులికవ
మరునురగును బ్రోవుటేమి చోద్యం బనుచున్

14

వ. బృందారకు లందరు నిజమందిరముల కరిగి శ్రీహరి యానతింబడి
మానాతీత మహిమ నానూహినుకర కులుంబుల హేనూహిములనఁ

బ్రహ్మచర్యమును పురుషులై యపార పీఠము పూరు యదుముఖ
సర్వశములఁ దమతమ యంశముఁ బాట్టి వరదాసుదేవుండు మనుదేవునింబ
నెప్పుడవతరించి మదోన్మత్తుల యదరణించి పురందరాదుల
దోహదించునట్టి సమయంబెప్పుడొదవునో యని సనఘనజల
కణంబులకుఁ జాతకీ వ్రాతరీతి వరవింద బంధనాదయనబునకు
నరనిందాంతర్గత స్మరందపాన మత్తమిళింద బృందంబుఁ చందంబునఁ
జంద్రకరణమునకుఁ జకోరదాము తీరున నొక్కటి తీరున ననుగ్రహంబు
నిరీక్షించు చుండిరంత

చ. మధుర వనీయు గేయ నృపమందిరమందు రసాల మాలికా
మధుర ననువు శస్త్ర మనుమానిత భూమతమంజ మంజరీ
మధురసత్వ మరందరమమత్త మిళింద వనద్రపాల
స్వధురయఁదేజరిల్లు రిపు మానసమీన సహనమేఘమై

ఉ. ఆపురి దేవకీరమణి దుందుభి పెండ్లియాడి పో
నాపురి హెచ్చియామెఁగొని యానక దుందుభి ముఖ్యస్వాద్యుడై
యాపురి యాసు నీకమజ యష్టసు గర్భమటంచు
కాపురిరంప కంప మరమూరును నీకని విప్ర చెప్పినన్

17

ఉ. అనుడి ముల్కి వోలెఁజెనినానుడుఁజేనిది కొన్నదాగెన్
బోనుడి కరమున్ బెనవే నధింతు నీ పెనం
చూని కృపాణి పాణిఁగొన నోటమి నేటికి బోటి జంపు
తేనియు దీని చూనిదుదునీకాని నీకని బావనల్కినన్

18

ఉ. చెల్లెలు పెండ్లికూతునిటు సేయుచె నీతరిన్ యటం
చెల్లెలు దూరఁగంపు నతఁడెట్టులున్ మనుదేవు మాటచే
మల్లెను జెల్లెలిన్ విడిచి మాలుబడిన్ మనుదేవుఁడెచ్చెఁగాఁ
బిల్లల నాడి తప్పుదురె పెద్ద లిందెదులు దప్పినన్ గఱుత్

19

న. కంఠుడు మొట్టమొదటహస్తవి చేచ్చుహింసించు భోవు తఱి గావుమని

కాళ్ళదేళ్ళంబడి దేవకీదేవి తమయ్యుంగవి మవ్వన విల్లవి ప్రార్థించె వెల్లమి

20

ఉ. అన్నను గర్భమే భయ దమంచశరీరి వనిచె లాతే
కృష్ణము కాడుగావున నకారణ మారణమేల యన్న నా
కీర్తనై యంచుఁగంసుఁడిడి హీనుఁడు వెండియుగాంసు బిల్లం
కన్నడు నంపె వార్చురను గల్గెనె పాపికి నుద్ది బద్దముల్ 21

ప. సుజీకొంత కాలమున కాయల కావలి ప్రరణించు నాలకావరుల పురివి
మాయలకాలయమగు కంసుని యొక్క కనిష్ఠ సోదరియు భావుకీయతయగు
దేవకీసతికిఁ గంసుని కవిష్ట మౌచముగా వృష్ణుడుగర్భముగాను నృష్ణుగర్భమున
కాదఱించి దరియఁ గంసుండు తద్యధూనరుల హింసించెదలంచి

గా. అంతర్వర్తిగ నుండదేవకి తదీయబ్రాత విభ్రాంతమే
యంతర్మానము లాసుదంపతులఁ గారాగారమందుంచి వాఁ
డంతర్మానుఁడుగా విఁధ సమయంబందు దృవంబంది
ర్వాంతర్వామియు వారివారలకు దివ్యాత్మా వృతింజాపిమ్ 22

ఉ. తల్లికిఁ దండ్రికిన్ విడఁబరంబుల నంకిలి వీడె వాకిరుల్
తెల్లమి దుష్టగొట్టినుగళింద మలాచగ శేషుఁడాయెడ
రెల్లిగఁ గప్పతల్లి విడియొక మిలిన్ హరితాత నీతుడై
తల్లియశోద శయ్యనయిందా బవలించె నెఱంగువట్లుగన్ 23

సుగంధి

అడ నందుపల్లి క్షుయ్యాడుపిల్ల నాతఁడుం
దోడుతోన జాయ వాయుదోడి తెచ్చిపెట్టి తా
నోడకుంట మెప్పటట్టు బుండఁ బిల్లయేడిచెన్
గోడు గోడు రానబంటుగూపి వెంగిద్రూయగన్

25

ఉ. అల్లయశోద కన్న నృసుదేవుడు తెచ్చి
వల్లనఁ జంక నెత్తుకొని యాలికడ వ్రేడిపింప నంకిరుల్

మెల్లన మెప్పుటల్లు ~~మెల్లన~~ రమ్మలు పార్థముగా
గొల్లన వేద్యులారా ~~మెల్లన~~ గొల్లగ వచ్చును గంఘఃదార్పణీన్ 26

ఉ. హెచ్చులు పెప్పుచుం బురిటేయుంటికి నచ్చిన ~~మెల్లన~~ మి
పచ్చగమున్న చెల్లెలవే బ్రాణభయం బిటలేదు నీకు ని
పచ్చగఁ బుత్రియున్నయది ప్రాణభయంబొకవేళ గల్గినే
వచ్చగ నీదుప్రాణముల కక్షము వేయుదు నాదుప్రాణముల్ 27

ఉ. అడదిగాని కాదుకొడుకన్న సహింపు నుటంచుఁ జిట్టుము
ఱ్ఱాడుచుఁ జిల్లికాళ్ల బడ నన్న వడింగడ కాళ్లలుట్టి యా
యాఁడుసురున్ వైయన్ దొఱఁగి యంబర నీధికి ద్రీపి వేయ న
న్నానదయుండి యోరి యధనూ యిదె నీయరి మందనుండెదన్ 28

వ. అనిన విని ~~మెల్లన~~ 29

నంచ చామరము:

యోగమాయమాట లెక్షనంచి చెల్లె కన్నయ
యోగమించి నీడు చూలు వొక్కరీతిఁ జంపి యే
యోగదేవో వర్జినాద నుల్లమందు గ్రాఁగి కీ
యోగమట్టిదంచు నెంచి యోర్వడే వ్యబంధన్ 30

చ. ~~మెల్లన~~ మిత్తి గోకులమునందున వర్ణిలుచున్న యట్లుగాఁ
దటుకున విప్పిచెప్పి ~~మెల్లన~~ నత్తి ~~మెల్లన~~
కిటుకు నెఱింగి దాసుమెయి కృష్ణుని నెట్లులనేని నొంప
విట్టుమగు పిమ్మటంగని ~~మెల్లన~~ పిమ్మట ~~మెల్లన~~ యత్తుముల్ 31

ఉ. సందూడు బల్లియుండమకు సందనుడే యుదయించెగాని
త్రిందరలించి పుత్రు మనుదేవుడు బ్రహ్మ రూప్యరీతి ని
చందము దెచ్చి ~~మెల్లన~~ శయ్యమ మోపినటున్న వాద్యమం
దెందమునందెఱుంగె ~~మెల్లన~~ ~~మెల్లన~~ తెంచిరాసుతున్ 32

మ. అటుపిమ్మట కుటల కుల పాంసముండైన కంఠుండు విజ శ్రేయస్కాములఁ

జాలగ బ్రహ్మచారిని పుట్ట వేడికొని ఏడుకొనువాడై కారాబంధ మెడబించి
 మారడించి వెండియు వారల మారడించి పరిజనపరివృత్తుడై
 నిజనిలయంబున పరమార్థంబు భీతి వీరిహాస్రంబు గణంగి
 దైవ్యంబు దణంగి సజ్జ వజ్ర వొణగి మరుగున మునుగుచు చన
 మున్నవారికివెఱగుపుట్టించు నట్లుగనెట్టికొనియుండి కంటినిండ నిదురయు
 గడుపునిండ గుడుపు వెఱుంగక కంటిమెండు గుండల కొలందిగ గారుకన్నీరు
 మున్నీరు తరంగమై తులంగలింపఁ గులంగలుఁ భృణంబేని చలింపఁగఁబగ
 శ్రీకృష్ణుండు కృతంబని మనంబున ఘనంబుగ నదరి వడివెదరుచు
 దఱుచు రుచుల యందరుచి యేర్పడి వేర్పడరఁ బడరాని పాల్గెల్లఁ బడుచు
 దదేశాగ్ర చిత్తుండై యద్రుమత్తుండై నిజభాగినేయు వేయుపాయంబున నైన
 సపాయంబు నొందించి తానానందింప గమకించుచు నందనందను నొంప
 జంపు సేయక పెంపున నమబంపు నమఁ బంపుమని తెంపున దీరంపు
 బలుకులు వెలికి బెలుకుల నలు సంతయే నలుసులేక నితలనము గట్టెండ్లించి
 నివలన నలసుగ బసదనమ్ములు ధనమ్ములు పానగ నొనఁగించు
 కొనకున్న నన్ను నీసేరఁ బిలువకుము నలుపలనుని మమ్ము మమ్మకు మునాను
 వీన మునకుఁ దెగనమ్ముమని నమ్మకము పుట్టించఁ బట్టుదలతో
 దలతోడ లేని కఱదలున నరుద పోర్లుగఁ జెప్పి చేతనయినంతవఱకున చేత
 యందుఁ బోరలు కాదెదమని లేత లేత పాటకాయలు నటికిన
 రానరకఁడు కడుఁబ్రీతి నాలించి యితర వ్యాసంగము భావించి యుష్టి
 శుష్కస్థియములు సెప్పువారల లాలించి యెదరిందన్న వెఱుంగక పూతవాది
 ఘాతుకులను ప్రేషల్లెకులుంపి చేయించిన చేతలన్నియు సర్వరోకక నేతయగు
 గోపాల బాలకునిపల్లఁ జదలఁ బొదలి వెలుంగు సైకెగఁ జల్లిన భూపరా
 గంబులతో సరాగంబులా సమ దనాలంబు సై మిడిపినడు మిడుతల
 దరతములవలె ఘాతకు లందఱు పడి మడిపి మల్లా గిట్టయిరి. వారింగొందఱు
 బైసైని యెదవెదసెదర నీయక వినుమని యిట్లునియె

ఉ. పూతన చక్రవర్త గదము పూసుచు గోకులమేగి కృష్ణునిన్
 జేరికఁ పాల్గుడున సేయ యుకోదయు పల్లవర్జున్

దీనిని కొన్ని ప్రశ్నలు పేరినై బ్రాహ్మణులతోడ వాని యా
ప్రతకుఁద్రష్టఁ జూచుచు ప్రతలు వార్యుఁగ దావనెంతకున్

34

వివిధ కృష్ణకృత్యములు

సీ పార్తిష్ఠ మను నాడు పూతన ప్రాణముల్
గ్రోలి మేలగు మగ్గుపాలుగాఁగఁ
బిడికిలింతల నాడు పిసికై దృఢావర్తు
గొంతు పానికి ముద్దకుడుముగాఁగఁ
జీటుబువ్వలొరగించెడు వాడు కార్తివృ
గొని యావె గుఱ్ఱన గూఁడు గాఁగ
మల్తాన శయిండు గామండి మగ్గుడెను
బిండి జీలుగు బెండ్లబిండి గాఁగ

గీ. లీల నాడెడు కాలియ ఫణముల
మద్దనము సేసె గోలి కొమ్మచ్చిగాఁగ
తైశవ శ్రీదలని యెడు వస్త్రిమందు
దిగివె మద్దల జత కల్పుతీతగాగ

సీ. వత్సవత్సమునకు వలుద వ్యాసంబయ్యె
బకటకంబున కొక వత్రియయ్యె
ధేనుక ధేనుకా దృష్టకేరి యయ్యె
ముస్తక ముస్తదము నమండయ్యె
ముస్తక ముస్తదము నమండయ్యె
నఘనానానమునకు నహితుండి కుండయ్యె
వృష వృషభమునకు ద్వీపి యయ్యె
గువలయాపీడాభ్య పీడాభ్య
డయ్యె జాబూర భేకాహి యయ్యె

గీ. వ్యోమకేశిచ్చలక్రతు వ్యోమకేశుఁ
డగుచు ఘనరోసల కఘనాఘన నవీరుఁ

దయ్య రజత శిమోవలి గాల్గుడయ్యె

పాంచమునకు వర్తకా మయ్య

16

క మారకగ్రహ

మురళిత్రిడించి కంప యలిన పా

ల్యరజని కల్యయుఁజేరి

కరిహరి హరి దంతపక్రకా నవదమమున్

37

కృష్ణలీలలు

మ నవనీతాంచిత ముచ్చ ద్భ్రముఖ నానాగద్య శిక్ష్ోల్లస

న్నవ నీతార్గళ 1 తార్గళ విశాంతంబేగి కృష్ణుండు తా

నవనీతాత్యక నాయున్ మెనవి గద్యంబెల్లె దధేహమా

నవనీతాగు మీఁగె జాపుచు రటన్మార్గర కిశాదులన్

11

బడియుండు నింటను

దెలవయుకల విద్రమోనదిగి కృష్ణుండె

రైల వెలెడి కోడె తోకకు

కురులు ముడిచి కోడె దెలపున ద్రోవెన్

39

గోపిక యొర్తు నత్తమిలి కోర్కెడు నేలను గృష్ణుడేగి కొం

గోపికరంబు నందిగిని యూరులదేలిడి కావకుండు

గోపిక పోయి గోపిక యొహూయని తోలగదేలు మందుగై

గోపిక వాణి యింద యెట గుప్తెను దేలని నవ్వుకన్నన్

40

మ తనచే కందుక మొక్క నందుననుగై తప్పినదన్ దొర్లి శ్రీం

చేయద్వికొనంగ నేగి కని కృష్ణస్వామి యందోర్తు వెం

తన చేలన్ జలకంబు లాడు తద్యస్త్రంబుఁ గొంపోయి మున్

చేలంబని యమ్ము జూపి విశిఖన్దంను న్నార్వగన్

41

మంచము మీద దంపతులు మారునకేరిని పోలి కూర్చి

న్ముంచు ములారి వారి న్నెడలించి భర్తఁ బో

మృంచును వేలు దిక్కునకు నంచగఁదోసఁడఁ దింతఁదోస ర
మృంచును ముద్దియంగదీసి తను న్ముగఁడంచు బ్రామిదేవ్ 41

చ. జనని దధిస్థునిను తఱి శారీరులుంజని కన్యనూడు యో
జనని మునంబు దాత నిక జూనితి నిమ్మని యేచగా నతి
నివనోద్యపిల్గుడుస శారికివోడెడఁ పొంగి నో
జననికీ బాలుడించ దలిసాగ నటుల్లిని కృష్ణుడుగ్రుడై 43

ఉ. వట్టుగట్టి కట్టై దధిభాండము కొండొక పోవనూకి యా
వట్టున నాదధింబుడమి పాఠోసరించె తొలంగి త్రోవనుం
బట్టుడు నచ్చి తల్లి యట బాలునిటన్ దధి బీర పోవఁగాఁ
బట్టుడు కొట్టుఁ డంచుఁ డనవట్టిన బట్టి యుకోద పేర్కొనెన్ 44

న. ఇంకొక చోనింటను నుట్టపైఁ బెట్టెయున్న పాలకుండకు శారీర్యుని పాఠ
యందకుండె నవ్వుట్లు 45

ఉ. కల్లరి గొల్లపిల్లడు నొకానొకయింటను భాండమందునన్
కల్లరిరంచఁ దూఁటొడిచియం జలి జాఱ్ఱుచుఁ బాలకోఁటికి
కల్లరిసేసి కొల్లయిడ నంబకుమంగొని కొట్టెఁజేయిరా
కల్లరినాడ పోక నిలుసచ్చట రా యటంచునున్ 46

ఉ. నందవధూటి రాటచను నందను నందరగ రేలును
న్నందలివం దొరంగి హరి నవ్వుచు నవ్వకుఁజేరి
దం దనలగ్ని లగ్ని గుణమంట బిగించియు లూ ఫలాలికా
నంద వశంబుగా గృహమునం గల త్రాకులు గట్టి చాలమిన్ 47

ఉ. వేసరి యిండ్లనుం బోరుగు వేళ్ళములంగల త్రాళ్ళదెచ్చి
వేసరిపోమిఁ దల్లి యది యెల్లిదనుంచని తల్లిదల్లి నీ
వేసరిరా కుమార గుణహీన విఠ్ఠిలుగట్టుదాన నిన్
వేసరిలిం గడ విసిరివి గట్టువడెన్ గృహముండ్లి 48

1. యాదవసంగ మీద్యకొని యాటంగ తోటిని తోడు మద్దల
య్యాదవ కీచకోవగయ నారడి పోలడద్రోయ రా
రాంఘ్రపాత నిహతాగమ జధ్వని మారు పార్థవా
గుంపు పాల్గొగయ నట్లులు పేరెము జంతువుల్

49

2. శుభ్రులొ ధనదండను లద్దన రూపు లెత్తి క
న్నార దయాపయోధి యదునందనుఁ గన్నని శాచమీగి కు
న్నారద నౌట స్వీకృతుల నవ్య విమానము లెక్కిపోవుచో
నారద వర్ణుఁ గృష్ణుని మనంబుగ సంస్తుతి సేసి రిర్వురున్

50

రుక్మిణీ కల్్యాణము

3. పాపుఁడు నన్ను రుక్మి శిశుపాలున కాలుగ నీడలరచె మీ
రేపున రేపు నచ్చి ము నేలుఁ రటంచును నీలు మెప్పు శ్రీ
రూపిణి బాచనిం బిలిచి రుక్మిణి కమ్మును వ్రాసి పంచగా
శ్రీనతికోపి కుండినును చేరి కొనెన్వరి రుక్మిణి సలిన్

51

4. అనక దుందుభి కృష్ణం
దానక దుందుభులు వ్రాయ నారుక్మికి బల్
వానగ శిశుపాలునకు జ
నానుగ నీక పరిణయంబయ్యెను సలికిన్

52

స్వమంతక మణి కథ

5. పత్రాజిత్తున కర్కుడిచ్చిన మణి స్వత్రాత విత్రాంతి పై
గాత్రంబందు ధరించి నేటకుఁ జవంగా వాప్రసన్నుడవన్
ద్రత్రత్యేథ విరోధి చంపి వడిఁ దద్రత్నంబునుంగొంచుఁ బోఁ
బాత్రింబంచును జాంబవంతుఁడు హరిన్ బాధించి దావింగొమ్

53

6. అన్న ప్రసేను పోతుది కాగత మేగతిగాక యామణిన్
వెన్నల దొంగ దొంగిలెను వేటొక రీసని కేలపత్తురం

చచ్చది వంతువోళ్ల బడి యూడిగా హరి వీమలం బడన్
మన్నగఁ గృష్ణుడేగి యదిమ్మ తెలంగును దెచ్చి నామణిన్

51

- వ. ఇట్లు పంకజాక్షుండు నిరంకుశస్రజ్జ ముత్తారితి మిథ్యాభిశంసన పంకుండై
నిరాలంకరంబుగ స్వసుంతక మణిని సాధించి జాంబవంతునితో నిరవది
దినంబులు నిరవచ్చినంబుగ బ్రచ్చున్నంబుగ ముష్టియుద్దమొనరించి యాతని
నాతతమ్ముగ యాతనలఁ దుష్టి పఱచి మించి జయించి యాయచ్చ
భల్లవల్లభునికి రామానాలంకరంబునం దొనంగిన స్వవరంబు ముగిసెనని వేర్చి
యామణిని జాంబవతి మణింగొప్పోయి సత్రాణిత్తునకుఁ జీర్తంబలరఁ దెచ్చి
స్వసుంతక మణి నిచ్చుచో నిట్టి నిదనరాధకే యపరాధంబు నిరర్థకంబుగా
నూలి యుపరిచితివని యుతఁడతి తన్నుఁ దాదించి
కొన నంద నందనుండీ లాగులు నీలావనిందయే వారికే పట్టున నాకులంబుగ
రాకుండఁగ లోకంబునకు దొలంగ శ్రీశ్రీష్ణుండీల్లని యనుగ్రహించె

52

వద్మనాభవుత్తము

దూరింబడివ్వాద్ర శుద్ధంబునందున్
జతుర్దివిధుంగన్న వాడూర కొంచున్
హేరంబుల దలవృహో? శాప మట్టారి
కిచ్చె మృగ్గా నింద నాకల్లకల్లన్
బూరించితిందీపి వేణువ నీర
త్నము నృత్యమన్నన్ వేరే స్మరించున్
బోరామి నిధ్యాభిశాపంబు స్రాపించ
బోదంచు శ్రీశ్రీష్ణుడిచ్చి వ్యరంబున్

53

క. అంతట, సత్రాణిత్తు

నంతటఁ దాసిగ్గు గఱచి హరి కర్పించెన్
కాలామణి మునుత్య స్వ
మంతకమణి లిడెపుత్రిన్

57

నరకాసురవధ

చ. **అపరాధ** దేరు నత్య కడఁజన్పరకున్దరి **అపరాధ** పీఠమ్మ
అపరాధ దుర్యువోళ్ళవరిగా మఱిపోరును నింక నొంట తొం
అపరాధ బాధ్యునట్లు విశిఖంబరివోసి నిగిర్చి పీని నే
 గడువగలింను నంచు శిఖికొండమున వైగబూర్చి దానవున్ 58

|| నరకుని శిరమటు భరతర
 శరమున హరి నఱికి యతని శరణమున జెఱన్
 గిఱికోని దుఱపటు గఱితలు
 శరణని చరణముల కెఱంగ నతులుగఁ గొనియెన్ 59

కవిరాజ విరాజిత వృత్తము:

మునురఘురాముఁడు మోపికనిచ్చిన
 ముఖ్య పరమ్మున మున్నఱకన్
 మునులిలఁ బుట్టిర పూర్వపుఁ **అపరాధ**
 మోహనరూపుల ముఖ్యులుగా
 మునుకొని బంధవిముక్తులునై యదు
 పుంగవుఁ కౌగిలిఁ బొందిరి సా
 మునుపడి పెండిలి మోదము తానయి
 మున్నలి సౌఖ్య నమున్నలి తోన్ 60

ప్రియంబద వృత్తము:

నరకు చేతఁ జెఱవాఁటు ప్రేమ నా
 గఱితలందఱును గైకొమ్ బరా
 బరివిఁ బత్తులుగఁ బద్మ నాథుఁడొ
అపరాధ గాని పురి నమ్రులైరొగిన్ 61

అంబురుహ పుత్రము:

౧౩౩ రుక్మిణీ జాంబవద్ధీవత్తి

నత్యభాను ౧౩౩౩ జరి

మీరెడు ౧౩౩౩౩ నాగ్నజరి ౧౩౩

మిత్ర విందయు భద్రయున్

సారూప్యం లక్షణ పీఠలు

స్వామికి వట్టపు రాణులుగన్

గోరికతోఁ బదియొలుపహస్తపుఁ

గొమ్మలైరి మహారహి నాతనికిన్

శా. ■ నారీమణులందు రుక్మిణీకి దేహకారుడై మారుడు
నూనాతల బలుండు పుణ్యమె మెరువైనందు పుత్రుండలుల్
మానాతీతులు మేవేలితర భామా గర్భ నాభ్యంధులై
■ మార వితాన మానవారణోన్మాద ప్రమాధుల్యప్దన్

63

ధీరోద్ధతి పుత్రము

సారిజాతముల భాను కోరగా

వారి జాతుడొగి వామపైద్యన్

పోరానర్చి నతపోరి భూరుహ

మ్మారి కోరి యిది వింతి దొడ్డి లోన్

ప్రియంనద

అమర భూరుహము నందు బూయు పూ

లమరఁ బోయి యుదయాన రుక్మిణీ

రమణి వేసలిచి రాజీలంగఁ ద

ద్రమణు మాయయచి క్రాళు నత్యయున్

65

స్త్ర

అలదేహ నోక హంబందలరు నలరు అవ్వన్ని యొప్పున్న వట్టి

తెలవారంగా విదర్పారితతి ■ తలందేజరిల్లంగ నత్య

■ చెట్టుం బట్టి దొడ్డింబడి ■ నంగదే బూచగా
దేములు బట్టె మంత్ర తంత్రాలకుం దిని చమక్లన్న భట్టన్న మాడ్చిన్ ■

వ. అని పత్యభాను కల్పక ప్రమానములారా గష్టించి తెచ్చికొని వండున
నొక్రింకనియు నాకల్పమునకు నాకల్పమునుం జిత్తవయ్యో వట్లుదత్తి. సిక్కిరి
వెక్కినముగ జింత నొందుచుఁ గలుగన్లు మూపికొని పంతత
పొరినామవృక్షా ధారణలనున్న వారదమునింగవి యుత్తైఁంగోలుంగం గోరి
యాయనకుఁ జేయెత్తి యొక్క రోగ్రుక్కిలు ప్రాంగుచు మఱుంగున నిల్వంబడి

మ. పలుకొనించి తటిన్ని భాంగ మునితోఁ బట్కిం బ్రమామమ్మ నొ
క్కటియుం జేర్వంగ నోచ్చైతి ముడువంగా నచ్చ నాటున్నదో
యటు లేదో యన వారదుండనియె నోయమ్మా పరిన్ దానిమి
మ్మటు పేయన్నటు మాయలాగి విరులక్కా తక్కువీకొక్కటిన్ 68

న మునింద్రుఁడట్లనుటయు 69

చ. చనవుగ భర్తదానమిడు చానకుఁబూనున గూర్చు పుణ్యముం
జనువుగ పత్యభానుపిని యాత్మధపు మృయూని కీయ ని
న్నమవుగఁ గృష్ణనెత్తుద్రనిణం బిడువారికి శౌరి నిత్తు నం
చును ముని యమ్మ జూపఁ దనసొమ్మిడఁ దత్కిలు కృష్ణపై 70

■

■ పామ్ము నపత్నలందఱు ద్రవ్యము ల్పరిలాక బిం
■ దరందుచు శౌరి నాకిడఁ దత్కిఁ బోడని రుక్మిణిన్
గనికరంబును వేడ నామెయుఁ గాంతు గెల్పికొనె వ్వురిన్
గనికరంబునఁ బెట్టెదత్కిలు నవ్యమో తులపి న్నెనన్ 71

ఉ. దీవనదచ్చ మూర్తులు సుధీమణులొటల కృష్ణ లంత పాం
దీవను తోడు శౌరి పుడవేరించి మోరించి యెల్ల విద్యలు
దీవన వొచ్చి దక్షిణఁ బదింబదిఁ గోరుడటంచు వేడి పాం
దీవనుఁ జేరి కోరి మృతునిమృతు నిమ్మన విచ్చరట్టులన్ 72

ఉ. పానదోకండు త్పానకుడూల వాచికి సున్నదాయెమున్
 పానదోకండు వాచిపుడు పత్తికివింగుం బ్రోద్దులాయె వా
 పానము బావే బ్రాద్దన సేయగ బార్డుడూని యా
 బావే పాన గాదె దనుప్రాణములంగిరవుని యంతటన్

73

పానము పానము

నరుడని పాటుని నట్టునకుంజని
 సారముల్గొని వాల్గుదెవల్
 మృత్యువు దేలి కనుంగొన
 నిధంటున వీలను బం
 జర మొనరించియు జాగ్రదవస్థను
 జానము వెక్కిడి చాటువడన్
 వెదవున నుండగ వేచి ద్వజమ్మ ని
 వేళ్ళము ముందట వీడ మెయిన్

74

ఉ. పాటుడు మోరికొంచు వెనబార్డుని గన్గొని వీరురాకచే
 బోలుడు పుట్టు కానకయ పోయెను దుందుల ప్రాణి పోయన
 బ్లాటడి నంచు దూట నభదగ్గి బోలుంజన గృష్ణదర్శనై
 పాటుచుగ్గడితో దివికి బాటున కెచ్చెను దెచ్చి పుత్రులన్

75

ఉ. దేవకి యొక్కనాడు పలిదేవత కంసుడు తొల్లి యార్చురన్
 భావజ రూపులం పానల రూపణాగింపె నిర్ణయన్
 నా బోవగం గనుమి నంచు నంగలాల్పన
 త్తావున గావునందిన వారిని శారి తెచ్చినన్

76

ఉ. లందఱింగని దేనియున్నచో
 నందముతో గవుంగిటం గొనంగ నా యేవగించి మా
 కెందఱు తల్లిదండ్రులయి రెందఱు నున్న
 రందఱులోని వీచొకతె నంటకు ముట్టుకు మమ్ము మమ్మన్

77

- క. మాని రహస్యుని మూలము
జ్ఞానులు మూలము బోధించిన మూలము
మూలము మూలము మని యా
మానిని దివ్యుడును మని మనిచే పరియున్ 78
- ఉ. చేలకు నింతయు కుచేలుడు నాలుసాక్షిగా
జాలక చిహ్ననాటి తనవర్ణము నన్ని ధన్యులై పారిన్
బోలంగ జూడ ద్వారకకు బోవెదుర్కొని శారి మన్నిన్
జాలగ నత్కరించి చెయి సామను నాడి తెచ్చిత్తయన్
- క. మూలమును గుచేలుం
దేమని వోరాడ కూరితే యుండంగదా
రామోదరుడతని యొడి
సామాన్యపుట టుకులుండఁ జనిగొనె ముప్పన్ 80
- చ. అటుకుల నారగించి పరియంతట పామ్మని వంశ గొంపో
నెటువలె బోదుఁ గొంచెమును నీయక నంపెను నన్ను గ్రన్థుడి
ప్రటికి నభాగ్యుడేని యశుభంబుగ వెల్లి వెక్కి సై
నటనము సేయఁ గ్రన్థునికి నాకిడ నేమియు బుద్ధి పుట్టవే 81
- క. ఏటికి వచ్చితిఁ గ్రన్థుని
కేటికిఁ గుఁ బడితి
నెటులకే మూలము
చేటికి బోయినను గర్భగతి తప్పువాకో 82
- న. అని ఇటులరియాడు చిత్తంబున నభాగ్యుని చోలా వృత్త మాంగుడగు
కుచేలముని పుంగవుండు గర్భుడు విడువ నీమనంబుతో జిహ్నుఁజ్ఞుని
వనతి నరిగ వనగళంబుగ విగ్ధమింది
- క. వరి కలవంపడి యూరికి
తనగ్రహమ్ము నైజయంత నిభముగా

నిరుపేదరాలి నాలిని

నిరుపాధిక భాగ్యదేవినిఁ గొనియెన్

■

- చ. కని తన తండ్రి తఱిగొనియుండఁతల నాడగాని మున్
గని నిని యుండవచ్చు నీరిగొంచుచుఁ గొంచు చేలు నత్కృష్ణన్
బనునది నంచటం దనకుఁ బాద్యము పాత్ర దేగ నా
తలయాళి నాలిందనయాలిని గుర్తిడలేక వ్రాసియెన్

85

- మ. ఒకరే కోకిలవాణి బాణమత దుఃఖోద్రిక్తయ్యి లేచి నిం
తకు మూలంబెది యానాకో చెలుల వృద్ధిలాడం చెయ్యన్
మొక మున్వోలిచి చెప్పి కాత్మగతి నామూలాగ్ర ముం బాడి పా
ర్థికలా భండకి చిత్రరథ యున్ లోతుందియ దానిట్లనెన్

86

- ఉ. ఎన్నఁడు చింత మదివేటికి నేటికిఁ గల్గెనమ్మ నీ
తెన్నిటఁ గమ్మ కన్నెల వహించుము నింపుము సంతసమ్ము మే
మింతగఁ నేడుకొన వేమియుఁ దెల్పు కూడునమ్మ నీ
వెన్నకు మవ్యగాఁగ పొరియింతుము నీమది నాన్

■

- క. ఎడమ యుజవేతఁ జెక్కిరి
నిడికొని కూర్చుండి కమల వెగఁబొద్దుగఁగా
రెడు కన్నీరును
కుడిచిటుకొన ద్రేలి గోటికొన మీటుచున్

■

- న. ఉపాక్యతలే పాణవృపు గోలేని నీకు వేవీకొన నాకొని యెదను నెదనును
ప్రియంబున శుంభాండక ప్రయత్నయన చిత్రరథ కేవలాస్త్రరాలిగా
నవ్వరింగియు వెన్నండను మొగమొంగుంగని దాని వలె వెలంగునూట లాదెద
వేలన్ చెలీ యువ బాణపుట్ర దగ్గుల్లిక నిట్లనియె

■

- ఉ. అద్దమరేయి శుద్ధమదనాశ్రితి యాశ్రితి యొక్కదెవ్వఁడో
నిద్దర లోన మ్ గదిసి నిద్దముగాఁగఁగని కేరితో

గద్దటి తన్నపాటునఁ గాఢ మూఁచి బాడెవాఁడు వేఁ
దర్థిర యొక వచ్చెఁగల యంతటి భాగ్యము గల్గునే నెలీ

90

మణిగలా నీచరము

మనమునందలచిన మణిమణి పులకల్
మునుకొని యొడలున నొలచెడి నరవిన్
గమంగోన దహతహ గదిరెడు మదిన్

91

వ. అదివిని చిత్రరేఖ యిట్లనియే

44

ఉ. ఏటికి బోటిసిదు మదినింతగ నింతగ జింతపేయఁగఁ
దేటగఁ జాడు నాతెలివి తేటలు నీవని గోటమీటవే
మేటి పటంబు నందుఁ బుడమింగఱ యందఱఁ వ్రాసితెన్ మమి
యాటకు రేయి చచ్చి చనినట్లు నవారిని బట్టుకొమ్మదెన్

వ. దాపటకుందాపట దావరించి యుండు దాపటకుందాపట బుద్ధి గల చిత్తరథుని
చేలియందుగల యాచిత్తరథుని పటముం దవచేత నుజ్జిత లాగి కొని ముందాపట
మందుఁ గల యందదసి దారసెవ వాని గలయందదసి యెయ్య గొనఁ
గనుఁగొనఁ దలంచి

94

పీ. ప్రతి మాలిన్స్ యాప్రతి మాలిగాంచి య

ప్రతిమూర్తిః బ్రతిమూతి ప్రతివరేంచి

విషయ సూచిక భానురుల భూనురులకి

పురుల వానరులను నరులఁ గాంచి

భాగ్యం వీర్యం వ్రీర్యమైవ ||

భాగ్యర కులరాజి పోలి గారి

భారత రాజకీయ వ్యవస్థ

భారతి రాజారామ భార్యలెంచి

గీ. యాదవుల యాదవుల ~~య~~ యాది గొంతు

చేరి సాత్వక శాంతిని మూర్కు దేరి

- పారదగి యంత వోక్కింత బ్రహ్మసి యవలఁ
గని ముగ్ధుల మున్ను శ్రోతుండనుచుఁ బొంగె 95
- వ. అందుపైన యుందుపైనమున గుణించుచు వాజిత్తులమారి
మాయదారి చిత్రరేఖ యున్నకు మివనెట్టి యిట్లునియె 96
- క. బిరా యితఁడటె నీనుది
చోరుండిలను నననీత చోరు మనుమఁడా
మారు కుమారుఁడు మారుని
మీరెడు నవిరుద్ధుఁడవెడు మేటి మగండున్ 97
- గీ. ఎల్ల బల్లిదులుండంగ నిట్టి వట్టి
నల్లరపుగొల్లపిల్లని బట్టితమ్మ
లలన కొండను ద్రవ్వి యెల్కను గడించె
మాటకు మారిరి యయ్యెనిపుడు 98
- మ. అతివాషపుచు మాటసామెతాదే నల్లంటనే కాని ఏ
డతివాస్తావృతి శౌర్యుఁడుండు పురి మధ్యాంభోధి యత్యాహితా
యతిరానింగు బ్రహ్మరుద్రులకసాద్యంబేల జేలా
యతి వారం బతఁడందరాని ఫలముమ్మా ముమ్మా ముమ్మావేన్ 99
- వ. అనిననిని యున్న విష నిషమ భాషణమునకుఁ దోషణము దొఱంగి మిన్నులిఱిగి
మీద నొఱంగిన తెఱంగున వెఱంగువడి నట లిఖిత చిత్రరేఖ ద్రూపది
యుండ పుత్రికః జిత్రరేఖ యిట్లునియె 100
- గీ. దీనదేమాయె వేమాయె ననుపు నఱిచి
నగునతినిదెత్తుఁగముము నిన్ననుపు నఱిచి
నెఱుసుడుపు లేల విను నీపు పెరటివెట్లు
మందునకు నచ్చెనంచు మృదివెమెచ్చు 101

శా. విష్ణున్ ద్వారక కేగి వేగి విడిచి నవ్వేలి నవ్వేలగాఁ
జెన్నారంగొని పచ్చి నీకిడురు నాచిన్నారి పాన్నారివిన్
దివ్యంగా నను నీవను యది నుచ్చార్ది వ్యావరైకింఫల
మృష్ణానల మాఱుపేరిడుమునా కట్లాను దేకుండివన్ 102

వ. అని చిర్రేఖ యున్నట్లు సేయంచలంచి యున్నట్లుండి కొందొక పల్లగంబు
వచ్చి పన్నగళాయి మనుమనిదోడైర మనస్సు ననువు వతిచికోని తెలు
నమ్ముద్దియముదలి నౌదలధరించి కొని మెదలకుండ నటనుండి
శోణపురి వదలి చడలకెగుయంతటంతటబడియంతటనున్నది యల్లంతట
గానిపించి కనుజెన్న పాటులోగను చూపుమేర మతి నమీర పేరిత వారిధర
వారిదంబు లేరున విహంగమార్గంబున వనగిరి దుర్గంబులు గడచి వాయువేగ
మనోవేగంబులందల కడచిన నీడల్లోడలక యెడ నడచుచుంగనువారు
తారాయో తారా పథులీత చలుల తటిల్ల తయో యని తటకాపడి
చూడరామబాణము తీరున ద్వారకకు దారకకుదార తెగిపడినట్లు
మోక్షపట్టున టిప్పువదిగి వ్రాలి 103

చ. ఒకనిమినమ్ముతోనఁజని యవ్వర వీధిని నుప్పు సంద్రమం
దొక ఘన పాదమందునఁ బరుండిన యాయచిరుద్దు నాపి
బ్రకటిత మంత్రశక్తిగొని బాణుని నీటికిఁదెచ్చి శయ్యపై
వికచసరోజనేత్ర కడవీడి యుషాంగన కొప్పుగించినన్ 104

చ. అతఁడట నిద్రమేల్కొని యనగర్వ గృహమ్మున హంసతూలికా
కృత మృదు శయ్యపైన సరకేశనుషందమ గాంచి స్వప్నమో
మతి బ్రమియించె నోయిటులు మంచిది యింత విజంబయేని నా
బ్రతుకున కట్టినట్లు ఘనభాగ్యము యోగ్యము నాకు గైకొనన్ 105

న. మతియు ననిరుద్ధుండు నిద్రాద్రబుద్ధుండైలోన తోననుండి బుద్ధాదంబులు
నలె నద్బుద్ధుంబులగు బుద్ధుల కొలంది వయ్యలంది కంజేషుని యిలవ్యం
యనన్వి వితర్కించుకొనుచు 106

ఉ. కాదిది ద్వారకాపురము కాపురమేరిదోకాని కాని నా
రాదర మేది రాతిరి విహారము తిన్ననుదెచ్చివాదోయే
మైదోవరించి సాముగ్గాని మైదోఱుగింపగ విప్పురం బెటన్
నాదెట రాజధాని నిధి నన్నిట నన్నిటయూపి తెచ్చితే

107

చ. అని యిటులన్ను దన్ను గవియంగవి యంగుఁ దిల్య లేని చె
ల్లునకును నిల్వలేని తమిటూని మునోను రాగిణిన్
దనుజ తనూజునైజరుచి తర్చిత యోనతుండు నా
మనసేజ మానుఁడౌర మనిమండిత హారమణింగఱుండుడున్

108

ఉ. ఈగతి విద్యుదౌత్సాహిక వేర్పడి వేర్పడ రంగరంగుడై
భోగ సుఖంబు అందనివి సాంపిరి వోవఁగఁ మోహముర్పుకున్
నేగుట గ్రుంగుట బైలియవేరజ యేరకెఱుంగ కుండిరి
ల్లోగఁ ద్రామానమాన బలువేళు వేళుటి యయ్య భాసుకున్

109

మ. వినియంతం తనరాని కోవమునఁ దాచేగంబున వేదకుం
జని బాణుండనిరుద్ధునింగవి మహాకౌర్యంబుతోఁడాకి నీ
మన నెవ్వండవు పోయటేఁగ సారపాధ్యంబింత లేవట్టినా
యౌంతపురమెట్టుపాచ్చితిని విందాబుద్ధివై దుర్మతి

110

క. కొఱగాని వరుఁడ నీతల
దఱిగి యిదేనాదుహేతిదైత్యావలికిన్
గఱవెల్లఁదీర నీదగు
నెఱుంగఱుచికొని తినఁగ విపుడిత్తునెన్

111

క. అనిన నొక గుదియట్లెకొని
యనిరుద్ధుండతని యయ్యగ్రముగా
దనుజాధను మనుజాగ్రణి
నెవ్వనిగాఁ దలంచి నానొడుచుత్మా !

112

శా. నీకూతాళ వరించి తెచ్చికోవఁగా వేవచ్చితింగొమ్మతన్
జేకొమ్మన్నను నాధ్య నటునాచేరంట వేరమ్మనన్

- గైకొంటుండగు చాచి నానామొదే విన్నియిర్
గాకున్నం గలహింప విచ్చగండే న్నానిమ్మటే విమ్మగమ్ 113
- గీ. పచ్చివమ్మగఁ బ్రేరణతోకు
చిన్నవాండ నటంచు మన్నెన్నతోకు
బాటుడో వృద్ధుగెల్పునఁ యెంత ఘనత
వందియొడిచిన నాడెగా చింట ధరణి 114
- || అని బాటుని నగులంగ
ననిరుద్దండ పరిఘమోది యతడవలకితో
మునుకొని దాననపేదల
మునుకొని తెగవార్చి మాచముట్టుగ గడియన్ 115
- క. బాణాసురు ధైర్యంబులు
బాణాది విశిష్ట యుద్ధ పరికరములు మన్
బాణ యదుబాలు పరిఘకు
బాణమునకుఁ పనిఁ బడియెస్థిలన్ 116
- గీ. బాణదావపు సేవలు రాణవచ్చి
బాలకుని యొక్క గుడికింత వాల కొఱిగె
గలవఁ గడవంత గుమ్మడికాయ కత్తి
పీటకును రోకువ యటన్న మాట గాఁగ 117
- గీ. విక్రముగ వెంచ నయ్య వారొక్క యొత్తు
ఘన కుండలు వొక యొత్తు గాఁగ గోప
బాటుడవిరుద్ధుడైతిన పరిఘ
కొల్లకొల్లఁగ దయ్యల వెల్ల ప్రింగి 118
- వ. ఇట్లు నాగయుత ప్రాణుండగు బాటుని పర్యవైర్యంబులర్చ ధైర్యంబు వొంది
ప్రపంచ పన్నెరికరంబులువిఫలంబులగుడు మద మత్త దమజాండును
దన తమాజంగముంగొని

ఉ. దీర్ఘకయంత రేదపుర పిట్ట యలంతియుఁగూత మెందు నా
భ్యాతిగ బాటుఁడబ్బుఁ దొకఁడందఱు దైత్యుల నుక్కిడంచె నా
తరంబుగాది తనిఁదధ్య నమీకము చేత గెల్వఁగాఁ
బ్రాతిగ నంచు బాటుఁడహి పాకము చేతను గొట్టె బాలకున్ 120

శా. బాటుఁడొన్మరసూను శోణితపురి శృంధించెనప్పట్టి యా
నాణి న్నారదుచే నెఱంగి హరి సర్వత్రాత ప్రాతిం
పాణుత్సోవను దర్శనాదులఁ బ్రలంబుపల్ల న్మరుల్దండరా
బాణానిందెగఁ గొట్టి పాణుల వడెన్ బాణు న్నతప్రాణుగాన్ 121

పంచ చామరము

పినాకి తాకి కృష్ణు న్మోర్తి పేర్మిఁ బోరిపోరి యా
ఘనాఘనాఘుఁడేయు కాండ కాండ మోర్వలేక యా
నాతనాత్మనిష్ఠుతోడ సాటి యేటి నం
చూది నాఘ సంస్తుతించి యేగె భోగి భూషుడున్ 122

గీ కట్టకడకు శివుడు కలహ పుస్తకమును
కట్టెపట్ట కృష్ణ కాపుమయ్య
నెట్టులైనఁ బ్రాణంబుతో వీడు
మంచుఁ బల్క శౌరి యారరించి 123

బాణుని నిర్భయుండవయి పాణి చతుష్టయి నుండు నుంచు న
త్రాణుఁడు కృష్ణుఁడన్నను నుధాయము రేయము కంటె రెట్టిగా
బోణిమి నిచ్చి పంపఁ దనపుత్రిక నల్లుని కంపకమ్ములన్
బాణుఁడు నందనందనుఁడు సౌత్రు ముషంగొని యేగె వీటికిన్ 124

ఉ ద్వారకకీగి కృష్ణుఁడటఁదాఁగిలి న్నట్టి నిశేషమొల్ల వై
శారద విప్రదేశ కృతి వాతురి బాణుని కూతు రీతియున్
మారుకుమారు విద్రదుట మాయముగాఁ గొని పోక తోనుగా
నేరము లెట్ల జెప్ప కడువేరిమిఁ చెందిలిసేసి వారికిన్ 125

హరివిభవాచారముల సంతయు లన్నిటికేమి గాని యె
వ్వరు వరమొర్చి గోరిము వారిగ వారికి గోర్కదీరగా
నరమహాసేయ వాయుదిది యుండని యంగ నొనంగు ధన్యుడే
ధర యదువుంగవుండొకడు దత్తినులొక్కడెవండు సెప్పుమా 126

ఎడవక డ్రేల్మడిది యెంచదలంపితి నేని వాసే
నొడివెదఁ గానసాత్వతి తనూజునకు వ్హరిమిత్తి యౌటకున్
గడువఁగఁ గాల్గద్రేల్ల బడఁగా హరియట్లే శతావరాధముల్
గడువఁగ నోర్తు నంచని యింక న్నట గోరు మెదేని విత్తువాన్ 127

జడినున దృష్ట హానియయి పాత్వతి కోరఁగ నోరురాక
నడుగ నికేమి లేదనుచు నాగెను గాక విజంబుగా హరిన్
గడునయి యత్త తత్తనయుఁగావుము చంపకుచున్న మన్నున్
బడివడఁదిట్లు గాక శిశుపాలుని జోలికి శారియేగునే 128

కైదువు నాజీఁ బూనవని కట్టడసేసెను శారి హేతినా
కైదువు పారుబూన్తువని గంగ సుతుండవ సంతపిల్లుఁ గా
కైదువు యీతఁదేలువు ననంచును గృష్ణుఁడు పట్టి చక్రమున్
గైదువ మార్చు భక్తి జనకల్పక మేగదె భీష్ముపైబడన్ 129

అప్పుడు గాదె తేరుదిగె యర్జునుడచ్యుతుఁ జిక్కె బట్టి నా
గొవును వెల్లిసేసి యడుగున్నను జేయుదె రద్ది పాలువా
నెప్పటియట్ల తేరి నొగలెక్కెదె గృష్ణుఁడు పార్థుపై దయం
ద్రిప్పును నల్క భీష్మువయిదేరి హయంబులద్రోలదే పడిన్ 130

మఱలక వల్పురేగి యభిమన్యుని నొక్కనిజేసి చంపదో
దరుగు యుదిష్ఠిరాధులకు వడ్డముపొచ్చిన సింధురాజు ని
భృదముగఁ గూర్చి వెల్లి నల భానుఁడు గృంకమున్నెయిన్న యా
నరునుడి నెగ్గ వెల్లులుగ వయ్యడ సంజను శౌరి కూర్చుండే 131

ఖలుఁడగు ద్రోణుండనుండ ఖండమ పొండవ ముక్తమేయగా
విలవిలలాడి కాల్గబడి వేడగ సుత్తర గుర్విణి స్థితిన్

- నరిపదలాభంబాదుకొని నాంధ్రుని వోదకు మంచు జొచ్చిత
స్థిలయము **132** గర్భాపికుని వ్హలునంతయు వోవ్వకుండగన్
- చ. **133** విశ్వరూపము **133** గన్గవఁ గోరువారికిన్
మౌన గొల్ల పెట్టె చివరట యోదకు వోటజూసెఁగాఁ
బుడమ గాండవేయునకుఁ బాడ్డున కొల్లి **133**
ఘనుడగు నాంధ్రీయునకు నారదమౌని కుదంక మౌనికిన్ **133**
- ఉ. ఎవ్వరదేది గోర హరి యెచ్చును జచ్చును జేయ కిచ్చెఁగా
జవ్వనులౌ మునీశ్వరుల జాయలు కూటమి గోర నాటలన్
బువ్వము లొరగించి కడుబుద్ధులు నేరిపి వోరు పుల్లనన్
జివ్వను గోర బువ్వవలి సెసెను మానము ముష్టియుద్దమున్ **134**
- చ. **135** కారలోఁబడిన నారులు గోరుఁడుడన్న భర్తఁగా
నరసురసేయ కల్లగ జయౌనలు మౌనులుగావఁ దొల్లి యె
వ్వరమణుల వ్హజించె యమనందను **135** జేసెనుర్వికిన్
135 నరమాన్యముగ నైజకటాక్షముఁ గట్టిపెట్టెదే **135**
- మ. తొలుకాడించెను శౌరి నత్త్వగుణము మ్హర్దాన్యముడేలించి న్వ
వ్హలమందుండి యొగర్చికొన్ని మనులేనన్ రుక్మిణి న్మృప్తుతి
స్థలు పెట్టించుమఁ గన్పడంబునకు నబ్బామామణింగట్టి నీ
ధుల క్షిప్తిని యెండలో నుడివడంద్రోలించి లోలించుచున్ **136**
- ఉ. తల్లిని దండ్ర **137** దొంపియు దానక నారి పిల్లలన్
బొల్లుగ దెబ్బ కొల్లినిగఁ బొట్టును బిట్టుకొసం గడంగుచున్
బల్లిదుఁ దండ్రదానదిని బ్రాజ్యము రాజ్యము **137** లాగి కొం
చల్లరిసేయు కంఠుని దురాత్ముని గ్రున్లుఁడు చంపుటొచ్చదే **137**
- ఉ. బూలగ భీతుణింది తనుద్రోవు మంటనును నేడు నారలన్
బోలంగఁజూచి భీతు తుదముట్టుగ మాన్పును గ్రున్లుడంత లాం
బూలముఁ బుచ్చుకొన్నతండు మొత్తఁ దివిప్రముఁదాన్ దాదమున్
గారియు నెల్ల త్రొక్కి బ్రజ గావలదేర్చెను నేవలెలిటల్ **138**

సీ బ్రహ్మాది దేవతా ప్రార్థించి కీర్తింప
భూభార మంతయు బుద్ధిపూర్వక
యందుకులమందు
దమిని ద్వాపర యుగాంతముగు వేళ
శ్రీముఖ వద్దన భూమాన రోహిణి
బహులాష్టమి సుద్యునించి
యిల మాట యర్పది యేడేళ్లు నెలలేమి
దివము లెప్పిది యుండి తిరిగి కలియు

గీ. గాదివేళ బ్రహ్మదియుగాది పైత్ర
సుద్ధ పాడ్యమి వేంచేసి బుద్ధముక్త
నిత్య సత్కృతితుండయి నిజవికుంఠ
ధానుమునకు జగముల సేమమరసి

110

స ఇక్కల శ్రీమద్భాగవత ప్రయాణంబుల నీందగివ సప్తంధ
దృష్టాంతము లిక్కడ మక్కువకై వక్కాణించెదఁ జక్కంగ వినుము

10

సీ భాగవతముతోని పదునొకండు సప్తంధ
మందు పక్ష్యాద్యాయమందు మఱియు
రాజశ్రీవిష్ణు పురాణము పంచమా
ముప్పదేడవ పర్వమందు
బ్రహ్మాదులరిగి ద్వాపరకకు గృష్ణవి తోడ
యదువంశమందు నీవనతరించి
నేటికి జరిగెను మాట యిర్పది యైదు
వత్సరంబులును మహోత్సవముగ

గీ. బ్రాహ్మది వికింక రమ్మని పిల్చిరట్లె
యాపురాణ చతుర్థాంశమందె కృష్ణ
దివమున నాదివము
నందునే చొరలుడెవనిరి మునులు

141

ఆ.వె. వరుసఁ గల ముగియ నత్యంతము ప్రమాది

దివికిఁ గృష్ణుఁ డరుగు దినముఁ జూడఁ

ముగియఁ తుదపాద్యమి యయ్యె ను

ముగియఁ బుట్టు దొట్టు గణప యిడుము

142

వ. అట్లు లెక్కింప శ్రీకృష్ణాచార్యుని దొట్టి నూట యిర్వదియై

దబ్బంబు లేడుమానంబు లన్నదివనం నిర్వాణ కాలమ్మునకు సరిగ

సరిపోవును గావున నింతకంటేవేల దృఢాధ్యమాయమ్ముగవ్యసాయమ్మొద్దియు

లేడుగాన నిదియే చూడెయని యెరుంగునది

143

క. శ్రీకృష్ణుండొనరించిన

ప్రాకట కార్యములలోనఁ బముఖము ను

మ్మా కౌరవులను చారిఁ గొ

శ్రీకరముగఁ గట్టి పెట్టె సిరి పార్థులకున్

144

వ. ఇంకను యదువుంగవుండు నొనరించిన ప్రాచీన బుద్ధియుబుద్ధియును గణ పరిగణ

నీయాని దర్మ కార్యములు వాచామ గోచరములై యుండు నాపన్న

శరణ్యుడగువాని కల్యాణగుణముల నన్నింట నెన్న నాపన్నగోద్రువకుంగాని

నమ్ముబుట్టించిన బ్రహ్మాదేవునకుంగాని గూడ యలనిగానిచో నేవేం త వాఁడ

నమునుఁ గద వినుచు నైశంపాయనుండు ముత్తాతల కథలనునదింప

నిని జనుమొజయుండు సర్వత్రాతయగు యదునేత భారతరాజులకు భారత

రాజీయందుఁ బ్రవేశించి యపార కృపారసంబు మీఱఁ గొంతేయుల

కేలకేటాత యీవలసి వచ్చె వచ్చెదో యూజగవ్వాటక మాత్రదారుండేల

కౌరవులనెలఁగలసి వారిజ్ఞాతులు నగు పంచపాండవులను వారి నేలగెలిపించె

వారిధివరీత భూతలంబునంగలరాజులనేల యాహారతరాజీమడియంజేసి

వారలేలు నేల యంతయు గడించి యుద్ధిష్ఠిరుచే నేల యేలించె నసహాయ

భూరులజేయులు నగు పాండవీయులకు శ్రీకృష్ణుడేల సహాయపడ వలసి

వచ్చె వచ్చెదో దొచ్చెములేని నెచ్చెలిగ మధ్యను పాండవుల గూడించి కంటికి

జొప్పనలేఁగాని రక్షించె అది యనావనాలాగ్రంబుగా దయచైవాఱ

నినిపించేయని యదుగులయు

145

కుసుమ విచిత్ర వృత్తము

అనువృతరాధా యవహృత బాధా
 వినమిత వేధా యుధిక్లృత బోధా
 వినమిత వేధా వినిహత మోధా
 మునిసుతగాధా ముదిత విరాధా

146

గద్య

ఇది శ్రీనాథ యామునావతార పవిత్ర శరమర్మణ గోత్ర బుద్ధివల్లభకుల,
 కలశాంబుధి రాకాసుధాకర విద్యానగర సంస్థాన పముపార్థితానేనాగవోర
 బిరుదాంబిత కల్లాట రాజాచార్య శ్రీవేంకటాచార్య పాత్ర శ్రీనివాస
 తాతాచార్యపుత్ర స్వీయ మేతానమాసాదిత రాజకీయ హాసా భాషా పాండితీ
 మండిత అష్టావధాన కరణ చణ శిష్టజనహిత వైయాకరణ పండిత రాఘవాచార్య
 ప్రణీతంబైన కువలాశ్వువిజయంబునందు

తృతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

శ్రీ

కువలాశ్వ విజయము

బుక్కపట్టణ రాఘవాచార్య ప్రణీతము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీరుక్మిణీ సునహర

కారుణ్యాంభోధి శౌరి కౌంచేయ సఖా

నారదగీయ యమేయా

నీరద విభవీలకాయ విభింధ్యయా

1

న. దేవా దివ్య చిత్తమున నవధరింపుము అట్లు జన్మజయుండు బలు విడిబులు
గడిగిన ముత్తెమునలె నలవడి వడివడిగిన నైశంపాయముడు ప్రాప్తయన
ముని విరచిత సతీలా సుధారసాపార కాపార సకలసారస సపార భారతీ
భారతమతిని నుతి తనివిదీర వినుపించి వునీత చేతస్కన్దనరించు మనీష
సత్కాల వినిషనీషత్కాల విమీలితలోచనందై యఘవివారక వంచము వేదంబు
విజ్ఞాన లోచనమునకు గోచరంబుగావించుకొని యా కథమనోగతంబుగా
గ్రహించి యాతనికి శ్లవిశ్లవ పంగతులను శ్రీవ్యాసముని రచిత మహా భార
తంబు నలన నెరుంగుమీయని భారతకథ ఇట్లని తెల్పం దొడంగె

2

ఉ. హస్త హౌటక శతాంగ సుహంగ మమృద్ది సుద్ధవ
ద్వాస్తక సాది సారధి యుతారి ధరాసదురావ సాలమున్
హస్తవ బాధ్య గోవురమునై స్థిరమై స్థిరమిప్పు వెప్పుడున్
హస్తపురము హస్త సుకశాంతర మాపురి కన్యద్రోలికన్

3

క. శంకరుఁ డాప్రోలేయ

శంకరుఁ డిరెడనుఁడు దమ్ముజనులు నులింపన్

శాంత నమాధి గుణమ్ములు

సంతసపడి యుండ పడలక యుండున్

ఉ. శంకను వంటి భూమిపతి జన్మశరంబులైన నబ్బు నా

సంతతి పుణ్యపత్యపతి జానార్దవి పత్నులు పుత్రుఁడన్ ది

క్రాంతనలు ద్యశమ్మిఁడును, భాగవతశ్రయ భీష్ముఁడేల నే

లంత సరమ్ము సుమ్మువట సంతయు గూడెను మంచి యంతయున్ 5

న రాజకుల సరిద్రాజరాజగు శంకను మహారాజ గంగ యందు ముంగలగఁ
దాఁగనిన తనయుడును దిన్త్రు తనయుఁడును నగు భీష్మునకుఁబెండ్లిపేయఁ
గప్పియ నడుగ బోయి యొకబోయ పల్లెయందునందీమున కెందు సరిలేని
యొక సుందరిన్ గని దరియంజని అత్కిన్నియ ముప్పైళ్ళి తఱియమునపైఁ
దరి గడుపుచుండఁ బరాశరముని మార్గ వశంబున నరుగుచు పట
తలుస్తనడి యాత్మపైఁగప్పిడి కప్పెఱికంబువెట్టివన, నద్యోగగర్భంబున నవనద్య
జన తరుగోపాయ కరణ పరాయణుండగు బాదరాయణుఁ డనయుగాను
దదాతనయుగాను పరణంబుగ నిర్దుష్ట కృపకాత్వమును మత్స్య గంధినాను
ప్రత్యామ్నాయము యోజనగంధి నామంబుష్టేమంబుగ నాముని పరదానం
బదపిన పరాపినగా నెఱింగి యాజనవారి నాలిగ లాగైకొన నాలిగ
తలంచుడు జేష్ఠ పుత్రుడు భీష్ముండు పెండ్లిమానినన మానిని విమ్మానన
పతికిర్తునని యామె జనకుండు పెప్పిన నా శంతనుండు మంతనమ్మునఁ
బెరుగు పెద్దఱికము తెఱిచె నప్పట్లు లామపై బ్రామిక నిడలేకయుఁగొడుకుం
బెండిలి కడఁ బాపఁగడు బాపమనియు నెటులుం బాల్చోక యాలుపై
నొకయింత చూలుపై నొకకొంత మనసు బెట్టుకొని బియ్యము మీఁదను
వియ్యము మీఁదను నాశయుంచి కొన్నవానివలె మఱియాడు చిత్తంబున
నత్తల నడుచున్నతండ్రియనన్తం జూచి నమనగాఁ దెలిసికొని నిలింప ప్రతుండు
చలింపని భక్తి నాజన్మప్రతంబుగ బహ్మచర్యంబు బూనిన నాన్తనిర నృపతి
యూర్జుకొంది నాపెలిందిని బెండ్లియాడి యాచేడియ యందు జిత్రాంగద
విచిత్రవీర్యంబు నిరువుర కొమరుల మరువంటి పొందర్యశాలులఁగని

తనకుగానైహికముఖంబులనుజ్జగించిననమ్రుతుడెసెను బుజ్జగించి న్నచ్చుండ
 మరణమితనికి వరుముగఁ గరుణించి తడుజనయమ్మలగు పత్యవతి సుతుల
 తరణోపాయమరసి యూ యిష్టల బెద్దఁజూచుచి పోవ్యవర్గమందుంచి
 యాజ్ఞపిఠ రాజు దివ్యకేవల తదనంతరంబు నిత్రాంగదుఁడ వివాహితుఁడు గా
 విచిత్ర వీర్యుఁడు వివాహితుండయ్యు ననవద్యుఁడుగా నంలానవంతుఁడు
 మున్న తనదేవు లంబాం బాలికలవిడి కాలచర్యము నొందుటయు,
 భారత కులాధిపృద్ధికి భీష్ముఁడు జన్మావధి బ్రహ్మచర్యావిధి స్రవస్సుఁడై
 యమంబుఁ దల్లి సత్యవతి వంశస్పర్ధిని గూర్చి ఒర్ది నహర్నిశము
 తలపోయుచున్నంత

ఉ. మిత్రజన్మోత్పలమ్ముల కమిత్ర మహోత్పల రాజకి ప్నిజ
 చృత్రము వండుదై వెరుగ శాంతన వార్యుఁడు వేల సేలఁడ
 ద్రాగ్ని విచిత్ర వీర్యు నెడు భార్యల శిష్యులఁ గూడి వేడ్కుఁడ
 క్షేత్రములందు వ్యాసముని దేవరవ్యాయమునంబ్రహ్మహితన్ 7

ఉ. బుత్రులగాంచె నిర్దుర్గుణ మున్నతర రాష్ట్రుని నంజనాంబునన్
 నేత్రవిహీనుఁడై యట జనించెను వారలరోనఁ బెద్ద న
 త్రాత్రుఁడు చిన్నవాడకట పాండు తనుండుగ నుద్భవించెఁడ
 వ్యాతృ కృతావచారముల మానునె యేరికిఁ బూర్వకల్మషుల్ 8

గీ. తల్లిబాధను మౌనిమతల్లి బాద
 రాయణుండెప్పి మాతృవరాయణుండు
 రాదాసి నిశి తనకడకు రాగ
 గని స్రుపాదించెనుతుపిలిఖని నిదురుచి

మ. జనుషాండుండు వరించెఁ బత్నిగ నుహోపాధ్యాయ గాంధారి నా
 వనితా రత్నము చూలుదాల్చి యేటకు వ్యాటిల్లని న్యేడ్చిమై
 జనవంబావలఁ దోడి కోడలు వనివృత్త్యాదివింగంటఁ దుం
 దునుకల్లాఁ బడమోదె గర్భమిల నే దోనంబురాదీనునన్ 10

తన్వివృత్తము

వ్యాసమునీంద్రుడును మృగవలం వా

..... రోతం నిడి తువకల్ప

గేష కలంబొక్కటిగను పరిగా

నెలరియు చొప్పుల నిడిమెనునంగా

వాసిగ దుర్యోధన ముఖసురుల

వ్యాధిగఁ బుట్టిరి కుజనులు నూఱ్వర్

భానురరీతిందనయు 'యొకతయన్

వ్యాసులు నల్కిరి తుదకొక నాకున్

11

౪ వ్యాసరీంద్రుడు నాంబికాయవృపుతో పల్నా! హితం బాడమిన్

మోసంబొను మయోధనుండు మనిన న్నూమిం బ్రజావాశమో

గాసిన్ వీడొడఁడూడ బీడలడఁగుంగాన న్విడుండంచెయిల్

వాసిందాఁజెని నిట్లుగఁజ్ఞుకొని యావ్యాసుండవన్ రాజుజన్

12

మ. ముని నాథా నినుకోవగింప కిటు నాముఖ్య స్థిరాంతర్యమున్

జన నాశంబయిన న్నృవాశమయిన పుర్రవం బెఱివోయివన్

ధనముం గోటిలభించుగాక పదియంత ర్నృపుగా కేసు నా

తనుజాం జంపఁగ జౌలఁగన్న కడుపుందాఁజంపునే నెఱ్ఱియున్

13

ఉ ప్రాకట వాక్త్రినక్తి ధృతరాష్ట్రుడు నూనుని వీడ నంచుదా

వాకొన నాని మౌని కని బ్రహ్మయేటు ల్లిఖియించెచి తలన్

నేకమట్టు లేయగును వేఱువిధం బెటులొను మిత్తికిన్

దాకొన దప్పిచొని తలదాడిన యవ్వుడయ్యెనఁ గాంచన్

14

వ. అనివ్యాసుండదృక్పథుండగుటయుఁ దదనంతరంబ దుర్యోధన దుశ్శాసన

నినింతత్యాది నామధేయులు నూఱ్వరు పుత్రులు దుశ్మలగాని దుష్టల

యనునొక పుత్రుకయుఁబట్టి ధృత రాష్ట్రునింబ దుష్టతయంతయు వొకవో

గుమిగూడినట్లులా మెట్టన మెట్టకొని వర్జిల్లు చుండిరి మఱియు వారిలోఁ

గల్యంశము మూఁడు మూర్ఖులు పూర్తిగాఁబుడికి పుచ్చకొని పుట్టిన

దుర్యోధనుండు వేఱులోఁబడిన వాఁలలోల వాఁటికి జగద్రోహయని

యెల్లరు దెల్లమిగ ననుకొని యెడు తెలుగునకు విలుగు లేదు చెరికి
తనమునకు తన తనమునకు నెవ్వండు నెవ్వండు. మంచి
తనమును నూట వానితోనే నాట వెచ్చి మొకటిగా ననినదికి
బుట్టినిట్లుగా పాఠశ్రమను సేవించుకొని పరుగుమందెనింతున్న భౌతికమైన
గుణించి తెలిసి యిచ్చునాతని తనముడు పొందు ని గుణించి వనించెద వెళ్లిన

15

ఉ. కుంతియు మాద్రియుం చనకుఁ గూర్చిడు సత్తులుగా నవచ్చుల
శ్రాంతము శాంతమూర్తులయి వర్తముఁ జేర్చిన యుల్లు సేయగ
నృత్యం నృత్యి యుత్తములు నచ్చిన బంటయి తోడఁ బల్కగా
గట్టియేలెనిల బంటు పావముగఁబొందు దెంతయున్ 16

ఉ. పొందు నృపాలుడొందు తఱిఁ బండుగ గాఢవిశేష కాండ్రతో
గూర్చి వుండరిక నారి కందరి సైరభ చిల్లకోవే
చంద నృకాదులందు విమిదందరి మించు కురంగ యుగ్మమున్
దండిగ సేయఁ బెంటితెగె చద్దరి గద్దరి పోయి మౌనియై 17

ఉ. పాయనుపాయముం బొరయఁ బ్రాణము బాణము తోన లేన
యాయతి యాయతి న్యవతి వంటిన మంటును గల్పవంతు స
ర్గేయు విధేయుఁ బాండుఁ బడఁదిట్ట నళుం బొడిగట్టికొంటి సం
వాయన వాయ నత్తుకొని యూర్చిడు జాయలఁ గూర్చి యున్నాన్ 18

ఉ. చేసిన ధర్మము ల్యులుతఁజేరగఁ బెద్దలసేవ బూదితోఁ
బోసిన నేయిగాఁగ ఘనపుణ్యము లెల్లను బుగ్గిగాఁగ చే
వాసయజాంగ వేడు సరివారలతో దల యెత్తకుండ నా
భాసినరించితే విధియనత్య సలాప్తి హర్షలై 19

న. పొందు రాజుల్లు తన కుటుంబముగ నిరుగిడలంబడి కడువదలును నదలు
తదలుచు బదలు తన నదలతుం నిరువురలచి కరము కనికరముతో మనమున్న
ఘనముగ దొనుకు దొనకఁ గను కొలఁ కుల వెంట గడవల కొలందిగఁ
దిగఁగాఁలు కన్నీరు ముప్పిరి పాల వారలతో నిట్లనియి 20

20

ఉ. పర్వలుగారు మీరలు మహర్షులు నాకిడ శాసయిక్తి ■
 ద్రుమ్ము పుణ్యస్థై నిజరత్న ముఖంబగు స్వర్గ మీదగదే
 యుత్తము నిద్రుయోజన మయత్తముగా ముఖ దుఃఖముల్పరున్
 బ్రుత్తముగాంగజెందు నెడదాయును వీనికి నేల చింతిలన్ 21

ఉ. ఏటికి బోటులార యిటు లీరు వహించగఁ గాననంబునన్
 నేటికిఁ దీరిపోయె నిహనిర్వృతి మీకును నాకు నింతటన్
 నేటుగఁ బొందు ప్రాతికిఁడ నేను దనం బొవరింతు రేవుసూ
 పేటికిఁ బోయిక్కుంకులిడి యేకతమేకత ■ నాకిటన్ 22

చ. అననిని ■ మాద్రియపుదాపురు నుంచట నేడ్చి మంత్రియా
 వనమున మిమ్ముడించి వనునారమె భాదమె మేము మీకిటన్
 బెనిమిటి తోడ నుంగలదె పేదఱికంబును నుంచునిందు మా
 తనువు లెదైనను స్పరియ తట్టలు నెండవె వర్ష తోడుతన్ 23

శిఖరిణి

సశానాథస్రాయ స్థైర భరత రాద్వాక్యములకున్
 సశాస్రాయ లృత్తుల్ వరియని రోనార విడివిన్
 సశంబే మాకేగన్ సతికి మగఁడే ప్రాపు గదన్
 “యశోనా నృత్యుర్వా” యని ■ మీయాశ్రమమునన్ 24

■ అటు లోళ్ళ వరుస నిడువక
 కుటిలాలక లేడునంగ గుంజాటకతం
 దెటులన నోరాడక నా
 రుట జంబున నింగడించి యుండుట కొప్పన్ 25

చ. ఆపొందు భూవతి శాసక్యతంబుగా బ్రాపించిన యానదగని యాచివగని
 సంతానంబు దీనింసఁ దాననుంబిడఁ గొందఱిట్లనిరి 26

ఉ. ఇంతటి భూమి జాంతునకు యెంతటి పాటు తటస్థమయ్యె ■
 యింతులు సేసికొన్న ■ యాతఁడు పేదన పూర్వ కర్మ మో

- యంతకు 12 పాత్రలు మతరుమ వారిని వీడి యాతనిన్
 13 బట్టి మానినది పచ్చకపైఁ 14 బ్రాహ్మమస్త్రమై 27
- మ. మనవాధు ల్నిరచిత్తులై సలుపుచు వ్యానవ్రతంబుని యా
 15 నాథుండును శ్రితియర్థి యనఁగా వర్ణి వ్రవంబిట్లులే
 వనమందాయన తోటిపాటుగ “యథార్థతా తథా భామిని”
 యనునట్లా సతులీర్వురూని సరికి వృద్ధంబుగాఁ గొల్పఁబడె 28
- చ. కృతమతి పొందురాజులులు కేవలమువలనైన భామిని
 రలికృత పుస్తకంబును గరంబు గరంబని కట్టి పెట్టియున్
 మతరహిత తత్వ రత్నమెడనూపిన సూడున కీడుగా నతుల్
 వ్రతము ధరించి యుండునొక వ్రతము మంతనమందు నిల్లెన్ 29
- క. మగపాపలు లేకుండుట
 మగువల పొందెదలి తామనుముట “వీపుత్ర
 వ్యగతిర్పాస్తీ” యనెడి నుడి
 వగలును తోయతనిమదికిని బాధ వొనర్చున్ 30
- శా. ఈ పున్నామక భార నారకము నేవెట్లేగు నాఁడ మృషీ
 బ్రాహ్మం బాచి యగణ్య పుణ్యపదము వ్యాధింప దిత్తివ్వ
 పాపం బేసగి దాదొలంగునని యాపొందు శ్రితుండు సం
 16 బాధనగ 17 శోకపడఁ జెంతం గుంతి దానిట్లనెన్ 31
- క. బ్రహ్మ రహస్య మొకటియే
 జిహ్వాముగా 18 మనని పేయు మటన్నన్
 బ్రహ్మయుఁ దలఁచిన మాత్రవ
 జిహ్వాగ 19 వచ్చి కోర్కె చెల్లించి చమున్ 32
- శా. ఉర్విసాయక నాడు తండ్రి గృహమందుండంగ వేదవైదై
 దుర్వాసుండగుదెంచి యుండి యట సంతోషించి నాపూజకున్
 గీర్వాణోత్తము వెనదేని మదిలోఁ గీర్తింప దొలించి
 వైద్యవృద్ధయ చేయునంచు నొక మంత్రం బిచ్చా నాకమ్మగద 33

- క. ఆమంత్రి మిప్పుడున్ స్థిత
స్నే మిందెడు నాడునుదిని పొంగోపొంగం
బానుంత్రించెద వెచ్చని
గా మించెదరో పరిణామగదగ మికున్
- క. ఆమడికిఁ బొందురాజపు
దేనిక వెక్కినటు నెగు భుజములుగా
నానవలాస్రతి బహుమతి
నానయగును నీయలేమి నాచి సాగడన్ 35
- క. నాకులము వటుల పాలగు
నాకులముగ ననుచు వెతలనందఁ క
న్నాకులత మద్దరించితి
నాకులముగ నాకొలమున కధిదేవతనై 36
- గీ. తల్లినిగఁ బుట్టక సతీమతల్లినిగను
గనుము ధర్మని మును మనగన్ ననువుగఁ
గనుము కొమరుని మనుమని ముని
మనకుదురు బ్రహ్మమానము మన గుదురుగ 37
- చ. ప్రియుని యనుజ్ఞకొని నిరించి మునుమ్మని నెంచి మంత్రమున్
ప్రియమొదవ నృసింహి వృధప్రీతిఁ బరేతవతి వర్ధింపగా
నయమతి ధర్మదేవతయు నాతికి బ్రాతిగఁ దోచి యేచి
ప్రియతము బుత్రుగాంతువని ప్రేమను బల్కి యదృశ్యుడై యమ్ 38
- క. రమణికి నెలమనలెను గడు
నమరెను నమమాన పూర్తియగుడు సగడున్
నమర నిభుఁ మగడిభ
గమన సుతువ్యను నమామణి ధర్మజానిన్ 39
- వ. అంతట గొంతికిఁ బొందు భూకాంతుడిట్లనియె 40

క. ఒక కన్ను కన్ను గాదని
 ప్రకటములో కోర్కెగానఁ జేసె కానఁబడన్
 యిదెవొక మఱుగఁను
 మకుటిలబలుఁ గొల్చి నంతన్ . 41

గీ. మగని వృథయున మగని
 దీనయును గన న్మనువునఁ బండిన యనువున
 మారుతుని గొల్చి కవియె గుమారు మారు
 మారురుని భీమ శూరుఁ గుమారు మారు . 42

వ. మఱియుఁ బొందు మహిళుడు తనయగ్ర మహిషిలోదన
 తనయుండుండుట బహుజన్మ సాఫల్యం బనియు బహుపుణ్యవరిపాకంబని
 యార్చానమయగు నాభార్య గొంతికి జన్మనియె

ఆ వె. ఒకట రెంట మూఁట నొనరంగ నాల్గింట
 నెడి రోక వార్త కుగుణముగ
 దేవపాలుఁ గొల్చిదేని బాలుని నాజిఁ
 గాలుఁ బోలు నంతకురునిఁ గనుమి . 44

చ. అనుటయు గొంతి మున్నగునెచ్చి నుతద్యయు
 ఘననానవిద్య నవద్యు నపొద్దుని దైవభక్తి
 తనకెనయేడు లేరును దుష్టిక చెప్పికోసంగ నందఱున్
 గాంచె జిష్ణు కరుణన్ శ్రీతత్త్వసహిష్ణు జిష్ణున్ . 45

స. కర్మమందు ఫల్గునందు సార్వమందు కిరీట శ్రేతనానామందు భీభత్సందు
 విజయుందు కృష్ణందు నవ్యపాని ధనంజయుడు నరుడు
 శుభనామంబులు అనేకంబులు కంపు తత్త్వాను విర్వచనములు ప్రసిద్ధంబులు
 గాన నవగత్యంబుని

సీ. నవ్యపాని సత్తముండోదవుడే
 ధన్యుండు జన్మకతములదే

విజయుఁ బోలెడు వాఁడు విజయుగాఁ గల్గియో
 సుగ్రుండు ~~విజయ~~ నోడిపోయి
 పాశుపతాస్త్రమును వరంగ లంచము పెట్టె
 - ననితర పాద్యకార్యముల నెల్ల
 దా నిర్వహించెను దాను గణములఁ
 గాలకేయాదులఁ గడిమి నోర్చి
 దేవేంద్రు మదికివి దృష్టిఁ గానించెను
 భాండవ దహనము కడఁడఁజేసి
 మత్స్యయువత్రము స్వయంవరమునఁ దెగవేసి
 బాంబాలిఁ జేకొని బగర గెల్చి
 బహ్మ రుద్రాదులుఁ బడయఁ జాలని యట్టి
 ముక్తి మార్గము కృష్ణమూర్తి యిచ్చి
 గయుని జంపగఁ దాను గావించువూనిక
 విజయునకై శాలి విడిచి పెట్టె
 పుజినమును పోరుతా వ్యధ పోరవనిన యా
 పార్థుని నూరార్చి భవ్య విశ్వ
 రూప మాలని కపురూపము జూపించి
 ధన్యునిఁ జేయదే జన్యముగను
 సైంధవుఁ జంపగ శవధమ్ముఁ జేసెన
 పార్థుని గాపాడ భాను బింబ
 మస్తమింపగ జేయ నాత్మ చక్రము చేరఁ
 గప్పి కర్పింపఁదే కక్రమూట
 పాష్టండు తనప్రాణ వదమంచుఁ బయమారు
 తెల్పఁదే భువి వాసుదేవుఁ డొకట
 యధ్వును సైసున్న యులమైత్రుఁ గృష్ణుండు
 నిజపురి నిడిచి యాగజపురమ్ము
 నాత్మనానము గాఁగ నంగీకరించెను
 గాక ద్వారకయందుఁ ~~గంగా~~ నిలిచి

యొక్క పూటయిన దానుండె శ్రీహరి

బ్రాహ్మణ మృతపుత్రు బాధ్యుడేయ

బూని చేయగ తానగ్నిజ్వాల చోన

విజకార్యమును మాసి నిర్వహించి

యాతని నీతని నరయుచు గావడే

పుత్ర దెచ్చి మెచ్చి యిచ్చి

మఱచి తప్పన బాధ్యుండు మాని గాఁ

నాడు వేడ వికుంతము వ్రాసి యాడె

యాదవేంద్రునకును బహిఃప్రాణమతడు

మాడ పామాన్యుడే మహాపూరుడతడు

47

౨ పుట్టిన బాధ్యునంటి ఘనపుణ్యుడు పుట్టవలె వృగంబులో

నిట్టేడు పట్టేడుం గలుగవేమి ప్రయోజన మెల్ల నారలున్

గట్టునకాసి మాసి యని గట్టిగ బాధ్యుని జెప్పహేతువె

పుట్టిన గృష్ణుడే నరుండు పార్థుడె కృష్ణుడు గాగ మంటయే

౩ అంతగొంతేయు లట్లుదయించి మించి వర్ణిలుచున్న తదనంతరంబ

49

౪. మూర్తికి కూడ గుంతి తన మంత్రము తంత్రయుతంబు దెల్పగా

మూర్తికి వేరులేదనగమూరుల నిర్వర మారవాకులన్

నద్రుచి వశ్యిని నురుల వత్సనివే నకులున్ శుభాంగు

మూర్తిగభీరు గాంచె యావహదేవుని దేవభావునిన్ -

50

౫. పంచప్రాణములట్లు లేగురు మతుల్పాపిల్లి వర్జిల్లగా

బంచే ప్లిగ్గరిని దాడచోకు మనుచు న్నారించి మ్నాన కా

పంచాప్యభవలగ్ని మూర్తి నతితోఁ బొందుండు క్రిడించి వే

పంచత్వంబును నాసి నతితో పాదైచనం గూడగన్

51

౬. శాంత గండుచు గండుచు గుంతి భావదోఁ

గాంతు వంత రాజ్యము సుఖంబు నపుత్ర పీఠికా

శాంతము గారవిస దన శాంతకు జెప్పుచు వాంఛియుండే
శాంతము నప్పరించి యాత్మబాంధవ్యం బొందుటాచుటన్ 52

౯. గాంగేయుండును దార్తరాష్ట్రశతముల గొంతయు హాద్రేయులున్
బొంగార వ్రమరాది విద్యులను సంపూర్ణంబుగాఁ దీర్చు పే
యంగా ద్రోణుని శిష్యులను నర్పించుచు విద్యులను
ప్రాంగే వ్లొంగుడు దాయకాయ మంభున్ భూషించి యువ్వారలున్ 53

౧౦. దుష్టులని దార్త రాష్ట్రం
శిష్టులనును బాంధవులను జెప్పని వారల్
వృష్టికిఁ దడియని వారి
స్వప్న లోకం నేయు పెప్పనికేలా? 54

మత్తకోకిల

దార్తరాష్ట్రం పాండు యొక్క భర్తాశిలం బాంధవన్
ధూర్జటి తతిగొంతు పెప్పగ నొప్పణిపరి భీముడు
రక్కసుండు మయోధనుండు మయ్య పెప్పయు గంగల్
వార్తిగా బడద్రోచిద్రాచుల నంటగంటి శరీరమున్ 55

౧౧. భీముని మున వార్తి
చీమ గొప్పయి బాధనీయక పోగా
సేమ మునంగ దాని
బాంధులు గీములును దైవభక్తి మీదన్ 56

౧౨. దార్తరాష్ట్రం నర్మదకు న
దాని దానిని కనియెట్లగా దాని యుండిన్
నాగాంతక నాహనుకృత
నాగారికి బాధనీయ నాగములగదే 57

౧౩. భర్తాశిల పాగడిరి భర్తాశిల
భీము నలరంగ రణరంగ భీము బలంగ

విజయపురాణము

గమల తులారా వరుణుని

11

౫. దరిగొని కట్టించి కనుని దాకొని తమ్ముడు దున్నసేముడున్
 దరిగొని దోని దాకొని దాకొని సుయోధను బట్టి కొంచునుం
 దరిగొని నర్మంగ నర్మంగును దాడిగ దున్నవత్తు యాభ్య సం
 దరిగొని దేనికిం దనురెట్టై యొనరించిరి పెక్కు దౌస్థ్యమున్

12

౬. విడురుడ ద్రోణుడుం గ్రువుడు భీష్ముడుఁ ద్రోణియు దార్త రాష్ట్ర
 ట దిరుముగాగ నుండియు దృఢముగఁ దదగ్గఱ రోషమెన్నున్,
 బదిలురు సర్వనమ్మతులు పాండవులంచు సుతింతు వారి దు
 ర్మదులని యేవనింతు ధృతరాష్ట్ర నోజు నెప్పుడున్

60

౭. అందరి వారలతోఁ గొందరు వారికిల్లనిరి

13

౮. ఐదు నీకెటు బ్రగదటంచును భీష్మ కృపారు తొత్తి
 ధాము పెప్పరే దాటునె కౌరవధుండుం బరా
 న్నేనముఖం హి ద్వమను నీతిబడి న్నాగమూట
 రావగఱున గర్తలయి యాతని కేటికి జెప్పరెంతో

62

౯. కొందరిల్లనిరి

63

౧౦. కాలుము కర్మమిట్లు చెలంగును గంగ ప్రవాహమేగ మో
 కాలుమరించి యాపుదురె కానవిలుల్విధిద్రాసి యుంబులో
 మరించఁ బెంచగది గంబడపేయగఁ గర్తయుండ మా
 మావనానె యని యాగిరి కౌరవధుండులతోన్

64

౧౧. యోధులగు పాండవులును దుర్యోధనుండు

గాంచి రొమ్ముల కుంపటిగాఁ దలంచి

వారలను దూరభూమికి బంపునునుచు

యొలుకుగాఁ దండ్రి చెవులను గొలుకు చుండు

14

౧౨. బవాజున నూరకుండగు విజయమూరకుండవర కదేమనిగా బనిగొని

యారంతః పాద్యమాచార్యయః మాచార్యయః జనకుండు మహా కొండోక
 విషక పెడనెనిపెట్టియు గట్టకడకు బొండ్లపుంకుం యెడల బుగాను
 బంధంబు దీరిపోయి బమ్మకై బుట్టకొమ్మకైతెల్ల నెడిమడి బడి నడి నడి
 నెడమిచ్చియ్యయ్యంధవనతి నమ్మతించి

66

మ. ధృతరాష్ట్రంధోక ధర్మజానితో దీపించి కోపించో
 హితముంజెప్పెన నారణావతమునందేతెంచి తోతెంచు మీ
 శ్రుతపుణ్యుల నీనహూదరులతోఁ గీలించి మేలెంచి ని
 శ్రుతము త్పదశదానము ల్మిగుల నచ్చోజేయుమి తండ్రికై

67

చ. అదినిని యానుయోధనుడు నావ్తలురోచు నామునిన్
 బదిలుని బిల్చి నీవునని పొండవులుండగ వాసె గాతతోఁ
 బ్రిదులక లక్ష్మియిల్లు కనెపెట్టి రచింపుము వారలందుతో
 మెదలఁగ ప్రుండఁ జిచ్చిడి దీరిచిరమ్మ రమ్మచెన్

క. ననివాడ మనుచుగని యా

వాడ వటంచు నిన్ను బట్టియటకుని
 వ్వుని పెరఁ బనిదీర్చిన నిన్
 బనదనము లిచ్చి తలమునుకలుగాన్

వ. అనుబయలు

క. కాని పనికిన్

మనుచు వాడు వారణావత మరిగెన్
 వగ వగ వర్తతురులకు
 వగురుర్నో బంధువెడి న్యాయము గాదే?

చ. మనుచు చోటు చూచుకొని యాతఁడు తాఁత యెఱుంగ కుండ ని
 న్ననుచుగ ఫల్గి లక్ష్మియిలు నాణిముగా రచియించి కాల్చియుం
 కీతఁడు కడిందిగఁ బొండు నకపాతి నా
 చలిచిమ వేచియును కాచగఁ ద్రొక్కిని పుణ్యమెడిన్

మ. అదరంట వైయమాలి పాండవుల వల్లంధాధిపుండవున్
 పదయుండై విదురుండు వారలను వాగ నపించుచున్
 వెం రంధ్రుంచెద రంచు లక్ష్మియిలు హాసిం దప్పకొండంచు న
 ద్విదురుండూకొన ధర్మపుత్రుడు చెప్పేసె న్నుడుత్పాతిక్

11

ఉత్సాహ.

మూనుడును దనయనుజన్ములెల్ల దల్లియున్
 మూనికొని మొకొని సాగిదాగె గాభిశా
 ముందరియ విడిసెను జక్కి లక్ష్మియింట నా
 లాన వనెడి విదురు శాసనమ్ము నమ్ముచున్

74

సీ వగలెల్ల బాండవులగ వెల్లడికి రేక
 మృగయావినోదులై మృగము లణచి
 తే లక్ష్మియిమ్మున రేలక్ష్మి యిమ్మున
 నదమ్మున నుండిరి వనసుజాడు
 వెడల దారిని గని వెడలించి నిదురించు
 నన్నదమ్ముల దల్లి వజ్రకడ నిడి
 యేయూరి యెఱుకెతో యేవురు సుతులతో
 బంచ తగంబండి వంచత గు

గీ జెఱుపకుర యోరి యొరులను జెడదపిన
 యునునటుల్విధి యా పురోచముని రెచ్చి
 మాట నాలక్ష్మియింటిన మాటే చిచ్చి
 వారిగొని దప్ప మనసుతుడు

75

క అక్కిడి యెఱుకుల మృతి
 నొక్కటగని పాండవులుగ మాహించి కడన్
 వెళ్ళినముగ దుర్యోధను
 గ్రక్కన దుర్యోధనునకుఁ గమ్ముమ్రాసెన్

76

౩. పాండవులు ప్రసరించుచు

మెండుగ రాజాద్యులమేల్పెరిచెయి

మండి పురోచమండగల

మెండు రాజుల మేల్పెరిచెయి

77

౪. నిక్కడ భీముండు లక్ష్మియిల్లు చక్కగ బురోచమ తోడవ తగులబెట్టి

తనబసనీసీదరుల విడుదలపొయినచందెట్టికొని విడుదలపొయినయిచ్చురి

పెప్పిన నామొన నాయుప్పరిగ నొప్పు మెరంగంబునబడి కడువడి

మెండు రాజుల మొక్క నేగంబున బడుగిడిపోయి

78

౫. నదిరేయి చుట్ట తనవా

రాజు మెండు నిద్రవోపు చుండగలగోనియె

యెడ వినిబడి చని యేదా

మడదూరము పాత నారి మడుగున దించెన్

79

౬. వడిముడి నిద్రవోపు తనవా యొద్దన మెండు

దడవులబట్టి మెండు తాపుగ తాపుగ మున్న యాహిడిం

బుడు తనపైకి రాగల బెడమూర్ఖుడు నాతని తోడవోరి భీ

ముడు వడువెత్తి నింబగుల మొత్తిన నాడిలగూలె రోలుచున్

80

౭. కవరున వాని వల్లతుడు గల్గెల కాడోనరించి వేలగురో

మెండు వారలుండిన మమ్మలించేరుడు సంతరో హిడిం

బుని చెలియట్టిడింబ మెండు తొందరులొన దల్లి యాజ్ఞాచే

వెనుకొని యామెలెండ్లియయి భీముడుగాంచె ముహూర్తము చ్చుతున్ 81

౮. రక్కసి హిడింబ తనయుం

దెక్కుడు ననివడ్డ బిల్వదే నిటవత్తున్

గ్రక్కన నని తండ్రులకున్

మొక్కి తనదు తల్లిగొంచు మొగిచి వింటున్

82

క. అపొపుటదే పోతి

యాపాండవు లలల తోడ నరిగిరి నరగన్

బావల రూపులు దాల్చి

మోటుక వారక చక్ర పురుషుల కవలన్

83

క. న్యానర్ది యాజ్ఞావారలు

భూసుర వేషముల నొక్క భూసురునింట్లన్

భూసురగతి నుండగ నొక

దాసుని నింటివారు వందురఁ దొడగన్

84

వ. అంతజేంతనున్న కుంతి యయ్యాక్రందనము తనదెందనమ్మనకుఁ
దొందరసేయ నొయ్యనొయ్యనాయెంటి పాటుని తోనోయయ్యా !
యిట్లుబొక్కపెట్టున యింటి వారెల్లమల్లడిగొని యుల్లంబు తల్లడిల్ల దిల్లవడి
దాసుని నింటి దాసునిదాని వానిమల వివరములుగాన వే వివరగినది
యైన వినుచునుయ్యా యనిన నప్పారుండు దొలంగు మక్కనవో
య్యక్కా! యొక్కడవే వెక్కలంబున వేని గవివినని యిక్కెట్లు మాకు మిక్కిలి
మీదు మిక్కిలిగవేర్చెదె. నేర్చెదరియొక్కటరక్కసేయొక్కడెక్కడనుండియో
వచ్చి యాచక్క కిక్కడ దాపరించి వెట్టుకొని యున్నవాడు. వాడొనరించు
వానరలీ పగిదివియని వాక్రువ్వ వాకును నూకొన కొను పీకును దరము
గాదైవను బెద్దముద్దియ వెంతయు వాదరవమ్మ వీదవాదరము సేయ
వాడుకొనియెద వేని వాడునునమున నున్న వెంతరింతయు వానంతయు
మదివెద నాలింపు మన్నా! యని యధరాని వెంత మిగిలెనె
వెలుంగుదాల్చడ విట్లనియె

85

చ. నొక్కరక్కనుడు ప్రల్లదుడల్లనఁజేరి యిందులన్

మెకముకపాటున వ్రనుల మీద వెగెబడి చెండుచుండగా

తోడు వెళ్లవలి మ్రింగఁ దొడంగిన నింటికొక్కనిన్

గతనికసేయ కిత్తుమని కట్టడసేసితిమిప్ప నాతడున్

86

చ. ప్రతిదిన మొక్కజోగు వొకబండికి గుంభపు బాల్ నింపియున్
 యెనుబోతు బాచ్చికొని పాగి యుతంటెట నాడకున్
 వెతకుచుయోన రాక్షసుడు వేళ యొకింతుక మించకున్ నా
 మెతకులు నోట పేసికొని మ్రొంగును బోతుల బండి మానిసిన్

క. ఇలువరుస నిట్లురాగా
 నిలువరముగ నాడుపాల వేడది వది వే
 డిలువరు యెట్టులిరుగు
 బలునిడి నిధి దాటె మెట్టి పాముగ దల్లి

క. ఒక యమ్మ కన్న బిడ్డను
 యెత్తునో మాటలాడజాలని నాపు
 త్రికఁబుత్తునో వోరెఱుగని
 యొకడే పాము బకుని నోట నోర్చున ద్రోయన్

ఉ. తల్లికిఁ గూర్చికొన్నదము ధన్యమ గద్య నమన్య సంపదా
 దల్లికిఁ దండ్రికొన్నదము దారుణ ధీరుఁగుమారు సంపదా
 దల్లిని దండ్రి కొన్నదము దారము ధీర సంపదా
 తల్లి కిరాకుడైన బకు నాహుతై తగవేన వోడునో

గీ. ఎట్టులును బాలువోక మాక్కి మెవఁగు
 దలఁగఁగల పుణ్య పురుషులు మునిగి
 మునిగొని వచ్చు నార్తిలో మునిగి యుంటి
 మార్చిదో తీర్చిదో యమ్మ

వ. ఆస్పత్రింతము అంతయునివి గొంతి యాయుంటి నారికి మాటుగ తన
 రెండవ కుమారుడు మార నద్యక బాల్ నమీరమాను
 కాపోరాక్షసుంపెద ననిన నవ్వెఱుండు నవ్వె యవ్వా వేటి దివమేటి
 దుద్దినప్పీలాటి చెడునుడి వివలసివచ్చి మూటాడితివి నీవ
 యిచ్చెద వదిల్చిన నయ్యయోయెంతపోటి చెడుమాట నాకు వివలసి వచ్చినవి
 తన చేతులతో కళ్ల మూసుకొని హరిహరి యనుచు

(బ్రాహ్మణుండిట్లనియె

||

౪. చుట్టముని చూడవచ్చిన
బట్టెను దయ్యనుయి యన్న భంగిని మిమ్మున్
బట్టి యతిధులన వితధుల
గట్టిడి బకు 'వోటఁ జెట్ట' యా వెలుతోర్చున్

||

౫. అనపుడు నాయమయు నొడు గఱచికోని యంతటి మాట యేలని యెదురు
దుగుండు కలగుండు వదెడు మిమ్ముగని కరమ్ము గనికరమ్మున
నొడవి నాకునేన పరోపకారము బహుజన్మ సంచిత సుకృతముని యెన్నికొని
నాకన్నకడుపు రాకాపికి గ్రావముగా గాసిక్కిన వోర్చి పిల్చి యాయంబునినిరి
గాని మేరుకోరినవెలెమెచ్చలకు నిచ్చినదాననుగానునుమీ యెందరెందలున్న
దరిద్రులకు వెందరున్నను నందమండు వేనియే తీగకుఁగాయఁద్రేఁగగునే
వేటుఁగకున్న దానను గాను ఇఁక వేటొండేమియు మాతాదక కర్తవ్య
మెద్దియో తద్దయు గూరిమి వోరిమిగొని పేరిమిగాఁగానిండుని మఱియు
నిట్లనియె

94

౬. ఓడకుఁ దోడ కుండుఁదిదె యుద్ధరణంబోనఁ గూర్చు మీకునే
బోడిమి నాకు వేపురు సుపుత్రులు నారలలోన వొక్కనిన్
దోడువడంగ విత్తు బకుద్రుంచి యతండి రియాదిగా నిటన్
జేడ దొలంచు మీఱలటచేయిడి తొమ్మున నిద్ర వోనటుల్

||

౭. వారలతో నిట్లని
చేరువ గారవము మీఁ జెఱలాడెడి కి
మీర విరోధిని గనుగొని
వారని దొలుక గొంతి వల్కి సుతునకున్

||

నం.చా.

ధరానురాళి కీడఁ గూడి దాడిఁ గీడు పేయు నా
శరారు నాశరారులెన్నఁ జక్కఁ జక్కదంచు దు

ధృరముగా దురమునర్థి పసిష్టలిక్

“గదముయ్య బాగుపేసి కార్యమార్థులొనమ్”

97

ఉ. ఆమె యన్ముఖ భీముడరి వార్పణ బూని మనస్సవీన్ముపై
నామెల నెక్కి మెక్కలు తదన్నము సున్నగఁ బ్రోడ్డుపుచ్చి పో
మునదోక ప్రోక్కిన మహాహి నదిన్ బకుండుగ్రమ్మార్చియ్యె
గామిడి యేగుదెంచి తటకా పడి చూచుచు నోన కిట్లు వెన్

98

గీ. జారా నేమన చక్రపురమేనా లేదె యేదేశమున్
నారా నేమన చక్రముగ నున్నారీ లేలన్ననున్
దేరం గ్రమ్మరుచుండి కుట్టి వపుడే తేలండ్లు లొలుక్కుకే
తేరం గుమ్మరపుర్యటండ్రముల గారే మంచెకెంజేనియున్

99

గీ. అనుచు భీముని దనవేళ నమరపాడున
నొప్పదెండక తడు వానిజప్తురించి
కుల మెత్తిన పిడికిలుఁ గదియఁ బట్టి
నొనలుఁ బొడిచిన బకుండు తన్నుకొని వచ్చె

100

బకుని సోదరు లొక్కపెట్టునఁ బైకిరాచిన భీముడున్
బ్రకట నంగరమేనొనర్పితి వ్రతముగా నరమాంస మీ
దిగఁ దెచ్చి దింటిరియేని బంపెద మిమ్ములన్
బకుండు సోయిన చోటికంచని వల్కలూటిరి వారలున్

101

మానిని

అట్లు బకానురు బట్టి వధించిన
పాలినిదేలిరి యేలుగన
పుట్టునఁ బొండపులంబను రోడ్కొని
బ్రాహ్మణ వేషము లొప్పు వెనన్
గట్టిగ ద్రావది కేగిరిగాఁ
గ్రక్కన నక్కడి కేగిరిగాఁ

జీక్యురుగోఁ - బొట్టుమ బాంబులు

వెంటల నెంతలు చెప్పుమరాన్

102

౧. కాంపృంబున నేమకుండు గాల్కాణముం జేయవై
 పెంపెరంగు బిండ్లియాడు నతివ స్థితభూండంనుండగా
 జంపెన్నారిని లక్ష్మియింట భృతరాష్ట్ర జ్యేష్ఠజాండంచు భూ
 తం సంబాటకుం దానకండు దైవముందెప్పగా

103

వ. అవి యిట్లు ప్రసాదుడు వివాదం బుద్ధితరీంనందగు తరీందరీకడెచ్చనాడు
 పాఠశాల వేర్వేర్వొందెనందున మనంబును దలంనుచు నుటయు నిట్లువియ్యె

104

క. **దేవాలయాలపై**

శూరులు దారులెయ్యరా శుశుక్లా వారిన్

జేరంగు గాల్గుని

మీరిన బలుల్లోని మిథికి వశులే

105

వ. **||** నీ లక్ష్మియింటి వార్త వీలివార్తగా వోపు దైవాసుఖిగా సంపన్ను లాప న్నుల
గుదురా? మన్నగ న్నల్లగుదురన్న బిడుగురు వగుదురు గావ న్నెట్టులైననీ లోన
లాభాగ్రహోదీ భాధలు లభోప లభలు తప్పించుకొని యిందైన మరగితులై
ముందురు **||** నిందులకు రప్పించుకొను మహిమమునా మే మన్నదవ
ద్రువద న్నవలి **||** పురంబున

106

మ. శ్రమ మూలము. యేను శరములందుండి బంధించియుం
 శ్రమ నేలంబడగల నేయు నుదే ధన్యుడౌ దీక్షితుడౌ
 రమణుడందును ముత్త్య యంత్రుడుదారంగట్టి నాటించఁగా
 రమణులౌచి, న్యయంపరంబునకు జేరవచ్చుచు వచ్చెడిదౌ

107

2. కర్ణుడు శబ్దాదున్ శకుని కాయాన ముని యోధుల్
 కర్ణముసేరి రాని దివియంతని యాపనము తాముం
 వర్ణనరాళ్ల భీరుంబ వారి దండము వెల్ల రానికన్
 వర్ణిగ మున్న క్రిడియుఁ జూచి దుర్భిను ముఖ్యయంత్రమున్

108

సుగంధి

నీడ దాడి పార్థతోడ భీకరాజి సేయ నా
దూడి ■■■ పేనలన్ని యూచకోత కోయగా
నీకు మ్రొక్క వారసుయ్య నేడు వీడునున్న బో
బోకుడంను ఫల్గునుండు పోర వోర్చి నందఱన్

109

క. ఆగతి పొందిన కోటులు

■ గిరిరంబుగ నయండు వాడ్రావది వే
వేగం దోకొని చు వారి
బాగుగఁ బార్జుల నెఱింగి భ్రాతకుఁ దెల్పెన్

110

గీ. మత్స్య యంత్రంబు విలంబుడ మార్క్సనంగ

తోడ శత్రురి బనకేగఁ దొలుతవంత
■ విరోధియు మధ్యను పొందువువకు
ఏకఁ దోడ్చడ విలంబుడె వెన్ను దప్పి

111

వ. అపుడు కృప ద్రోణ పురస్కరంబుగాఁ గురువతి, క్షణశల్య స్రముఖ యోధాసు
యోధులు స్వయంవర లబ్ధ విజయుని పైకి జననోడి సంచలిత చిత్తుఁ
బాంవాలుండరమిడి తరమిడి నప్పార్థుంగూడి యున్న విప్రులు నొహోయంను
నోటమి యేటికి సీపాల మేము గలుగ భూపాలు నమాయా పరవశులై
యరయక ఏకండాకివఁ బార్థుండెదుర్కొని వారిపైఁ జాలఁగఁ గోర్లల
నేయునుండె నపుడు

112

చ. ద్విజాటు తలంచి పార్థునొక విప్రునిగాఁగను వాందనంబునన్
ద్విజగణ పూర్వపుణ్యమునఁద్రెంచె విశంధల మత్స్య యంత్రమున్
నిజమున కీతఁడుందరియు నేర్చునె యంత్రము నించుకేని భూ
భుజాలగు క్షణశల్య కురుభూపతి ముఖ్యుల రాక శక్యమే

113

వ. ■■■ విప్రులనూయకత్వంబున నర్జునుంగూర్చి యమో యబ ■ రాక్షసు
శాలియని యెఱుంగఁజెఱుంగుమాలినమాటలాడికొనుచునుండన్వయవరా

త్తాగత భూపతులీ నిశ్రుద్వం బేమున్నయది ద్రువదుండు నృపతుల
 నంచినందలంచుత్సవంశ్రంబని యొకమిషనన్ని యిందర నిందు
 య్పంచె. దైవ మానుషబలసంపన్నుండుగాన నీపాటుండేపిరుమత్యయంశ్రం
 బుదెగవేసి వచ్చి నసేత్తక్క నక్కన్నియందాఁ జేకొనియే నీతని తప్పేమి? యీ
 నిత్యునకు ద్రువదుండు మూలమీన్మననలిద్రుంతునుని యందరు నొక్క పె
 ట్టునఁ బైకిరాగ నాఁగలేక పాంచాలుండుబ్రాహ్మణలమఱుంగు సాచ్చి కావునుని
 వేడుకొన నచటఁ బెంపారు పాటుతోహో పాంచాల! చాలుచాలు వెఱపేసిటికి
 మేసిందట మఱ లేక నీపాల నుండఁబర రాజుల యాట సోగ నిత్యమే యను
 చుండ భీమాధ్వను లిరువురుబలుపుర జాలువున శరజాలంబుల ప్రుంచి
 ద్రువదు నోడకునుని మిచ్చిన నతండు వారి హెచ్చైన బలవరాక్రమముల
 మెచ్చుకొని నచ్చునిడి వచ్చి యుండె నందుఁ గట్టుండట్టునిం దలపడి శస్త్రాస్త్ర
 జ్వాలా పారమునఁ దొవుదోంగి కాటసేయాడక ప్రాచుడి యుండఁ
 జాలగఁ దూలిన న్నని వెదుర్కొన బాండవనాథ్యవసుండోండఁ
 బరశురాముండోండఁగాడ వేటొక్క నికిక్కడిమి యెక్కడిది బ్రాహ్మణ
 బమోఘంబు “ఇదం బ్రహ్మమిదం ఖాత్రం శాపాదసే” శరాదపి
 యనెడు రీతి న్నుతి పాతంబుగాన నీపాటుతోఁ బోర నాతరము గాదని
 యతనికి జేయొత్తిదండమిడి యారాచకొమరుపై గట్టనట్టుగ నారావ ప్రయోగ
 ప్రమేయ పుస్తకంబు గట్టపెట్టి యీ యోధనంబు మాని సుయోధను
 గూడఁజనియే నట్లు శల్యుండు భీమునితోఁ కరుగఁదా యుద్ధ
 వసునకుఁ దలపడి యతనిచేఁ దలపగుల చావురెబ్బలుదిని
 చావుదప్పికన్నులొట్ట వోయే నన్నట్టులై యెన్నటి భూమరులతో
 బరిహాసమున కైనఁ బోరాటమునకుఁ బోఁగూడదనుకొని భీమునిచే
 యుద్ధభూమిం బుక్కెడు మన్నగఱుచుకొని వెంబడి లేచి యొడలి
 దున్నుదుడిచి కొంచు పోలికలనికిఁదొంగి చనియే నిట్లు ప్రచ్చన్న
 బ్రాహ్మణాశ్రితి మన్న పాండవులిరువురు భండవంబున రాజవ్యసుండలంబుల
 మాచముట్టుగవోడించిరి. సంక్రందననందసుండు న్నయంచరోపార్థితయుగు
 ద్రువద నృపతి నందనం బొందుగఁ దోడ్కొని చని తనవిడిది వట్టుగు
 కుంభకార మందిరంబున నానందము గదురం బ్రవేశించి వాడిట గిటకిట
 నందడింప నిల్చి లోన మున్న జననిం బిల్చి

- చ. శ్రీయశః కృత్యం కృత్యం వేద్యం వేద్యం గుంధితేన న
 త్రియశః కృత్యం ముందరి మది దినదగ్గ వద్యకుండు నీ
 శ్రీయశః కృత్యం కృత్యం యేవమందుల బల్కి య
 శ్రీయశః కృత్యం కృత్యం పీడత యయ్యెను బిమ్ములున్నదిన్ 115
- క. అదిదైన విద్యుదయిగిలు
 మదిన్ కడు వృంత పిల్లి మలి పాంచారిన్
 మదిమదిఁ బాండవుఁ లేవురు
 త్రిదులక న్యనర్థి యాజ్ఞఁ బెండిలిచ్చెనున్ 116
- క. అపుడట్లు దైన వశమున
 దాటి పాండవీయులు కృష్ణన్
 నెఱుకాత గొనగలిగిరయివి
 ద్రువదుడు కృతకృత్యుడయ్యె దోషమెవంగన్ 117
- ఉ. తమ్ముని పుత్రులవృంత తోడును జానలుదప్పి యెప్పి వృ
 త్తమ్ముగఁ ద్రోవదింబడిపి శృతగుహంబున విందులందునున్
 దమ్మును జాదగోరి రవిచక్ ధృతస్త్వదెరింగి మఱపి
 తమ్మును పీడి వారిని హితంబుగ రాజునెచెన్ ముడమున్నెన్ 118
- క. ఇంద్రును విభవుడంద వృ
 పేంద్రుఁడు తన యనుజ భాగమిడి యనుపించెన్
 ఇంద్రయజ్ఞశక్తిలు పాండవు
 లింద్రద్రష్ట పుదమరిగి దలిర్చెన్ 119
- క. నలువురు తమ్ములితమ్ముగ
 నలువకు నలుమోములట్లు నలివాక్షువకున్
 నలుభుజముల నలి పాండవు
 నలుపుగఁ దర్కెడు పాలము సేసెచిలన్ 120

- ఏ. ఎంతటి రాక్షస విగాహం గల్గిన
సత్తమాఖ్య నశాతశత్రు సంఖ్య
నెంతటి కూరుడే నన్నిక క్షామే
స్థిరముగా గను యుద్ధిస్థిరుడటంచు
నెంతటి పేదని నెదేని నెదేని
రహిబిల్లిరే ధర్మరాజటంచు
నెంత పుణ్యాత్ముడే గంగరాక్షసే
అది అది తోదెట్లు దివక
- గీ. ఘనత నే సత్తముని నైన గర్భాశ్రయ
దాడి తప్పని వాడని యాడి నొక్క
చొచ్చెదెనివెల్ల ధర్మరాజవకుంజ
మహిత లభించు గాడి సామహితుడతడు 121
- ఉ. ద్రోపది వారదుండి అత్రోప అత్రోప బూని యేటవ
య్యేపురు భర్తలందొకవే వరుగాగొని యుండునట్టి నో
నోవర వెన్నెనల బెఱతొంటిగఁ జొచ్చిన దీర్ఘ యాత్రకుం
బోవరి నన్నకట్టడిని బోటి యుధిష్ఠరు దండనుండగన్ 122
- మ. ఒవరన్ భూసురుడొక్కడేగి యుకవాడు రేగియై పార్థుతో
నినిచెన్ కోరులు, వైనికని వేళంబందు నో మ్రుచ్చిలెన్
మర న్నైతిని నోరు వెట్టికొని తద్యత్సంఘ వాపోపురా
నిని గన్గొన్న వెలుల్యనించునుది ఏలుగాళిరికిన్ 123
- న. అనుటయు ధమంజయుండు ఘనంబుగఁ గాని 124
- మ. తన గాంధీవ శరంబు లగ్రజాని బిధంబందు నుండంగ ని
స్రని యార్తి నివసనేల బుట్టివల్లవన్ బోవచ్చునా కూడదా
యమ చింతన్ దిగద్రాని చొచ్చి గృహమా యాశ్రితువుల్గొంచు నా
ఱుని శార్యంబును దీర్చి క్రిడి మదిలో బోవచ్చి జాగ్రత్తులిన్ 125

ఉ. అదిగి గిరిటి యేగి తన యన్నకు ద్రుశ్చి ద్విజమ్ము చింతవే
ద్రెంతు నటంచు మైచుచు దేవర యోనరఁ జొచ్చి తెచ్చిదన్
మృగముల నిష్కృతికి నూనక యేగడఁ దీర్థ యాత్రక
వృంతల నన్న బ్రాహ్మణుని యానద దీక్షిచి యాత్రలేటిన్

116

వ. అనియన్న యన్నకుఁదిన్న గవెన్నఁగదన్నరాఁ దీరుండగు నగభిన్నందనుండు
కొండొక వివారించి వెండియు నిట్లనియె

127

చ. ప్రతివకు భంగమైన నిలపార్థు డటంచు సువన్దరజనుల్
బ్రతికిన నాళ్ళు లోకము సెటానను బొందు టొప్పుగా
నోయనే నేటికి నేటికి బోయి వచ్చెదన్
ననుకూల మందికొని నానతి నానతి యిమ్మువాకిడన్

128

గీ. గట్టిగా నన్నగారికి నొట్టునొట్టి
నట్టునట్టినఁ గానిమ్మ దట్టె యంచు
నెట్టకేల కరుడు పరియే యువంగఁ
దీర్థ యాత్రకుఁ బార్థుడేతేరగడఁగి

129

వ. అపార సువర్ణ భారంబులు వెంటఁదీసికొని బ్రాహ్మణుల కమిత కనకం
బొసంగి

130

ఉ. అంతట పుణ్యనదులందున గ్రుంకి యులూచిఁగాని యా
యింతి పెరిగిన బెండ్లయెయి యింద్రజాదా ఫణిశాంత యుందిలా
వంతునిఁ గాంచి వీటి మెదల జెప్పెనుబూరుఁ దత్పురీ
కాంతునిఁ జీత్ర వాహనునిఁగాంచి దదాత్మ జాతమున్

131

గీ. అంగజాకారుడర్జును డడుగనిచ్చి
నంగ నామణి ట్టొన చిత్రాంగదము వి
జాంగజాతము తీత్రవాహనుండు వాడు
యందు బార్జుడు బ్రహ్మవాహనునిఁ గనియె

132

కాంతేయుండట గొంతకాలము వసించి వెంచదీర్ఘంబున నచగాహనంబు
 సేయబోన నందుండు మనగ్రాహంబులలో నొక వక్రంబా సింహ విక్రమంబు
 గుకవర్షది ~~.....~~ నట్టి కడకాలోనికిఁ దివియ నతందా కాల్మోసలికి
 మాటునువలి దాని వెలువలికిఁ దిగిన వానక్రంబొక యవక్రముముగ నచ్చరట్టి
 తనకును ~~.....~~ యనుంగులైన గంధర్వ ~~.....~~ వీట నుచు నొకానొక
 ముని యాగ్రహంబున గ్రాహ రూపములొదవి యపుంప తీర్థంబునఁ
 బడియుంట లోను గాగల వృత్తాంత మంతయుఁ గలయంత వట్లు సెప్పిన
 విని వివ్వచ్చుడచ్చెరువంది తక్కగ్రాహంబులం గూడ ~~.....~~ పాసంబున
 కెడఁబాపి యచ్చరల మచ్చకంటుల గావించి కొంతకాలంబు నరుడు
 మణిటారు పురంబున నుండి బభ్రువాహనుని చిత్రవాహనునికి వంశపుద్దికై
 దోహిత్రు ధర్మంబునఁబుత్రుఁ గానొనంగి యభ్యర్థంబున నుండు గోక్షర్ష
 క్షేత్రంబున కేగి యా పుణ్యతీర్థమున నుండగా దీర్ఘంబును స్వార్థముంగూడఁ
 గూడి వచ్చినట్లుగా ద్వారక నుండి వారక యాత్రార్థ మరుదెంచిన వారోక
 కొందరు పార్థుని చూచి యాదపుల కుశలప్రిశ్నములడిగిన నరునకుఁగ్రుష్ణ
 సమాచారములు వాచానుగోచరములుగాఁదెల్పుమూఁదద్యశః ప్రస్తానవశంబున
 భృశంబుగఁ గృశోదరి ~~.....~~ పోదరి సుభద్ర భద్రంబుగా బేర్కొని యాపి
 సొందర్యాతి శయంబును ~~.....~~ కెక్కిఁబొక్కవిధములఁజెప్పుచు
 విల్లునిరి.

సుభద్రా వర్ణనము

అతివ చక్రదనంబు నతిచో గ్రాహ్యంబు
 గాన వర్ణంపఁగాఁగ్గుపాద్య
 మతిశయోక్తిగ వర్ణనాశ మేమి యటంచు
 విచికిత్స మదిలోన విడువ నలయు
 మర్విలో నుండెడు ~~.....~~ వస్తువుల్
 దగు ~~.....~~ విందాయమాన
 మగుచుండు పతియనయనములలో సాటి
~~.....~~ నొకటియు నుద్దిగామి

వాల్మీకిగారు మొగముల నాక నరులు
వెళ్ళి మాధవము సేయవే వెలుంగు
రోదవే పాత్రమున నముద్రో దమసిని
వ్రాసు శిషిహాసిని తప్ప నముగారు

134

ఉ. చంద్రులఁ దట్టము న్నెదలి వాన మొగముగారు బోలెక రోఁ
గుండలము గంటు వేలవి డిక్కుకుండాళి రేఖ యుద్ధుడే
మందును గొట్టెనై బురుదోడు నెటందును దవిల్చుకున్నా
చందములొంది వాడయిడి చాలక యవ్వులతో మునిగెడిన్

135

చ. భ్రమరము చందకమును నిర్వర్తర సైరమిఁ కేటికంచు నీ
■ మదిని వేలు వేలుగను గానఁ దమంబొనరించి దైన యో
గము మెయి భావకేళిని నికాయము నానఁగఁ బుట్టి యొకవ
త్తముగను నైరుద్ది నహవానము గల్గెను రెంటి కొక్కచోన్

136

గా. లావణ్యంబుధిగాన నీరమణి వాల్ నాట రుద్రాదికిన్
శీవన్ గారి పితారు సేయునని యూరిక జన్మండిడన్
నానంద్రాయుగ బద్ధదాసుముగఁ దన్నా సాత్త్వవేత్తంపు
శ్రీచంద్రులగ వల్ల వాటికి బులాశీ లంగరై వ్రేలడన్

137

చ. విచిత్ర గంధితో మెయి వేడుక నీటందనం బొనర్చుటఁ
గున వద హస్త వేత్తములకు వురి రాదనఁ దమ్మి యెన్నికం
గొట్ గను వోరు మాత్రములతో దివిట్ల ప్రితిగల్గి నీట టూ
వ్రవయ్యుత్తరంబు గాదె వగ వద్దుగజంబుల కెల్ల కాలమున్

138

చ. మధుకరి యామి పెన్నెలులమాదిరి గానక యొంటికాలిపై
నధరములతోలవేగి జితమ్మ చని రెండవ కాలితో వలి
వ్రధగలి వాదరించె గది భంగమి టొక్కట రెంటి మూటమున్
మధుకర వృత్తియూనుకొని మాంధ్యము నెరికిరులరది కూయిడున్

139

ఉ. వల్లవి వ్రాచు సాముకటి వాకుపు వెల్వడి గట్లు నందుగా
మెల్లగ సాగు వాచయిని మీలను రెంటిని వ్రొంగజూచి యు

తుల్ల మయూర పంపమును బొర్లవగాలవి యింక బ్రేకి బో
నొల్లక యాచో నీ పాటగు నొందిన భద్ర సుభద్ర యేమనూ 140

చ. సుదరి యనంగ రాజ్యవరి కోరిత లక్ష్మికి రాజధాని యే
బ్రేకి యుదియుట్లు గాదనిన గట్టిన తేరు పెడెమ్ము వేటియున్
పడెను నజ్యవాదములు బాణము లాతని శంఖ కాపారుల్
పడెను భర్త కుంభములు మానిని మేన జిలంగ నేటికిన్ 141

గీ. అందమామి మొదమ్ముతోఁ జందమామ
సొమినకు చాచి యట బోగి మామ సోత్కి
శండు వృద్ధిక్షయముల బెడెను జిందుఁ
గాననీ బెడె విక్రమి గాన కొన 142

క. పాటకు కొలికి మోహము
జీలుకును వెలలేని యెఱపు చెలువులు పలుకుం
జీలుకలకుంగఱపు సుధస్రము
చ్చలుకల మృదు పడెను చెలువ పలుకులన్ 143

క. పాటకు లలన బెడెను
బలువరస లనదనమాడి నకవనగుమన్
బులు గడిగిన ముత్తయముల
బలువిడి నంచలకుఁ గఱపు బడిబడి నడలన్ 144

క. పాటకు మోహము నా
రీ కభవుండామి మడుట లిఖియించి మడుల్
శ్రీశారము తుండముదలను
శ్రీశారముగఁ బెట్టె మెదల జివులలరాడున్ 145

గీ. అంగమము జూచినంత ననంగు బారి
బడి మరుల్గొందురని మరుండదరి తనదు
చాప యుగ్మము వెక్కిడి నకరములుగ
మ్రోలించి నన సతి కనుబొమలుచొప్పు 146

శా. ఆకాశంబున సైంహాశ్రయముడహియ్యి యోజన్ము సైరంజునన్
 రాకా చంద్రుని ప్రసంగ పాగ వెతకోర్కెంజాలక భూరి భూ
 లోకంబందును గందు లాచి యెటవో లోలాక్షి వ్యక్తిమై
 దాకొన్నాడని పొందె రాహుముగార దద్దెని రాజ్యైదన్ 147

చ. బిసరుహనేత్ర బాహువులు వేమరు తూండ్లు మూడుగార
 జోనంగ దలంచు నాదనకుఁ బోకుండు మీకు రుచింహ జెప్పెదన్
 బిసముల కుంతనుండు నరవింద మునుంబు మఱిని విచ్చన
 ళ్లెనంగ భుజాంతముల నేటికిఁ బద్మము లొప్పుజెప్పుడీ 148

సీ. నిధు బింబమున నుండి నుధ ముప్పేఁ బొకలించి
 నిధి నధూముఖమున వేయనదియు
 స్మృతమయ్యె వెల్లి యేర్పడె నెల
 కది లాంచనంబని యుండ్రు
 నాకొఱంత మఱల్పనజాదామె సుధ్యంబ
 పాటించి తెగబార్చి పైకి
 నది చంద్రులోలుడ కల్లంబు పైలుడి
 మెరుసయ్యె నెలవెల్లి తొఱంగదయ్యె

గీ. పైగ నతి సుధ్యమందు నాభావమొదనె
 నిట్లాకటి సేయఁబోనంగ నేఱొకటి భక్తి
 లేఁపించు నేన రాహులు రాహులు
 పూరి గందోఁభవత్తమ పోల్కి గాఁగ 149

క. నలుకుల కులికిపడును
 నలునదనయు మోని యలును వదలింకురులకున్
 బలునదలు నడుమునకుఁగొన
 ములు నులుకు నిదేటి చిత్రమో కమంగొనూడీ 150

క. వివికలగంధి కమంగన
 కునయుగ్మము కనభరము కురువును దీనో

(బహుదముగఁ దమ్ము తాఁచి)

పెరుగుముఁ ధీతిదేమి భయమోముడీ

151

గీ. పెరుగుముఁ లావణ్య జలధిగాని

ముత్య కచ్చనకుముద పద్మ ప్రవాళ

శైవలావర్త మౌక్తిక శంఖభంగ

ముఖ్యమచ్చొత్తి నల్లలు యునయునేల

152

గీ. సర్వతోకోర్తురుండైన శారితోడఁ

బుట్టు నగుటన్ తత్సమ పురుషవర్మఁ

పాణిఁ బట్టుటన్ మానుభద్రతోడఁ

బోలు సుందరి పెరుగుముఁ బుట్టలేదు.

153

న ఇట్లు ద్వారకజనుబారకపాభాగ్యోచ్చిత్రయగుసుభద్రరూపరేఖా విలాసాదుల నిడరానివిగాఁ బలు దెలుగుల నొలుగు పెరుగుముఁ లేకుండ న్రాక్కచ్చి యొప్పలోలుకఁ బూనఁగ్రుచ్చినట్లుగఁ జెప్ప వివ్వచ్చుండ చెవుల వందువుగవిని మెచ్చుకొని యానుచ్చకంటఁ పెరుగుముఁ గమగొంట కెప్పుడెదుపున్ యని వరువ్యర్థుల నెచ్చు గూర్చి వినిన పెరుగుముఁ పెరుగు విచ్చిత్తి యడిగిన నడుపున నొకసారి మఱియొకసారి యడిగియు మగిడిమగిడి నేసారులు నేపారక గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడిగి తెలిసికొనుచు ననుచు కోరిక రీరిక రెత్తనత్తఱి యబ్బిత్రఱి కడకేగ ననుకట్టి యుండ నందునందు నుండక్కడకుఁ జాళ్ళియూడివడి నట్లు లాడఁబోయిన తీర్థమెదురు వచ్చెన్నట్లు నెతక బోయిన రీగ యఱికాలఁ జాట్టినేసి కొనినట్లు తలచినపుడ కొలచిన యిష్టదైవము మునుకొని మొలచినట్లు పెరుగుముఁ తలపుగ పెరుగుముఁ సేయ విజయుండఁ తనకు బ్రాణబంధువు నిష్టదైనము తోడఁ నిడయు నేడుగడయుఁగాన వన్యజుగాన ప్రయునకుఁ గన్పడి వర్వాంకాలింగిత భూతలంబుగా పాష్టాంగ దండ ప్రణామంబు లాచరింప నెవ్వరి కెవ్వలను నవలపుచులువుం గోచరంబు గాని శ్రీశ్రీశ్రీదేవుండతనిలెనచరుచ్చుజంబుల నెత్తియుత్తి కాగిలించుకొని యాయా నీతలంచిన తలంపు లంపులేకయు ఫలింపఁగలపు క్రొత్త పెండ్లికొడుక్కు కమ్మని దీవనలిచ్చి కుశంబడిగి కొచ్చి

నిజలందుండి తన చేలియులు సుభద్ర యందతుని మనము సేనము
గెదవులుకొని యున్నట్లు దెలిపి కొని దవులనున్న వలసిన నని కలిసి వచ్చియున్న
సుపించుకీడు దుర్బలుముని ~~యె~~ సునోరధం బొడగూర్చి వాడై ద్వారా
చేరికాన ~~యె~~ రమ్మని ~~యె~~ మృదునుధురమ్ముగా నోటియార
నూటలాడి వేడ్చినతని తోడ్కొని పోదలంపున వాసునిన వాసునింగల
~~యె~~ నంతి యగునని యంతికముగానవచ్చెదనని పార్థుండు తనకు
చిత్తము బడిణీయుదు నాపై దయ యుంచుమనినవాపై తృప్త్యసీయుని
జల్లెగ దోకొని చనియతని యతివేషంబున నుండుమని ~~యె~~
మరుంగునడ నొకనోమండ నియమించినగ్రీడి తన యతిమానుష నేషంబు
దాని యతి వేషంబు దాల్చియు నతిమానుష రూపంబు చూసెను
చూపునకు నోపిక పోణీయదగి యుండి నాకృతక ~~యె~~ నరిన్యసేయ
ననశ్యముగ లావణ్య నముద్రయగు సుభద్ర కృష్ణ వానతి నేర్పిడి విజయుండను
నందియ మొదలిన వెప్పుడు మనుష్యుని బోలిన మనుష్యులుండరా యనియు
మఱియువచ్చుడు కొలందిరాని వానతివంబుగా మునుగిడి యాయతికిగాన
రాకుండ నాటునడమాటున దాగి తన్ను మ్యారుక్మిణులు నాయతి ~~యె~~
కరుణకు బాత్రురా ~~యె~~ గుడుపులేయని కాలము ననునరించి మేలము లాడ
విజయు మీదదనకుం గన్న ~~యె~~ యున్నను సున్నట్లు లెప్పరికిం ~~యె~~
నటించుచు వ్రాయతి వాయతి శుభద్రమేయమునడిగి తనకు మగదనడగు
నోయని యుడుగక తనకు మేవత్త ~~యె~~ నతియగునా వెలవాదగునా
~~యె~~ మెత్తమెత్తగ ~~యె~~ నడిగి ~~యె~~ యర్థమందు నరుండగునని
యార్జనముగ నాయతి నుడువిన వినియు విని ~~యె~~ ముసముస నగవుల
~~యె~~ గీటున బుచ్చుచు పాముద్రకము చూడుదని ~~యె~~ చేయయ్యతి
కిచ్చి చూపించిన విదియగు శుభలగ్న మని యాయతి యామరేయ బట్టుకొని
మనంబున గల వాడిప్పుడ నీచేయి బట్టెనని మాచనగా ~~యె~~
యాపార్థుండనని చూచాయగా ~~యె~~ దెలుప ~~యె~~ నాయతి యిచ్చి
లాటేల్లెడి గదాయని యాతని మెలంగెయ నీతిని దొలంగ బోనా యన
నీచేత నీవతి చిక్కియుండ నెటు తొలంగి పోయిదో ~~యె~~ పుత్ర
పోకోకుమని యాకునా భిక్షువు సుభద్రను మెన్నాడి కూడంబోన ముక్కున
బట్టుప్రశ్నించారందరు ~~యె~~ నిర్దుర పాశ్చాత్యవతులుగ నీధిపు మంది

యాజుతి పార్థుండవి దేవకి మనుదేవులకు సత్యరుక్మిణులకు హరివంశ
 బూర్తిగా ముఖ్యము స్వయంభువంశ నందన నమనగాను తెలిసి పాణిగ్రహణము
 కించి మోక్షావసరముగ నుండు మున్నీ సర్వవిధముల నిర్వర్తిత ప్రాయశ్చయములందె
 ముఖ్యము పార్థులవ్యవహారములు గూఢములు గాఢముగా నెఱాగములు
 గూఢములుగా తగిలి యుండొరులు నరగడియ యేని విడియుండలేక
 ౧౦౧ గొన్ని పోలిండ్లు ముండిరి. కన్యక యన్యరికి ౧౦౨
 మోనద్రతములార్చికొని దొంగవాకిట మంచము వేసికొన్నట్లు వేచియుండి.
 నానెద్రుండెరులగ నట్లు బలభద్రాదులతో గలిసిమెలిసి యుండియు మునుటికి
 ౧౦౩ వెనకిగా నుయోధమునకు ముఖ్యుల నిప్పించ ౧౦౪ యుంటచే
 నన్యసాచి కిప్పించ నీక యుద్ధము గొట్టు నన్న తలంపెఱింగి వారికి హరి
 తెలియ నీయక ౧౦౫ ఇటులుండ నద్దించు నాడు తన వాడైన గడబంధిని
 గూర్చుండు మన్నట్లుల ఘటనా ఘటన నమర్చుండగు శ్రీగోపాలదేవుండు
 తనపట్టువల గలండవి మాపులు మానెయు నొకటి తెలివిగలవాడె
 వెలికిబోవువాడు ౧౦౬ యావధూవరులు తఱవేచియుండి కొండోకూడు
 వారిరువురు రైసతక గిరిపై గ్రామదేవతకు ౧౦౭ గమంగేందమును
 ౧౦౮ నెఱువడి నరదంబు వధిరోహించి కరివగరికిం బోవుచుండ
 యాదపులు వారపులిదెయ్యాదిగొని హరిప్రేరణంబునదను కన్నియ కన్నియు
 బోధించి పార్థుండామె వెత్తికొని పోవుచున్నాడని యాదపులు ౧౦౯ పీరు
 వెల్లవిలి యాను ముఖ్యముగనిడి యా ముఖ్యము విడిచునునట్లు పెట్టిపోనియెడ
 నిమ్మనూకరముల పాఠానరించెదము. నీవు వరుండవైన నేమి హరుండవైన
 నేమని ౧౧౦ విడిచిన నామధ్యమ పాండవుండవలెల వారల
 వెల్ల వోడించి వోవాడ నేమి ముఖ్య పారద్యంబున వారల వెల్ల వెనుకఁ బట్టించి
 తన కరిపురంబు తెరువుఁ బట్టించి రథ రూఢులై వధూవరులు పోసాగింఁతలు
 నిష్ఠితులైన యాదపులు ద్వారకకుంజేరి యాదవేంద్రునకు దద్దుర్తొంత
 సంతయు నినిపించిన ౧౧౧ నీలాంబరాది వ్యజనంబుతో నద్భుత పోకకు
 వగంబని లేదనియు మన పైతృస్వసేయుడు తన మాతం పుత్రులగొనిపోన
 వతుండు తగడే తల్లి దండ్రులు నమ్మితిని యిడకున్నందనయ ముఖ్యద్రవ్యదేల
 కొంపోవు వారల యుభయత మెట్టిదో తెలిసి కొనక యతని వెనుక బోవుట
 మీది తప్పదము గాదె యాపుండ దూడయుండ గుంజనంబున కాన నాతని

వి విధాత్మ జాడ్య

వి విధము వేడుగుగ్గి వి విష్ణునరుల్

111

క. భాండవము దహమనే నా

భండ మూగి గాల్చివంగా

మెండుగ నకతోడ్డేము

మండి యడలె మిగుల దొకటి మందున్నెనన్

159

గీ. అశ్వ సేనాహ్వయంబను నహియొకండు

తల్లి తోఁగూడ నందుండి తలంగఁ జూడఁ

గ్రీడి వోపిక యూగిన గీలికొంగ

కలంగను బగబుట్టి యురగ మరెగ

160

క. ఆయురగ మరిగి మరిగియు

యాయుశ్శేషంబు కలిమి నలనడి రాధే

యాయుధముగ మృధమున విజ

యాయువుచోన మండి తానె హతమయ్యె సుమా

161

వ. ఆవిధబంతయుఁ గల్గార్జునుల వ్రధనంబు పల్ల తప్పిధవంబు తీరు తెల్లమిగ
తెలియనగు

162

వ. అంత ధర్మరాజు రెండవ యను ధర్మరాజుం బోలె వింద్రస్థై పురంబున
ననుజ తరుణి నహితమ్ముగ హితముగఁ దమ్ముగని జనమ్ము నంతపిల్ల
సంతనమున వివసించి గొప్ప లెల్లఁ దఱదప్పకుండఁ దప్పక బూరి
యప్పనమ్ములుగఁ గొప్పమ్ము లప్పమ్ములవ్వనసేసి యరిగావులై వశముఖముల
నుండి వచ్చునచ్చు బచ్చు బల్ల కొలంది కొలంది యిడరాకుండ రాగ
తురగ రథవదాతి నతురంగ బలమ్ములతోఁ దమ్ములు నలుపురు నలుదిక్కులకు
వెడలి దండయాత్ర సేసి దిగ్విజయయెనర్చి తెచ్చిన శానుకలు కవకపు రాసులు
మానక నచ్చి తండోన తండంబులై మెందుకొని యింటవిందుకొని యుండె,
వివిధనమ్మర్చి నవసెదధులు గల కుభేరుతోఁ దూలదూగుమండి యుద్ధిస్తరుండు
తాఁబెట్టెనది భిక్షగఁదా బట్టెనది రక్షగదానవ్విది కక్షగదా బట్టెనది

బంగారముగాను బిట్టినది పింగారముగ మారెన చుట్టములు. పేరి
 కలమి పెందలాట్టాల మరలియ్యె దైవందివారి వృద్ధిగ మోవి బృంద
 మయల్నాగలా భాగ్యతులై విందులఁ దనియఁ బరమ భాగవ తోత్ర
 ముండవిపించుకొని గోవిందుని కృపనైనఁ పక్షి నేలబాకు చీమదూక
 పకల స్రాణి కోటియు నిరపాయమగు పరిపాలనమునఁ గలిగిన పోటుని
 వేయివోళ్లబొగడ వెగడి విలుగు తలుగు ముద్దవ్య పదవి యొదవి
 బ్రజలు ప్రజలు యెందుఁ దాను వెట్లుండవలయునో యట్లు
 యుండి పరస్పరాను రాగంబు మనోవ్య ప్రేమయు, ముఖప్రదముగాను రాజవ్య
 భావదీపవన్మునకు కౌఞనక యాదీపవన్మున స్వామి
 సంబంధములతో వెయ్యముగ వియ్యమొంద వొకవాడు ధర్మరాజు
 పథదీర్చి యుండ బుద్ధి విశారదుండును దమరుని నిర్దితశారదవారదుండునగు
 వారదుండరుదెంచి సర్వలోకపాల సభలనందు వసించు రాజాలను దెల్చి
 పాండురాజనకు శ్రీయోదాయముగా రాజమాయ యాగమొప్పవరింపు మని
 ప్రేరేపించి విని యావ్యాపారము భవ్యాపారముగ గొని శ్రీకృష్ణదేవునికి
 వినిపించిన సమ్మహాపహండు హర్షించి

163

చ. ధర్మశాతోడఁ గృష్ణుడై దర్పమునొంది సమస్తరాజులన్
 ధర్మము రాజమాయము వొనర్చుట యర్హము గర్హమాన్వయమన్
 మర్మము విప్పి చెప్పెదను మాగధుండుం బెదురింతలేక దు
 వ్పర్మభద్రుడొప్పురణ కర్మకుండలము తేరుమ్రోగిడిన్

164

మ. యశముప్రార్థగ వానికిం గుడిభుజంలై వూని తత్సేనం
 శిశుపాలుండును పాలనమొనరుచున్ జీతమ్ము భత్యమ్ములే
 కకవాద్దమ్ముగ వచ్చి వానిదయ్యై యందుండ్రు సేనాధిపర్
 నకులై మంత్రులుగాఁగ హంసరుచికుల్ వర్తింతురే కోదరున్

165

ఉ. హంసుడు వాని తనువ్వుండు కులాగ్రహంలై యొకవాండు వాడునై
 కంసలు లొక్క పెట్టుగవియన్ గవి పన్నియుపాయ మూతితో
 హంసుండు వచ్చి వచ్చుటకు వార్చలి మోడిచికుండ సమ్మె వృ
 ధ్వంస మొనర్చి కొంచెదగి వార్చి వడంబడి వచ్చి హంసుడున్

166

ఉ. చేయగలట్టి ప్రగడలు చెల్లిన వెళ్ళి జరామూలాడున్
 గాయము చిచ్చి బిల్బులియు గాయము జజ్జయుతోళ్ళిరోళ్ళిటన్
 బోయిన వెళ్ళి కోరబడిపోయిన పెర్లముచోలును స్పృశ
 ప్రాయుడగా మంచులుంబట్టితమేని పుడోడు వాడనిన్ 167

గీ. పేర్చి బాష్ట్రద్రవిం దెగవార్చి
 పెంచేటు రాజనూయన్ను యమ్ము
 శ్రీదేవి భీము వేగాన
 తోడఁ బంపు జరాసంధుతోడఁదోర 168

మ. శర్వారియవె న్యదుద్రవరుతో నయ్యాహారీ మాకు
 యనవుం దల్లిని దిక్కుఁమొక్కవెలి వియ్యంబొజ్జపువ్వెజ్జవి
 మన వామను నంగదమ్ములను మాకయ్యై ముల్గూర్పుచున్
 గర్జపు గానఁ జిత్తము బడిన్భావించి తావించన్ 169

వ. అనుడు శ్రీకృష్ణ జిష్ణు పాపనులు పాప ప్లాతక విప్ర వేష భారులై యుత్సంఠ
 సంతోషమ్మునఁ 170

ఉ. అప్పుడ ముప్పురు గిరివ్రజ మన్పుర మేగి మాగధున్
 జివ్వకుఁబిల్వ వాడను విశిధిని బారుల కేల చివ్వవాఁ
 గవ్వడి విప్రులము గాము వృకోదరుడీత డే హరిన్
 దవ్వలనుండి వచ్చితిమి రాయపు నన్ననిఁ బట్టి చూడగన్ 171

వ. అవియుట్లు యదువుంపుండు విజృంభి యున్నది యున్నయట్లు తెల్పి
 గొల్పుగొనుమతిఁ బోరికి వాయితమ్ము గమ్ము తెమ్మునుటయు 172

చ. యాబ్రహ్మద్రవణదాజ్యము వేల్చిన కేలి పోలికన్
 మండి లేచి చిరకాలము మండియు వేచియున్నా వా
 కుమపుగ మల్లయుద్దమిపు దల్లిమ భాగ్యము కల్గినందు
 దనువకుఁ గట్టి పట్టమును దాడగ దాడెను భీము వాముచన్ 173

సీ. పడి జరాసంధుతో వడముడి పడిగ్రుద్దు
 రాటకుదిగి చేతి లీఁబు దీఱు
 నితఁదాతనిని నాఁతడితని నాఁతముగ
 నోలి నేలను బెట్టి కాలఁజములు
 నిట్లు సోరి రొకింత హెచ్చు తగ్గులు జే
 యెట్టకేలకు భీముడెచ్చి దాయ
 మెడబట్టి నేలపై బడవెట్టి దాకాలఁ
 బెడ కొత్తి పెఱకాలఁ వెనయ బట్టి

ఆ.పె క్రమ్మి పచ్చిరాటికమ్ము చీల్చిన మాడ్కిఁ
 జేత మాగధీశుఁ జీల్చినైవ
 రెండు పచ్చెములు నొకొండు గాఁగలియుచు
 నెప్పటల్ల వచ్చి నెదురు

174

క. దానికి వెఱవడి నీరజా
 దాని బలుండడుగఁ దద్యధ విధము పెప్పెన్
 నీరజాభండతఁదరిఁ
 బోనడఁచెను వ్యత్యయముగఁ బొదిగి తునియలన్

175

క. ఇటులా కుటిలాత్ముని హరి
 పటు విక్రము డనిల సుతుని బాహుల తెఱగా
 ఘటేయింపి రాజకోటికిఁ
 దటుకునఁ జెఱయుడిమి యరేగి ధర్మజా కడకున్

176

బంధురవృత్తము:
 అనుదినమునుగనియును మఱిగనఁగా
 నానలు గొల్చెడు శిల్పములున్
 గనుగొను జనులకు బడలికలరుదన్
 గ్రాలు తెరిచుకులంకృతులన్

మమమమ కమమమ నోనరిచి మయుడు

స్వామిగ మమమమ పభవ్

మమమమ మమమ మమ తనయునకున్

గమమమ పండువుగా నోనెగన్

177

ఉ. అభయమందు భర్తృజుడు నాభయంబున బెట్టరాజు

యా సర్వపాపములు జనులొననఁజేసిను రాజ సూయునూ

యాసము వాసి వ్యాసముఖులట్టి ముఖంబెలుఁ గానమంచవన్

నానను ప్రేలుచెట్టకొని నాలుకనుంగొలుకంగఁ జూపఱుల్

178

సుగంధి

రాజసూయ మందు భర్మరాజు భీష్మనావతిన్

బూజసేసెఁ గృష్ణ సర్వవ్రాజనీయు దానిచీ

రాణి యోము మండి చేదిరాజు నిందసేయఁగా

దేజ మీఱఁ జక్రధార డ్రెంచె శౌరి వైద్యునిన్

179

స అట్టి రాజసూయ మహాధ్వరంబున రాజరాజగు దుర్యోధనుండు
దానధర్మాదులు సేయఁ బెత్తనంబు వహించి మహింగల ధనమంతయు
యుద్ధిర్మరునింబ జేదెని యడిగిన వారి కడిగినట్లు లొనంగునుఁబొధుగింబ
జూపరా నాసర్వ చెయ్యి యున్నట్లు ద్రవ్యంబెల్ల రెండు చేతులంగొల్లవెట్టునుండి
మయనిర్మితమైన యాసభాష్టలి చిత్రవిచిత్రంబులు గమంగొను వాడై
సుమోధనుండందొక నాడు తిరుగు మండి యేపు మీఱు మయు
శిల్పవైపులంబు బెటవారు వెటవార వెప్పుడుగవ్వును సజలప్రదేశంబుల
జలంబుగను నిర్జలములు సజలములుగ సద్వారము లద్వారములుగ
సద్వారములు సద్వారములుగ సమతలములు విషమతలములుగ,
విషమతలములు సమతలములుగ గానంబడుంగాన నాగాంధారేయుండు
శిల్పదిదృశ భారదారేయుండై చెప్పనలవిగాన యాగొన్న సభయందలి
విచిత్రములుజెప్పనేయుక కుమగొనుచు పండుగొందులు వెలగందుచు
దాని యందము చూచినకొలందినింకచూడముచ్చటగమంబుననుదానంద
నుంది ముందు గనియెడ గొక యవి యుప్పటికి ౧౦౦౦ చనుచునొక

నిర్ణయముగని సీరంగ దక్షిణమది దక్షిణమది బిగిగట్టి కట్టుబట్టు వెగబొట్టుకొని
 నిరాకరముగనుట్టువేరి తత్తరముగ నడిచి కుత్తికబంటి నీలబంటి
 బుట్టుకలు వేసి గుట్టులు మ్రొంగి నీలబంటి దడిబట్టులు పడిచికొని యొడలు
 తొడుచుకొని వొకవోగోడ లేదనుకొని నాలుముగ నడిచి మడిచికొని
 మనలు నెడ నొనలు తొప్పగట్టిన వొప్ప నప్పప్పాయని పాణిని ఫలతలము
 విమిరికొనుచువిట్టువల్లములు ముత్యముకటిగ నెంచి తత్తరముసారపు
 కారియలను జెందుచు నీతండ తండ్రికి కొడుకే కదాయవ్వుట్టుకే యుద్దేశము
 గానవేరక తన దంతరాశము నుండి ప్రాసె తెలుంగొలుంగ గ్రుడ్డియెద్దు చేచుడిచిన
 వడవున దరియలను గానక నుప్పతిప్పులు పడుచుండ బాంచాలీ
 వృకోదులందరిన యుండి యువ్వులు గనుగొని యప్పట్టున పట్టరాని
 నగవొగని ఫక్కన నవ్వ రారాజాన క చచ్చిన చానై కడు సిగ్గునడిచి
 వీరు నప్పంత కరిగి గేదె పేపిరి గదా చొరదాయ బారియలేదాయెగదా
 నాననూని మగడు తనను మొత్తినందనకు గాదు ననతి చూచినందున
 కవినట్టు యొట్టునో యొట్టుకేలకు వెలులాతవికి బడుగుటిలో నగుబాటున
 కగ్గమ్మనిడి వెలిమెచ్చులకు బాండపులగూడుకొని తోడనే వీడికొని యచ్చులు
 కరిగి కరిగి కరిగి కరిగి మలగడి యుల్లంబుతో తండ్రికడ
 కుంటోయి ప్రణమిల్లి తనపాటును భంగపాటును లోమగాగల
 వొప్పనంతయు పెప్పి యంగలాల్చిన గప్పిరు ముప్పిరై కడవల గొంబి
 వడలుచున్న మారాల్చి భృతరాష్ట్రండ్లవియ

110

గీ. ఎందుకేచిటికొ యనకానరజెనెందుల గందెడు హీనుని
 నీడు నా నైభవము సౌఖ్యము సోదర సహితము పొందు
 యొందున కెందుకే నీచుతమున నేవగించక వొత్తనే ననిట్లైన
 బొందుగఁ జెయంగఁ బూనితి నేని పుణ్యమో వ్రాసి నేయింతు 181

క. జనకుడు నమ్మత మొదనగఁ
 బరవశము నిచ్చి దయదొలుకాడన్
 మనమారఁ గబల్క గొమలరు
 గొనకొని యనుకొనియి కోర్కొ కొనపాగివలుల్

111

క దుష్ట చతుష్టయః
విష్టముగా గూరుచుండి యెట బాండ్లపుల్
గష్టములఁ గుడిసి రాజ్య
భ్రష్టులుగావించు మంచు భావించు తఱిన్ 183

స. దుష్ట చతుష్టయోంతః ప్రవిష్టుండు విష్టుండు నతుల యుక్తి శాలియు
 నగు శకుని యుక్త విధ్యా విశారదుండుగాన భాగి నేయుండగు
గాంధారీయుని కిష్టనియి 184

చ నక్షపిద్యమ విచక్షణుడున్ గెలువంగ నేర్చునే
మృకముగ నేరులేరు పామమంతుని ముందర కుప్పిగంతులా
ప్రకటపు జాణ నేర్చురున పార్థుల గెల్చి తరీయ నైభవం
దొక నలునైన వీడకీటు రోర్చు దనిచ్చె దనికు నర్హమున్ 185

క వోలు నని త
క్కిన నమ్మతింప ముబలజాం
దనువుగ భృతరాష్ట్రవకు
వినయముగాఁ జెప్పి మతులు విఱువన్ నతడున్ 186

స. విదురునిఁబిల్చి ధర్మజాని వీడక యీడకు రాగ నుత్తో విదు రుచిపుట్టుఁ జెప్పి
వెనవేడ్కను దోడ్కొని యుటంచు భా లక్షితవనున నేచని యాతఁడు
ధర్మరాజు విదురుని తృప్త మూనకు ముపాన మటంచు జెప్పి తెచ్చినన్
ధర్మరాజు శకునితో భిన్నులు వృద్ధులు
మని చెప్పి చెప్పి నేపారి కట్టకడ కిష్టనిరి 187

సంచపాది:

ముడి విడి చూడు నూనదకు మూలము జాణము లొల్లి నైషధుడు
 యూడి ద్వాదశుని కోడి చున్ తన కట్టు బట్టతో
జెడచెని ట్టు బోకుముని పెద్దలు బుద్ధు లెన్ని చెప్పినన్
విదువక యూడి యాశకుని పిత్తిలతోలుడి ధర్మజాండు త

వదముడి తోనుగా వదము దుగ్గము వారివోడిగా

188

ఉ. హోవిధిఁ భాండవాగ్రజాఁడు నెల్ల వణంబుల మోటు వోపుడున్
తీవిని దుప్పసేనుడు వడివీణని యంతి పురంబు లోనికీన్
ద్రోవది నీధి తేచ్చి వధదూఱి బహిష్టను లాకబోకునుఁ
య్యా నలదంచు కృష్ణయన నాగఁ యూడినె నామి పుట్టమనన్

189

క. అమె పరివ్రత గావున
నేమనిఁ దలచెనో నుదిద్రమేళుని గృష్ణ
స్వామి కరుణారసమున్నత
నామహిళకు వల్ల లక్ష్మయములయ్యో మెయిన్

190

ఆ వె తోగి విప్పి విప్పి తొక్కలు వడి దున్న
సేనుఁ దూరకుండె సెగ్గు గలచి -
వనిత నాదు తోడను వచ్చి కూర్చుండును
లంచుఁ గౌరవేషుడవహసించె

191

చ. వదముడి పల్లి బాములుకుఁ బట్టగఁ జాలని యల్లఁ దృప్తిలో
నుడుకుచు దుప్పసేనుగని యొట్టడి నో వదియించి నీ యురం
బడఁరగ వచ్చి రక్తమును వానెదఱావ సుయోధమున్ వడిన్
దోడలును దెంతు నాగదను దుగ్గలి కింజనువాడ దప్పిన్

192

వ. అని ఇటులత్యాగ్రహంబున వదముడిన యూదేనుడులమ్మదిరి
ద్వాదశగ్రహవతుల యోగదోష్ట తనహాసించలయకాలకేలి పోలికననుకరించ
బ్రళయం రుద్రుని కోపంబు భీమరూపం బెత్తనల్లు దపించ బెడపులు
చలింప వత్సంత రౌద్రాకారుండైన వృకోదరుండు పెట పెట దంతము
ల్గొలుకునుఁ గమ్మలు నురలు నిమ్మలింగంబులింగ లమ్ముల పలి వధవారెఱై
బడ నహవంబుఁ దక్కి గూసంబు దరికొచ్చు దవదూహముక్కో నక్కల
పాంసనులగు సుయోధాధ్యుల మీద పురిచేసి పీడించును నడిచిన నుడువుల
వడుపున విని వదముడి తీర్పుఁ బ్రదివ లాక్షణిని వెదోర్చులగ వాడని
కడువడిఁ గడగడ వడఁచన్ వారా వేళఁబందొక్కఁడైనఁ గావరాడెరి.

మఱియునును మున్న కృష్ణను గని తటజానడఁ జెఱుగులక నెఱ తగులమునఁ
దనిలి యుండు రండిమగఁటిమిగలనుగని నిందెరవేరికొనుము మగునాయని
కర్ణుని కఠోర వాగ్దోరణికి నపాధారణముగ కట్టల్కొనడమి
పుడమి కర్ణముఖదతనిఁ ద్రుంప నపుడె తెంపు పేయ నమకట్టియుఁ
దమకించక తనుకించక పహనంబు పేయుట శుభావ హరి బగుపేఁత
యనియుఁ దగుపేఁత యనియు నప్పట్టన నమయము తప్పవచ్చి ననియుఁ
దనయచ్చ మూలమున వచ్చిన పాచ్చెమునకు గడువచ్చి కొనుచున్న భీభర్తుండు
భీభర్తరసము మొగమున ద్రేలాడ నెదిరి భర్తనఁ జేయుచు నిట్లనియె

193

నలువగ నాఁడు పుట్టవెడి పాడిని పీడిత పాధ్వి ద్రావదన్
బలువగ నేఱి యొందువతి బల్లిదు వీనభఁ గోరుకొమ్మునా
బలికిన పాపకర్మఁదల బాణ హరిందును మాడి యాజికిన్
బలి యిడువాడ నప్పనికెఁ బాసితినే న్నడు వాడఁ జిచ్చునన్

194

అని కర్ణకఠోరంబుగా రిపు కర్ణ కఠోరంబుగా నర్జునుఁడు వల్కి
యభ్యర్థజనంబుల న్నెఁ గలయం గమంగొనుడు హాహారం బెత్తి యానభ
మహార్థంబు నగిదిను త్సోలకత్సోలంబగుట యు నాయార్థాటి చెప్పులార విని
జనుషాంధ నృపాలుండు తనకోడలికి ప్రయంబు పేయం దలంచి

195

భీముని కోపవహ్నికి దపంఠ్రు విజాత్యజ్ఞ లిందనమ్ముల
ల్లాము దొఱంగి కప్పనియు నంతటి కాటుక పెట్టవేల నిం
తేమిటి కంచు మాను విడిపించుచుఁ గోడలి కామె ధర్మలన్
గామిత రాజ్యమిచ్చి విడఁ గన్నము లోనలి గుట్టనట్లుగన్

196

సుగంధి

లోఁగి జాపు దప్ప కమ్మల్కొట్ట వోయె నన్నటుల్
జోగియయ్య వొక్కసారి మాడి ధర్మజాం
దాఁగ కేగి వెండి కౌరవా గ్రజాండు బిల్వఁగా
సేగి మానుమాట యంచుఁ జెప్ప బుద్ధి పెద్దలున్

197

వ. మఱల ననుద్యోతంబునకుఁ బిల్వంబడి జడ మాడ వెట్టఁగొని వచ్చిన
యుద్ధిష్ఠిరుంజాని యుత్తరీతపుండగు పౌబలుండు పాఠముండునుం రోలె
వెలఁగఁగ నీట వాటఁగనె వ్రాక్కుచోదవెట్లయిన పదీని పణంబున
గుణసానములగు పరిరంగులముండు ముక్త వాచముండు రోడ్డవలున దమ్యని
పలు నిలువ గలవి గాన పదునెనిమిది గాన వాని మాచనీయుడ మని
చెప్పె

198

చ. శకునియు ధర్మసూతి కఠిం జంకలు గొట్టును నోడువారు గొం
కక చని ద్వాదశాబ్దములు గావను మోసులరీతినుండి యిం
కొక ననుయోరికిం దెలియకుండఁ గనుండ వలెన్ జరానన్
గంబుండిన రెట్టి శరత్తు లటుండ గావలెన్

199

వ. అనుటయు

200

గీ. అట్టిద్రేగెన యొడ్డున కనుమతించి
మతిపడి యొకింత యెందలు మంచిదలంపి
సెప్పినను ధర్మజాడు పెదనెనినియెట్టి
శకునితో జాదమాడెను జడుడు నోలె

201

క. కుటల మతియైన

పటమున మఱి ధర్మరాజు పణ మోటు వడెన్

నునహాయకుండట

పటు ధర్మాత్ముండట వెతకుఁ బాల్పడె నహహ

202

క. అదిగని యానహదేవుం

దోక ద్రోశిన్లు పణిగలిన్

మదికొడువఁ దగని కోనము

గడుదన్నభ బెదుర నవుడు గణమును బలికెన్

203

క. నకల జనుల్వముడే మా

నకలైశ్వర్యములొడిచి శత్రులకిడు వా

వ. ఇట్లు నహదేవుండ నహ మానా ప్రతిమాన ప్రతి వోద్రక్తుండై నేడిమి నాడిమి
 నున రోద్రోక్తులకు నహస్తారు లెల్ల దల్లిదల్లి అగమ్యతని దానినా నా
 పాగడి నదాచారులైన పంచపాండవులు ధార్తరాష్ట్రులకు నదాచారులై
 యుదారులయ్యు నహపాయమ్మగు న్యాయమ్మనకుఁ గట్టువడి కట్టుపుట్టువెల్లులు
 దక్క దక్కంగల భూషణాది రాజ చిహ్నములు బుజ్జగించి తమచోక కుమ్మరిక
 నొందు ప్రశ్నలి జనమ్ముల స్వజనమ్ముల వలె బుజ్జగించి కించి ల్లజ్జ నొజ్జలకుం
 బెద్దలకు వెఱగి నాని దీవనల ఘన భావ నల నంది తోడవె నేడుక
 దయయుంచునుని నేడికొనుచు వీడుకొను చిరురాది శేషం కరులంగూడి
 కొనినవారలు గొగలింతుకొని తమ్ముహితమ్ము చెప్పికొని కొంత దవ్వసుగమించి
 విడదానినెవరులు కాన్పించి యొక్కొక్కరేయొక్క దిగె
 బడుటయుఁ

చ. నడినడి బంధుజాల నురివెంటుడంచెతు డుంచి తల్లిన
 యొడ విడురాలయంబున వసంతుల రానుట వచ్చునంతకున్
 విడువక ధర్మరాజు తనవెంటను దమ్ములు ధౌమ్యులారురా
 నడివికి వెల్వదెంబడి జలాజిన వల్కలములన్ ధరించుచున్

చ. అడవికిఁ దండ్రులేగు నాయభిమన్యుడు ద్రౌపదీయులున్
 గడుకొని ద్వారకాపురము కాపురమై పాపములను
 నడి గడిలేత రప్పలు నుభద్రయ పాగక సందయందఱున్
 బడలిక యింటికంటె గుడి భద్రమ యున్నటులయ్యె వారికిన్

సుగంధి

ఓలిఁ బాండవీయులు న్నుయోధనుండఁ దండ్రీయున్
 బాలు పంచి యీక సైంగ బాధవెట్టి కానకి
 ధ్మల పంపు వారో వీరికింత కింత కల్గె సెం
 గోలు బాంగోలునయ్యె వాడు తత్పురీ

అరణ్య పర్వ కథ

౧. పాదరంజన వెంట పోదరులరులేరా

మేది నీ కీర్తి చెప్పు నుట్టు

సురసంఘమునకు భూమర సంఘమునకు మం

వివంచన లేక తనివి గొల్చి

జనగణ్య కథలను ఘన పుణ్య నిధులను

మునులచే వినియును మును కలికి యు

మానినీయులు సర్వమాన నీయుని గృష్ణు

నట్లు వడుము గాంచి నతులించి

గీ. ఘోష యాత్ర నెవమున్న భూరుడగుచుఁ

గానలోబాండవులను విచ్చేరణముగ

జెరుపగా వచ్చి గంధర్వు వెలను బడిన

వాని ధుర్యోధనుని జెలుపి పుచ్చె

209

గీ. వాని వరుసలు విడిచి ద్రోవడిచి వదిలి

గాఁదలంచుచుఁ జెలుగొని కావేగు

సైంధవుని బట్టికొనియు దశులను దలంచి

ప్రాణములు గాని పొందవు లావు

210

సీ. దుర్యోధనుడు ఘోర దుర్వాసుముని తోడ

బదివేల శిష్యులు బలిసికొలువ

భుక్త్యనంతర వేళ భోజనంబిడునుంచు

వచ్చిన శత్రువారి వల్లెయనుడు

వారలు గంగకు వార్చి రాబోయిరి

తటఁ బాశమువరించఁ దడవు లేమి

భీతిఁ జేతులు పిసికి కొనుచు కృష్ణ

శ్రీ కృష్ణుడేగు దెంచి

గీ. పాత్ర నంటు మేళ కలవేలి గుంచె
దప్పు ద్రావది చేగొని యారగింప
మునికి శిష్యులకును దలమును కలగుడు
భుక్తి లజ్జనదే పోకపోయెడలసి

211

గీ. వంశపాండవులే కాక యెంచి మాడ
నినుము చారికిని బ్రాణము లేవు కలవె
యెట్టి యెట్టి మహావద లెగిరి పోవె
పాఠ్యులకుఁ జేమ కుట్టిన పాటిగాక

212

సీ. ఫల్గునుండొక పారి ఫలాక్షు డీకొని
వందకై డీకొన బలిమి గడఁడఁ
గడకస్త్ర శస్త్రములొడిపి పోయినగ్రీడి
పేడి గ్రుడ్డులకు దిగి విడువకున్న
ముళ్ళింటే వెలగంది ముక్కన్నై న్రేలిడి
కొంచు బాకునతమ్ము లంచమిచ్చె
నింద్రుడు ■ మెచ్చియిచ్చి శస్త్రాస్త్రము
లోక కంట కనిపెట్టి యుండి వాని

గీ. ప్రేమ నమరావలికిని రప్పించు కొనియొ
గొన్న నాల్గకు మూర్త్యి కూడఁ దిపురఁ
గూడదని తోసి తెల్పుచుఁ గొడుకు వరుసఁ
ప్రియమె నలిపాందుకనఁ జితేంద్రియున కెండు

213

క. అందునకు వగని యూర్వశి
నందనుడని వానిగలదె నాకస్త్రీ కీ
నందుము పేడి తనమ్మని
కొందలపడ శాపమిచ్చె గోమము కొలఁదిన్

214

క. అశాపము ముందొక నమ
యాశాపాపమున నీ కనాయాపముగాఁ

- బ్రాహ్మణముగాఁ గడువెడు
నీ తానము తాభమంచు నిండ్రుడు వల్లెన్ 215
- సీ. ముండి వడిగడవిలో
గడువడిఁ దిరుగుచుఁగడిమి మెఱుఱు
మేరు ధీరుండయి మీఱు కిమ్మిరుని
జేరి కిమ్మన నీక చీటి చంపె
గంధ పింధుర యాన కామింపఁ దెచ్చె
గంధికం బందచి ఘన మమంబు
తమయింట బ్రాహ్మణోత్తము రీతి భుజియించి
శమనజా నకులుఁబాంచాలి నెత్తి 216
- ఆ. కొంచుఁదిన్నయిల్లు గ్రుద్దలించిన యిల్లు
లరుగుచున్న యాజలా మరాఘ్య
బిల్లు జంపె గొంతు వెల్వడి వచ్చె
వాహనముఁ మ్రొంగ పాహనమున 217
- క. బ్రహ్మకృష్ణుడు రోమశుఁడును
మహావీయులు వ్యాసమౌని మార్కండేయుం
డు హితంబుగఁ గవచ్చె
మహితంబగు కథలు సెప్ప మహిమతి యలరెన్ 218
- గీ. చేత మలరంగ గడిమాయ జేయఁజేసి
ప్రీతిగాఁ గృష్ణ శ్రద్ధసోపితము
వేడ్క వడ్డంపఁ బదివేలి ద్విజాలు దివముఁ
బంక్తి భుజియించి పాండు 219
- క. ఈ విధమునఁ బాండవులకు
భావింప నరణ్య నులి పండ్రిందేండ్లున్
రీపిఁ గావించి
గా వెచ్చెను గారవ పలువన్ 220

- సీ. నవనాన దినములు **౨౨౨** పోయెడు తఱి
౨౨౩ దేవుడొకండు భర్తృభాగని
౨౨౪ యొక్కటి **౨౨౫** హరియించె
 దెప్పింపుమని నేడ దెవురముగ
 బంపపొందపులేగి పలువద్రోగ లేడి
 వశ్యముగాక యదృశ్యముగుడు
 నన్నదమ్ములు దాని వెన్నాడి యలసి ద
 ప్పిని జింది నీరాధ్యమనున నన్న
 ఆ. నకులుడేగు దెంచి నరినాకరము నీరు
 త్రాగదోగ యశుదాదాగు మన్న
 నివక యంతటి రోస మునిగిదోయిడి దేవి
౨౨౬ నీరమాని **౨౨౭** నదియె

221

- సీ. అన్న యెంతటికి రాకున్న గ్రన్నన నెద
 దేవుడేగియు నట్లెద్రెట్టుట **౨౨౮**
 బెండ్లకై చుట్టాల బిల్వదోయిన నాడు
 రాదాయె మళ్లు తోరణము **౨౨౯**
 నన్న సామెత గాగ నన్న లక్ష్యన భీము
 లేగి నొక్కడొకడే యొరిగి **౨౩౦**
 కట్టకడ కుదోయి కౌంతేయ వర్యుండు
 తనయనుజన్ముల **౨౩౧** వడలి
 యేల వీరలిట్లు నేలపై కొరిగిరి
 కారణంబు లేని మారణంబు
 కలపొప్పిన జూడ కావరిదిచ్చట
 దైవ మేల వీరిదప్పు జూచె

222

- సీ. ఆన నేమాయె నేనైన నీమాయను
 నలిలమాని **౨౩౨** చక్కటిట్లు

కొనువాడ నని రాజా కొలవిలోనికి దిగె

బోయకు ధర్మాత్మ పానగ

ప్రశ్నములకు సుత్తరము నిచ్చి, నీరాను-

ముటుగాక త్రావెదే ననుజాలి

లరుగు వాడననుచు నశరీరి వాక్రువ్య

నిల్చి యడుగుమున్న

గీ. యుక్కుండదగినుబ్రహ్మముల సదృశము

లంత టింతటి వానికి నసగతము

చేయఁ గొరుకుడు పడని విశేషములుగ

నన్నిటికి సుత్తరముల సతదానంగి

223

సీ. అందునకును యుక్కుండంది యానందము

ధర్మరాజానంద ధర్మరాజ

నీ యుత్తరములకు నాయుల్లముప్పొంగె

నీ తమ్ములం దొకవిని వరింపు

మియ్య నానకులుని విమ్మన్న నగి భూత

మిట్టేల దుర్బలు వేరికొంటి

వనగ నాల్లికి మనగ నేనొక్కండ

వాని తల్లికొకండు వలదె చెవును

ఆ. యన్న సంతసీల్లి యన్న నీదగు ధర్మ

గుణమునకును మెచ్చుకొంటి ననుచు

దమ్ములందఱును ముదమ్ములలజ్జ

నితులఁ జేసి యుక్కు దతుల కరుణ

224

వ. ఇట్లు భీమాద్వైప వకుల సహదేవుల జీవులై బడలి

నిదురగదిరి పండి కొంత వడికిఁ దెలివి పొడలి యుదిరివడి లేని స్వల్ప

సిల్లిరంత

225

క. ఆయన యరనిముసముతో

నాయన వరతా మకంప యములై నీ

నా యవలన గను వేడుక

హయన వచ్చితి వలంను నవ్వెనుఁ బల్కిన్

111

౧. పారం బాదయి దూరమైన మనవానిం బయ్యూనమ్మ
యేరాజే భువనేశ నోయనగ మీకి ద్వారకాద్వంజులున్
దీరెన్ ద్వారక వానరంజులు వలెన్ దెల్పన్మునుల్నిత్యము
శ్రీరామ స్మరనైషధేడ్లుపా సతాశిబ్యాది చారిత్రముల్

227

తే. పరవి నజ్జాతవాస వానరము లరుగు
తెఱంగు నెఱుగంగ గానలోది విరిదుఱులి
యరణి హరియించి మిమ్ముల హరిణి కరణి
బలచి నాడను దయలనఁబఱచినాడ

111

క. అనుటయుఁ గౌంతేయోగ్రణి
జనకున కెఱంగి భక్తేరమ్ములుఁదానున్
విని యొక కలగమోగవె
కనుఁడి కడతేఱు నట్టి గతి మాకనినన్

229

న. ఆధర్మ దేవత ధర్మరాజున కిట్లనియె

230

లయవిభాతి:

తనయ విను నీనదిత మనమునకు వెల్లి నెడ
ఘనముగను గాంచెదరు కనుకని శుభంబుల్
మనియెదరు సౌఖ్యముల గని యెదర భిక్షనొక
ఘనపురిని మన్ని గని జనములు సుతింపన్
గమంగొనగ లేరు నియు మనమనుజు లేరు నటు
అనువుగను జేరువర తమపులమ జేరుల్
మెఁకువను నైరులను మరుమాడి జయ
మును జగమును లొనవగ గని యెదురునల్ప

231

చ. అనియిటు పాండవాగ్రణికి నాయన వాయన గానదోస దీ
వన లరణి న్వరమ్ములిడి వారికి వారకద్యుక్యట్టె చమం

- మహామేగి ■ అశోకికావ్యములు వచ్చినట్లు
వెనుకను దెచ్చియుచ్చి రెణిగివైన విప్రున కింది దీపవల్
- చ. పితృవతి పీఠానో యరణి విప్రు వామేనాగాక యా జగ
త్పతి యదుభర్త పీఠా శుభంబుల భంగురమైన యట్లులా
కృతు లెటునుండి వచ్చెనో ముగింప నరణ్యని వాన మట్టి
కృతులకు వారివారికిని గేవలస్వర్ణములైన యాకృతుల్
- క. జన్మస్మృత స్థిరమిది
మాన్యతను యుద్ధిష్ఠరాభ్య మహిమదపిన రా
జన్యశ్రేష్ఠున ■■■
పద్మాసకీ స్వయమైన ■■■ లెల్లన్
- క. ■■■ భీమపాము
లల రారెడు మధుసద్ధి మనసిద్ధి లో
నలనల్లన మగుణంబులు
■■■ వృకొదరుని యందు పద్యుత శయ్యన్
- గీ. వర్షరోకోక్తరుండైన నవ్వపాచి
కూర్వశి శాపకృతముగామర్చి పెండ
■■■ మింద్రుని దీపన ప్రాపు కతన
నట్ల భోగ్యముగా నుదానహిల్లె
- క. ■■■ నా సత్యులు ■■■
తతి ■■■ దక్షిణసన్ధ్యం
పితురాచార ■■■ నుడి
గతి ■■■ సైద్యములకు ఘనమైరందున్
- క. అరయందలపని దలద్రుగ
వారిమణి ద్రుపదరాజ నందున కలరెన్
సైరంద్రీ రూపంబును
వేరిమి మూలిని ■■■ వేరునొకటియున్

3. ఆయా రూపము

నాయు టహిర్‌రామ్ము ౧౧ యనవ్యాసముక్తి

భూయశ్చ వాహునిశ్చ ||

ర్యాయుక్త పుధాతునందు నల్లములువలెన్

510

5. ఇట్లు భూతవాసకాలమున కనుదూసంబులుట్టిచేడి యయ్యాఱ్ఱుర యదాన
పాల్గి ~~.....~~ నవ్వునంతనరకు బంగ్గతము ~~.....~~ యువవర్గ ప్రయోగమునకు
బూర్వము దాతువుల యందు నవహిత్యములై యుండొక యర్థాంతరముల
వలెనుండ బాండవులు పరిజన సహితులై సహితులై చని తీయవరిజనుల
వరివరస వర్తనముల కనివి ధాన్యుల నగ్ని హోత్ర పుద్గురముగా ద్రువ
ద్రవద వువలి పురమున కనిపి యెవ్వరేని మూర్ఖతిగతుల నడిగిన నడుగిడ
~~.....~~ ఏములు దూరని చిట్టడవిం గాకులు దూరని కాటడవింబడి యియ్యడ
నడిగి రో పాండవుల యడపాడ గానరాని ~~.....~~ మేమేకతను
మరలి నచ్చితిమి వారుమని మఱలనచ్చి మనల మఱలగమ గొనిన పిదపగదా
మనవారని వారని ప్రేమ వారిని ~~.....~~ పిలుపువీలగునని యునుడి యీనుడి
మఱనక ముదిరిగి తెలుగను మఱచియ్యి వీనొండె వెఱచియ్యిన నొండెదఱున
బోకుండి యని కఱపి పుచ్చి యుధిష్ఠిరాది పాండవులు తెఱపిగని నహచరీషన్ము
దువుహ నిష్ట పరిష్కమగు నన్ముత్యనగరముందు నా నత్తురం బుత్తుముగ
నుండనుని డెందమున నందరు గుదిర్చికొని కొందలము దిగఁద్రాని ~~.....~~
త్రోసగొని పాదారూలై నడచినిబడి నిడినడి నరుగుచున్నంతనిన్నుండు
వెండకన్నెఱుగ కెన్నగఁదిన్నగ బోతుట్టిగయ నన్న చొఱన్వళింపదని
యంతిపురంబున నుండి నట్టి యాయమృల విష్ణు ~~.....~~ నిధి
తృగ జాచుటన్ పావారి పాదారి యయి పోవుచు నాకటప్పఁ దూలుచున్

240

డా. ద్రోపది యనెగడు దప్పిరి

ద్రోవదిటం బడగ నాకుదాటే వెనుడి నో

లా వడ్డుగానుడ యాయెను

బోవలపేట యూరునెందుఁ బోయిన్ యేమో

241

చ. అనవిని ధర్మరాజుని రయన్ పతిగొండొక కొంతదప్పువా

గవలమొ గొంత తఱి మోసేయు వేలగిలంబడంగ
 ధ్వునుండు నిజాని పీరిగను జాని యదంగల మేదూరును
 చివ దనుకన్ మదిన్ దొనక చేడియనుం దయదెచ్చి దించగ

141

క. ఇది-గోపుర మదిగోపుర

మిదియదె యిది వచ్చినాయే

కెడి బుద్ధి వేనయంతయు

నడుగు దీసి యడుగు బెట్టెం జాబన్

243

గీ. వారలందఱు నొకదోట జేరితేరి

తీరి మఱుగునగుర్యుండి యేరికోరి

యొందొరులఁ మామమ మనితభంగి

వంత గర్వమిద మిట్టమమను గమమ

244

ప. అజ్ఞాతవాస వాసరంబుల యందు జ్ఞాతరాజసేవా ధర్మ లగు ధర్మరాజునకు
 వాతని తమ్ములకును గొమ్మకు ద్రివి నీతిని లోకోక్తులతో గూర్చిపేర్చి
 తెల్పువాడె ధోమ్యుండు తనయొద్ద గూర్చుండఁ బెట్టుకొని వారల కు
 సూరిపోయువాడై యిట్లనియె

245

ఉత్సాహ

ఈరఁ జేరియుండు తఱిని నోర్పు వేర్పు గూర్పు డన్

నోరు మీరరాదు పెఱల నొచ్చి యేని మెచ్చి యున్

గోరి తొమ్ముచిగిది తల్లి కూడదెట్ల పట్టునన్

పూరిపుల్ల యేని వారుల భూతి దాడ బోకుడి

246

ఉత్సాహ

అంత కంతహ పెఱల యంతిపురములోని

కాంతమందు నోవ్యదము నందగూడ దేయెడన్

జెంక భర్తలని తమిది స్త్రీల తోడ బ్రాతయున్
నుండునమ్ము లాడదగదు మానుడట్టి జ్ఞమున్

247

ఉత్సాహ

నోటి మాట మాట మాట మాట మాట మాట మాట మాట
దీటు మాట నరుపు దీనినోసి నీవుగా
కోటు నోటు మానుషంబు గోటిలోను జెడ్డన్
నోటినిండ మాటలాడ నోట ముత్తముల్ వడన్

248

౩ ననితాధర్మము మర్మము
ననితాల్మి నరుంధతికి నవశ్య మొనయు ౩
వ్యని తాఁద్రి కరణశుద్ధు ౩
౩ సీత పతివ్రతలఁ బ్రశస్తలు మమ్మి!

249

౩ సతిసావిత్రి యు
నమశీల యరుండతియును సాధ్య ము కవ్యా
దమయంతి మదయంతుల
నమసీత పతివ్రతలఁ బ్రశస్తలు మమ్మి

250

సీతనూన మామల చిక్కదెలు వైవిటలు వేసి యా
భూతల మెల్ల చోటులను బూనికతో మాడఁ బ్రా
చేతనుఁ దాది కావ్యమునఁ జెప్పఁదె తప్పట సాటి భూమి వి
భ్యాతిని రావలెనని తమకంపడి యూమెను తాళ గల్గెనే

251

౩ తనయతో నరియుయి
౩ నెనెనె నెనె నుహితయంచంగ నెనెనె త
న్ననని తన యూమెను బర్వదె
ననసీతనయాంచి తోక్తి నామము వెలయున్

252

ఉద్వి నీయూరి కామూరిత యూయూరి
కీయూరు నెయిగ నెయిగ నరియు

7.1.1. వర్ణగిరిజకు వర్ణగిరిజయు

వట పెట్టడటన్న వార్త గమయ
నిద్ర వోయిన వాని నెఱిగేసవచ్చు మే
ల్కొన్న వాని లేకు గూడ దెందు
ముప్పలిప్పలు బట్టి మూడు చెఱ్ఱల పీరు
ద్రావిని రిపు బిడ్డలకు గాఢము
వోసరంగె రాసు బట్టిన కోడి కొళ్ళిటే
కాలంచు గూర్చున్న గలఁత పానఁగు
నెవపెట్టి ముసపూస నేరేడు కాయగా
జేసిన వెంటనే చేటు పానఁగు
మంట యెద్దైనను మాయెద్దై గెలువంగ
వలెన్న నదియ న్న వాడుమందు
రొరుల కల్మకి నేడ్వ వొక కన్ను
లేదని యేడ్వఁ దక్క కన్ను
పాపంబు గల్గిన భయము గల్గనుమందు
నదిలేని భయంబు లేదు
వోరున్న దలఁగాచు పీరున్న మడిఁగాచు
దారున్న బండి కర్తవ్యఁగాచు
చెడ్డ చేనికిని నుంచెలు మూడు నేటికీ
బవిలేక పొరుగిల్లు చొరుట తప్పు
వఱచి మూగైదు నక్కపై దాటి పండుగ్గి
పడి నట్టులగు బీద వాని పాల్గు
పగటి పెత్తనమెన్నఁ బనులకుఁ జేటు గు
రాత్రి పెత్తనము నిద్రకును
ఊరివానికి లేదు వీరి భయం బెన్నఁ
పికిని లేదు కాటు భయము
ఊరిగొని ప్రబలుతోఁ గలహింప రాదలడు
మించిన పనికై క్రించు

పరభాను తోడను బండ్లకిలింపకు
 కొఱగాని పనిని జేకొనకు యెందు
 గుణహీను చెల్లి చేకొనఁ బోకు రాజా తో
 బరియాచకము నన్ని నట్టరాదు
 బంధుల తోడను బగఁ బూనఁగరాదు
 పాడితో నోనదు నంట చూడ
 నచ్చి నచ్చినచోట నడుగదైనను జాలుఁ
 నచ్చుచు మాట్లాడ నష్టకలుగు
 నడుగని మాటల కంది యుత్తర మీకు
 భక్షించుచును ~~అ~~ రాదు
 పిలిపించుకొని పాము పెండ్లికిఁ బిలువకే
 చనవచ్చుఁగనుగొనఁ జన్మమునకు
 బరగంగ నొంటుగో బయన మేగుట తప్పు
 పరుగురిలో బడ్డపాము సచ్చ
 పరుగెత్తుకొని పోయి పాలుద్రాపుటకంటె
 నెఱి మేలు నిలుచుండి నీరుద్రావ
 నేఁ ప్రాణిజైవము హింసచేయుట తప్పు
 సత్య మెప్పుట్టున నడలముప్పు
 నొచ్చియు బరునిపై నుడవనబద్ధంబు
 కీడు మాటను జెప్పఁగూడ దెప్పుడు
 వేళ మన్యద్రవ్య మాశించ బోకెందు
 పామునకు నిషము నంటనుండు
 జ్ఞాతివానికి నుండు చక్షువులందున
 నేరరికిని నిలువెల్ల నిషము
 అన్యజంపుటకంటె నాత్మనాత్మ నరమ్ము
 విప్రపాములకంటె నిషముమేలు
 ఇంక నిట్లులు ధర్మము లెఱిగి నడువ
 నరునకు శుభమ్ము లేతెంచు ధరణిలోన

గామ నలభ్యముగాను నచివి

వాడ విస్తర 250

వ. ఇటుల పోదరులకు పాదరమలి యుద్ధిష్ఠరునకు ధాన్యుండు తెలిసెన

254

కావ్య విద్య తత్వ

క. తను యజ్ఞాత మతి కెం

దమరునో యేదేశమగు నోయని తనివి విరా

మహానతి పుటభేదన

మమరాలయ 255

255

వ. నవ్యంబుగనవ్యగతి భవ్యంబగు మనస్థావ్యంబరయమతి దూరంబున గలదుత్పరి

నరారణ్యంబగణ్య పుణ్యంబగు పాండవులు నదారులై

దరియం జొచ్చి

256

క. తను యాయుధన్యులనునొక

శని నృకము మీదగట్టి శమము నొకటి పై

న మరిచి యెవ్వరికిని పా

ధ్యము గాకుండంగ జేసి రవలకున్

257

క. 258

దీనిని వివేకుండు నలలుడని భీముండున్

గొంతక బ్రహ్మలాక్ష్యమ

నన్నిథుండు నావిధులందున్ నాగిన్

258

క. దానుగ్రంథి నమాత్యను

సేనుంబున నకులుండశ్య తిక్షకుండయ్యెన్

హామికః దంతపాణుండు

గా మహా నహలేవుదాంతగాఁ నరియయ్యెన్

259

- క. నరునగఁ జని యొక రొకఁడు
నరునము వెడలించి ముల్కమలి పురుమున భూ
నరు నప్పిది విలిచిరి యొ
నరు నెడ్రానములు తెలియననడకుండన్ 111
- క. పాండవు లందఱు విరటుని
నాయాయి లందమరంగ వే
దండగ పాంసాలి య
చండ మధ్యకడ మురె సైరంద్రి గలిన్ 261
- గీ. కంకుభట్టు పాచికలనాడు నానాడు
ధర్మ మోక్షములయు మర్మమెల్ల
విప్రు చెప్పుచుండి కెంతో
సంతమమ్మ సేయు సంతమమ్మ 262
- క. నలలుండు మూడప్పతిగొని
కలమాన్నాదులను రుచులగడి రా
నలనఱిచి విరటునికి
నలరించు జయించి కెల్లపారులం గరులన్ 263
- క. క్రీడియుఁబోడిఁగడవ
పోడిమి విడవాడి యాడు పుట్టుపు
జేడియలకు నట్టులై ను
స్నేడుత్తరకు నటనమ్మ నేరుపు చుండెన్ 264
- క. నిరాట నృపుకడ
నకులీ నాశ్వచయములకు నధిపతియై తా
నకుటిల విమర్శనమ్మనఁ
బ్రకటుండు దివ్యముక్క రీతిఁబ్రబలింపించెన్ 265

- క. ఆనహదేవుండటులయి
యా సాహసారమును నృపతి యుండ 265 యా
యానహరణము గ వలనడి
సహసించుచు వెలిరటు నాలను వేలెన్ 266
- న. ఇట్లు నారలార్చురయ్యై తాపులంగుదురుకొని విరటు నెదకు రంజిలంగ
నానాటికేఁద్రయంబు నాటి న్రియగౌరవంబులు గదుర బెదరు లేక దినములు
గడుపుచుండ నంత గొండొక నాడు 267
- చ. ద్రుపదవృషాల పుత్రయపురూపపు రూపము జెందియున్
అవర రతియటంచున నమూన బలుండు నకాముడై మహా
వివదు దధింబడంగడఁగి విప్పని జాధిని జెప్పియపుకున్
గపటము పన్ని దాని వడిగా నొడగూర్చుము నాకు సోదరీ 268
- వ. అనుడు నంత 269
- ఉ. అప్పకుఁజెప్పఁగూడని మహాగ్రహముగ్రముగాఁగదట్టి యీ
చొప్పున విప్పుడుప్పటినిఁ జొప్పగఁ జాచెద వొక్క తమ్ముఁడా
దెప్పర మిప్పుని విడుము దీని పతులల రగ్ని నన్నిథుల్
ముప్పానరింతు రొప్పదిది మూర్తిలిదేటికే బొమ్మటంచున్ 270
- క. అప్పయుఁ జెప్పిన బుద్ధులు
నప్పలుకులు ములుకులట్టులగుడును జెవికిన్
నిప్పునలె మండిపడుచును
నప్పాయని పిలిచి దానికనియెఁ గటుపుగాన్ 271
- మ. ఎటులైననను కూర్చి యావనిత నన్నింపార గూడంగఁ
యటుకుం బూనక యుంటవేని యిప్పుడే మగ్రానలంబందు ప్రం
డుటయే రూఢి యటంచు పింహబలుఁ దొత్తుకృష్ణతిం బల్కగా
వెటుల వ్రాసెన్ బ్రహ్మవీని తల నట్లేకాక వేటొల్లగున్ 272
- వ. అని మనంబున ముఖ్యే దలంచి మాలిని బిల్చి యల మాయన్న యింటి కరిగి

హోలదెమ్మని పంపుటయు వామె కిట్లనియె

275

ఉ ఈయమొత్తి సింహబలు నింటికి నన్ననువంగ నానె కల్
దేరఁ గఁ బొమ్మటంచును మధ్యేర్ యీ పనినన్ని వానికిన్
దారుపు కత్తెవోలెఁ బరదారఁ బవిత్రత నేరి కోరి నే
నేరను నీకు మార్కనల నిప్పునకుం జెదలంటునే చెలీ! 276

స అనుటయు నీకు సందియమ్ము వలదు వామాట నినుము కూడని పనియైన
నేనునిన్నుంపెదనే

277

మ అని పైరంధ్రని హోపాత్రగొని మాయన్నయ్యకే యిచ్చిర
మ్మని పంప న్నువనల్ని ద్రోవదియు వాహో మీఁద వెట్లావాకో
యని యుల్లంబురియాడగాఁజని తదీయాగారముందుంచి
త్రను రాఁబోవఁగ బట్టెవాడు సలిహస్తమ్మెట్టలో యామెయు 278

పట్టు దప్పించుకొని బయలు

గీచకుండామె వెంటను సీచుండగుచుఁ

దనిలి పట్టంగఁ జూచిన దపులనున్న

వారలదలింప వాఁగె నాపానురుండు

279

ఉ ద్రోవది భీమునింగదిసి తాఁబడిపట్టి పరాభవంబునున్
రాడుక పూసగ్రుచ్చిన నిధంబువఁ జెప్పిన నేడు వాని సు
తాపముఁ దీర్చు దాని నలెద్రక్కలు పెక్కులు చూపు వాఁడు రా
నావయిఁగాగలట్టి పని యంతయు నేగడ తేర్చు నంచున్ 280

ద్రోవది యేవగింపకొక త్రోవను రాఁజని భావగల్గు వా

త్యావళుబన్దించి కలియంజనుడెంచెద నాట్యశాలకున్

సీపట కేగుడెమ్మన మనీషను గీచకుండో చెలీ దయన్

రీపిని నన్ను నేలితి నడి న్నరునేలితి కూలి బంటుగాన్ 281

అని మఱియు

282

క. చీటికి మాటికి ఫలపులు

మాటుగ మదిమోగ నూరుమాటు మలాగలా

సీటుగ వర్తవళంకు

సంహరింబులు వచ్చెనుకునున్

క. తనదుర్లలితము ఫలితము

నిశి యెప్పుడెప్పుడు గడలుకొనునోకో

యని వేచి కేవలండు

ర్తవళంకుఁ బోయి కదిసెదామసి శయ్యన్

284

వ. సంహరింబులు శయ్యనైమిత్త మహాబలనూను, సైరంద్రుగా దలంచి
నరంద్రులుగ వయ్యంధ గామాంధ కారంబున నొడలెటుంగు
యూనెతో ననురాగంబున సరాగం బులాడందలంచితనటేకుటా
కులునికటంబుగా ముడించుచుగడు గోటున గాలి ముచ్చెలఁగొనగాలి వెచ్చె
దలిచినికొని రంగస్థలి యెల్లగ్రక్క నలనొయ్యారంబుగా నడచి
శయ్యాతలంబు తనకరతలంబున నిమిరి దరికి దరిపి నాక్యంబుల
కోక్కమునకు దిగి యిల్లనియె

285

మ. లలనాచేపు సరోపు భీముగని యేలాజాగులీ లాగుచన్

నలరా కోర్వడు రమ్ము లెమ్మబలయన్నప్పి ముడే జాగు పే

య బలం బీయ నాక్కనకు ముఖ్యార్థంబు నేనాదు నో

నాదు నాదు చూడుమని నేనాకోలముల్యల్కనున్

క. వడముడి యాసంహరింబున్

నడి సేహము కరివిలుబు నడుపునఁగొని కాల్

లైడ పెడ తలయెల కీల్కి

ల్పడి చప్పుడు పేయకుండ నడల న్నితెచెన్

287

క. తక్కుచు భీముడు కీచకు

గ్రక్కన బుగిటిక కోం గల్గెరవిడిచ

பூங்குடலுட்குருவி வசம்

దిక్ష్వా మొగదుగుము బాంధ్రక్రొవి చంపెన్

288

౪. అట్లు తమయిచ్చు ప్రభునవార్త వర్తమానం కాపరుల వలన సముదగా ౧౦ ౨౫
స్ఫుటిక గారణమేమని ౩౬౯ యెంటోకో దాగియున్న సైరంగ్రియీ కారణమై
యుండవచ్చు

110

మత్స్యకోకిల

వాని తమ్ములు నన్నిద్రావదియట్టి యువ్వు శంఖమునైఁ
బూని కట్టి చనంగఁగాటికి భోరువన్నలి యేడ్వగా
వీనులంబడ నేగి నేగిమ భీముడొ మననమ్మునన్
గానకుండగ నిల్చి వారలఁగాటికంబలిడిసిన్

290

వ. ద్రౌపది కడునంతస్థి నిజభర్త కడిమికి మిగుల మల్పాహ మందు చుండె నట్లు

క. ఉపనీచకులగు నూజ్యులు
చవలాత్మలఁ బట్టి చంపి జాయకు బంధం
బసహృతమునరిచి భీముడు
వివరీతము **॥** పాక వేగము పాచ్చాన్

292

గీ. పంపొబులుండు నోపంపొబులుండూర
నూలుపుర వరకాల నూరుపేరు
లేకయుండఁ జేకాకిగా భీముఁ
డెంతవాడో వేగు సంతలోన

293

చ. బలుబలుతెల్లవాట నటులొసే పురాన్మున్న తానమాడి యా
నల నలబుష్టన్ ~~...~~ నాకృష్ణులంగొనియాడి పేడితో
నలపులు పెల్లిపెట్టు దొలువారికిందోనడసేక ననిం
చి లలితమానసు లిరలు చేడియ పాలిక జేరవాయెయ్యన్

294

ఉత్సాహ

వెన్నబెట్ట ప్రాంతాన్ని ప్రేమపట్టె గవ్వలే
విన్నపికినే నేమికాని యేమి యెఱుంగవల్లు నా
యన్న సేవాబలును మాఘ్యరతని తమ్ములన్నిశన్
మన్నిగొల్పి తీర యెంత సంగవాచనే చెలి

295

గా. పైరంధ్రీ పని యెంతసేపిని మేల్పాల్సావు లోకైక న
ధీర్వు స్థిదగు పాట్టబెట్టుకొని భావించంగ వాఁభాతలన్
మారాకారుల ప్రాంతాన్ని గద సామాన్యంబుగా మార్పుడన్
నేరన్నిన్నుల మంచర బొమ్మెటకు నేనీ కాళ్ళకున్ద్రొక్కెదన్

296

న. అనిసుధేష్ట కృద్దేష్టంబుగా నుడువిన నుడువును విని పుధాసుషన్పధారుష
యింతయేల యింతవఱకు జరిగినంతకాల మింక జరుగవలసిన
పనిలేదు. పనిలేదని యుఱకవని వినని యోగమేమి మేమింక నొకఘన
యోగమున గొన్ని వానరములు వాసిగ నిట నివాసముండి యెఱుకేనియుఁ
దొలంగు వారము గాన ధీర్వై ~~యొక~~ సేవ నేరమేమేని మాయెడనున్న
బాయ మన్నింపు మేమేని యేమే నువక్రతి నీవతి కొనరింపక పోయెడు
వారము కాము వేకాముకుండైయాముకొలది కొలదిమీరిన చేదుకోరిక
మీరు వలదన్నను వదలక మీయన్న నన్ననదగఁగనియనదగనివియని మనదగిన
~~యొక~~ లేమి వాలంబున కాలంబుసేసె నాతనిభ్రాతలు నన్నును బోలువారై
నన్ననదరంబుసేసి తమయన్న మృత కళేబరంబుతో నన్నుంగట్టి దాని తోడన
గాల్పమనఁనంబునకు గొంచుపోవగొరిచనదరంబు నీదబాద సేయ నోర్వరాని
తాపమున నాపతులు గంధర్వులు లో పలనలనల నానదరముగాని కోపంబున
నానదనొందించిరి. నను నిందించకుము గావినదనేల చేసికొన్న పాపము చెడని
పదార్థము గాదె. ఒరుల దూరిన ఫలమేమి? చలమేమియుఁ బూనక యెలమిం
జాడుము పోడిమిగల చేదియపు గాన నోడక యింతగ నేనాడితి నాడితని కీపు
తద్ద యొత్తి బుద్ధులు పెప్పిన దానవే కదా? తోడి చేదియలు నగ నొగల నేల.
నేల బుట్టిన వారెల్ల గిట్టకపోరు. నేడొందె మఱి యింక మాతొండై కొందె
మానవులకు మృతి రాకపోదు అరవిము నమేని మితి దప్పదూరక నను

దూరకు దూరీనఁ బోయిన నీవారు మరల రావోరు పోరునట్టి పాండు
 తుష్టియును మనుస్మృతి వాక్యము స్మృతి నుంచి పెక్కు జోక్యములకుఁ బోక
 నభ్యంబున మనుట ■ కమకూలమైన తెరంగవి యెరుంగునునిన, సుధేష్ట
 వెఱంగువడి యింక మీద మిక్కిలి యేమియునిన మీది మిక్కిలి యేమి
 పినఁగనుో యని యేదియు నన నొల్లక వల్లవల్లన సరియేయుని మిన్నఁగి
 మీద బడినట్లు మిన్నమిన్న మన్న గన్గనుచు మిన్న కుండె నంత

297

క. అజ్ఞాత వాసరంబునఁ

ప్రాజ్ఞతలోఁ గడువుచుండఁ బొందవు తెలమిన్

విజ్ఞాన పోనులాకును

■ జ్ఞాతి నృపాలురొక్క దినమున నభిలోన్

■ ■ ■

న. కన్య వారిత్రుగు దుష్ట చతుష్టయ మొక్క చోగూడి మంతనమునకు దిగి
 పొందవుల ననవానకాల మనాయనముగ ముగిసె నింకఁ బరమూడన యేడు
 కూడ దరిపి మూగి యందఱియయ్యె. వారల యునికి నట్టట్టిది యని
 మనకింత దఱతెలుక నడదయ్యె దియ్యము వారి కెయ్యడను నహాయనయ్యెడి
 నీవత్సరము ముగియు లోన గుత్తిది విభృంకముగఁ బొందవుల శంకరగిరి
 మాన్యముల బట్టించకున్న మచ్చరంబున వివచ్చుఁ డకు నేఱవు వలికరువలి
 చూయుమలి కరువలితో వెలువడి వచ్చి విచ్చల విడి తమ్మందఱ దఱికొని
 మాధ్య మంబరము సేయు నొండె గాండీన కురారంబున నూచ ముట్టుగ
 నూచకోత గోయు నొండెగాని చూచిచూడని వడువున నడిగ వచ్చి నును
 మనమొనలను గాని విడువండు. వారలయెడ మనమొనరించిన కారయ
 ములెల్లనియో యెఱంగును కాన మోనమానము నూని మీ నూనవద్ర దిను
 కొలందియోజించినహేతుకంబుగా పొందవులము ■ దేశస్థులనియు
 వారలగుఁగొను తెఱంగిద మిత్త మనియుఁ బ్రాకటముగా వాకుఁ దెల్పుడి
 యని మయోధనుండడుగ భీష్మిది కురువృద్ధులు కొందరిల్లనిరి

299

ఉ. సింధురసత్కుండైన యలసింహాబలుం బరమాద్భుతంబుగా
 నంధులగిల్చి చంపె నడి చప్పుడు సేయకెవండా యాజరా

- పంథ యదుప్రభుర్ హలి శబ్యులలో పరిదూగు వీడు డే
గంధ మనోత్మజాండు కడకం గడవేరివి యుండు గీచకున్ 300
- చ. ~~పంథ~~ డేమందిచ్చుడు ~~పంథ~~ వెంతయుఁబాడి పంటలున్
~~పంథ~~ విద్రవీగునఁట ~~పంథ~~ హేతువు పార్థులుంటయే
తరిమి తదీయ గోగణము తప్పక పట్టిన దత్తవోయులై
వరుసను బాండవుల నెడలి వత్తురు గుత్తడవచ్చు వారలన్ 301
- గీ. పూని బీష్మాదులిటు తలపోసి వాసి
తుటుము దక్షిణ ~~పంథ~~ పసిదోలికొంచు
దమ్మనుచుఁ బంపగనుకర్మలాణ నేగి
~~పంథ~~ బసి బట్ట విరటుండు పనియెవటకు 302
- క. దీటుగ నుశర్మతోన వి
రాటుండవి ~~పంథ~~ యెదిరి ప్రదరము చేసన్
నైటుదిన పొన్ను పిల్లిన
గోటుగ ~~పంథ~~ కట్టకొని పోదొడగన్ 303
- గీ. విరటుతోనఁ జనిరి ముందుగగవలు యు
ధిష్టురుండు వసులఁ దేరబూని
భీమ బలము మాసి భీముండు విడిపించె
బతుగఁజమ్ము విరటు బంధనమ్ము 304
- చ. భీముండునుశర్మనుప్రాలాపశిష్టంబుగావదిలియిష్టదైవవిరటుబంధనిముక్తుని
~~పంథ~~ తెచ్చిన ~~పంథ~~ మత్స్య నాథుండు ~~పంథ~~ పంథోషము నొంది వసులతోగూడఁ
బురంబునకు ~~పంథ~~ 305
- క. ఉత్తర గోగ్రహణమునకు
సుత్తములగు యోధవర్యులొగి పడవేటున్
దత్తబడులో రాదం
దెత్తించె సుయోధమండ హితమతిఁ గృతియ్ని 306

చ. గురుశ్చన ముఖ్యులౌ విరటు గోగలా మెల్లను యిల్లఁ జూను లౌ
గురుశ్చన ముఖ్యగోవకుల వొంటిరి పాటువల్లు కాలపి
గురుశ్చనలా ప్రవృత్తి గిఱికోంచును గొంచును బోవనందు ||
గురుశ్చననచ్చు [] గోగతి జెప్పిన నంచుగోవకుల్ 307

ఆ. వేగఁబోయి పీట విరటుఁడు లేమిని
మత్తరునకుఁదెల్పి రుత్తరంపు
[] మేయుచున్న దేవరమలను
ముట్టి [] వట్టెనును 308

ఆ. మలయ విరటుపీట మగపురువొకఁడేనిఁ
[] మత్తరుండు దక్కి లేమి
[] యతడు వోన సిద్ధించెఁ బోరికిఁ
[] వోలెఱులుల దళము పైకి 309

న. [] కానరుల మడు లాలించి యువలాలించి వారలఁ బశుపాలురగు బాలురతో
బాలుండగు మత్తర కుమారుండు పోరాటమునకు బోవ నమకట్టి యుల్లన
దల్లి కడకేగి కడక [] యామితో గొడుకగు భూమింజయుండు దుడుకు
తనమ్మున నిల్లనియె 310

క. నింటివె యిపుడమ్మా మన
యింటి కఠన్ మనమలకు నెంతలు పుట్టెన్
దంట తనమ్మునఁ []
వెంటునఁ బట్టెయిది గిల్లికలహము తేనె 311

చ. సరిపడవాకు నిపురభసారథి చిక్కినఁ బాఱఁదోలవే
కురుబలమొక్కిఁజేటునను గుక్కిలదోలిన యెట్లు అంచు మ
త్తరు దతి వాక్త్రగల్పములు దల్లికడన్ మడువంగ నంత మ
త్తరకు బృహస్పలంగొన హితంబు వదేళము పేసె గృష్ణయున్ 312

- ఉ. అన్నకుఁజేప్పి యుత్తర బృహన్నల సారధిగాఁగఁ గొమ్మవన్
మున్నవ గొన్న యుత్తరకుమారకుండేడన్ పేడి యేడన్
పిన్నలు పెద్దలున్నుగె పేరుద్రతిష్ఠలఱంగి నే
వెన్నికఁ బేడి దోడుగొని యేగుట హైవ్యమున్నదే 313
- క. అని యతఁడు బేడినిం దన
కును సారధిగాఁగఁ జేసికొన వొల్లక వీ
యని యెదురుగాక మరీ
కొనఁజాలము బేడికెన్ని గుణములె యున్నన్ 314
- గీ. ఉత్తరుని గవి సైరంద్రి యుత్తరంబు
సెప్పి నృవపుత్ర యిప్పుడు నేఁజెప్పవేం
నీవ తెలిసెద వన్నియు నిన్నుగావ
నల బలముఁద్రోలు నెద బృహన్నల బలమ్ము 315
- క. కొండ తలక్రింద నిడికొని
గండ ఇలకుఁగాఁగ వెదుకగా నేమిటికిన్
దండి బృహన్నల
నుండగ నీ తేరుఁగడవ నొరులేమిటికిన్ 316
- క. యేటికి నేటికి సంధియు
యేటికి నేటుగను బేడియే తగు నీకా
మేటి గడపుఁబని గొను ము
మ్మాటికి నేఁబూట వేయుమాట లిడేలా 317
- క. అని యిట్లు తొయి గ్రుద్ది న
యనువున సైరంద్రిసెప్ప నయ్యుత్తరుడున్
నిని యొట్టకేలకొక నిధ
మువ విధితే-కొప్పినట్లు మొగమెగవేసెన్ 318
- వ. అంత భూమింజయుండు విజయుం గనుంగొని 319

41

సరణ దేరిని దెమ్మనంగను పాగి పెండ్లికి బిల్వ
 ప్లరదముల్కిటి దెచ్చి యాతడు నంటగట్టిన
 లరు యుత్తరుదెక్కిదాని బృహన్నలా గొనిరండు నా
 కరిది పాములు బొమ్మపాత్రిక లంచు నుత్తర గోరంగన్ 320

క. ఉజ్జ్వాలతల నూటాదెడు
 గుఱ్ఱాలట నూరుదాట గుఱుకొని చెవిలో
 గట్టిజపించిన మంత్రము
 జల్లున జాతివటు నాటి సరణ దురగముల్ 321

క. కనుటెచ్చ పాటు లోనవ
 చని గొప్పగ గురుబలము సరసకుఁ జేదెన్
 మనమును మీతెడు పత్తజ
 వనమున వనమునను బాటి నారువములటన్ 322

ఉ. కౌరవసేన నుత్తరుడు గన్గనెగన్గన భీతుదొట్టి నా
 కౌరవసంచె యీ బలము నాదెగ నానగదైవమీ గలగా
 కౌరవనందియంబు విడుమావల మాపులనున్నాల్చినన్
 గౌరవ సంపదం గవెదెగావున గావు మునన్ బృహన్నలా 323

చ. అనవిని పార్థుడుత్తరున కంతట బల్కిమఁ దల్లియొద్దవీ
 వనినవి యెల్ల విస్మృతము లాయెనో నాయవ యంతలోననే
 యని యొనరించు మంచును బృహన్నల తిన్నగఁ బ్రోది సేయ గా
 దను విడుమింకఁ బోరుగతి దయ్యమెఱుంగ నటంచు మాత్యుడున్ 324

క. అరదంబు డిగ్గనుఱికియుఁ
 బరుగెత్తుడుఁ దోడనుఱికి పార్థుడు లామ
 త్తరు నొడిసి పట్టుకొని శమి
 తరువు కడకు ద్రోలి యాయుధములంగొనగన్ 325

క. అత్తమీదా బాధ్యుడే

అత్త తృప్తములను వన్నదమ్ములు సతియున్
హత్తుకొని యుంటఁ బురిలో
సుత్తరునకును వ్రనంజయుండెగిఁదెల్పెన్

న. అంత నానైరాటి కిరీటియానతిఁబడి న్రూనతి త్వరిత మ్ముగ నెక్కి
యాయుధముల మూట నిచ్చి వాని నర్పకృతులను గాంచి యుచ్చేరువంది
వానినన్నిటిని మచ్చేటుగ నివ్వెర గండును నెవ్వయెవ్వి యువ్వరినని నడిగి
తెలిసికొని యడ్డును గాండీవాక్షము తూటిరంబులనుబైకిఁదీసి యాతని
కందిచ్చి తక్కసాధనమ్ము లెప్పటియుల్లుబంధించి యాపుష్కలముననుసంధించి
చెట్టు గుబారున దిగి దుమికే పేడి పార్థుండని తెలిసినంత మాత్ర నింలించని
చెప్పరాని సంతసనంది కొండంతటి సత్తవ చేకుటి యా
యుత్తరకుమారుండు తనయొడలు గుప్ప గూఱ సుప్పతిల్ల పులకలతో
పాదంబులపైఁ బడి భాషాశ్రుల కాళ్ళ గడిగి యొనర్చినఁ
గ్రీడి యతనిజేత గ్రుచ్చియెత్తి నిండుకొగిలం జేర్చిన మత్తరుండు తత్తరపాటు
నీడి క్రీడికట్లనియె

327

క. నదినానుమ్ములు నీకుం

యని నీకేలకల్గెఁ గ్రవ్విడి లోకుల్
చదలుఱుము చేస నేలొకొ
బ్రిదులగ దలచెదరదేమి ప్రియము మహాత్మా

క. ఎవ్వాల్చికుఁ గంటిమి మిము

మన్నగదము నందు మీరు మన్నన నున్నా
దన్న సుడివింటి నింతటి
కన్నను భాగ్యంబు నేలకలదే మాకున్

329

క. పాండవ జగదేక మహా

ద్వండ నృపుల్ వారలేడఁ దాకొనఁగ విరా

- ఘంటిక పాలి గాంధీవి
యందును మీరుండు చెట్టి యాశ్చర్యంబో 330
- ఎన్నాళ్ళ నుండియో నా
కున్నది మీ తేరుగడప నొడవెరియు నా
కిన్నాళ్ళ కిప్పుడు నాచే
దిన్నెగఁ బనిఁ గొమ్మటంఁముఁ దేరతఁ దెక్కన్ 331
- స ఇటులా యిద్దరు తేటి నేగిగవి యేదీ యాగజాణఁబెట్టు నే
సటుశక్తి న్మఱలించి కానరులముం బొడ్డుండు కాపుంచెయ
తట గౌరవ్యుల సేవకుంగవిసి భీష్మద్రోణ ముఖ్యార్థులన్
గఱు తల్పాయుగ నేప నంపఱ ముప్పారంపు బాణా లొగిన్ 332
- ఉ ద్రోణుని భీష్మవింగువుని ద్రోణజాగర్యుని దార్తురాష్ట్రులన్
బాణవరంపర బ్ధిసిపాఱగఁ ద్రోలియు మోహివాస్త్రమున్
ద్రాణ విగుడ్యగ్రీడి కురురాజులు మూర్తి మునింగి వ్రాలఁగాన్
బ్రాణము లూర్చినట్లు తలపాగల్గోసిన రాజా మాత్యుఁడు 333
- ఉ ఎప్పుడు వచ్చినాడు పసివెప్పుడు బట్టి మఱల్పినాడతం
దెప్పుడు తాకి ■■■ సరి నెప్పుడు గాంధీమొక్క పెట్టినా
దెప్పుడు గూల్పినాడు శరణేపరి యాసరి మూర్తిమున గా
జప్పుడుగాక పార్థుక్రలి సైన్యము హైన్యము పెప్ప శక్యమే 334
- క ఇంతటి శరణాశునము ■■■
ఊంతటి శౌర్యమ్ముఁ గంటమే యెందయున్
వింతగ నిందఱ మూర్తా
క్రాంతల నలవోక జేసిగాన నరుండొన్ 335
- గీ అనుచు మూర్తాను దేటి భీష్మాదు తొర
కోరి మనతలపాగలు కోయు నప్పు
దంతపని కర్ణనుదుదిగఁదాయె గాక
■■■■ గోసనఁ దప్పింప ■■■■ 336

గీ. ఇంతయేటికి మనమితడేగు తెను
 వేర మంచిదిగావున వేడ్చుమరల
 బురికిఁజనునంత భాగ్యము పొనఁగి మనకు
 గాకయున్నను తిరుములు పోకయున్నె 337

గీ. అనుచు వందఱు నెఱువున ననుచు
 లేచి పాఠ్యుని ప్రశ్నను జూచి కొంచ
 తండు చూపు మేరను దాఱు
 బ్రతుకు జీవుడాయని దారి బట్టిరంత 338

చ. విజయుడు ధర్తరాష్ట్ర పరవేయులవోకగ గెల్చి గొవులన్
 రజని ముఖంబు విరాటుని వీటికి తోలిపెట్టి
 కృజముగఁ దొంటి రూపుగొని గాండీవ ముఖ్యము బెప్పటల్ల
 కృజమున నుంచి యీ కథను గుప్తము సేయుమి యుత్తరా యువేన్ 339

క. వైరాటి వల్లెయని
 తేరెక్క బృహన్నలయును దేజాలఁ దోలెన్
 వారిటులరిగెడి తోన
 వారణ నిరటుండలరి వచ్చెను బురికిన్ 340

క. వచ్చి కడగొట్టు తనయుం
 దెచ్చటి కేఠించినాడొ యింటగనువడం
 దిచ్చటికి నురలవెప్పుడు
 వచ్చి నటంచెట్టులతని వార్తల వరయున్ 341

క. ఉత్తరగోగ్రహణమునకు
 నుత్తరుఁడు బృహన్నలన్మహోద్ధతిగొని తా
 నెత్తిచని కురుబలంబును
 హత్తి విటుగ మొత్తి గెల్చి యాంనురల్చిన్ 342

చ. అని యిట్ల కొంత విలుతకు నురువిజయోత్స వంబు పరిజనులు

తెలువచగవిని జవవతి యత్వంత సంతుష్టైంత రంగుడై మన యుత్తరు
జయవార్ధు బత్తనమునఁ బలుదెసల పాటింపుడని వనిచి దెలిసి గడలుకొను
సంతమున్న నొడలు మఱచి వెత్తమ్ము దెమ్మని వరిచరుల ననిపిన
నారలఱుచి నేయఁగ కౌరి ఫలంబున గోరిక దీర గొండొక వివోదీంపుచు
నునమున బుట్టిన తమకంబు పట్టణాలక నాడు తనతోనాడు కంకభట్టుతో
విరాటుండిల్లనియె

344

క. మన యుత్తరుస్థలు విన
విన నదృతమయ్యెఁ గొడవయులు నాయొ
ధనమున గెల్చి వెనం
ధనమును నులలింపెఁ బుటుక ధన్యముగాగన్

345

క. అనూటలు విని కంకుడు
భూమింజయుండెడ కౌరవుల బలమేడన్
స్వామి గెలుపు బృహన్నల
భీమ భుజాబలము చేత వెలయఁగ వచ్చున్

345

క. ఇందులకు వృందీయమా
విందువుగా కిప్పుడ యచటి వృత్తాంతంబున్
లొందరవడకు బృహన్నల
వందగ నీకొడుకు దగఁ జయించెన్

346

క. తివరబోవుచు రుచులడుగఁ
బవియేమిటికానవచ్చు మికింతగ గ
ట్టిన నెక్కి చూడవలెనా
మనమిప్పుడు విందు మితని మించినిజెడుగున్

345

క. అని కంకుడా బృహన్నల
గొనియాడగ నృపతి నాడు కొనురుని జయమున్
నోర్వనొ మూయుము నో
యాడెడి సారె తోడ గంకున్

347

- క. అపారె కంకుణట్టువ
అపారె లలాటకుడలె యటగాయముగా
అపారముగ నెత్తురు
అపారముగ్గి ~~అపార~~ నభతోన్ 348
- చ. బిలబిలగాడు నెత్తురును జీర వెలుంగునఁ గృష్ణ యొత్తగా
నెలది యిటేల చేసెదవు విస్త్రుడునుం బర పూరుషుం ~~అపార~~
డలికవ సాద్వి నీకుఁ దగునమ్మ యనంగను విస్త్రురక్ష ~~అపార~~
దులు ధరకారఁ గీడనుచుఁ దుచ్చిలి నంచె ~~అపార~~ రాజతోన్ 349
- వ. అదియట్లు జరుగు చున్నంతలోన 350
- క. ఉత్తరుడు నచ్చి తండ్రికిఁ
దత్తరమున నెఱుంగి చూచి ధర్మజా నొపటన్
నెత్తురు గాయము వీరికి
నిత్తరిగానేమి ~~అపార~~ యెఱుంగింపుడవన్ 351
- వ. ఉత్తరునకు విరాటుండిట్లని యుత్తరమిచ్చె నెల్లనిన 352
- ఉ. నీవు జయించి కౌరువున నీకవి నీకొని యాలందెచ్చియు
న్నావని నేననం ద్విజాఁడు నచ్చక యిచ్చక మెచ్చఁజేరి నే
నేనడంగఁ గొంట పాడవెత్తి ~~అపార~~ గోమొత్తి నే
లావుగసారె నేయ నిటలంబున ~~అపార~~ కాయె గాయమున్ 353
- న. అనిన జనకునకుఁ దనయుండు వినపొంపుగావి యాసుడి విని వినయంబున్నఁ
బ్రసన్నంబుగా నిట్లనియె 354
- క. ~~అపార~~ మనకడ నున్నా
అది వీరినిరాకరింప నాయువు శ్రీయున్
జనకామినిగా మనకడ
జనకాయనకున్నె నాదు జయమును విమడి 355

- చ. కడిగ జగంబు మ్రొంగలగల కౌరవ పీరుల సైన్య మెచ్చుటో
దొడుకులఁ దెచ్చుటెచ్చుటో తోసినదొంబది యాజనంబులన్
బడియెడు నాడ నేమెటన్ నందను నిన్నును పివెఱంగదే
బద్ధినంచుఁజని చీను తరించువె షీరవారిధిన్ 357
- చ. ఉఱకజగంబు నొక్కొక్కడ యుట్రవదెంబుగ మ్రొంగజాలు బల్
చుఱకరు లొనగా సుతుండు నూర్యసుతుండు గురుండుద్రోణి యం
చెఱిగి యెఱింగి పీఠలెటులేని జయించితి నంచునమ్మ నం
దఱ నతిశూరులంగిలువ నాతడమే తమకేమి క్రొత్తవే 358
- చ. తొడరుచు భీష్ములగ్ధులగుద్రోణుని ద్రోణిని తోనుగాను ||
క్తుడ నను గెల్వ పీఠెఱిగి కూడను వారిజయించినట్లు న
వైడగును నెట్లు నమ్మితిరి వెట్టిగఁ బుత్రుని పీఠి ప్రేమచే
నిడువక యింత మాత్రముఁజేపెంబువై ద్విజానాంచు టేటికేన్ 359
- క నేనానగలవె కౌరవ
సేనానగఁ గలవ నచట జితకాశి 360
దేవాటి చుట్టమోవలె
పూనిక నరుదెంచి దివ్యపురుషుడు గాచెన్
- క ఆసానన సరసింహను
చూపట్టును రేపామాసా చోద్యముగ నిటన్
పగు సునకందఱకును
గోపము శమియింప నేడుకొనుడి కంకున్ 361
- చ. అనితరమెన్న రానివగ నత్తఱి యుత్తరుఁడొత్తవల్కల
నని తరవారుదోని కరణంబున నేపిఠిగంక భట్ట మి
మ్మనితరు న్నమ్మింపుడికి నాదట పీఠట నేదెల్లెనమ్మన్
మును తరియించు నాతని సుహృదుహుజాపుడవే గమే యునన్ 362
- గీ వేటువడి కంకభట్టుఁ దింటేటికిపుడు
మించి సోయిన శమించ మంచు

- నేడ నీవిట్లు నేలాటి వాడవయ్య
 ' నేటు గీటును లేదని గీటు వున్న
- క. ముటువాడు పాండవయులు
 ముఱిముఱిఱిఱిఱిని లేచి మురితయుఁడొమున్
 దెఱఁ గొప్పఁగ వధదీరిచి
 వెఱచఱనక కూరునున్న విరటుడు వచ్చెన్ 363
- క. తమజాచి వారలూరక
 కనుఁగొనుచు నొకరి మొగము లొకరు లేవకయు
 న్నను వెఱగందుచు విరటుం
 డనె నిటు వాగదై కంకుఁడర్జుండె యెక్కన్ 364
- చ. అనుటయు ఫల్గునుండు నగి యెక్కట లోకము లేఁజాలు నీ
 ఘనుడు యుధిష్ఠరుండు చిటు గద్దెయ నెక్కదగండె మొన్న ని
 న్నను నరిసట్ట గోగ్రహణ మందుఁ బసి న్విడిపించినట్టి యా
 బకదొరి భీముడు మహామహాలీ కులంచుఁజెప్పెన్ 365
- ఉ. అంతట లేచి భీముఁడు బ్రహ్మల పాయము తోడ నాట్యపి
 డ్దాంతము నేర్చి యుత్తరకుఁ దత్తర పాటున నుత్తరాశకా
 క్రాంతము పేయఁబూనుకొను కౌరవనాద్రిక ఖండ పేతుడై
 రంతులు మాన్చి యాతఁడు తిరుమ్మగ వడ్డునుఁగీతఁడే 366
- న. అనుటయు 367
- చ. ఒనరఁగ నాలకించి యుత్తరుఁడంతన తండ్రిజూచి న
 న్నను నొకదివ్యపూరుషుడు నామిషసెట్టి నచించినాడ న
 ధ్వునుడె నుమా మయోధనుని తూచుల గెల్చి మఱియై గొప్పఁన్
 చినుముటుగళ నాతెలివి నేర్చునె యొర్చును గౌరవాంబుధిన్ 368
- ఉ. దైవ నరద్రపాదులు వధర్ములు మామ్యలు నంచపాండవుల్
 దైవ నెవరని దైవము నాకలి నైవ్యపుత్రి నీ

తావున కేగుదెంచి తలదాచి కొన న్నున భాగ్యమంచు ॥
దీ విధులన్ముహూహుల దృష్టాంతేయక తానె నీతియే

119

క అదియంతవిని విరాటుడు

జీతగదురఁ బ్రూచ్చడి పెదపుల్
గదలింప నేరకుండిన
సదయుడు ధర్మాత్మజుండు నరసతఁ బల్కిన్

370

చ బెదరఁగ నేలనయ్య యొక పీడ యెఱుంగక యొక్క యేడు నీ
యుదరము లోన దాగితిమి యుక్త ముఖంబులఁ గద్దులోనినున్
గదలక యుండునట్లు మముగాచి తవిన్మఱపించి తీపు న
చ్చదయుండ వౌట నీఋణము దీర్చఁగ జన్మకోటికిన్

371

స అని ధర్మరాజు అడిలం బంబుల మునుపుల్ల బు దిల్లంబోయి వెల్ల
బోయియున్న మాత్యుండు ధర్మజు వెలుకులకు గలకదీరి మెండుకొని
కొండంత సత్తువ చేకూఱి యారాల మెడలి విరాటుండిల్లనియె

372

ఉ నాసుతనిత్తు సుత్తరఘనంబుగ గ్రీడికి ధర్మవర్తిగా
దాసుని తప్పులన్ని దండము తో నరిజేయుక పోలికన్
వాసవి మూసికొంచుఁజెచి బాపముటల్ గొన శిష్యురాలి బల్
మాపటి మాసమానుఁడభిమన్యున కిచ్చినఁగొందు సుత్తరన్

373

స అని నట్లే శతమన్యు పౌత్రుఁడగు నభిమన్యునకు సుత్తరవిచ్చి తన జన్మ
మంతటి సుత్తమముగ ధన్యము పేసి కొని కొని యెదను గుడుఱు
పఱచికొని

374

చ శ్రీయకును నిశ్చితార్థమొనరించి విరాటుడు కూతు బిండ్లికిన్
శ్రీయమున రాజ బంధులకు నేగముగా శుభలేఖలంపి ॥
సేయు బురమెల్ల యొల్లగయు పేసేయు బంపగ వాచానమ్ములన్
వచ్చిరంత ముఖ్య నమస్త బంధువుల్

375

- క. శుభదివసమున విరటుం
డభిమన్యున కిచ్చి మత్తరాంగవ వేడ్కన్
విభవమున వానధూపరు
లుభయులు మన్యోన్య పాశ్యముందిరి మిగులన్ 376
- ఉ. ఆకమంత వందిరి మహత్తర వేదియ వంతయంతగా
వాకమూన వట్టణమున విరటుండిడి మానటింద్రక
న్నాకము ప్రభారవి ధవంజయ నూతికి గూతు విచ్చుచున్
వాకమబ్బినంచలరి వాకులు తోకులు మూకలై కన్ 377
- ఉ. హెచ్చుగ దిద్ది తీర్చి జగమేలిడి కృష్ణుడు పెండ్లి పెద్దయై
మచ్చిక మేనయల్లుండభిమన్యున కన్నియువేర్చి కన్నియన్
దెచ్చి నిరాటుడియ జగతివ్యరుడుత్తర జేయిబట్టు వి
స్వచ్చుడు వీయ మందెను ముభద్రము కూడి వేడుకన్ 378
- న. మఱియు నదస్యము నాడవశ్యప్రార్థితులై దస్యగణకేసరియగు నానన
పాత్రుండభిమన్యునకు మాన్యులు పామాన్యులునగు సభార్యులు దార్వా
శాపానుగ్రహ నిగ్రహనమర్తులైమనుష్యునివరులువచ్చెరుములభాసిల్లు సేవలుగొని
విశేషి శేష భాషా కోవిదులై యపర బాషాసౌధారు అనిపించుకొని
శ్రుతులవిశ్రుతులై తులలేని ధృతి శతధృతిని గూడ నేలుకోజాలిన యేలు
కోటి బ్రాహ్మిమొక్క కంఠముగ శుభతర ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత ప్రవయ
ప్రచుర వ్యధము తల్లి యానదూ వరుల పేరులెల్లి వీరలోరిమి కలిమి గలిమి
మిగుల గులమునకు మన్ననాసేదెచ్చి హెచ్చి మీపర మాసరికి మాసరము
మాసరికి తెరవారు రాలేరు సుమీ యవదగి యవదగని మిదమి త్తమనదగని
కవికరము తోణేయూత యిడి మనుచు నీ మను మనుమడను వీనినలె
పంకల్పిత సర్వకార్య పిద్దియు నాశ్రితినలె నాశ్రిద్దియు బుద్దియు కలిగి యుండు
శ్రీకరమగు నీ కొమరుని కొమురునకు నవంగత యవకత యమగత
ముగాకయున్న నతండు గొంతయొననచ్చున నచ్చు నీ నత్తముండు నమాను
డయు్య ననమాచుండై నమానులలో మత్తము శ్లోకుండు గావుత నమానానా
ముత్తము శ్లోకోస్తు ముత్తము యదార్థమనర గలవాడు గలవారిలో

ముంగలవాడై యరికి లోగని వాడై యవిచ్చి వృషభ్ర పోలాది
వాచంద్రార్క స్థాయిగా మండగలవాడు సకల సంపత్సమృద్ధి నర్జిల్లు నని
వేదోక్త గ్రంథ వాగ్విదము లొనర్చిరి. ఇట్లులమోఘ బ్రాహ్మణాశిష్య మనుగరి
మహర్షి సర్వశుభాప్తదముగ నభిషేచ్య వివాహమహోత్సవమ్ము నిటనేనాట
విని యెటుంగని తెఱంగున జగన్మోహనముగా నర్జిల్లుడు

379

ఉద్యోగ పర్వము

క అభిషేచ్య వివాహమునకు

శుభముం గనవచ్చి నట్టి ముట్టాటు మనో

విభవముల సంపకము

సభదీరిచి యుండ వనియె శౌరి సదయుడై

ఉ. విందు రోకో మదుక్తి మనవిందులు పొండపు లిందరుండగా

విందుల చేత గోలునడి విత్తము రాజ్యము శౌర్యముండి లో

విందుల గానలంబడి రదెంచ గలంచెద నైరి చిత్తమే

విందుల కించి రాజ్యమును వేరిమి వెండియు జెందుటావుదే

381

ఉ. పావుడు ధార్తరాష్ట్రుడట బన్ని దురోదరమందు రాజ్యమున్

బావుడు ధూర్తుడౌ శకుని పాల్పడి గీడ్చుడ గృష్ణ శీలమున్

బావురె ద్వాదశాబ్దములు పొండపు లబ్ధము పక్ష బాధలన్

బావు సుపాయ మారయ బంధుబులుంబును దీర్చిగాడగున్

382

తే. శావునను బొండపులు తముగావు మనుచుఁ

బోవునారలో మిన్నకపోవు వారో

బారి మున్నేలఁ దగు రాయబారి సంపి

మనుడు మైత్రిని భాగమిమ్మునుడు మొదల

383

వ. ఈ సంధి వాక్యము నాదుర్మదుండగు దుర్యోధనుడు వినడేని నడిగల పడముడి

కన్వదుల బెడిదమ్ములగు నడిదమ్ములతని బుద్ధిమంతుని వినిపింపఁగల

పపుడు కూడ వినక కొరంతలాడి గంతులు వేపిన నతనిరంతులు

నిరభ్యంతరముగ శాంతినంద నెంతయు శాంతి నవచాన గురుముఖ

మహాయోధాన యోధులు వడివడిన దురుదానమునికొనకెంతకుఁదచ్చి
నని యాడుజ్జనుండుని కొనడే యనికొనకేమి పేయు నప్పుడుంగూడ దప్పిన
దప్పిన ఐహేమి పేయుదును చెప్పి వచ్చుడుగాకుండ మూలకుండి మోరకు
తనంబునకు దిగివేసి భీమాక్షున నకుల నహదైపులు ౩౩౩౩ స్రుతిసలు
స్రుతిహతంబుగా ధుర్యోధను దుశ్శానున క్షల్ల పోబలుల నార్చితేర్చి పేర్చి వారల
తండ్రి పెత్తండ్రుల యిరువుర రాజ్య భాగంబులు ప్రాజ్యంబుగఁబూజ్యశ్రీః
పూర్వకంబుగాగ లోగక చేకొని వీరులగువీరలె భాగించక బోగించకల వారని
రుషిని ౩౩౩ భగలు విడఁజెప్పి వారి ప్రాయంబు ప్రాయకంబుగాఁదెలిపికొని
పిమ్మట కాగలనని కాగలమేని వేనియుండక లేని యాచక యుప్పుటి స్థితి
గతులను బట్టి ౩౩౩౩ పట్టు పట్టి చూచికొంద మిందునునకందరుకు వ్యవహార
తరుమూల కందమునదగిన ద్రువదులు కార్యభాగము లకు జాలి పారిన నాలు
గాన వారు దయదైవార సంప్రతిని యిందునకు మందేమి యందురో
ముందరగ వినఁగోరెదనని మాన్యాతీత మహిమాను భావుండగు శ్రీకృష్ణ
దేవుండు తద్దని ప్రదర్శి తంబుగా నానావిధ వాఙ్మధురముగ నానతిచ్చిన
ద్రువదరాజు వినతుండై వినసాంపగు ౩౩౩౩ నిల్లనియె

114

౬ మన్నెక పెద్దసేసి యరునందను డందరి ముందరన్ నడిన్
బెన్నికతో దయంబలికె నిట్టులు సీయది నాయదృష్ట మో
నెన్నికసేయ నేడుగడ యేయన పార్థుల కెంతోగూర్పు ౩౩౩౩
దెన్నిక నిట్లులైన హరి యాయన యేగుట సంధిక్షణమాన్

115

౭. తీయంబెట్లు నమర్చుడన్యతుఁడు కౌంతేయార్థ సిద్ధ్యర్థమై
తీయం బుట్టినదంగ నేగినను సంధింగూర్పు నిందేమి ౩౩౩౩
దీయం బెట్లను భాగమంచు దృతరా ిణాత్మజుండడ్డు నా
దీయం బెట్టదముల్వనించి హరి ప్రాధేయంకరం జేయడే

386

౮. ౩౩౩ మూటలు విని యందరు
మోమాటముగాడు విజము ముమ్మాటికే ను
మీ మూటలె మామాటలు
సీమాటలికెల శౌరి వేంచేయఁదగన్

387

ఉ. అచ్చట నున్నవారు ద్రువదాధిపు మాటకు మెచ్చి హెచ్చుగా
నచ్చవు ■■■ తంత్రమున కుదెనువేసిన చేయి యాతఁజీన్
ముచ్చట పాటజూచి వినుముచ్చటగాగ వనించెగాన వే
మిచ్చిన నీయనచ్చునొ కడిందర కిట్లు ప్రయంబు నల్కానే 388

న. అని యిట్లు దేవదేవుండయిన శ్రీకృష్ణదేవుండు మానవ మడివిన
మానుడలవులకు గడు పంతుల్లి యందుండు నెల్లవారు నీనుహామహుండు
బానికార్యంబు నొప్పుగ నొడఁగూర్చుదీర్చిరి యని తూర్పుశ్రుతిధపురమునకు
భారంబగు రాయభారంబు పొంటె వేంచేయుట కడునమించిన
తత్సభాస్థానమందలి సభాస్తరులందరు నైక కంఠముగ బలుక జగదేక నాథుండ
బాధకముగ వారి మనవిని విని యటుల సేయ ననుమతించ బొందవులేగురు
శౌరి యండ కరిగి వేర్వర నిట్లనిరి. యోదేవా దేవరదివ్య చిత్రింబున ననుమతి
నుంచి కౌర వాధముతో నామాటగా మోమాట వీడి ■■■ మెమదీయ
సామదానాది చతురుపా యంబుల సపాయంబుగ జెప్పియుఁ జెప్పించియు
సంధికార్యము సఫలపరిచియు బలపరచియు తురీయోపాయము ప్రబల
పరిచియు జతములు విఫల పఱచియు నెఱవలదని మెమజరచియు వెరచి
మెమదీయక దాయకు దాయక యేత్తెరంగున నయిన యొక్కతెరంగునకుఁదెచ్చి
సంధివెరవేర్చి తత్తరమున బెందలకడ నిటరమ్మా యానలదేవర చిత్తము
మాభాగ్యమని మఱల వేర్వర మడివి యేవురు గూడి యేకవాక్యరంగదగ
నిట్లనిరి.

■ మనయొక్క బుట్టలో వి
త్తవముల నితరులు నగంగఁ దగవేటికి బె
త్తవముం దక్క మనఁడు పె
త్తవమువ నెమ్మదిగ్గుటకుకదగదే మనకున్ 390

ఉ. పాటును నీరులుంగలపి పాయక పాయకరంబుగాక భూ
పాటురు నూచినంతపిలఁబుంచి భుజింతము మీరు మేము మీ

జగన్మోహనంబుగా బురప్రవేశంబు గావించి ముందుగాఁ గురురాజు
మందిరమున కేతెంచి యందు నరమధుర పంభాషణ పురస్కరంబుగా
ధృతరాష్ట్రునిచ్చి విడుదలదంబున కరిగి యాతండు వినయమున జేయు
నాతిధ్యాలి సత్కారంబుఁ స్రీతి పూర్వకంబుగా నంగీకరించి యంద విడిసిన
వినవచ్చి దుర్యోధనుండదరి పడి యదునందనా యుద్ధనీయుల మైన
దేహబంధువుల నున్నుందఱ విడనాడి గర్జణీయుఁడగు చతుర్థునింబ
విందారగింమట యుద్ధమే యని నిందించి పరికిన గోవిందుండన్నిటి కన్ని
నదుత్తరములు చెప్పి నొచ్చునీక వత్సా మాకత్యంతాంతరంగ భక్తుండగు
విదురుండేమిటఁ గొఱంత గోరంతుయు నివారించక దూషించి భాషించిని
మాకు నధ్యక్షులగు పాండవుల యొడ దేవుడైన నీవు మాకును దేవుడై యుండువు
దేవునింబ భుజియింమట దేవుకన్నులబిడుట తగదని పెద్దలు వచింతురు
గాన మమ్ముభజింపనొల్లని నీయింబ భుజింప నొల్ల మైతి మింతియ కాక
సీతోడ గొండొక రాచకారియము పాంటె నిచ్చటికి వచ్చితిమి గాన గలికిన
నతుకదని యెడి లోకోక్తి మదినిడి నీయింటికి రానొల్లనెతిమి ఇంచు విందులా
నని మాత్రముననే మనము విందులము ||౧|| యుండమే యని గోవిందుండ
చదురులాడి యప్పటి || తప్పులెత్తి తప్పించుకొని విదురు సత్కృతి నాదరించి
ప్రకృత మనునరించు నాడై శ్రీగోపాలదేవుండు కౌరవ సభకు మనోభావ
నిశ్చంకుఁడై విచ్చేసి తనకై తెచ్చియిడిన కుకరత్న సింహాసనంబున ముఖాసనుండై
ధృతరాష్ట్ర భీష్మ బాహ్లిక ప్రముఖ విభీల కురు వృద్ధులు ధ్రోణాది గురు
వృద్ధులు పరవేస్త్రంప రాధేయ ద్వితీయుండై యిరుగెలంకుల శకుని దుశ్శాసనుల
హస్తముల యందుఁ దనహస్త ద్వయము ప్రశస్త ముగ నుంచి యుచ్చ
సింహాసనంబున వచ్చి కూర్చున్న గాంధారీయ జ్యేష్ఠునిన్ శ్రీహరి తన శ్రేష్ఠంబగు
మేఘగంధీర నిస్సవంబున నుంచిన బోధించ దలంచి యోయా సుయోధనా
యని యామేటి వోటి యారబిల్లి సంబోధించి సురముని లోకంబు
లాకసంబున నొవర లోకంబుల పోక పభాంగణంబువను జెవులు వోరఁ
బెట్టుగొని వెట్టన వినుచుండ మురహారుండిట్లనియె

- చ. పనిపడి దార్తరాష్ట్రులును బాండవు లొక్క తెఱంగు మాకునున్
బనిపడి సంధి గూర్చి నిటవచ్చితనే బవవేళగానె

వృన్ది **■** వారిభాగ్యము **■** వారికివచ్చు టొప్పు నొ
వృన్దివడి యేలలకాడుండిక వారును మీరును బాలు వీరలుల్ **■**

క. అదినిని మయోధనుడు **■**
నదరి పడుచుఁ బడుచుఁ దవపు టదిరిపడుట కూ
■ దదితగదంచు నందఱు
బదరంగ సేబాండవులకుఁబాలిడ నవియెన్ **396**

ఉ. అంతటఁ దల్లిదండ్రు లప్పుడొత్మ తనూభవు లోడ **■**
యింత యుభయ మిప్పుడన నేటికి మాధవుడొనరిచ్చిన
ట్లంత యొనర్చి నంధివడు మందున కొన్నక తప్పితేని నీ
■ మనంపఁబోదు **■** శ్రీయును నాయువు విన్ను వీడ్కొనున్ **397**

ఉ. మమ్మలరంగణేసి పెడమాటల నింకను గట్టపెట్టి నీ
మమ్మలరంగ బార్తులకు మంచిగ భాగము పంచిపెట్టు మ
మ్మమ్మలభించు నస్త్రీకలహమ్మనఁబోదు నడమి నీదు గో
మమ్మల పాలు సేయకు మహాత్ములు పాండవు లేల వైరమున్ **398**

వ. అందుల కంభస్యపాగ్ర నందనుండు మొగమ్ము మురకఁపించు కొనుచుఁ
దరకఁపింపులు మాని దురభిమాని **■** తల్లి దండ్రుల మాట గీటునఁ బుచ్చి
యెల్లరు విస నందనందనుఁజూచి యిట్లనియె **399**

ఉ. ఏది యెఱైనను వురియ యెందఱు నెన్నియుఁ బన్నినచ్చి **■**
నేదీ యొనర్చినవ్వెఱన నీలకు మిక్కిలి లోయ గల్గినే
నా దురదృష్ట మెట్లు లయినం జననీ నిధివ్రాత తప్పునే
మాదిని మోపనంతయును జోటిడ నారికి వేయువేటికిన్ **400**

చ. అదియునుగాక పాండవులి యశ్రమవాదులు కొదటంచు వే
చదివిన నేమి పార్థము పారెకు నారికి రాజ్యమెట్లు రా
గుదురును గుడ్డికూర్చికొని క్రొవ్విస జాదము లాడి యోడిమా
కది విడద్రుడట్లు విడదొనెటు లిప్పుడు దేరఁగా నారీ **401**

- వ. ఇంకొకటి కూడ **బుద్ధులు** మాని మానిత మాగ్గంటు **దిగద్రాని**
నిడక వినునుని నయోధమండిల్లనియె 402
- చ. **రాజనూయమును** రాజును జూడంగబోయి నేనటన్
 మయునభజానుచందగను మానము వాయగంగ్గొప్పభీముడున్
 భయము దొఱంగి నాకుఁదలచంపుగ నిప్పుని యొప్పనే హరి
 ప్రియముగ వచ్చుజూచి వెఱపింపకలుక్కన వచ్చి రొక్కటన్ 403
- గీ. ఇట్లు బహు వైరకారణమెల్ల వారి
 పల్ల నిడుకొని నిర్భుష్ట లల్ల మమ్ము
 పొడిదెఱంగితి మని తూలఁబల్కు తొకటి
 కవగ గురిగింజ తననల్పు గవనె చెప్పును 404
- క. అదివిని యాదవ వాధుడు
 కవకవనగి యట్టి చెడుగు ఘటియించుటలో
 లవలేశము నందేహం
 బప్పునే ప్రథముడపు నీవటంటకు వత్సా! 405
- చ తనరంగ నెవ్వడీ తనదు తప్పును దామనెఱుంగఁడంచు నీ
 వనినది నీకె తాడె నిపుడమ్యనిపై పడిమోహనేటికిన్
 గొనకొని కోరుదేవి విమఁగొన్ని వనించెద ప్రేల్మడంచుమీ
 మునుకొని దోషమన్యునయి మోషినబోనె నిజాఘ మంతయున్ 406
- ఉ. పుట్టిన నాటఁగోలె **బుద్ధులు** నీకని యుగ్గపాల తోఁ
 బెట్టినవే **తలదఁబెక్కు** నెఱారము వీపు వారికిన్
 బెట్టవె లక్ష్మియంట శుని నెట్టి రగిల్చియు మాయజూజ మం
 దట్టులు రాజ్య మూర్ఛికొని యారడి పేయవోకో ప్రజానతిన్ 407
- గీ. ఘోషయాత్ర మివ్వవారి ఘోష నెట్లు
 బోయి స్ఫులింపపు కమలొట్టఁ బోయి తుదకు

- నారు కరుణించి విడివంప నన్ను బ్రతుక
గంటి వీవు మఱచితివో కారవేంద్ర!
- 408
- క. మఱచితివే నారలనే
మఱచి శవినంగఁ జండమౌచి ననిపి యే
మఱచితి వెంచక వెతవే
మఱచిరముగ దైవకరుణ ప్రసందరు వారల్
- 409
- ఉ. శ్రాంతి నిశాంతమందున విచారిగ బీముఁడు గూర్చి వానవి
శ్రాంతిని శాంతమందున విచారుకురాంధ్రుల నంటగట్టి నీ
వంతట గంగద్రోసి నవిషాన్నమిడ న్నజీఁ గీటు కొల్పితి
ల్లెంతకు లేవు నీ నహహ! యెంచిన మంచమువిండ గన్నులే
- 410
- ఉ. ఉన్నన నట్టై మాఱుపుర కొక్కఁడె పాపవి యుద్దిమై మిమున్
మున్నడఁగ న్నభాగముల మోయగ మీరలు నూఱు మోయగ
యన్నుడు దంష్ట్రులకు నన్నులుదమ్ములు నైన యల్లుడున్
గున్నన నెత్తి వాని వొకగుండము వంబడఁ ద్రోయలేదొకో
- 411
- మ. అని యన్నంటి నటుండనిమ్ము సభలో నన్యాయువై వీవు పాం
డవ వర్తనమునూడ్చి జాజమున దానంబోక నవ్వంగ న
న్నువు లాశించితివారి పుట్టముల వీనోరెట్టులాడెం బరా
భవమే ఘనకార్య మంచనితివో పాపాత్మ మన్నేమునన్
- 412
- క. నీచేతనైన నఱకును
నీ చత చేపితిని వారినిజమే వారిన్
గాఁచెను గాకవి యేటికి
నీ చేతలు వేఱయింక నేననులెనా
- 413
- క. అవి యెట్లు పాట్లు వారను
భవమందియు మఱచి మఱల వరాభవ మందిటుల్
ననినయమునఁ బొండిగెద
రవిసయ మేమిటికి యంశము విడుమా
- 414

ఉ. ఇంతయుకాదు మీరుభయు లెంతయు మైత్రిని గూడి యున్న మే
లింతయు నంతయుంచుని హెచ్చరికం గనువారుయ్య మే
మెంతయుగాదె వేటుగతి హీనము వెత్తురుకూడు మేలోకో
శాంతనాది ముద్రియనుపారము సారము పాటఁజూడుమీ 415

ఉ. నీవు సుయోధనుండ వొకనింబని లేదదు గంగ నెద్దియున్
తీనిని బాండు భాగము విడిన్విడి పుత్రులకింత నీవువా
రీనిది మైత్రి నుండుఁడిక నేటికి మాటలు నందిగాని చో
భావనిగాఁగఁట్టిది యభాగ్యమో భాగ్యమో యెంచి చూడుమా 416

చ. వెడముడి కన్యదుల్కలనామల్లి నినుంబడముంచి యోధుల్
గొడవక మాచముట్టుగను గొంతులు గోయఁగ నీవు వొంటిమై
గడవఁగ దిక్కలేక యదికామొగమై ననుచోడలంచవో
కడుదయఁగ్గుళ్లుదాడినటుగా విన్నతి నటంచు దుర్మతి 417

స. ఇట్లు దానపోషకుఁడగు నానుదేవుండూని యానతిచ్చిన యపామాన్య
సామాద్యుపాయంబుల ననుబంధించిన నంధివనుసంధింపక జననీ జనకుల
మాట పాటించకప్పాట నిరాకరించి నరాళ్ళతినున్న దురాగతకలి పురుషుండగు
సుయోధనునకు నుహోయోధులగు భీష్మద్రోణ కృప విదురాదులయుఁ
బారాశర్య నారద భృగు భరద్వాజాత్రి మైత్రేయ వ్రతముఖ మహర్షులయు
సంధిక్రృతవాక్కులను వివక నిరాకరించినను బరాకు దెట్లునట్టింక మఱియొక
సారి చెప్పమాతనుని యానిరాచారులు నిరాఘాటంబుగా నరాళ్ళతియగు
నాదురాచారునకు నైక్యకంఠ్యముగా నిట్లనిరి

418

చ. రజనికరాన్వయాన ధృతరాష్ట్రుఁడు కాలుఁడవడ్డుదేల్పిచీన్
మజనుఁడు గానబొందునతి చూచెను రాజ్యమునన్నదిం బలెన్
నిజమునకెంచి చూడధరణీతల మెల్లను బొందురాజా
గజపురనేలఁ బొండపులె కర్తలుగా కెటునీకు నచ్చరా

419

- చ. ■■■■■ బొందవేయులు మహాత్ములు గావున రాజ్యమంతయు
నయమునయోదలంచి ■■■■■ లిద్దఱైన యట్లు గా
దయను దలంచి పైబడక తండ్రి సగంబునె కోరి రిట్టి చో
నయముగ సంధికొన్న కవయంబును జూపుట నీకుఁబాడియే 420
- చ. అనిపెద్దలు పెప్పిన బుద్ధిని విననొల్లక పెడచెవిని బెట్టి కూర్చుండిన
నుయోధనులతో మహాసుభావుండగు శ్రీకృష్ణ దేవుండు పొండవులు కోరిన
సంధి సర్వసామాంశంబుం గూడ వినుమని మఱియుఁ జెప్పందలంచి
యకలంకంబుగ నిట్లనియే 421
- చ. కడకొక మాట సెప్పెదను గౌరవమువృద్ధి గౌరవేశ్వరా
యెడవక పొందవేయులకు నేపురి కేసుపురమ్ము లేలగా
వడివిడు వారణావత మవంతియు వింధ్రి యాచూరిస్త్రముల్
గడుకొని హస్తినాపురము గాదన కాదన కారణంబుగాన్ 422
- చ. అదివిని గాంధారి నందమండ చిట్టచి ■■■■■ సుశ్లజాపిత కెరలు మత్త
కరింద్రముకరణి దురాగ్రహమ్మునూపుచునుదేవనందనా వారొండె వీరొండె
పోరలుగఱఁ బోగరదంచి మగచోడిమి జూపి రాజ్యంబు చేకొనుట యవశ్య
కార్యమ్మనియు ■■■■■ యవశ్య కార్యమ్మని యెంచు వారవశ్యులకు వశ్యులై
వారుసెప్పినట్లుడిగము పేసి మను వారుగాఁదీలుమానము పేసితిని గాన
నల్లీరుమానము గలవారు కానకుఁ జని మౌని వృత్తి మనువార విదియము
హృదయమూ అకమఁ ■■■■■ యదేవనిగ బోరక యింకవోకటి నినుము 423
- ఉ. ఇచ్చెడు వాడటంచు నను వెందఱు నన్నను నోమి భూమినే
నిచ్చెడు వాఁడఁగాను గలహించక ■■■■■ గోవనందనా
నచ్చిన దారి బట్టు ■■■■■ యూరక పెక్కు లార్చిన్
అచ్చవడంగ నిన్నుఁబెడఱిళ్ళిలు గట్టి వెఱందనిల్చిన్ 424
- చ. ఇట్లు క్రిందు మీదు గాఁ కౌరవ నాథుండొడవ యగౌరవ దురాగ్రహో ఖర్చి
గర్వహ ధూర్జహ వచవరచవకు వీయ గోవిందుండును సర్వమంగళా

స్వదుండవగు శూరకావ్యసంత కల్యాణగుణుడును శ్రీపారి దరహాసగ్ర
పిష్టగండ యుగసుందై కాన్తుభాలంభిత గసుందై యిట్లునియె

425

ఉ. ఏలర త్రుచ్చి నీకిటుల నేలను నేలగ మీరు మీరు పో
రేలర యుంచు బంచి తినుచీ కొనుచీ కొనకృష్ణమయ్య నీ
కాలము సానుజాప్తతను భాలిగ వీనవిబెద్దనిద్ర వోఁ
గాలము నేరువౌట నుమీ గాలము మ్రొంగెడు మీల పోలికన్

426

చ. ననుజెనకంగ నీకుఁగురువందన యిందవకాదు ముందుఁగా
దలక్రిందుగాఁ దవమొనర్చుచు జన్మము లెన్నికోట్లు
త్రిన వశమౌన బ్రహ్మకును దీరని కారెయ మీవునేర్తువె
త్రినఁబడద్రోసి కొందు వలతిన్ జని మూరెడుకుంగఁ బారెడున్

427

ఉ. చిట్టలుగాగ నిందటికి చిల్లకుఁజెప్పిన యట్లు నీకిటుల
బిట్టుగ బుద్ధి పెప్పఁ జెవిఁబెట్టువు భూద్రుజ నీవె కాకపోఁ
గొట్టుదు దీనఁదాఁ జెడిన కోతి వసంబును జెచ్చి నన్నయ
ట్లుట్టిని గట్టికొంచు నికమాగదన్ జగముండువంతకున్

428

ఉ. వచ్చెయు నాపి గోల్పడిన నాని జడున్ వెవరాజ్యలక్ష్మి తా
విన్నును వీడి ధర్మమతువిన్ వరియించుఁ దిరంబుగా విదే
తన్నును నీతల్ బక నిదారిగ దాహఁతిఁగూర్చి నీతొడల్
నన్నును నన్న యుప్పుడయిన్ నుదివెన్నునో నొచ్చి కారూ

429

వ. అనియిట్లు దేవదేవుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు దుర్యోధన దుర్యవ పాయంబు
సమాధాన ప్రాయంబుగాఁ దెలిసికొని నీకుఁబొందవుల తోఁబొందెడఁగూడఁ
గూడని కార్యంబుగాఁ దోచి కూడని కార్యంబుగల యుద్ధమె పిద్దమని బుద్ధి
మంచితినేని మంచిది వచ్చు ననుమన నాడు నాడ నంగ లనీసేనలతో నీవు
కట్టాయీ తన్నె తృణ క్షౌణ్ణల సమృద్ధమైన కురుక్షేత్రమునకు నేరమున్న
నేరమ్మని యావతిచ్చితన్నుఁబట్ట దలంచిన గాంధారేయు ధురభిప్రాయంబతని
కపాయకరంబుగాను భానుని మ్రొంగును బిడుగును బిడికిలించును జడధి
బుక్కిలించును జడల స్రక్కిలించుదుమకించు వెంగలిగ తన్నుఁదాదూ

దుకొని యూరకొను నట్లుగ నభిమన్యు వారలెల్ల వెల్లడిగ వెలుగువడి యొటిగి
 నోళ్ల దెరిచికొని వెలుచి యట్లులెల్లి తత్తరమునఁగొను చుండ నీతి
 మానుషరూపంబగు విశ్వరూపంబు జూపి యాదివ్య రూపంబు చూడగోరిన
 భృతరాష్ట్రునికి దివ్య దృష్టి యనుగ్రహించి భక్తులకు పంతుస్థి యొనరించి
 యపార కృపారూపంబు నించి యంధవృపుప్రాద్ధవనద్దివ్య రూపంబు పంపించిరించి
 దుర్యోధనాది దుష్ట చతుష్టయికి శృంగ భంగంబు కావించి వారల లజ్జాల్లిముంచి
 పెర వారల సంతోషాల్లిడించి నోలలాడించి సురల యోగ మాయగొని
 యద్భుతమెల్ల వెల్లడించి యుద్ధమన్నద్దులై కురుక్షేత్రమునకు రమ్మని భీష్మాది
 కురువృద్ధ యోధులకు నమర్మకంబుగాఁ దెల్పి ■ తమ్ముడు పాత్యకి
 తోడరా విదురుని మదిరింజిల్లఁజేసి కుంతికి జింతవాయనుడిని సురల
 పాండవుల వద్దకు విచ్చే యువాడై యానరదుండ రథంబెక్కి రాధేయు మది
 దెలియ తన యరదంబుపైలేచి బిలిచికొని రాధేయా నీవుకొంతయుండవుగాని
 'మూతపుత్రుడవు గావని చతురుహాసంబుగార కాన్యంబు ప్రకాశముగాఁతెల్పి
 నీవుపాండవులఁ గలియ వచ్చిన రా లచ్చికి విన్న రాజ జేయుదునని నల్కెల్లని
 రాక్షసిని యోయదు నందనా నాపై కృపారూపంబున నీవు పతికి తింతియ
 ■ నిప్పట్లున బాండవులనేఁ గలియ వచ్చుట సర్వధాయ నాదరణీయం
 బునుమా పాండవులకు దివ్య వారింగలసేతినని నాకును నాకువెలుచి
 నుద్యమపాండుండు నన్ను నీ మూలంబున లోఁగొనెనని ఫల్గుణునికిని
 నవినడిసన్న మాయురువురకిల్ల లోకోప వాదంబు శాశ్వతముగా జగంబున
 నిలుచునది యట్లుండనిమ్ము చిరకాల సర్వజన కాంక్షాశీయనుగు యుధిష్ఠిరు
 సింహాసనా రోహణమునకుఁ గొంత కాకున్నఁగొంత యేవంత రాయంబు
 వాటిల్లు నతండురాజ్యంబు సేయుటనేమజేయుటకంటెనా కతిప్రియంబుగావ
 నాతని రాజాంజేయు మింకొకటి కూడ మనంబున ఘనంబుగ మంచఁదగినది
 యాబాల్యంబుగ నన్ను నమ్మి తనయెత్తు మానిసంజేసి వాసగఁ జూచు
 సుయోధను నే నిప్పుడు మోము సేపి నేడు విడనాడి పాండవులం గలిసినఁ
 బదుగురు మఱియుఁ గుప్పగూర దూరుదురు నాకనిమిత్తవముగా
 మిత్రద్రోహంబు గూడ వాటిల్లుఁగావున నీమాట నిరాకరించితి నని యేంచక
 య్యది మదినుంచక నన్ను మన్నించి సుయోధనుని పల్ల నన్నుండని నీదయ
 జయంబు పాండ వులదని నీవు నేను గాక యాబాల గోపాల మీ జగ

జ్ఞానమైతింగిన పాదము గాన యో గోపాల దేవా నన్నుఁజూపింపి యీ ప్రశంస
ప్రచ్చన్నముగా నీమదినుండ నిచ్చి నన్ను నెమ్మది నీడ్చిల్చినే శ్రీకృష్ణాయని
సనివయంబుగా బ్రార్థించి యుత్తరమిచ్చిన యుత్తరణి పుండ్రాంత
త్యమునకు మెచ్చి యాకర్షణి పుండ్రాంత దింపి సాత్యకేం గూర్చికొని
వసుదేవ నందనుండు సప్తావ్యంబునకు విచ్చేయుడు నంత విక్కడ
ధార్తరాష్ట్రధూర్తకు నుపహాసక భీష్మాది కురువుల్లు లిట్లుం

430

సీ శ్రీకృష్ణునకు మీరు పిరిగల్గనున్నీంప
కల్గను శుభముని కులీ రొకళు
విది యెచ్చెన నీమీద గాగల యది
బాధకే యనిరి భీష్మాది కురులు
కాను వీనులు పేయదీ మువాసిగ వభా
నాసోక్తి వినుముని న్యానముఖులు
విదురుని మాటకే యెదురు చెప్పఁగఁబోక
మంచును విదురమతులు

గీ నేయునేటికిఁ గొను పాండవీయుల నిల
వెందరేగిరి వారితో నేగఁజయ్య
భూమి కలకాల మీవుండఁబోదు వొక్కొ
వసుధ నీవేగ నీతోడ వచ్చునొక్కొ

431

వ. అని వల్లిన నుయోధనుడు బెల్లముకొట్టిన తాయి చెందముండెన్

న. పక్కడ దేవకీ నందనుండమున నహితుండై యుపసావ్యంబునకు
సవ్యంబుగా భవ్యగతి పవీపించ వచ్చె నవి కర్ణ ముఖవాణి వాక్కులని

433

క. ధర్మజాడమున నహితుండై
శర్మదుండగు వారికి నెదురునని యుద్ధగతిన్
నిర్మల భక్తి గమంగొని
భర్మాంబురు తోడ నిట్లు పలికెఁబ్రీతిన్

- గీ. అనఘ దుర్యోధనుడు సందికముమలించె
నేయనగడగి శౌరి పేనెఱిగి యాఱు
నెలలు నాయించి విడిచి ముద్దలదిగట్టి
యదియొ యొటిదియొ యని యడుగ నేలా? 435
- క. కనగా ముంజేలి కడం
కడంబేల చిత్తమున నుండు తలం
ననువుగ మొగ్గమున నేలంగ
నునమునఁ చెయ్యయద్దన్నెట్టి మదికన వలెనో 436
- క. చెప్పఁదగినంత చెప్పితిఁ
జెప్పందగు వారిచేతఁ జెప్పించితివాఁ
దొప్పుడు సందికి నాచే
నప్పటి కయినంత పాఠ్య కాడితి నుమ్మి! 437
- ఉ. ఊపిరి భీష్మముఖ్యులొకయూపు మయోధనువాఁడు గొంతులో
నూపిరి యుండగా నునకు నొప్పుడు చొప్పుడ భాగమీగ గా
నోపిరి రేచి తోసినవి నోర్చికొనుండిఁక నేల బేలవై
యోపిక బట్టనేల గలియుంచిన పిమ్మట మట్టిఁగప్పటుల్ 438
- న. ఇట్లు కరిపురమున జరిగిన సందికధర్మం జల్లగ శ్రీకృష్ణుండు పాండవుల
కేమియు చూసఁగ్రుచ్చినట్లొప్పుగ జెప్పి యనువుగ మీకనుగులగు వారలఁ
నంపి మీ చుట్టముల పార్తి నాయా పార్తి నట్లుల కిప్పట్లునఁబ
ట్టదలతో సందేశము లంపి జంపు పేయక యాయాదే శాధి బదాతి
సంహతులతో నిలుకు రప్పించి కాని యనికి నప్పట నప్పట్టులై నప్పటకు
రప్పించికొనుండిదె నెచ్చులులారా యుచ్చెరువుగఁ బోయి వచ్చెదనని వుండరీ
కాఢుండు పాండవుల వీడ్కొని వారక ద్వారకకు విజయంబుపేయ
విజయుండదే ప్రకారంబున నానోసన ప్రతికలందరికిఁ దొందరగ నాపగ
నాసనంపెనంత 439

అరిగెలు తోడరా పరివహించుము గోర సుయోధనుండు ము
 న్నరిగిన ద్వారకాపురికి వర్ణముడున్ జన్మ కారపుం
 దరగిరిఁ గూరుచుండెఁ దలయంపికడన్ పరిపాద్యుత్తుమున్
 నిల్వ శ్రీపారి ధనుంజయు ముగ్ధుని కాంచెనమృగిన్ 440

అప్పుడు గొప్ప గద్దెయపై కూర్చుండి కౌరవనాథుండు గొంతుతో
 యడునాథుని కిట్లనియె
 441

మున్న వచ్చి తివిరితి నమున్నతి విర
 నొనర్చక తోడరుదెమ్ము నాకు
 ననఁగ విని శౌరియనియె నన్నన్ననిజయు
 ముందుగంటిమి గానయే ముందు యెందు 442

అయిన నింకొక్కటి గల దిందుగల యోధుల నందఱ నరమర నిడఁచెప్ప
 నారివారి తరముతోగూడ మాముందఱ మఱసేయక యెఱిఁగించెద చెదరని
 మదితోసి వాసేమెనొలుగులున్న నవరించుకొంచుఁ గించుతనము
 సేయక మంచి చెడుగు లెంచి పాఱఁ జూచికొని తోచిన తెఱంగున
 యోచించుకొని కొనుండని వారలిరువురకు వెఱుకవఱచి శ్రీకృష్ణుండు
 మఱయు నిట్లనియె
 443

నిజము విరాయుధుండునగు నే నొకయొక్క మదీయ సేన పూ
 ని జముని రాయశక్తిగల నేర్పరి పాయుధ యొక్క యొత్త వీ
 నిజము భులందుఁగొండికయు నేరిమి నేరికొనంగ వన్నవో
 నిజముగ వీడి చక్రధరుని న్వరియించెగిరిటి కృష్ణునిన్ 444

గోపాలుఁడు నారాయణ
 గోపాలురతోడి పాటి గోనఁదగఁడని యా
 గోపాలుఁడు కృష్ణుని
 గోపాలునరించి చనియె గొట్టునఁ బురికిన్ 445

అంత గుంతినందునుతో కూరిమి మీఱ మేలము లాడుచు

నాలమునకు జాలిన నారాయణ గోపాలురగాలు బలంబుబోని బాలుర
గాలు నిద్రనాడి తోడునడ జాలని నన్నేల కోరితిని నన్నిటు
లేరికొంటు న్నిటు వెళ్లి నైతిని నిది యని గదాయుధ ధరుండు కోడిగంబు
సేయ గ్రీడియుఁగ్రీడగ నిది సుత్రరంబిచ్చి వెళ్లనిన

446

క. కనుగొంటిని పారపాటున

ననఁగొంటిగ శారి పార్థుఁడని ననుమాడే

ననికొంటిఁ జాలుదును ని

న్ననికొంటిని గొంటిలురముఁడుని కొంటినినెన్

447

గీ. ఇట్లువెలలేని పల్లవ మెంతనింత

పంతనమున్న రోరంత ప్రాద్దు

నరుడు నారాయణుండును నరుఁడు మున్ను

విరటునగరికిఁజని హరిచ్చె వెనుక

448

న. సయోధనుండుకరినగర్భక్షేపచో బలభద్రునిధంబునకుఁబోయి హలింగాంచి
యిట్లువియె

449

మ. అనఘాకృష్ణుఁడు పాండు సూనులకు ముఖ్యాస్తుండుగా నుంటుకున్

తనధన్ మీరలె నన్నులెంచి కడుబెద్దంగ నిది యిందాక నా

యునికిన్ విడకనుగ్రహింబును గదాయుధుడులన్ నేర్పుటల్

నను మీశిష్యుని నాప్తుగాఁ గొనుండు రావన్ గెల్పువాకొననిన్

450

చ. అననిని రోహిణీయుడని నాప్తుడొడుపు వాకున్ సయో

ధన విను కృష్ణునిది కలతున్ నిమునంబు నశింపజాలనే

గొన వినురూఢి కృష్ణునకు గూడని పార్థ్యమునందు మండు నే

జనియెద దీర్ఘ యాత్రకిటు సాయముపోనని యొట్టు పెట్టితిన్

451

చ. అనుటయు నానుయోధనుండు నమృతునగ్రజా చూచి వెండియున్

ముగొను విడు మెట్టులయున న్పరియే విడు మొక్క మూట

యనుచు పురోధులంబునను నైనను గూడకు మయ్య పార్థులన్
గొనకొని యుద్ధై వీపు ననుగూడుట కంటెను హెచ్చగున్ 452

వ. వీరలేగాక యింక దుశ్శాసన దౌశ్శాసనలును జీత్రసేవ వృషసేనులును
నింకశకునులును లక్ష్మణకుమారుండు నలంబు సుద్యయమ్మును లోమగా
గరకరులగు గట్టు పకాసులా యోధనమ్మున సుయోధనువకై తమతమ
ప్రాణమ్ములు తృణప్రాయంబుగఁ జూచి దాచక విడుచునైన దిడికిలండు
మనుచునున్న వారికి బాండవ బలంబునగల దండిమగల వినుము

453

సీ శ్రీరాము వంతటి శూరాగ్ర గణ్యుండు
వారికి బహిఃప్రాణమర్జునుండు
హనుమత్సమావ మానాతీత నాగాయు
తత్రాణుడల వృకౌదరుడ రరుడు
మహి బుష్పవంతుల మాద్రి మాద్రేయులు
ద్రావదేయులు బలస్వాతేయు
లనిదారి ద్రోణ భీష్మసుమహర్ద్యాని
గావ దృష్టద్యున్నుడును శిఖండి

గీ అనెడు ఘనమార్గచోరులు నవరపార్థు
లగుదురభిమన్యుసాత్యకులాఘటోత్క
చుండురెండవ వంక్తి కంరుండునమ్ము
మనుచు బల్కిను బలరాముడపుడువినగ 454

క. సాత్యకి బార్హద్ర ధుడును
కృత్యజ్ఞుడైన దృష్టకేతుడు విరలు
డత్యంతాదృతి ద్రువదుడు
బ్రత్యేకాక్షాహణులన్ బద్రంగొని రాగన్ 455

క. కెల్లగ గేకయు లట్టులె
మెల్లగ న్నగోహిణీ నమేతుండయి రాఁ

- జిల్లర మల్లర
జిల్లగ దాదాపు నవనాభాకు నిండన్ 456
౧. ఏడవహారము బాధలకు నాల్గవయ్య లాతుల్ బరుల్
మోదంజేయుచు మేము మేమును బల్యార్థించి యేదెట్లులే
నీడం దోవక చంపుటొందె రిపుగాదేఁ జత్తు మొందె న్నటం
కేడన్ మూడు బాట లేదనుచు జీవేన్ద్రుడన్ సైన్యముల్ 457
౨. క్రొత్తగ శల్యయవన భగ
దత్తులు భూరిశ్రవుడు సుదక్షిణ నీలుల్
కృత్తరిపుడు కృతవర్మయు
నత్తుగ విందానువింద సైంధవు లంతన్ 458
౩. ఏవొక్క యక్షాహిణి
నూరల నేతర దోడు నూపరి పెరచా
రీ రెండవహిణులన్
భోరునదుర్యోధనునికి బొడమాపుట యున్ 459
౪. అరియిరియు బెరసె పెరసెకి
నదనుగ బదునెనిమిదయ్య నక్షాహిణు లా
 బదనగును నరినడ
బదునెనిమిది దినములకును భారతకలిక్ 460
౫. అరిదిగని రుచాగులు నిటు
అరిగె గుర్రశ్రేణులకు నాలముసేయన్
హరిహరి గిరిగిరి
శరధి శరధి దాకునట్టి చందముగాగన్ 461
౬. నర్వసేనాధిపత్యమున కెవ్వరు వరులని శాత్రుండదగిన విరాట (ద్రుపదు
లర్జులని మాద్రేయులును దృష్టద్యుమ్నుండు యోగ్యుడని ఫల్గునుండును జెప్పి
462

క. జిష్ణుని మతిముంగవి శ్రీ
కృష్ణుండ భీషిక్తు ■ దృష్టద్యుమ్నం
జిష్ణుని సేనకు గుహువరే
జిష్ణునయోనిజాని సర్వసేనానతిగాన్ 441

న. మరియు వట్టె నిరాటద్రునద బారానంది దృష్టకేతు చేతినయుయుధాన
శిఖిందుల బ్రత్యేకాక్షాసీగీ నాయకులు జేయుదు నెదిరి బలంబున 442

క. దుర్యోధనుడును నతిగాం
భీర్యాంబుధి తనదు తాత భీష్మా చార్యున్
గార్యా కార్యజ్ఞుని ఘన
శౌర్యుని నభిషిక్తు జేపె సైన్యాధిపుగాన్ 465

న. మరియు కృపద్రోణ ద్రోణి కర్ణశల్య బాహ్లిక భూరి శ్రవ శ్రుతవర్మ శకుని
కాంభోజ సైంధవుల బదున్ కండ్ర యోధాను యోధుల వేకాదశాక్షాసీగీ
నాయకులుగ బ్రత్యేకంబభిషేకించెనందు. 446

చ. హరికృతికి వృసువ్యకృతి కంతర వయ్యవలాంబులంతగా
హరినియమింప నొక్క ద్రువరాత్మజాడేలెను బార్హసేన సు
ప్తిరుడయి యాజి సాంతమున ధీజథ సూర్యులు ■ శల్యులున్
గరువతి సైన్యవాధులయి కూలిరలంతి దినాల కొక్కరై 467

న. అనవిని జనమేజయుండు తదనంతర భారత కథనానతిన్మునుటయు 447

కమల విలసిత వృత్తము :

కమలనయన దృఢ ■ సునేలా
దమత దనుజదిత ■ కనేలా
■ హృదయ ముచి విదిత సుశీలా
■ ■ కుకరోలా 449

- వ. కురుక్షేత్రంబునవలె మాత్ర జయకాంక్షఁ బోరునక బోరున కాయితమై
తాపేల్లియున్న యమరంబున నిరువారలకు మధ్యన్తుండె కురువృద్ధుండగు
భీష్ముండు గురుబుద్ధిగ నామద్దికొనుండు కొనుండ పారా నర్గళ జయభాగం
బొందె వీరవర్గ భోగం బొందె నని శూరుల్గల్గ నివనెలుంగెల్లి యిట్లునియె
- క. నైకురైకాదశికిని
బ్రాకట ఘనముక్తి యుత్తరద్వారములు
చేకొన స్వర్ణద్వారము
నీకినికిని దెరువబడియె నేడని కనియెన్ 471
- చ. అదియదనుంచు మృతమి నందట ముందర ధర్మరాజునెన్
నుదిమది దిబ్బిపైఁ భరుతమల్లిన వారలు మల్లఁ దిబ్బికున్
బెదరక ధార్త రాష్ట్ర పరివీడినముంగలియంగ మెవరే
నెదఁదమిసేయుచున్నఁ బటయెంచక రండిలఁ గాతువారలన్ 472
- చ ఇటుల యుద్ధిష్ఠిరుండనిన నెంతయు నింతగ స్వాంతనమ్ము
దటుకునఁదాయు యుత్పండోగిఁదత్పరి వారము వెంటరాగ నె
క్కట విడనాడె యున్నననిఁగానలుఁ డంచె యెంచి చేరె న
క్కట రిపుడైన ధర్మజానిఁ గారణమీతని ధర్మశీలమే 473
- మ. అగుణుండైనజనున్సహోదరుఁడు హేయంబంచుఁబాయుంజుమి
నుగుణుండైన నమిత్రుసాలికి జనున్ శోధింప నీరెంటికిన్
దనుభృష్టాంతములా నిభీషణుఁడు బ్రాతన్ వీడి రామున్గణన్
బగతున్నెచ్చి యయుత్పుండిష్టు విడియున్నం బార్థునింగూడుటల్ 474
- న. అట్టియెడ నిరువాగు దొరలత్తుకొని కత్తుకొని కత్తులార వెడలించి నత్తుగ
నొడలు వెంచి విందమ్ము లలర నొత్తి తోరంబుగ బోరఁదారపెట్లు తఱి
ధర్మరాజు తేరు దిగున దీగ్గనుటికి నిరాయుధకవచుండై విసిత నేషంబుతోఁ
బాదవారియై పరసేన కభిముఖంబుగ నెగ నడచి నోవునెడ విన్యత్నుఁడు
లోనగు వారిది యేమి యచ్చెరు విట్లు లీరాజు వెట్టి యెత్తి విచ్చుకత్తులపై

కేగనవియట్టులేత్తి చూచుచుచిటుండవఁ బోవు వారై వాసుదేవునలన
 శమమునుతగును కారణంబు పూర్ణంబుగాఁ దెలిసికొని మన్నన నున్నచోటు
 విడువక తిన్నగ నతని నొకకంటంగనిపెట్టి యుండి కనుగొను చుండ
 యుద్ధిరుండరిసేనజొచ్చిభీష్మచార్యునడుగుదమ్ములపైఁదమ్ములతోఁగూడ
 వ్రాలి యీ తరుణంబునఁ ద్యూత విసేతిని నమరంబునకు (నం)
 నమర నీతిదమగు నను జన్మనడయుం దలంచి నన్నిధి కి బనివిన్న వాడతిగా
 ననిందార వాసునోరధం బార గూర బండునట్లు ఘనభావన మీదీవన బెట్టి
 యనికి సెలవిండు అని పవనయంబుగాఁ బ్రార్థించిన నాతని విసేతికి బ్రతుండై
 గాంగేయుండు నీవిప్పుడు నాపాతికి తోతెంచి మేలు సేసితి వట్లు రానినాడు
 నీకు నానలన మనస్తాప కరంబగు శాపంబు ప్రాపించునై యందె నీయట్టి
 బుద్ధిమంతున కోరులచే జెప్పించుకొన వలసిన కొఱంత గోరంతయైన నే
 నీకు నానునఃపూర్వకంబుగా న వికి సెలవిచ్చితిఁగాన మున్నూటికిం
 జయముగొని ప్రాజ్యంబగు రాజ్యంబు సత్పూజ్యంబుగా పరిపాలించుము
 వత్సానానాక్క మోయమ్ము కాఁబోదు నాయనా పోయి యన్ని నోటియార
 మాటాడి వీడ్కొల్పిన వతండట్ల నవ్వేళ కృపద్రోగ శత్యులగని నారి
 దీవనలక్షైవదేనే గైకొని తిరిగి యేగి యెప్పుటియట్ల తన తన రథంబధిస్థించి
 యుద్ధ సన్నద్ధుండగుటయు

475

శా. గాంగేయుండు మయోధను ధృజిని కేక చుత్రసేనానియై
 సింగం బాకొని వేటి కూటనకు వాసిన్ దూకు వందంబుగాఁ
 బొంగారన్ దివముళ్ళ రూపుగొనుచున్ బోకార్చి వీరావరిన్
 బ్రుంగించెన్ బదివాసరంబులు దమన్ భూషింపఁగా జూపఱుల్

476

క. భరముగ నిరుమొనలును ని
 భృరముగ బవరమున ■■■ మమదేవ మతుల్
 నరుఁ డిరుమొనలను గమఁగొన
 నరదము నదము నిడుమున్న హరియటు సేసెన్

477

భగవద్గీతా ప్రారంభము

- కం ఘనుడర్జును దీరువరులన్
గనులారగ రెప్పనేయక ౧౦౦౦ యరధం
ఋషి నిర్మి పెరిన నందర
గమగొని ౧౧ మనము నందు గరుణ గదురడున్ 478
- ఉ తాతల భ్రాతలన్ మతులధన్యుల మాన్యుల నెల్ల బంధులన్
నీతి విఘాతనై గెడపి నెత్తుర ఖూడు భుజింపజాల నా
కీరతి చేత విల్లమరకెంతయు బ్రాంతిని యే వణంకెడిన్
జీతము భీతమయ్యెనని పేయగ లేనని జారె దేరని 479
- చం అదిగని సర్వలోకగురు డమ్యరు డర్జును జూచి ఫల్గాణా
యిది తగునయ్య నీకు వతోహయము ప్రాణము కంటె మానమే
మది ఘనమంచెఱుంగవె సమానులు మాన్యులు నవ్వ నెవ్వగన్
వదులుదురే కర్మమకభి వాంచిత లాభము వెట్లైనె యిటుల్ 480
- చం వినుమొకమూట సెప్పెదను వేయునికేటికి జాపు వేరు జీ
పునికిని లేదు పుట్టువభవుండనినాశి నెపండు సంపు దే
పునికిని బాయనట్టి వరపున్ ఘను శాశ్వతు శేషభూతు ఏ
యునికికి కారణంబు తనుయోగ వియోగము కర్మ చేసగున్ 481
- చం. కనుమిహలోకమందు దనకర్మగతిన్ దనుపున్గను న్విడున్
మనుజుడు ప్రాతవల్సవిడి మారుపటంబు ధరించుకైనదీన్
తనుపును వీడిగైకొనుట తప్పుదు జీవునికెన్న ముక్తిదా
కనుగొనకన్ జగంబున నొకండతనిన్ గెడవ న్నుమర్చదే 482
- ఉ. ముక్తికి మార్గము స్వినుము ముఖ్యము రెండు విధంబు లంద్రు మ
ధ్యక్షి యునుంబ్రవర్తియును భక్తికి జ్ఞానము సాధనమ్మగున్
శక్తికి సాంఖ్య కర్మములు సాధనమందురు జ్ఞానపీఠికా
నక్షిని గాన శ్రీహరికి సాగలి కావుబడు బ్రవర్తియో 483

ఉ. భక్తి భజంత్రు మౌనులు నభంగుర శీఘ్రు ■ ప్రభావులై
శక్తులు గాన మానవుల శక్తులుగాన బ్రవర్తించె ■
ద్యుక్తిని సర్వదర్శములు దూరముగాగఁ బరిశ్రవించి న
ద్యుక్తిని ముక్తివిమృశించు చొక్కని నన్ శరణాన్ని గాచెడన్ 484

చ. నిరివిగ బీష్మముఖ్య కురువీరులు సీరలు మున్నె సచ్చిరీ
వరయ విమిత్రమాత్రమగు మందున బొందెడు కీర్తి పూర్తిగా
నరి యిటుచూడు మంచు హరిసర్వము గర్వము నాయజెప్పి యా
నరునకు విశ్వరూపముగవన్ ఘనదృష్టి నమగ్రహించియున్ 485

చ. ■■■ జగంబు జంతులకు పత్త్వ రజస్తనమొల్లఁగాంటు లా
ప్రకృతిల్ని గల్గి తంతువుల రంగు పటంబున కెల్లు లెక్కన్
ప్రకటము లాగుఁగాంటులు ప్రపంచములోనికి వ్యాప్తమైనటుల్
కకవికగాక పాత్వికుడు కంచును మోక్షము నాదు సత్కృపన్ 486

చ తనర చిరాకు లేక విని తత్వములా చిద చిత్తులీశ్వరుం
డన జని మూడు మూటికి రయంబును పుట్టుపు కేద చిత్తునం
దునగన సత్వమున్ రజమునుండను ముందును చిత్తులలోన
త్తును జొవిపించి కర్మచిత్ పృజియింతు భరింతు ద్రుంచెడన్ 487

న. మఱియు నింక దత్వరంబు వివరంబు వినిచెద వినునువి హరి నరున కిట్లనియె
488.

సీ చిత్తన జీవుండచిత్తన బ్రకృతి యా
ప్రకృతి సుహృత్తుగా బరిణమించును
నది యహంకార మౌ నద్దాన మనమును
జ్ఞాన కర్మేంద్రియ సంక్ల చేత
బది యింద్రియములు సంపముహాభూత
సంప తన్మాత్రలు పరిధవిల్లు
విట్టులు ప్రకృతియౌ నిరునది నాల్గు త
త్వము లిర్వదేవ తత్వమాత్మ

గీ. యిట్టి ప్రకృతి విశిష్టమిట్టి జీవు
 డీశు శరణానివేడి దమశుక్రము
 ముక్తుడయ్యెడు ~~మనుజు~~ పుట్టుగిట్టు
 మందు బద్ధుడవం జెల్లియుండు పల్నా

421

న. కావున జనన మరణముంబులు లేని జీవుని జంపు వాడెవండు జీవుండు తనకు
 శరీరంబుగ మున్ను బ్రకృతిని దానుగ భావించి తాను గృహించితి దాఁబలిసీతనిని
 తననుగా భావించి తన శరీరంబు తానుగనా యదియు విపరీత జ్ఞానం బట్టి
 వనించి విపరీత జ్ఞానంబు నొందనేల ప్రకృతి సంశ్లేషంబు విడుచుట కించిల్కాల
 విశ్లేషంబుగాని జీవునకది మృతిగాదు అట్టి విశ్లేషం బొందొక శరీర
 భారణాపాదకంబు గాని బద్ధుడగు జీవునికి ముక్తావస్థ పర్యంతము
 వేరొందుగాదు. అజ్ఞులు దాని మృతియందురుగాని వాస్తవముగా మృతిగాదట్లు
 మృతియను కొనుటచే జనుల ప్రార్థకు లనబరగుదురు గాన నీయవస్థయొందు
 శరీరముజ్జగించి వేరొందు శరీరంబుగాకొనుట ప్రతిపూరుషు నియతంబని
 తలంచుము మఱియు దేహాత్మ జ్ఞానము చేతనేగదా. భీష్మ ద్రోణాదుల
 యాతత దీర్ఘ దేహములు సూచి ~~మృత్యు~~ జ్ఞాతులనుచు వెట్టిగ దలంచితిని
 ప్రకృతిలో నుండు జీవునికి నట్టి పెఱ జీవునితో నెట్టి బాంధవ్య మెచ్చటనుండి
 మొలుచుకొని వచ్చె నీ భారతాజి నిపుడు సమకూడిన నీ వైరి వీరుల కెల్ల
 మృతియను శరీరాత్మ వియోగము దైవ యోగమున గవ్వడి వడి
 నిత్తరసువ్యెత్తుంగా గానున్న పనియ్యెయున్నది. గాన నది యంతకు మున్న
 యైయున్న పనిగా నెఱుంగు మధ్వునా నీకిహపరసౌఖ్యములు పొట్టితములయ్యె
 నిన్నుంగడ తేర్చి ధన్యుంజేయు సంకల్పం బుగ నీకిన్ని యుపదేశించి
 యీ ప్రధేశంబున నీకలతయంతయు దీర్చి తేర్చితనిని శ్రీహరినవ్యాజవత్సలత
 నానతిచ్చిన విన్యమృండు ధన్యునైతనిని తనుదా మెచ్చు కొనుచు దేవేంద్రాదులకు
 భానింపరాని దేవదేవ స్వస్వరూపంబు మనస్తాపంబు దీరగని కర్వుదీర గనుగొని
 పెన్నిది గనిన నిరుపేదవలె విడువజాలకప్పుడు

490

చ. విజయుడు సంస్తుతించిహరి నేయివిధంబుల వేదవాక్యలన్
 నిజముగ దేదాకలతవిర్మలమయ్యె భవంబునీక్రమన్

భజనయొనర్తు నన్నెప్పుడు పాలనసేయుము దేవదేవ నీ
నిజతననీగి తొంటి మెయినింగునుమయ్య యుటంచు ధ్రువశ్రీనన్

ఉ. శ్రీహరి యుట్లసేయంగ గిరీటిధరించి కరంబు నందులో
బాహర పోనగాండినము బాణము పోలిను నస్త్రశస్త్రముల్
పాహనమూని నర్జునుడు చయ్యన నేవురు పుట్టి నట్లుగా
నాహవభూమి తేరివయి నాయితమాయను నంతనంబునన్

492

ఉ. పార్థుని జన్మమెట్టిదో నుభాగ్యము యోగ్యము చెప్ప శక్యమే
సార్థకమే మహర్షిశము చచ్చుచు బుట్టుచు నుండు రెండరో
వ్యర్థముగాగ మెవ్వరికి నభిను శ్రీహరి దివ్యరూపమున్
బార్డున కట్లు శారిక్యన భాగవతోత్తమ నామ మీమహిన్

493

యుద్ధ ప్రారంభము

సీ తొలినాటికల నిర్వందోలితాకు బలితన్నె
కలితన్నె యిరునాగు చరితనుగుడు
నరుడు భీష్ముని వృకోదరుడు దుర్యోధను
నహదేవుడు నలూక శకునులగొని
నకులుండు చిత్రసేన కురురాష్ట్రాతుల
దృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణసాత్యకియును
జొచ్చి భూరిశ్రవ సోనుదత్తుల నభి
మన్యుండు నన్య లక్ష్మణ కుమారు.

గీ అద్రోణి యువపాండవుల శల్యధర్మరాజు
సురవరు నలబను ఘటోత్తజాడు విరాటు
దుస్ససేనుడు కర్ణుడునుద్రువద స్సనతీ
గెరవి కృతవర్మయును దృష్టకేతుడాక

494

స ఇట్లు లింకంగల వెంకట యమకింకరులవలె బలుపీరులై మహాగభీరులై నగధీరు
గొంకక పాంకము దరుగక విరగబడి యొందోరులనై పీరు

మొనలవారని కనుక కమగొనల దనుకదానక చేరికి దొరికిన వారనెల్ల

కుటికి వేరొకనఁ దేకదాకి విలాకు వలచును వేటిని

దొనక పోరికి దమ్ముని పిలచి విలిచిమోని నిలువనీక నూకును బైకి బ్రాకును
మైనులుపుళ్లలుపుళ్ళనద్రును దొనద్రును.

నైరిస్త కురుకును లేత మాటలకు దిగి తరచుగ చేతు జెల్బలవరకు
దెగవలకును గొంతులు గొలుకును బ్రేవులు ప్రోవులు వదలబెటుకు చుటగు
నగు నగునుకు పరువు విడువ గురువులు వారును దూరును జేరును తీరు
నుచును గద్దరి తనమున గద్దించి మర్తించును వర్తించుకునుని గద్దించును
నిన్నిదె పెద్ద పురు తెందించకున్న నన్ను వీసేర బిల్వక మారుపేరుడునుని
గట్టి పట్టుబట్టి యెట్టిడిక్కునును దమ్ము నెవరో పట్టుకొన్నట్లు విడువిడునుని
బదరి యెదిరి బెదరించును బదాతుల బదాహతుల నొందొగ దాహతుల
నొందెహతులుగావించెనాదాహహతులు రోనము తావించును న్యజేతుని
హతునిగా నెంచి మారునిగా భావించి యాపలికి బోన నింతలోన వరితెప్పరి
నాయరి నీకురియునుని వెనుకొని చని పెయిది కలిసికొని పికవట్టికొని
యింతకు మున్ను మన్నుమంటివిరా మలలక మలల గూయుము
నీగాయము నీకాయము చప్పించునా? పపపు దప్పికోంటేని యాయువు
దప్పిన గాయముంతకుగమేదియు లేదనట్లు లేదుకోవచ్చున నిన్నిదె గెడపచునని
పెదపి నుండి నుడి వెదలకయున్ను నెదదయురమున భరముగగు నీరసమున
నారసము జోవిపి జముపురి కనిపి తన్ను దాఁరనిపి చనుచుండ నందె
మృతుని సుతుడెందె హితుడొందె నదపడి యేదబోయెద నీదుంబోక
యూనాడ నిలుసుని యడిదమ్మున బెడిదమ్ముగ వానిందొడిచి గడచి పోనీక
గెడపియు నిట్లు బాధించి తననాని పగసాధించియు నింతట మరియొకండు
పచ్చి హెచ్చుగ బంతమ్ములకు జొచ్చి కుంతమ్మున గృచ్చిన బ్రతిక్కతి వీడునట్లే
యొనర్చిన విరువురు సొమ్ముని మునింగి యువంగి యొందె నెలకండు తెప్పరిల్లి
చన మరి యొక్కండు కొనయూవరితో బదియుండ యొందె నిప్పటికి నాచే
దప్పి పోదినపో యింకొకసారి నాబారి క్షగమయ్యెదవేని కయ్యంబున నీకయ్యడి
పాటు నీకు తలమున నీకుదలమును గాగ దీయ యొక్కండు రల
వినుదేమయ్యె నీవె కనియొక్కగాక యింతట నీవిక జొన్నా మెలయు

లాడి దెప్పుచుఁ దల ద్రెప్పుచు నొప్పి నొప్పుచు రొప్పుచు వేరొందుచో
 నొండొరుల మొదళ్ల నోళ్ల గిచ్చియు లాళ్ల క్రచ్చియుఁ గురంగలు తురంగముల
 గముల గోలల గ్రోల్పుల లె నవలీల ఖండించుచు పాఠుల ససాధులవలె నవలీల
 దుండ్రించియుం ద్రించుకోవము నావలెకే లాసమ్మునఁ నాపము చలంచకి
 నింగినొరయు యేనుంగల యేనుంగుల చీనుంగుల జేయుచు మూపురుల
 లావులోలగించుచు స్వంచనంబు లంచంద వాణాగ్నికే నింఛనమ్ములపలె
 దంఛనమ్మునరించుచు మొసక నురుగి వడిచి మొసక నురుసుచెనరించుచు
 జోడుల నాదమ్మునకుదింపి పాదమ్ముల కంప నటికిన మటుగాళ్ళు విడిగిన
 నేలఁగూలు కీలుచొమ్మలవలె గగ్గోరుగ గూలఁగూలఁకూలి నగుచుఁడిను
 తగుననుచునెగుచుచుఁడరవాసి ఎట్టుచొని నేలచెట్టికాలఁజమురుచు జమువురి
 కనంచుచుఁ గరవాలపమునఁ గిసుటువోసిమిరుచు నిట్టులా వరుసలా
 నరులూచకోతకోయ జేరులు మూతులు శిరంబులు కిరంబులు చెక్కిళ్లు
 పాత్రిళ్లు కన్నులు మెన్నులు కాళ్ల ద్రేళ్ల వోళ్ళి గోళ్ల పిటుదులు చిరుదులు తునిసి
 తుంచునలై చించరవంచరగ జిహ్వపలై యుచునలై యపుడుసమలై కోవరంబులు
 రేవరంబుగ దురుంబునిడి భీరంబుగ భీరంబుగ యథాయిచలైపడి పూలధీర
 పిశాచ శాకినీధాకినీ కరాచోల్తాలాభీల భేతాచులకు సామెరగచుగ మేలయై
 యుండ వోయ నలంబున వోసయానంబుల దేవాధి దేవత లిట్టి దారుణ
 ప్రవిదారణము నావగ మరణమ్మునకు చిమ్మల నెన్నడు గనివని యెఱుంగును
 బెగ్గలంబగు నగ్గవిదానగ్గింబు చుండి రట్టి కన్నా కయ్యంబునందు

495

విరటుని కొనురుడు యుత్తరుఁ
 దురువడి వడినురవడించి యొగిశత్యునిపై
 ఖరతర తచ్చరహాలిఁబడి
 దురమున భూతాలికయ్యెఁ దొలి కబళముగన్

496

పగలుగ దూచుదత్తిఁబను బార్థుఁడు భీష్ముడు మొగ్గు తగ్గులే
 దొగి సరితూగి పోరి రొకరాత్నిఁ మీద నుహస్త్ర జూఁముల్

పాపముగ జేసి విష్ణులు బ్రహ్మముల సంస్తుతింపగా
దగిలెగ భీష్ముడర్జునుడు త్రింపెను త్రింపెను త్రింపెను నాన్

497

ఉ. కచ్చి నహించి భీముడును గౌరవరాజును జేరి పోరగా
హెచ్చును జచ్చు రానబడ ~~100~~ పేనుండ భీముడున్
నొచ్చి యుకింత తెప్పిరిలి నొం భరంపు ~~100~~ నిపున్
జచ్చి సుయోధనుండనును సారధితేరు దొలంచె నాజిన్

కం. ~~100~~ విరధుం జేయగ
సేకముడి జేరాడ జిత్రసేనుడు నాతెన్
శకుని యుటాకుండఁబునలె
~~100~~ నహదేవుడడవగాఁ దొలగి రున్

క. యుయుధానుడు భూరిశ్రవ
సుయుధార్జుని నొంచె నానినుతుతోడను ని
ధ్రియముగ జంపె నలంబను
మెయివెంచి ఘటోత్కచుండు మేదినియద్రువన్

500

క. అభిమన్యుడు అశ్వజుని దు
రభిమానుని బట్టి వరుగురొనా ~~100~~
సభయుండయి ~~100~~
వభయార్థము ~~100~~ సురుగు వట్టులు మోడెన్

501

గీ. ఎంతవాడు యుధిష్ఠిరుడెంత వాడ
నగజగంబుని శల్యును నగనిరోధి
బలునివలె ధర్మజాడు నట్టి ~~100~~
నొంప మూర్ఖులి న్పుతువట్టుతోరగి ~~100~~

502

క. అంతట సారధి తెలినిని
నింతగ రథముం దొలంప వేరణమునకున్
సంతసమున మద్రేకుండు
చింతనునిడు మనియే బ్రతుకు జీవుడ యమచున్

503

క ద్రోణుడు దృష్టద్యుమ్నుడు
తూణంబులంబులపి యొకరితోనొకరడదన్
ద్రోణతలకుండనగా చదిగి
శోణిత దిగ్దాంతు పోసుకుడు గురున్ 504

చ విరటుడు దుస్ససేనుడును వేకొని పోరుచోఁ
గరటుల యట్లు బెట్టులులైనది గారెను పోతులట్టులన్
మొరటులనంబు జూపినెడమూర్ఖుడుగాగ విరాటుకేయ దు
ర్భదమయి దుస్ససేనునికి బారెను గాలికొలంది నాతండున్ 505

చ అంతంబోక దుర్యోధనానుజాండు తనయను జన్ములు కుందతెదురై తన్నుంగని
యోయన్నా బెదదేల నిట్టిచులక దనంబేల బేలగఁ జాలుగ నిటు నాతనఁ
బాటపోతనని రోటుపోటరి మానిపి నగు వీవోటుగొని చేటు
పాతెఱంగకనురింగదేల యొదిరి బెగడుగదురబొదినియదురంబు బెదరగొట్టి
చెదరనీక వీరదాని విదురించేయుమని గుడురుకొని నదురంబు
చెదరగొట్టికొని మఱలనని మఱలదుస్ససేనుడు యరలిచని మత్స్యనాథుని పెద్దయుంబ్రొద్దు తద్దయు బెనంగి 506

చ విరటుడు దుస్ససేనుడును వెన్నును తిన్నును బోరిపోరిచని
బృదముగ వృద్ధుంజంచడెగఁ పాపనఁ దూపును దుస్ససేనుడు
స్వరటుడు నాని దప్పికొని నీరిడి నేబొలియింతు నంను నే
నొన నాడెపుడొ నచ్చిన యట్లు రథంబుపైఱుదెన్ 507

క కృపుడున్ ద్రువడుడుడల చడి
కృపదొరగి వదస్సరంబు కెరలికరములన్
నిపుణుల నొప్పించును గడ
కనాడులఁ యథయు అరిగి రథయులై 508

|| ఉవపాండవులును ద్రోణియు
మవమింపఁ రానియట్టి యుద్ధతిగొని మా

౧౦౪ శక్యముగాని వగన్

గొప్పముల బ్రాణములు విముక్క గొట్టికొని రవిన్

509

క. కృతవర్మ రిపుని దలవడి

శతవిధముల బోరి నిలువఁజాలక తుదకున్

మఱిపెడి ధృతిపిడి న్ములికిం

గృతి తప్పఁబాట ధృష్టకేతుని వేతన్

510

క. ప్రథమ దినంబున జరిగిన

ప్రథమంబున గొలువుగలిగి పొందునుతులకున్

బ్రథమా ధీయన్య

ప్రథిత సుఖంతస్య సర్వ వర్తని తన్నాన్

511

ఉ. శాంతవపుదార్యుఁడన్ దివముల్ములు పోరొవరించె లీలగా

స్వాంతము పొందవేయుల దెను బవిత్రారపు పట్లఁగాఁగ నా

చెంతను దేహదారము సేయుచునుంటను బట్టి ధర్మమే

చెంతనో యయ్యెడన్ జయము సిద్ధమటంచు నెఱుంగు గావునన్

512

చ. అదిగవి కౌరవేశ్వరుఁడు యామిని హామిక భీష్ము పాలికిన్

బదిలముగాగ వేగి కడు చర్చనపేయుచు బల్కిఁద్రాత నీ

మది యిపుడంతయుం దెలిసె మాకడఁ బొందవనుఁపాతవై

యొడుగుచుఁ గణ్ఠ గంటు వడకుండఁగ గావెడు వారిసేవలన్

513

ఉ. ఆర్ధిగఁదీర్చిగర్జనని నిప్పట నప్పటనప్పి తాత నేఁ

వేర్చి దురంబు నిట్లు తలపెట్టితిఁగాకరి మూకఁబట్టు పా

లాఁచెడు వాఁడ నీదువని యల్కిట నిశ్చిమొకింత తెల్పికో

వేర్చిన వేర్చు కష్టవిడి నీకిట బట్టముఁ గట్టు వాడనే

514

ఉ. ఇంతకు నేమియైన నరియేయని వింతట మానుచుయ్య యో

శాంతన వార్య పెద్దలకుఁ జాలఁగ నాలము దుస్తరమ్ముగున్

జీంత దొఱంగి యింటికడ జిహ్వాకు రుచ్యముగా భుజించుచున్

దాంతి నతాంపు మావయిని దయ్యమెఱింగెడు నాయవ్వలన్

515

- గీ. ఇట్లనంగ భీష్మనకు గోమతి పెలుచ
నెడలుఁ దానక నీకయి యోపినంత
వట్టెటుల్నాట్లు పెద్దవాని నన్ను
బిట్టుకొని, తూలనాట పాడి యొత్తి. 516
- చ ఇదియునుగాక పార్థవయి నెత్తంగఁ బూనెడునాడ యా..
దనములోన నర్జునుని కట్టెడుటంటడి ముజ్జగంటులన్
బలెకెడునాఁడు వీడనుచుఁ భార్జునితోననిపేయ నేన కా
దొడవఁగ రుద్రుఁడుందొడర నోవడటంచు నజాటు చెప్పనే 517
- చ పెడచెవిఁబెట్టు నానుడులు పేరిమి నేరమి లావునపి య
వుండు కడుగ్రెచ్చి నీడు తలపుండ్లను గర్జుండు పూర్ణశక్తితోఁ
గడగు నంచు నమ్మియుటు కార్యము భ్రష్టమొనర్చి రేయన
న్నడుకుచు వచ్చి దూఱఁగనునోటిపుడేవియుఁ బూనునంధికిన్ 518
- మ కనియంటునా వినుము కర్ణుని నీవల డున్నసేను నా
దనున నీడు మామ నెలమింగొని ఫల్గునుఁదాలి నాఁటు యా
గాంద నుదేమి లెక్కయని జూదమునన్ గెలు మిప్పుడన్యులన్
నాదగు మున్ను నందిడు జనంబులఁగూర్చెఁ జాప చుట్టగన్ 519
- క. అయివచ్చును బయివచ్చును
నయ విడుదగు కృష్ణమూట నమ్మి నడచిన్
బ్రియమగుఁ గాదె విన
జయమగువని కర్ణనమ్మి పాగితివనికిన్ 520
- ఉ మంచిదిరేవు చూతనుని మంచిగ నాతని బంపి వేగుడున్
బింది యొడల్ప దీనుతుఁడు పేర్చి వదాతులపైకి నర్జును
మ్మించిన బాణవృష్టి హరి మోఱుకుఁ జంపెద భీష్మనంచుఁగు
ప్పించి రథంబు దూకించ భీష్ముడు రమ్మని పిల్చి నఱుదై 521

ఉ. కూడని దూకి క్రిడి హరి కూడని నన్నిటుచిన్న పుచ్చుగా
 వోడగ ముణ్ణగంబునకు ~~ము~~ నీతడేమిలెళ్ళి నా
 తోడ నెనెందు పోరు ~~ద~~ దోర్పుగ పుష్పిని గ్రున్నులుట్టి నా
 తోడిడగ బోకుమి ~~య~~ యదుద్రథు నొట్టడి చిక్కబుట్టినన్ 521

ఉ. ~~ము~~ మాతలేరి వొగ లెక్కడు గ్రున్నుడున్నతల్
 దీరక చేరి శాంతవపుఁ దీవ్రశరంబుల వొంచె నాతఁడున్
 జేరిచిపోరి తొంటియల భీష్ముడుగాఁడవిపించెఁ బొందపుల్
 గోరినఁదన్ను జంపుటకు గొందొక మందును జెప్పవారికిన్ 523

క. పదియవదివనమ్మున రవి
 యుదయమ్మున లేచి భీష్ముడు రుద్రసేపెన్
 బదివేల భీష్ములొక ~~ము~~
 మదయించి రటంచుఁ జాన జూహించంగన్ 524

న. అట్లులురునడించి భీష్ముండు వెడలుతఱివాతనికి నవశకునమ్ములను దెల్పు
 నవశకునమ్ములగతులు నశినశి వారు తమ్ములును విక్రృతకరి బృంహితమ్ములు
 నహితమ్ములగు హయ బాహు ద్వజపాతమ్ములు లోమగాగల వనేక
 దుశ్శకునంబులు గావిపించిన నవి ~~ము~~ వాగ్నికి శాంతికాల మూచకమ్ములుగ
 నుభయ బలంబుల యందెల్ల వారుల్లేకించి రట్లు గాంగేయుండ జేయుండగు
 పొందవేయ మధ్యముతో వృజీవ పందిగ్గ మానమండయ్య నయ్యది తలంపక
 నరులోఁ దలంపడి దుర్బదమ్ముగు దురమ్మునఁ బోరి యూరుతఱి గుప్పున
 ముందీ నైకెగు ముగిసి రూపుమాయు దీపంబుఁ బోలె గోపంబెనంగి బాపం
 బొకనిమునం జేనాడు కయానగా ~~ము~~ కుంతి నందనుతో పోరు
 తీరుఁగని మానజులు వేడు దేవద్రతుండొందె దేవదాజ మానుండొందె
 నుండుఁగాని యిరువురు మండ నమపు పడువాయని యనికొని నవి కొన
 శిఖండిని మున్నిడుకొని కిరీటి తొటిపిడెపుటన్నని పెన్నరాని శిఖిశిఖానఖ
 విశిఖంబు లదరించి మహావృంబు లెన్నెని జెత్త విత్తుగఁ బఱపి తెఱపిఁ ~~ము~~
 యుత్తఱి ~~ము~~ కుత్తుక మత్తరిన మత్తమాత్తం బరిచోపి యేసి గాపి పఱచిన

నాటి సాయహ్నంబున

525

ఉ నేడయి భీష్మమయ్యె నవసీతల మట్ల యపార్థమొండె నా
నేడవిడిచిందటవ్వుడు నిర్వుర ముట్టుకలంచుఁ గ్రీడితాఁ
బోడిమి నాడి తూణ మరినోస వడింగెగలాగి నీడివన్
వాడి శరముదము చొరఁబారివ యట్టులు గూలె భీష్ముడున్ 526

క అది దక్షిణాయనమ్మని
యదిలి నుతప్రతుడు ముక్తి కనుమ గుణమునె
మ్మది మత్తరాయణము దా
క దివంబున కేగ నన్న గాండివి తోడన్ 527

క సదయుండు మధ్యను పొండవుఁ
డెద సెలపెల లొడఁదాత యెడఁగుశలుండై
ప్రదరములఁ గట్టె శయ్యను
బదిలనుగా బిష్మండండుఁ బవనింపంగాన్ 528

ఉ తగన్ జలంబులను ద్రావగఁగోరినదక్క, బౌత్తకుల్
నూతుల కంతగోతులకు నుంజవ నీరములే నతండి సీ
వ్వాతలగాంబు ద్రావనఁగఱఁ బెటయూక యుండి రుక్త్రుని
స్లాతుడు క్రీడితెచ్చెను రసాతలగంగ నిజాత్మశక్తిచేన్ 529

ఉ శాంతనవుండు వడ్డను శాంతిని గౌరవ పొండవేయు లా
నంతయు వైర ముంచికొన కాయనఁ బాయని భక్తిఁ జేరగాఁ
జెంతకుఁదిల్చి పయిఁజేయుడి భీష్ముండు నల్ల నీపు పా
లింతటనైనఁ బొండవుల కిచ్చి దొలంగు చొప్పుదే 530

క అని చెప్పినఁ గౌరవనలి
నిని నూళ్లరకుండె వృద్ధుని మూటల్
నిన మనసురాక పోకడ
దను విధిలాగ మంచిగొమనే యెవడన్ 531

ఉ. అంతకు మున్ను శాంతనపురాడిన వేడి మడులలంచగా
 కర్ణుడొతఁజని చేయు దినమ్ములు పోరనంచురా
 నెంతసరికి సేసియు నదించుక యెంచక భీష్ము పాలికిన్
 నంతను బోయి మ్రొక్కి యభివాదనముం దగజేసి యిట్లనెన్ 532

ఉ. సూతనుత్రుండఁ గర్ణుడను జాడుఁడు నన్నను విచ్చియున్న మున్
 జేత నదీ తనూజుఁడతని స్పృశియించి మొగంబుఁదచ్చుతిన్
 బ్రీతిని దార్చి వత్సవిను నీయెడఁ గోపము లేదు వాకుఁ గుం
 లీ తనయుండ వీపు గణితింనగఁ బ్రహ్మరహశ్యమింతయున్ 533

ఉ. నీవును బాండవేయుండవ నిశ్చిమెఱంగితి వ్యాసమౌనిచే
 హాసడి నేడవ న్వలపి యంటి నిఁచొంటిని నీకు వారటుల్
 ద్రోనకు నచ్చి సంధీపదరోబడ నీవడఁద్రోయకందు దన్
 దోవరి నేమి నీయొడిఁబడు స్వడుమి చెడుగంచు దేల్చెదన్

౫ అది నీకు బుద్ధి నెప్పులు
 యది నమ్మును రద్దిసేయు చావంతయుఁ గా
 దది నమ్ము నాదు నట్లను
 మది నున్నను గలుష మెల్ల మఱపుము కల్గె 535

ప అని మఱియు గాంగేయుండు రాధేయుతో నిట్లనియె కట్టకడ కింకొకమూలు
 నెప్పెడఁ గింకవిడి కింకరి యచ్చుల్క నీకొప్పైన బరికింపుముతపైన
 నొప్పురికింపుమని కర్ణునిచెవినుండి తనముగంబు లివియ కపాయోపాయములు
 పరిశీలించి పరిపాలింపు మని మెల్లగ నమీస చరులనెల్లఁ గనునప్పల నెడగలుగఁ
 బొందని యొక్కొక నెసంబున బరికి వెలుపలికి బోబుచ్చి పాచ్చములేని
 మచ్చిక్కు ధర్మపాధేయుండు రాధేయుని కిట్లనియె 536

క. నీదేమి పోయెఁ జెప్పునూ
 వాదించక కలియ నీరువారును జెలిమిన్
 గాదన నేటికి నేటికి
 బోదుగఁ బాండవులకడకుఁ బోమ్మననుడున్ 537

౫ కానీనుండిట్లులనె పరి
గా నీ నుడి నాడు మీదఁ గరుణను గాడే
కాన నుడివెద శ్రావ్యము
గా నీనుడికాదమంత కాకయు పోనీ 538

గీ ఇంతకాలము విడనాడి యిప్పుడేను
ఇంతకాలము విడనాడి యేగనన్న
గానని కదర్కుండంచును ఘనులు నగరె
కాన నిరకఁ బంపు దయనన్ను గలహమునకు 539

గీ. నన్ను దుర్యోధనుడు కడు సమ్మి వెమ్మి
వాసి తనయెత్తు మానిసిఁ జేసెఁ గాన
దానికిఁ బ్రతిగా నాచేతనైన పఱకుఁ
బోరి సఖు బులుమును దీర్చి పోవువాడ 540

ప అదియునుంగొకి మొదలనుండియు గురుపాండవులకు నడుమ మెదలకుండ
నేనుండి యపారమగు వైరమ్ము లాపు సేసితి సంతటనైన మిన్నకుండక
మనమెఱయు మాటల వారల మనముల నప్పసమున్పొంది కంటముట
గట్టికొంటి నంతయుగాక కర్ణుని తల భారతమని నడినన్న నాకింక బాండవులఁ
గూడఁ బోయినను నను నీజన్మమ్మునందు నమ్మరు మఱియు నమ్మరు
నయ్య పాండవులకు దండగ నుండుట విజయున విజయమున కగునని
స్వతసిద్ధమగు మాటయే యేగద మందులకుఁ బూఁట అదిమీ యెఱింగిన
యదియకాన నెఱింగి యెఱింగి వన్నేల నలంచెదరు. లాతా చెదరని మనమ్మున
విన్నిడ నన్ని కలసి పరునట్లుగఁ జెదఱఁ గొట్టక బదరక నిపాసనమగు దీవన
విడి యాజికిఁబో నాకింక దయనాట నునమ్మాటికి పెరివిడుండని
యంగాధిపుడు యేపింగారఁ దాఁ బట్టిన పట్టు విడక తనకడక యంతయు
ఁగడకు విడజెప్పిన గంగానందనుండు విని వరమానంద భరితుండయి
యోయిననందనా పినువంబట్టిది యైన నట్లేకానిమ్ము కుమారా మాతాదక
మిత్ర కార్యమ్మునందు నిండు లక్ష్మముంచి సంతోషాద్విముంచి మెనదీయక
కనుమూయుక పెనఁగను గట్టియూపక్తితోఁ బగులని పట్టుదల వదలకుండ

మిత్రతేజ వంశాశ్రయమునకు వీకిది తేజంబకాదెయని శాంతమవుండు పాంతున
వనంబుల పీడ్చిల్లి మిత్రతేజ రథేయుండు ముఖంబున గాంధారేయుని
మిత్రతేజ వంశాశ్రయమునకు వీకిది తేజంబకాదెయని శాంతమవుండు పాంతున

541

ద్రోణ పర్వము

శా. గంగానూనందు వడ్డద్రోణుడవలం గౌరవ్య సేనానియై
యంగాధీశుడు తేనికిం గుడిభజంబై నిల్చెన్ద్రక్షుకృబల్
సంగం బాడొని మేకలం బొడుపు పోల్కిం బాండవా వీకిమల్
తెంగం బంచదినంబు లొక మొనరించెం దున్ని తూటాడుచున్ 542

ఉ. ఏర్పును పాండవేయుల జయించుద్రోణుడు వేదో రేపా యం
చోర్చి యహర్నిశంబును సుయోధనుడుండగ వారింట్టి పా
లార్పుచునున్న ద్రోణులని యాయని నాయన ధర్మదాష్ట్రుడున్
మార్చి మనంబునుం గడుపునుంటను బట్టగ జాలకిట్లనెన్ 543

శా. భారద్వాజునితో సుయోధనుడు మీభారముగా వన్నితిన్
పైరంబార నజాత శత్రు వనిలోంట్టెంతు నాద్రోణుడే
యూర్జ్వేదిది పేరె బిల్చిదగవే వోర్వంగ లే వర్ణుచున్
ఏరాగ్రేసరుడతఁ డడ్డవడడే వేవఁబట్టుదు వైర్మజాన్ 544

వ. అట్లే వర్ణనంటివా చెప్పదనిను. 545

చ. మొదలని వీరసంహమైలు పుట్టెను బొర్లుడు దాన్నిఁ దోడుగాఁ
బదిలముగాఁగ వర్ణితవ పాశువలంబును గట్టెపెట్టె బైఁ
జదలమునందు పారధిగ శౌరియుఁ గంటికి తొప్ప చంద్రు
పాదులును రేబువల్పుతనిఁ బ్రోచు విడెవ్వడు పోరు నానితో 546

క. ఆమాట విని సుయోధనుఁ
దామాటకు కర్ణుడుండ వర్ణమబలమే
యామాట యదేమాటగ
వేమాటను బట్టునోలే వినివెదరేలా? 547

- వ. మఱియును దుర్యోధనుండా వార్యుతో నిల్లనియె
549
- ఉ. ఈపును భీష్ముడిందు మఱియించుఁ బొందు నుపాదులై
కొనలి ~~.....~~ వగండయి మెండయి కూటికుండకున్
దాపునఁ జేరెనపు నుడి తథ్యముసేసితి రారదీంబడన్
నాపుడఁ గుంభ సంభవుఁడు నప్పుచు నిల్లచె ధర్మరాష్ట్రతోన్
550
- ఉ. నింతగఁ జెప్పవల నునవిటికిఁ బెట్టనికోట మేటియా
శాంతనవుండు యుద్ధ సునిశారదుడోడెను బార్లు చేత న
న్నింతట లేని వానిగనె యొంచుము భీష్మునితోడి పాటునన్
~~.....~~ ~~.....~~ తెలుచఁ జీతగేటికి సంధికోప్పుమి
551
- ఉ. ఏటికి నీదుపాల సేయించితి సుక్కిట దిక్కు మాలిమున్
నోటికి వచ్చినట్లు నును నొవ్వగ దూఱకు దూఱుచోడున్
మూలును గట్టుకొందు వఘమున్ మఱి యేమియు గల్గి బోదుము
మూటికి వింతవైన గడునుంచిగ సంధి నొనర్పు బాలకా
552
- చ. తరణి తనూజనమ్ముకొని దాయలకాయువు శ్రీయుయానమున్
వరునగ గోలుపోక వినువాసిగ సంధికిఁ బూను మింతటన్
ధరఁ బరుగెత్తి శీఘ్రములఁద్రాపుట కంచెను నీరమున్ దగన్
~~.....~~ త్రాపుటెంతయును నుంచి దటంచును నీ వెఱుంగన్
553
- ఉ. ఇప్పుడు చాల యుద్ధమయి యేలయుధిష్ఠిరుడొప్పు సంధికిన్
దెవ్వరవిప్పనిందలఁ వదేలదు పోలదనంగఁ బోకు నే
జెప్పిన ధర్మరాజును విని సేయును భీముఁడు నన్నమాటకున్
దప్పుడు నవ్వసాచి జనదాటఁడు నాదగుమాటకుంగవర్
సెప్పుడు మారుమాట నిరసించక నీవు తథాస్తు నాదగున్
554
- శా. సంధిఁగైకొనుమంచు నీకు నిలువేసారు ల్విచారించి ని
ఘ్నంధంబైవను నొత్తిసెప్పు చొప్పుడుం బాల్కాలికా దాజికిన్
బందీభూతు లరాతులంగొని మెయిలబ్రాణమ్ము బువ్వుంత దా
కంధీబూతులఁజేసి వైరుల నపాయంబందఁ జెందదాడుదున్
555

ఉ. మానవ సంధిసేయు మనుమూల పవిత్రుడేమి పామర
 న్యూనముగాఁగ నీకుఁడలన్ పొయినంగుఁ బరాన్న ధుక్తిబల్
 హీనము నీమహిల మయింపెన తప్పునకై విడంబరా
 ధీనతఁ బోరి నీముగము దీర్చెడఁ దాపక ప్రాణమానముల్ 555

ప అనిద్రోణాచార్యుఁడు దుర్యోధనునదిక్షేపంబునకుఁ దగు తెలంగున
 సమాధానము పెప్పిప్పాకూట్టెయితనిపాల మసించుటంబట్టిగదా యిచ్చగిది
 నీతని దెప్పునదనలపవచ్చె నైనఁ దచ్చణంబు నేతద్రణంబువఁ దీర్చెదన
 కడంగి యొరులకుఁ మరవగాహంబుగా వచ్చె బాహుశ్శయంబుగ॥
 అర్జున్యహంబు పన్నిఁ దన జనకుండు సంశయకులతోఁ బోరు మందులం
 బట్ల చర్మరాజు లోనగు పెదతండ్రి పితండులచే ప్రేరుండు యుధిమన్యుండు
 యుద్ధాభిమానుండు యితనే నీ శ్వాహంబు ప్రాతఁబోమ తెలవేతఁ జీలినట్లు
 వింది జీరుకాడించె నే రిన్ని తూపకుండగు వానగురు నీప్రాక్షరంబి
 ధార్తరాష్ట్రంబునఁ బడుముడిపొంది సంపూర్ణ గర్భవర్ణ్య సర్వ గర్భంబు
 ఖర్బపడిన నాతండు లేపురికి భాపుంబు ఘటంపశ్రవించె నమంబున
 నివారణ నేపది నవారణగతి రణగతిఁ దప్పక నాలోడఁ గూడరండని
 ధర్మరాజాదులకుఁ జెప్పి ప్రణతిపూర్వకంబుగావారివేర్వల వీడ్చినిసరఘండు
 సంపూర్ణ మనోరథంబున మొగ్గరంబునకుఁ దిగ్గిడిగ్గ వడగ్గటి తఱుక్క మెఱుము
 మేలుని నట్లె గోని యొంటికిని పోవుమఁ గుమిసంగి కవిసీతాహా బాహుతి నైనఁ
 గుజోదులు బాహిరపడి మోహింపి పూహం బర్ధనమేషంబున నవగాహించి
 నిప్పులేతయఁ దహించుచున్నవాఁడు వీఁడెవ్వండుకో యని యిట్టున
 పటిపందెడు నాతినికొమరుండు గావలయు నని కాపలులు యోధాను
 యోధులందఱుఁ గను తొప్పవేయక దన్నుంగనుంగొను మంద నెవ్వనినిం
 దగ్గిలకుఁ జేరనీక వీఁకనుదగ్గఱివ నానివెల్ల డిగ్గనఁ ధలంపడి పెదతలదీసి
 రణజ్వలికి బలిదీసి విడుచుచుండు వీఁడికి నిమేషమాత్రంబు మనమోర్చిన
 మోహరమున మనవారినెల్ల మనతో మననీక కనునుప్రోలికి నతిదులుగఁ
 బంపకమానండు గావున వ్యాయుద్ధంబుచేసాధ్యండుగాఁడని యించి ద్రోణక్షల్ల
 దుర్యోధన దుశ్శాసనసాబలాద్యవేకయోధుల వ్యాయంబున జయింపందలంబి
 రధహయద్వజ సారథి శ్యాధనుర్మర్మ చర్మాది విచ్చిత్తై వారుతటి యొకని

సేసి విరధుంగావించిన దమ్ము విరధుంగావించిన గురు భావనాతపర్యాశ్రితము
 కర్ణ శల్య దుర్యోధనాదు లందఱు కన్న దూపులై యుంచుట నర్హముహార్ప
 మాత్రంబున విరధులం గావించుటయితాక విగతఫల్యులను విహితముక్కులను
 విస్మృతాస్మలను విగణితా శ్రులను బలాయురులను ఎలాఘాతులను గావించి
 లేడుల గుంపు నింపుగఁ దమము లోడేలని యుంచుట లేలముగించు వేసి
 యిది యొక్కడి సింజల పిడుగోయని యుచ్చెరువంది చోక చచ్చిన చూపములు
 మెచ్చి కొనుమండఁ గంట గవలక్ష వాని నెల్ల హలం గల్పించు నిండు
 కమలాకరంబు జొచ్చి విచ్చలవిడి వడివడి వడిఁజేపావలము గంప సేంఘరంబు
 చందంబున నుండ నాతనికిఁ చోడువడఁ గూడఁ చొప్పు యుధిస్థిరాది పాండ
 వ చతుస్త్వయంబునను రుద్రవల మహిమ నారణ మహిమైంఘపు ద్దవడి వోసేరి
 పెను పీఠ నాపిన నప్పుడొంటి యుల్ల బలువలం వాయు పోలుంచినసేయు
 నన్యాయంబుగఁ ఎలుపురు చలపడి తన్ను గాలు వే యూడసేరి పెనంగనను
 నణంగక పెనంగి కడు డస్థియుండ దుష్కానని తలచడిన సతినితో వాహావాహి
 పెనంగి

556

మ రగ సౌభద్రుడు మించి మించువలె బహు వ్రాసాముండొచ్చి మ
 త్తగజం చొత్తి తటాకమందు దిగి వచ్చువారముండ్రొండు రీ
 తిగ దుర్యోధను పుత్రులందు నిమిష్రాంతిజేతి రీవారణఁ
 దిగ యుష్ణహిమలార్చి యొక్కఁడనితోఁద్రెస్సెం బడుండ్రొంబిగ్ 557

ష పుత్రుని పోక కర్ణునుడు భోరు యేడ్చి తదార్చి తారణ్
 శత్రుని సైంధవుంగదిసి సర్వజనంబులుఁ జూడ నల్లియే
 గోత్ర మడంగఁ గూర్చి రవిగుంకకమున్నని యొచ్చు పెట్టి త
 స్మితము కృష్ణు నత్కింను మించి నధింప నంబంధసైంధవున్ 558

౭ నాదాఁక్రిడికిఁ గోన మెత్తిన తఱింగివైత్తి ఫలాశ్రుఁడుం
 జూడంజూతెనె ప్రోగ కర్ణ కృపరాజుల్ ద్రోగి శాల్యాదులం
 డేడే నర్జము సాచ్చెనే తనదు ప్రాణేచ్ఛన్వదీం బాతెగా
 డే డక్షోహిమలూచ కోతను సతాయించున్నుండెలానొక్కఁడున్ 559

చ. ప్రచురము పేసి యొందువలి భండు మంచు నుయోధనుండురా
 (తి) మాటుకొల్పి హరిదీటుగ నాటుడూ వాటిలో ఘటో
 త్కచువాతఁ దొంచి రత్నములఁ గట్టువఁ దల్పడి పుష్పమునఁగఱఁ
 బ్రచలితుడై నివసయు ప్రాణముకై యిడికొన్న శక్తివన్ 560

ఉ. అప్పున భైమియంతఁ జెలరేగి చివాటునఁ గట్టుమీదికిన్
 నప్పుచుఁదాకి సారధిని నాలుగుమాపులఁ జంపి తెంపునన్
 గప్పున నార్చి కర్ణనిమగ్గి టదగించెడఁ జూడు మిపుడే
 దప్పుల గొంచుపోయి యొకలాపువె మింగెడఁ దేరితో ననన్ 561

క. అవి వినువీధికి నాతఁడు
 పనినడి వడవెగసు వగఱపైఁ బడి వారిన్
 మునుమిడి మూఁడఱ్ఱోహణు
 లను జంపెను సురల సురలు లాపుగఁ బోగడన్ 562

వ. అంత ఘటోత్కచుఁడు కర్ణునిపైఁ గప్పికి తేరితోఁ గూడ నీసారి యీ
 సూర్యసూనునెగెల్లికిని సోయెదను వినువీధికిఁ భూమికి దిగి వచ్చుచుండ
 సమీపవర్తులు నివ్వెఱగొంది కుంది కర్ణున కిట్లవిరి 563

చ. నిడునిడుశక్తి గర్జ వినువీధి ఘటోత్కచ దేగుదెంచెడిన్
 దదయక నిమ్మజంపు నటదాచెన వేమి ఫలంబు గల్గి ము
 వ్పడి నిటఁజాపుదప్పెను నాటికి రైవయొకండు గల్గెదే
 గడువగఁ బెట్టు క్షయన కర్ణుఁడు భైమిని ద్రుంచె శక్తిచేన్ 564

వ. ఇట్లంద్ర దత్తాస్త్ర ఘంటాశక్తి భైమివయి న్విడువంబడి వానితోన వమ్మగుట
 నర్జును బ్రతికించఁ గంటి నని మురారి నరాదుల ఘటోత్కచ మృతిశ్చిత
 చింతనుడిపి స్వాంతమునైన వెంతయు పంతపించె నని పంజయఁడు
 ధృతరాష్ట్రునకుం జెప్పిన నయ్యంద నృపతి పంజయను కిట్లనియె. 565

చ. కొనుమని ఇంద్రుని నృపాజ కుండఁబర్చుము లిచ్చివుచ్చువోఁ
 దనయను రక్షసేయునని గొన్న యమోఘశక్తివన్

బనిపడి కృష్ణులందొకనిపై విడకేటికి వీడె బైమిపై
వెనుకొను బెబ్బులివ్వదలి వీడె శతమ్మిని గొట్టెపిల్లపై 566

అనుడు మాతుండు భృతరాష్ట్రున కిష్టనియె 567

అనుదినము న్నివేశనమునందు నవేయనుకొందు మింక రే
మనువుగ శక్తిఃబాధ్యునయి నాదె వీడక తప్ప మంచునాన్
వెనుకను విద్రబోడు యట వేగిన చోట వదమి చోద్యమా
చనుతఱఁ బోరి కెవ్వరికి శక్తినిఁ గూఱించి యాదిరాదనిన్ 568

గొనకొని శక్తి మాటనిశి గొంగుననమ్మడిపి గట్టిగాఁ
బెనుకున కీము పోదుమట విస్మృతి గల్గి దివాంతవేళదాఁ
కనుస్మృతిరాద యేరికిని గవ్వడి చెక్క చెనుల్లకుండఁ బో
ననుదిన మిల్ల యేగె నరునాయువు కల్మిన్ దైవమాయన్ 569

సంజయుమాటవిని యంధవృన్తనకేమియు నన నోరాడక యురకుండఁ
దదనంతరంబ దతనంతర యుద్ధం విల్లు జరిగె వెల్లవిన 570

విరలుని పోమకులు వీకను ద్రోణునిఁ దాకి పోర గ్రొ
వ్విరలుని పుత్రి సేనెదను వీరల నంచు గురుండు నుగ్రుడై
వీరలుని వానితో ద్రువదు ప్రేటువ కొల్లనిగాగ జంప న
వ్విరలుని టుంగలట్టి పున వీరులు ద్రోణునిచేత కాతరిన్ 571

విశ్వానంబున ద్రోణుదాతృ వధకున్ వీలాప్పితఁ జెప్పగా
విశ్వాత్ముండగు శౌరి బొంకుమనగా భీముండు గోజాడగా
నశ్వద్దామ యడంగి నంచెలుగు రాయన్ జెప్పి యాచార్యుతో
చశ్వత్త్రుఖ్యుడు వెచ్చ గుంజరమనెన్ చెల్వారిలో గొల్లమున్ 572

ధర్మరాజు మాట తధ్యంబు బట్టి కొం
చస్త్రములను ద్రోణుండ మల తోడఁ
దొఱగెఁ దేరిపైకే దూకి భృష్మద్యుమ్ను
దతని శిరముఁ గోడి యువనిఁ ద్రోవె 573

౧. అనుబంధము తోడు

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

పానము పానము గురువు

అనుబంధము తోడునకు గురువు

574

౨. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

575

౩. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

576

౪. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము

577

౫. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

578

౬. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

579

౭. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

580

౮. అనుబంధము తోడునకు బాధ్యుడు బం

మదించెదరు గదల మీదను నిప్పు నొందరుల నెదిరి
 యుకారణ మారణమొప్పునరించకొన బెడిదమ్ముగా వడిదమ్ములఁ చిలకడ
 లెడలించి కొన మఱికి తాళ నూడించుతఱి వారల
 నిరువుర శ్రీకృష్ణ వృకోదరులు చెఱియొకరిని గౌఁగిటఁ గుదియ
 వెట్టిగుదియబట్టి పట్టుదలతోఁ దలతోక లేని యీనని యేమిటియని
 యదురంటఁ గదరికొని బదరులఁ బదరుచుఁ జెదరనీక కుదురుకొన
 నిలువరించెట్టి యదరు పాటు ముదురువక నీకిది తగదు నీకిది తగదని
 వారిని వారినిచి వారు తద్భుజాంత రాళంటున పరీక్షంటు నుండి వెడలను
 సురీక బునకొట్టును దిరుగుండల బడి తిరుగు కోడె పెలత్రాచుల వడుపున
 వడిసుడినడుమఁ గొంత వడికి పాంత్వ వచనమ్ములఁ దెప్పిటిల్లి
 యుర్లోలకర్లోల గమప్ప తిల్లి వంతఃకర్లోలములఁ దొఱంగి యూ
 దొరలుదాదర తరంగి తాంతరంగులై కెలఁకులఁ దమ్ముఁ గవి యిది యెట్టి
 మగపాడి యని నగువారలఁ దగు కార్య భారవిర్యాహులఁ గవి యీననికల
 మని లజ్జించి యది వర్ణించి సురంగ నెఱుంగ వట్టు
 వారరిగిరి వారరిగిరి భీరులుగాన బలుగాకుల వలెఁ బలుపోకలకుఁ బోక
 యేకతమ యేకతమంటునఁ బడి మడియక తమ మనుల మీదికి
 దామెఱుగ నల్లరిగిరి దామోదర వృకోదరులును మేదురమోద రంటులు
 పరసంటులందరి, తదసంతరంబ

లయగ్రాహి:

దీప్త బలుఁడై దెసలనావులు సెలంగఁగద
 వావులను భీముఁడవలుప్త గలిహస్త
 ప్రాప్త భృతరాష్ట్ర జాలదృష్టులను నూఱురను
 స్తదశకోటి రథ స్తగిజవత్తి
 వ్యాధ్రముగు సేనఁగది గుప్తగతిఁ జంపెఁగద
 కౌస్తభము పర్వముగ శృంగలుగా నం
 శస్త్రకుల శూరుల నమూర్తి నొనరించెను బ్ర
 హ్మ శతకోటి పితస్తవేతన్

కర్ణపర్వకథ

ఉ. ~~పాపములు~~ చెల్లుదును సైన్యనతిత్వము కర్ణునందిడన్
జానగూరూద్యహుండు ~~పాపములు~~ గైకొని మూడుప్రద్యులున్
~~జానగూరూ~~ లొక్కని మునెంటిడలేక నటించజేత ||
చాప గురు ప్రమాహరి వృషశీతి శబ్యుల పాల్పడం దెగ్గన్

ప. అందులఁ బూర్వోత్తరంబు వివరించెద వినుమని యిట్లుని చెప్పదొంగి
584

దశపాది

చ. కదిసి యహర్ముఖంబునను గర్జుండు పాథనసీయఁ దూపులన్
మొదవొకటద్దమై తెగిన భూసురుఁడుం బడఁదిట్టై గర్జుభూ
మి దిగబడ ప్రధారి యనిమిత్తముగా వని మిత్తిగాఁడటం
చదర శపించె భాగ్యపుండు వస్త్రము వేళకుఁ దోవకుండగా
నొదిగి కులంబు దాచి || యొద్ద || జాస్త్రము సంఘ్రహించుటన్

చ. కదియగఁ గ్రీడి కంఠమువై గుట్టెచ్చిన పాదతూపున్
|| రథంబు శౌరి దివి జాధ్యులుడు కంకతకుండలాలొవెన్
మదినిగలంచె మద్రవలి మాటలు నాటగ నాడి కుంతిక్
మొదల విడె వ్యరం బతఁడు మూఁడె సెన్నియుఁగర్జుహానై

ప. శల్య సారథ్యంబు కర్ణున కెప్పగిదిఁ ~~పాపము~~ తమ్మాలంబు వినుమేయని
యిట్లుని వినిపించె
587

క. వరు సారథ్యంబునకు ను
హరి కుదిరెను గముకఁ దనకు నట్టైఁ ॥ లేమిన్
తరణి తమాజాఁ డెడరు గ
|| ధరణివలికి || కోరిక చెల్వన్

చ. మనరదంబు దోలు యదునందను చందము మాతుఁడున్నదే
నరు నరుదంద గొల్వనొకొ నాలిని || శల్యతోడన్

■ పరునేరునుంగొను మనంగెడి శల్యుని ■ గర్భదోషై కో
నదు నదులోగుటాగు నిధి వాచికొనం బెడదారిఁ ద్రొక్కెన్

■ ■ ■

న. యాదవేంద్రుతోఁ ■ నముడవి ముల్గురించు వాడుగానముద్ర వాడుండు
శ్రీకృష్ణుకంటె హెచ్చువాడుగాని లొచ్చు వాడుగాఁడు తనకు సారధ్యంబునకు
వేటొక్కఁడు తగఁడవి కర్ణుండా మద్రేళు దనకు నను. గాల సారధిగా
ననుకొనిచేకొన నమ్మేలించె నంత దుర్యోధనుండు శల్యకడకుం బాదవారిచ్చె
చని విసేతగతి నిట్లనియె

590

మ. నమఁడీ కర్ణుని సూతకృత్యమునకున్ వేటెవ్వరుం జాలర
ర్జున సారధ్యము ■ గృష్ణునట్లు తగమీరు వ్యారితో పాటు జే
కొనుఁడంచు మృతి యింపఁ గర్ణుడలరంగొంకేగి శల్యుండు క
ర్ణుని తేరెక్కయనంతరంబ తొడఁగె న్నోవాడఁగఁ గర్ణునిన్

591

మ. తనకు వ్యారిధిగాఁగ శల్యుఁగొని రాధాసూతి తేరెక్కనం
■ కొందాడుచు వేయిన్ బృ నరు మద్రజ్ఞాధిపుండొక్కటొ
పనిగా నోటికి వచ్చి నట్లనజా లోపాలన్నియుం జాపి య
ర్జునుతో నీవటెతాకు వాడ ననిలో రుద్రుండు పాలండు వాన్

592

న. అంత నిలువక యింక మఱి శల్యుండు శల్యకృత కర్ణ సంవచము

593

మ. కని ఖద్యోతను జ్యోతిరింగణము దాడం జాలునే కాకి హం
■ దాదోలుచె యంచు ■ గర్జునుది పెల్లందాఁగలంచంగ ■
ట్టును దారింజను బ్రహ్మహత్యఁగొని బొట్టుంగాటుకం బెట్టి యిం
దనుక న్రమ్మని పిల్లనట్లెచి సూత త్వాద్రుముం బిల్లితిన్

594

మ. క్రమలభ్యుండగు సారధిం బడసి సారంబోక నేవల గొం
తెను కోర్కెల్గొని శల్యునుద్రువతేదెమ్మంటి నాతండు ■
పు మదింజిత స్వయంకృతావకృతికిం బాటిల్లె నెట్లుగె కో
పి మఱుబుం బెడదారి ద్రొక్క నిధిఁ దప్పించంగ నెవ్వఁడెల్

595

న. అని రాధేయుండు మదిలోనింక నిట్లని చింతించె చనునున్నం

జనరీతరడిప్పుడవు దానం బిల్లి నిలిపుడొప్పునగం- బోయెడు నాడనే
చెవులుతప్పంగుట్టరే నా కటంచుమే ముమ్మాటికి జాలుజాలు నని పించు
న్మాటలన్మాటితంచుమ మద్రేకుడు మ్రింగరాని కడియంచుం గడ్డలడుట్టాడు
చున్

596

న. అంతగొంతవడి చింతించి కొంతవడి తఱిగియు నెఱుంగని యట్లు
మఱుంకున మఱుంగు మ్మిది మ్మిది సైనికుల కేటలు బొట్టంతో జాపఱు
నెఱుగు నడ నెడలి

597

శా. రాధేయుండును గ్రీడితోఁ దొడలి పోరం బోరు ప్రాణాంతమై
బాధంజెందిన రేయులన్నిలున నెప్పొటం బాడమిన్
పాధింతు న్నరు పర్వశయ్యువ్పొధించి వాసంబునన్
బ్రాధన్యంబుగఁ గ్రీడి కంఠమునకుం బట్టించి దట్టించుచోన్

598

ఉ. శల్యుండు మాచి క్షణగుఱి జాతెను గ్రిందికిఁ దేమి యర్తికిన్
దుల్యముగా నమర్చు మనదూపును లేపెను బేతండు వాం
చల్యమతి న్యయూద్యహుండు న్యందనముం నొత్తిన్
స్థైల్యదశ న్నడంగుళము ధారుణిఁగ్రుంగెను దేరుభోరునన్

599

గీ. పాము తూపుడుల్లి పార్జు కిరీటమ్ము
ఖాండవమ్ము నాటి కపిని వెనను
దిరిగి క్రీడిపైకిఁ శ్రీవారి
నరుండు దానిఁ గత్తి

600

ఉ. పించఁగ దున్యసేమునని భీముండు రాఁబడవైచి భూమిపై
మించఁగఁ గూరుచుండి మెడమీఁద దురాత్ముఁడ డ్రోవదిన్
వంచన నీవువల్ల లోలువంజని కూడిన కూతల్నిఁ గ్రి
క్కించెద నివుడంచు నఱికిన్ ఘోరకం వాని కంతమ్ముచున్

601

చ. హతమున దున్యసేము దెగవారిచి యుక్తము ప్రక్కలించి
త్తుట నటఁ దోగి త్రాగి యొక దోసడు రక్తము జల్లికొంచులై

నట దలయుచు లేచి భుజాస్థలి నాస్థలిజ్ఞులం
దిటు లొకదాని దీర్చితి కేద రెండవదాని దీర్చుగన్

603

క అమాటనిని సుయోధనుఁ
దామాటకు భీముఁడొక నాగెడనును నం
దేనున నోరాడక తనమేములు
నేమిటకుఁడనుచు వేడి బలియురన్

604

గ మూడవ నాయువు
మూడవగం గర్జుఁడదలి మొగి రథ చక్ర
మూడవదీ ప్రాణ
మూడవ శుగము నొగి నరినోసన్

604

ఘ మూఠారు ఫణియైరనఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మీ
నాశరసజ్జనా వెడలి నాల్కలు గోడుచుఁ నాటునంది
న్నా వడలి వృదీం తరలి నందను నందుచుఁ బ్రాణనాయుల
న్నా గ్రోలునతఁడట్లిన హర్పతి యట్లనిం బడెన్

605

చ. అంత బార్డుపై నురులు, సునువర్షంబు గురిసె
కచ్చెరువందును నందులనలెఁ గొనియాడుచు శిరిరమ్ములకుఁ
తదనంతరంబ

606

శ. అంగాధీశుఁడు వక్షవాఁడు కురుదేశాధీశుఁడత్యంతమున్
భంగంబందితివంచుఁ బక్షనెల చెప్పందీఱ దానంతయున్
గంగానూనుడు సైంధవుండు సుతుండు స్వప్రభాత దుశ్శాసనుం
డుం గోదండ గురుండునుం బడిన నాడుంజెందఁదాడుభిమున్

607

శల్యవర కథ

ఉ. కళ్లుడు వక్షనాటిని గౌరవసేవయు వల్లవల్లపై
పూర్ణవదీ ప్రవాహం పూరము సేసి దీసి పోయి

ర్షాక్షతః శిల్పనిల్వగమః గుంటల నిల్వన పీఠతీకునన్
శ్రీకృష్ణముగాఁగ శత్యులగుడు పేవకుఁ బట్టము గట్టె రాజాగిన్

ఉ. బట్టముఁ గట్టెఁబోవుతఱిఁ బట్టికృపుండును ద్రోణి రాజాత్
బిట్టని కోటలీమొనకు భీష్ముఁడు ద్రోణుఁడు వర్షి మానుఁడున్
బట్టుగలట్టి పోటరులు బల్వురు పెల్లిరి యింక యోరుదే
యుట్టికి నాల్గు కేర్లుదెగియుం గలహించిన నవ్వరే జనుల్

ఉ. నాటముగాఁగ నుమ్ముల నవధ్యులుగాఁగొని పోరఁబోకు మీ
వేటికి మేటి పోటరులు భీష్ముఁడు ద్రోణుఁడు సైన్యసంచతుల్
వ్రేటున కొల్లరై ౩౩౩ పీరుడు పార్థునకేము లెక్కయే
వోటను మీటఁదే మనుమలఁగూడను గూడిమిఁడైనబార్హులన్

610

ఉ. తేటగఁ జెప్పినారముని తీరవి పోరఁగ బద్ధకించి కా
దోటమి గాదు నీచయిన నుండిన మేలని యంటిమున్ను
జేటికి లేయి యింతవఱ కిట్లయి యిప్పుడు లొంగఁబోదునే
రోట శిరంబు దూర్చి నయి రోకటి పోటున కేల భీతిలన్

611

చ. అని యట్లు శత్యునింగొని కృపాదులఁ దోడ్కొని
నవి కరిగెన్ జయంబుఁగొను నానను దుర్దశ నయ్య నస్తతో
నొనరఁగ రావణుండును సుయోధనుఁడిర్వురు కట్టు మూర్ఖులం
బిడమూర్ఖుఁడందురు కనుంగొన నేరమి సంధరాట్పురున్

612

చ. రణమున కట్లువచ్చు దృతరాష్ట్రుతనూభన నర్యుఁబొందవుల్
గనుఁగొని విస్మయంబొదవగాఁ బొదువంగు రామురాయపై
కనువుగఁ దాకి రత్నతీని యోదవనాధుని నంపు నెంపున్
బెనఁకునకు మృధిష్ఠిరుఁడు పిల్చెను శత్యుని దన్ను దాఁడఁగన్

613

చ. నిరుపద్రవంబుగా నానలికిం బోవు మద్ర నాధుండుమేనల్లుని పిల్చునకున్చిద్ర
నేత్రుండై కన్నుదెరిచి కనుంగొని రెండవ దండధరుండును బోలె దండధర
నందనుపైకిఁ ౩౩౪ వెలియలి క్షుణ్ణ బొరలివచ్చు మనుదుండమందగినుద్రేను

నముద్రునుంగాంచి ధర్మరాజు మర్మంబులుగాఁడనాడును నిట్లనయె

614

చ. మమముక చెయ్యి చూచికోన మాతల వేడు పుటించెగాన నా
మనమునఁగొంకు తీటె మార్కొని వీవు వధింప లెప్పు నే
మన మురియంగ వచ్చునని మామమ గెల్పితి నన్న కీర్తి న
మృనమున నేదలంతు నిటులంచును శఱ్యడు దాడి ధర్మజాన్

615

క. ఇతఁడతని నతఁడీతని
నితరేతర మారణాశ నేయుచు శడముల్
మతి నుఱచిరి బాంధవ్యము
తతిఁగొని నధియించు నేర దయయుండునొకో

616

ఉ. పోరున శఱ్యనింగెడవు బుద్ధివిఁ దావరి నోసె బాణమున్
వీరుడు ధర్మరాజు దయవీడక తూణము మేనమామపై
నారసె యేయ కింక నొక యాశుగయుండెగలాగి వీడుఁడ
చ్చారుని ప్రాణహాని కది చుట్టరికంబులు చూచునేరయే

617

ఉ. లోడును నీడవేఱయని దూఱుదురేసిన నంచు శఱ్యడున్
గూడదు మేనయల్లఁ బోరిగొంట యటంచును మాని కాలుసే
యాడఁగ నీక ధర్మజుడు నావలఁదూపులగుప్పఁబోరగా
క్రీడను కొందురంచు విధి లేకయ నొంచుచు శఱ్యఁడతనిన్

618

క. శరీరిని వారిరువురు
నారణగతి నాజివోజ వారణగతులై
పోరుచు నసమానులుగ ని
వారము విడి ధర్మరాజు శఱ్యవిఁద్రుంఁడెన్

619

చ. శకుని నులూకునుంగదిసి సాదియుతు న్నహదేవుఁడల్కతో
శకుని కులాధిపుండు విషవర్షయుగంబును జీల్చిపోలికన్
సకలాభమత్త సామజముఁ జండు మృగేంద్రము త్రుంచుమాదిరిన్
 లానటు ల్లునిమి చంపె నిజాగ్రజాలెల్ల మెచ్చున్

620

- చ. కడక సుయోధనుండు తనకమ్మలగ నొనమేనమాను నా
వడలును మున్నె భీష్మగురులాత్మకన్యలు శల్యముఖ్యులున్
జిడుటయు పిల్లపట్టిన **సామంతి** **సామంతి**
సామంతి యెంటి డేజిడిగిదాఁ గెద్రాదంబునలోయి కాల్పడన్ 621
- మ. తనతోడం బదనేల రావుతులు వేదండంబులుం గొల్వగాఁ
జనుదేరం బెనుదేరులెక్కి తన పక్షవ్రాణి యోధానకుల్
మను దుర్యోధనుడప్పు భాగ్యవతి నిర్మామన్యమై యుద్ధ **సామంతి**
ని నేనెక్కింగనుంగొనంగ మెదడున్మిట్టాడలే కొంటెన్ 622
- మ. చని దైవప్రాయన నామక ప్రాదములో న్నంభించి నీరంబు న్నం
భన విద్యందన చేతఁ బూనిగద మహారాజరాజంచు గొ
న్నను గొన్నట్టి సుయోధనుండు మృతి దవ్వందాఁగి వాఙ్రహ్మాయుం
గనునే కాలము తప్పినచ్చి తనకుంగాఁబోవు సంతాపమున్ **సామంతి**
- చ. **సామంతి** శతలావదప్పుమాప్రాదంబున దాఁగిన ధార్త రాష్ట్రు తోఁ
దెగబడి మాటలాడ నటదీరము **సామంతి** కృపాది యోధులం
బగఁగొని భీమువారు అటుఁబారి వృకోదరు తోడఁజెప్పగా
నగు **సామంతి** వారికిం బవదనంబులు కొల్లఁగ భీమసేనుడున్ 625
- చ. **సామంతి** వొంటి బారి కురురాజు ప్రాదంబున దాఁగియున్న వా
ర్తను బచనాత్మజాండును ముదంబున వన్నకుఁజెప్ప ధర్మరా
జును నడిలేచి పామజాఁడు పోనుక మాత్యయదూద్యహోదులున్
మెనుకొనిరా రథంబులను వేయె వాప్రాద తిరభూమికిన్ **సామంతి**
- ఉ. ధర్మజాఁడట్టు లేగి తనతమ్ములు కృష్ణుండు కృష్ణసోదరు
డర్మిలిఁ గృష్ణసోదరులు వాడటగాఁడట పీనుచిల్వ న
త్యూర్మి మహోగ్ర వక్రకుషతోయ నదంబగు వాప్రాదంబునన్
బేర్పినసంచు కౌరవుని బేర్పొని కోర్కెయినుంగ పిల్లమే 627

- ఉ. అడుది వోలె నీద్రాదము నందున నీగతి దాదదలె నీ
వాడుడు ముచ్చుడుంచి నందల రాజ్యముఁగొందునంచు నీ
వాడుక లెందడగి భానుజ తోడు పోయినొక్క నీ
నీవు దెచ్చితిరి వారవి వేరము వోనుయోధనా 628
- ఉ. లెమ్మిటు లేల వారిఁబడ లీలను నాలము సేయరమ్ము వి
న్నెమ్మెయి నేనియుం బ్రతుక నీయము రమ్మనియన్న రాజెడం
గ్రమ్మెడు పొన్నుతో వెలుగు రాలగ నాజమెల్లఁ బోయె నీ
తమ్ములు నీవు చుట్టములు దక్కితి రేలుము రాజ్య మిచ్చితిన్ 629
- చ అనవిని ధర్మరాజనియె నచ్యుతుఁ డప్పుడు వంధికిగి నుం
చివి వినిపించి వంచుమని చిల్కఁకుఁజెప్పిన యట్లు చెప్ప నా
మున నిలవాడి నూదియెన మోపిన యంతయ నీయనంటే
వినుమనయంటు లెందడగి వీటిడి మాటలకేమి రమ్మిటన్ 630
- చ అనవుడు ధర్మరాష్ట్రుడనె వాగ్రూ నందల రాజ నా
మననిని నాలకించి యొకమానము విశ్రమించ నే
తనరగ గొన్ని నాళులు నిదానము సేసిన పేనఁగూర్చి నే
చెనఁకున కేగుదెంతు నటువెన్న జయించెద మిమ్ము నందఱన్ 631
- ఉ. కాజి యేమనకుఁ గానలె నంటినయేని నేమ నీ
మేదిని శ్రద్ధ మెందుగ నేలితి రీర్థ కాలమున్
బీదగిలె న్నుహితలము నీతలనే వడిఁగట్లు కొమ్మిక్
సాదరమొప్పు నిచ్చెద ననాద్రుతి సేయక యట్లు సేయుమి 632
- చ అనుటయు ధర్మనందనుండు గాంధారి నందనా పొందెఱుంగ నీ వెలిమెచ్చు
మాటలకెవ్వడుమెచ్చుననుచునిరి శ్రీశృంగులకు లాదరించెడువాడవయిన
నింతలు పొసంగ కుండుఁగదా భీష్మిది కురువృద్ధులకు ద్రోణిది
గురువృద్ధులకుఁ చేటు వాటిల్లకుండుఁగదా ఇప్పుడే యొద్దారపు మాటలు
నీటి మూటలు గదా యుద్ధము కూడఁ గడవెల్లఁ గల్గిగాంచి యానల
గావంపవ మని నలపినట్లు చూచికొదగు గాక ఏకనిడి నీటిలో దాఁగి పరుగెత్తలేక

వ. నేలునునుట యశక్త దుష్టనతుగాదే యిట్లాడిన బాగవనే మాటల కేడ పెందలకడ తెన్ను రమ్మనుడునంధన్వపతి నందనుండు నిరానంద హృదయముతో నిరుత్తరుండై యూరకుండిన నదయుండగు ధర్మ తనయ -
దతని కిట్లునియె

ఉ. మీర లనేకు లేవొకడ మిమ్ముట మిమ్ముట నెట్లు గెల్పు నం
చారయ నల్ప దైదుగురియందును నీగురియందుఁ దౌటవె
వ్వారినినైనఁ గోరి గెలువన్మహిలోకము లొంగ నాకమే
తీరునఁ గొమ్ము లేమ్మని మధీమణి ధర్మజాఁ డోలిఁ బల్కినన్

ఉ. ఆదర మొప్ప నావలుకు లన్ని సుయోధనుఁ దాలకించి
నాదర మీగి నీదుపచనమ్ము శిలాక్షర నుంచు నమ్మి నే
నాదర బుద్ధి నత్తునని యగ్రజా ధర్మజా సంప్రతించి
నాదరహాస మొప్ప గదనాని భుజంబునఁ జేరే దీరమున్

వ. ఇట్లు విజభుజారండ మండిత దుండై రెండవ దంధరుండుంబోలె
సుయోధనుండు జలస్తంభన విద్యాకౌశలంబునందత్తువ్కరిణీ జలంబుపై
శువ్వు కర్మశ స్థలంబు మీద నలె నడిచి తలముడిచి దిండలవరించి పారంబు
చేర నచ్చుచుండు నంతనంత నందనుండు ధర్మ నందనుఁగని యోశనున
నందనా మీ యేగురిలో నతని మతి కభిమతు నొకనితోఁ బోరి
తజాజ్యనంతరము రాజ్యమ్ము నకల పామ్రాజ్యమ్ముతోఁ గొమ్మని హితమ్ముగ
దాయకు వెనుదీయక వెరవాయఁ బలికితి విదియె గదా యీనఁగాంచి నక్కల
పాటొనరించిరన్న లోకోక్తిని జ్ఞానక మది యెట్లున్న నపరిచిత గదాయుద్ధు
నిమ్మనెండె గవలలో వొక్కని వొండె వనవాస చిరోప నాపాది నానానిధ
మనశ్చరీరాయాప కృశిభూత శ్రేత వాహమ నేని కోరి యేరికొని
శ్రమంబున జయించిన నంతటితో మాత్రమో దళాల్లాను బూతా భూతా
దుర్గణానిచ్చెన్న కష్టములు నష్టై దశవాసరామోధన ప్రాప్త నానా విధాప్త బంధు
మిత్రాది ప్రాణి భస్మాహుతి ప్రాయములై తఱవేయిది యలంకృత్య

శిరశ్చేదమును వాక్యమునకు దృష్టాంతము దృష్ట్యాంతముగ నుండను గాదె
జ్ఞాదము నాటంగోలి నేటి తుదగా నీకును నీసాదరాది పోష్యవర్గమునకు
మితిలేని యాచరకు నీ సాహస కృత్యమే నిదానమ్ము కదా ఒంటని నాదగు
కంటఁ బడి కైదండగై కందకుండ సంబంబట్టి తల నెగురఁ గొట్టి
నడిచప్పుడు గాకుండ బుడమిఱిఁడు పగఱ వేగతివైనఁ దెగవార్చి పగ నగుట
బాగు చేతఁగాక మొగమోట మాటల మీదు మిక్కిలి తటస్థుడను నెదిరి యిదే
నీ చరణాక నా చరణా భ్యాసమునకు దీరమునకు దార సెల్లెడి నీ మాటల
కెడలేదు మీఁద నీపెట్టులయినఁ జూచికొందము లాపుచేతులు వూని గదచే
బూని రాయన్ రాయము తొడలు విలుగవేయు ముత్తీర్థ సంగరుండ వగు
మని సర్వస్థాణిత్రాణంబగు తన పాణితలంబున జగత్ప్రాణసందను భుజ
మవ్వలించి యవృణముగ రణస్థలి యరిగెలుపునుని సెలవిడి వెన్నుం
డతని వెన్ను జఱచి బరను మిచ్చిన వదముడి మై పరసమై కొండంత సత్తున
చేకూరి శారింపి యయ్యా యుధిష్ఠిరు నిష్కరంబు లాడం బనియేమి
నీమహిమ కలిమి నీమహిపతి కలిమిదై యీసనియేన తీర్చి యజ్ఞాతన్వాయు
మాజ్ఞాతి నిష్పాపాత్ము నూరులు నూలు ప్రయ్యలుగి విలుగమోది నాగదకుఁ
బండు గొనర్చెద తవృక యిప్పుడ నీ మెప్పు నొందెద నని శ్రీకుష్మతో సమీర
నందనుండఁ సల్లాపించి శ్రేయరణమున రణమున కాయితమై
దుర్యోధనుంగాంచిన మాత్ర సతని చేయంతకు మాటంతలు పెరిగి పరఁగ
దలచక్కముడిచి చిక్కగ దిండు చిగియించి రయకాలాంతకు వలె
నాయోధనును సుయోధనుండఁకి

637

చ గదగొని భీమసేనుడు వెగాదిగఁ గన్గొని ధార్తరాష్ట్రునం
గదగొని నీవు ధర్మజాని క్లాషను బద్ధను నీడ నిన్ను నా
గదకొనరింతుఁ బండున విడవ్విలు నీతోడలం బగిల్చి పాం
గఁ దగ నిను న్యధించి ప్రతిపన్నెదవేర్చెద నంచు దాకుడున్

638

చ. మదమొదయించి యిర్వురటు మార్కొని పేర్కొని మోదికొంచు దు
ర్మదమునఁ బోరుచో గదల మారుతిమార్తుని చేతి వేతన

వృద్ధముడులంగ వచ్చుతఱి మోధువు తోధను గ్రీడి ముగి
మదముగ భీముడెంచి వరిమార్చి మయోధను గూర్చి పెందొడల్

చ. వడముడి ప్రేటువందొడలుద్రస్సి యుష్టరణస్థలి నృదీన్
బడియేడు రోహణాద్రిగతిఁ బద్ధ సుయోధను శీర్ష మీర్వవేఁ
గడువడేఁ దన్నె భీముడరకాలను ద్రోవది భంగపాటు
డడరుచు మూట గట్టికొని నట్టి ఫలంబిది మెక్క. సుంచోగిన్

640

న. ఆయునమాచంబు సుంగమ్మలారఁ గవిసేరి కౌడవేంద్రుండు ప్రియ శిష్యుండు
గాన వోర్వలేక

641

ఉ. బద్ధ నభిత్వమూని బలభద్రుడు భీమునిపైకి లేచి నీ
యుద్ధ సుధర్మ మెట్లు గద యుద్ధములో నరివాభిక్రింద
దృష్టలు మోడరాదనగ దోరున మారలద్రెంచితివు ఎన్
పిద్దనుకూల్చ నంచెగయ శ్రీహరి మార్చెను పీరికోపమున్

642

మ. రణభూమిన్ గదవేఁ దొడల్విటిగి కౌరవ్యుండు వేలంబడన్
గనుగా వచ్చిన ద్రోణనందనుఁ గృష్ణవార్ధిక్యుని ప్రాత్రిఁ
ననియిన్ సుయోధనుండు సుదిలో నార్తింబ్రలాపించుచున్
వసు గావంగను మీరు మువ్వరిటులువ్వారా యదృష్టంబున్

643

న. అనిన ద్రోణ సుతుండవతని కిట్లనియె

644

ఉ. నేమును జెప్పినట్లు నిన నీకిటు రావుగదా వృధానదల్
మేమింక నీకుఁజేయగల మేలేదియేని యువ్వఁ జెప్పు మీ
నీనుది రంజితంగ వనినీతిని నొండెను నీతినొండి నీ
సేమము సేయుదు నివ్విడక చెప్పుము తన్నక సేయ కాయతిన్

645

చ. అనవుడు రాజరాజనియె నంతకుఁ జాలుదు వీరెటుంగదే
ఘనుడవు ద్రోణమానుడవు గావున నీవిక నీదులావునన్
జెనకి నధించి పొందవుల సేవల నెల్లను నూచముట్లుగా
బెనకున నీజయంబు వినిపించిన చెమ్మరి నుత్తమించెదన్

646

చ. **పాదము** ద్రోణి యిట్లనియె నాదృతి నాదుస్థితిఁ దెల్పెదన్
నిను నదనీగి యీనిశన నేము పొందుననఁ గూర్చెదన్
పాదము వధింతు నద్దనడఁ గృష్ణుఁడు వచ్చిన బ్రహ్మరుద్రుఁడన్
గొనియని కడ్డనడ్డ విడఁ గూర్చెదఁ బొందువ సోమకారులన్ 647

క. **పాదము** కృష్ణముఖులచే
పాదము దెప్పించి యున్నద యుర్వీశుఁడు నా
నెద నంతపల్లి ద్రోణిని
పాదము వధిపిక్కుఁ జేసి మొనకుం బతిగన్ 648

మ. వగసాధించెను జచ్చియున్నటులుగాఁ బావంపు దుర్యోధనుం
డగతిం బోవుచు నేడద్రోణి నిశి నిద్రానకులై యున్నవఁ
దెగఁగోనె న్నువ దాత్మ జాదులతలన్ తీస్సెనె న్నాధు రీ
తిగ ద్రెల్లెంబరి శౌరి సాత్యకులు కౌంతే యుల్కనల్లకల్కగన్ 649

న. ఇట్లత్యంత దుర్లయంబున నయంబు నయావృధంబు జిహ్వాగమనందగు
బ్రాహ్మణ బృహండును దానున శీలుండును గామిరియు ననంబరంగిన
యశ్వత్థాను శవ్యద్ధాముండునై యారాత్రి భండవార్థము పొందునశిబిరంబు
నిబిదాంధకారంబునఁ జొచ్చి యచ్చట నావగటితోఁ బగల్గెఁ బగఱ పాగరడఁగి
వశ్యంబుగాఁ దెగి **పాదము** దిగులేమియు లేమింజేసి నిర్భయులై యరమర
యఱచే యురమ్మున విడికొని దండితాతలై యారాతిరి బొందు శిబిర
గతులగు పాంచాల పాంచాలీ **పాదము** యోధులు మూఱులుగ నిద్రించు
చుండఁ గా **పాదము** ఘోర తతులు హింపించువేళ యగుదు తోన నిగుడు
కాతాళమునఁ బాతాళమున కైన నేగి మరక్షితులైనను దాయల వెల్లఁ
బెల్లగింపందలంచి తన యిష్టదైనతనుగు హరి బూజించి యాతండు
మెచ్చియిచ్చిన హేతివేత ధరించి నలుమేలు కల్లతో మెలఁగు పల్ల శతవిధ
దీపికా దేదీప్యమాన గృహమ్మున హంసతూలికా తల్పంబున శయనించి గాధ
నుప్పి నొడలెఱుంగక నిద్రించు ధృష్టద్యుమ్నుండ్రోణి పొదిని క్రిందికి దిగలాగి
రొమ్ముపైఁ గూర్చుండి యుక్కిటిక మెడలి యుక్కిటిక నానివలె నాతని
గొంతుకోసి **పాదము** గొల్చి పేర్చి తనజనకు **పాదము** దీర్చితివనియు

దదముజా శిఖండివి మొండి యిరుదల శిఖండి యనుచుఁ గ్రూరదముజాండ
 ■■ శిఖండేతికిఁ బెంచు లిలఁగోపియు ద్రోవదేయులఁ బ్రతి వింద్యాది
 నానుదేయుల వజేయుల మజన విధేయుల నాయువులకు నెడఁబాపియుఁ
 బాపియ్యె యాదఁజాలనికోపముననాశిరమ్మునఁగలప్రాణులనుమాపులను
 గోవులను నరదమ్ముల ద్విరదమ్ముల గాలరుల బాయిరను ద్వారపాలురను
 సర్వస్వపాలురను వేరమ్ము దీరఁ గరదాంఝున శరీరమ్ములు చీట మూఱగ
 దనపాణి కృపాణికి బలి హరణ మ్ము వేల్చి కూలి మదిఁదాల్చిన కోపంబు
 నాడులేక పాండవేయులు తప్ప పోయిరని వగచుచు నీయనూరక నీయవైన
 నిరామిష పాండవ శృంధా వాదమున దనవేత మారణింపఁ దగిన జంతు పిఱక
 వేదియు లేదని చింతిల్లి పిల్లినలె మెల్లన నడుగు లిడుచుఁ బాండవ శిరంబుఁ
 బరిత్యజించి వెడలి కృతవర్మలఁ గూడికొని లాఁజేసిన విద్యాహంకరబెల్ల
 గర్వధూర్వహత వారికిఁదెల్పి దానొనరించిన యాదూష్కార్యంబు
 మహాఘనకార్యంబుగఁ గొనికొన యూపిరితోనె గఱొప్పుచుఁ బ్రాణము
 లప్పుడ యుత్క్రమింపఁ బోవుతరి దుర్యోధనుఁగని ద్రాణి యోన్మపా
 ద్భ్రష్టద్బుమ్మ శిఖండి ప్రముఖ సర్వసోమకులును బ్రతివింద్యాది ద్రోవదేయులను
 బంచోప పాండవులను మాత్యులను యాదవులను శ్రీకృష్ణ పాత్యకి
 పంచపాండవులను నీయేడుపురు దత్తి దత్తిన పాండవ శిరంగతం బగు
 ప్రాణి సంఘంబు నెల్ల వొక ప్రాణియైన పీడక గతప్రాణులంజేసి నాపాణి కృపాణికి
 బలివెట్టఁగి బాండవు లెల్లరిగిరో యెందఱంగిరో కానరాఁరెరి వారియడ పాడ
 కానుచ్చిన నడెండె నేండె దండధరాగారభ్యగతులము గాకుండ నుండుమే
 యేది యెట్లయిన నీకింతపట్ట మువు వెడలకయ మునున నీ వశువిశసన
 నమాన మదీ మానకృత కృతిఁ గృతినగు నీ చెవింబడవేయఁ ■■ నాకింతయ
 నుకృతమునాలువని వ్రాక్రుచ్చి యూరకున్న ద్రాణిని దుర్యోధనుఁదాముదొరగి
 సామునచ్చినేలనైఁబడి ధూళిం చొరలి లేవలేక లేచి మండిపై నెల్లవో కూర్చుండి
 యతి కరినముగఁ దనవేపాచి ద్రాణిని నిండారఁ గొగలించికొని యిట్లనియె

శా. అశ్వత్థామ భవద్యుజాబలము నాకగ్నింపఁగా శక్యమే
 శాశ్వత్కీర్తికి నాన్వదంబయితి ప్రాశస్త్యంబు నన్నాదురా

జైశ్వర్యంబులు పొందేయుల కవశ్యం బౌట కీ దోర్లలై
కాశ్వాసాంతము సేసినాడ నరి కాహ వేగ నీ వడ్డమై

651

నాపయ నీదు మైత్రి నెఱవమ్మిన యందున కీ నిశ్చిధిన్
గోపము నాడులేక చని ఘోరముగా రిపు రాజింబట్టి నా
తాపము దీఱఁ ద్రుంచితిని ధన్యుడవైతిని నాడు జన్మము
దీపిత మయ్యె నీటుణము తీర్చఁగ శక్యమె ధ్రోణ నందూ

652

అని యిట్లు దుర్యోధనుండు ము మూర్ఖితుండయ్యు డయ్యును నొక
చెయ్యి గురునందనుపై నిడి యాతండావరించిన యతి పాపకార్యంబు
మహాఘన కార్యంబు గానందన దివికేగుచున్న తనకొక ప్రాజ్యసామ్రాజ్య
మట్టినట్లుగా నుట్టి తట్టిబ్బుల గుఱుం గొనియాడి యోయీ గురునందూ
నీవొనరించిన యీ మహాత్కార్యము నీకును నాకును గురువైన ద్రోణునికి
ద్రివిస్తనమున నిష్టముగాఁ జెప్పవలయుఁ గావునఁ బోయి వచ్చెద నన్నొప్పుటెడి
మఱునకు మీ యని విడుకొని కృతాంతుని విశాంతమునకు నిశాంతవేళ
నాగాంధారే యుండరిగి నట్లు పదునొకండఁజేహిణులలో స్రుండక మిగిలిన
ముప్పురిలో గృహ కృతవర్మ రిరువురు తమదారిని దామగి యెందేని తలలు
దాచుకొనిరి మూడవవాడగు నశ్వత్థామ శశ్వత్థామ ధౌరేయులగు
పాండవేయుల నలన దనకుఁ దోడనే కీడు మూడ వచ్చినని “నయలుకున్న
యమ్మకుఁ గులుకెక్కువ” యన్నట్లు తాఁజేసిన ఘోర పాపములు
“అత్యుత్పఃప్రైపుణ్యపాపైరిహైవఫలమశ్నుతే” యన్నట్లు తనమదిఁ దానెఱగు
గాన గుండె గూడు బట్టక కాలుకొలంది నుఱుక యారేయి వేఁగు లోన వేగ
గంగాతీరమున కేగి కృష్ణలైసాయను నాశ్రమమున కవతిదూరమున నెవ్వాని
కెఱుంగ రాకుండ “భగ్నా క్లిషి య్గావతా భవంతి” యను వ్యాయంబున
గాషాయ దండధరుండై యొక త్రిదండి ముండగ నొండె సంత విట తరువాత
వరువాత పాండవులు లేచి యున్నత్ర వారణముచ్చే నవారణముగ ననసాదింసఁ
బడిన ననవారణనుంబు పాననవమ్మ తీరస మన్నగఁ బాడరియున్న
నిజశిబిరంబునుగని శ్రీహరిసహితులై విచ్చేసి యుచ్చేరుస మతన ప్రాయులగాఁ
బడియున్న శృంధావారపు పారివాండ్రలో నదృష్ట సశంబున సప్రాణుండై
ప్రాణంబులఱవేత నిడికొని కొనయూపిరితోఁ బడియున్న ధృష్టద్యుమ్ను

సారధిచే నయ్యజన్యంబు ద్రోణిచేతఁగాని యన్యకృత్యంబు గాదని
 వత్సమంతయుఁ దధ్యముగాఁ దెలసికొని యాఘాతుకుండేగిన తెరవున
 [] నడి యాలంబుల నలననధ్యాహారంబు సేసికొని సహదేవపాత్యకులం
 బాంధాల్ రక్షణార్థము శిబిరముకడ నిడి తక్కు పాండవులు దేవకీనందన
 సహితులై రథారూడులై వెడలి పోవుచో నారలందఱుఁ దలకడని వడముడి
 వడిచిడని రోషంబునఁ గడువడి వరిగి భాగీరథీ తీరంబునఁ బారాశర్యు
 నాశ్రమ వసీషంబున న్యూసీవలె ధన్యానంబున ముక్కు బట్టుకొని యొక్కచే
 తీరంబు ఒకధ్యానంబు చేయుచుఁ బాయక మౌని వలె గూర్చుండిన
 ద్రోణునందునువిలసివడమాననందమండోరీ భారధ్యాకులంధమా రేయిల్లఁ
 బ్రాణివధ యాచరించిన ప్రబుద్ధుడవు నీకుఁ దత్త్వావ సరిహారప్రాయశ్చిత్తార్థమై
 చిత్తవసున కెంతో గరిష్ఠవిష్ణు చేకూరె నీయాషాఢ భూత్యాది
 యత్యుపయోగోపకరణములు తొల్లి యొకయతి ప్రతారకుండగు నాషాఢభూతి
 యను మోసగాని స్థితినువస్థితి సేయుచున్నది. ఓరీ! నీచబ్రాహ్మణా నీవరిత
 [] నీవతరము కురుపాండవ ప్రథమ వాపార్యుండగు ద్రోణాచార్య కడుపు
 సెడఁబుట్టితి నిట్టి కట్టిడిని విన్నేమిసేసినను దోషము లేకము [] దొకవేళ
 కలిగి మమభవించుటకైన వోర్చెదము గాని యీదుష్కృతికి నిష్కృతిగ
 నీతలగోసి నిస్సవూ పాతఱం బెట్టుక పోము నిష్ఠువై యుండి నిద్రానకుల
 బాటర నీ తోలికి రా.. నృపాటర హత్యచేసి మూటగట్టుకొన్న పాపంబునకు
 మున్న నీకు బ్రహ్మనానల వ్రాసి ధారవోసిన విరంజీవిత్వము పాపచిరాయువను
 న్యాయమునకు వస్తానకంబగుట విధివిధానము శ్లాఘానిధానమై యున్నది
 ఐన నీవు కన్నవడి యార్జించిన యీ పంచమహా పాతకఫలంబు [] కెప్పుడు
 కట్టి కుడునక మిన్నక పోదుగదా యని కడుపు మంట కొలందిఁ గడువగ
 చూటుచుండ నింతలోన యుధిష్ఠిరాదులు గాడ్చుచూలికి దోడ్పాటుగ
 వచ్చి కలసి

ఉ ద్రోణిని జాట్లు ముట్టుకొనిఁ ద్రావది కోపము దీర్చి బాండుపుట్
 పోణిమిఁ బట్టి తెచ్చి తల భూషణరత్నము నూడ లొగి మేఁ

- (బాణము తోడ వీడుడు నపాండవ యస్త్రము ద్రాచివీడె న
త్రాణుఁడు శౌరిగాఁచె దనపాండవుల మృనుమన్ బరీక్షింపన్ 654
- ఉ. భారత భరతంత్రకురు పాండవ భాండ విభాగదైర న
త్యారణ కారణంబగుట గం బడువెన్నిది దండి పౌజాలం
దారస తారసిల్లి విజయంబుగొన న్నదిఁ బేర్చియొందొరుల్
బోరఁగఁ బోరఁ గృష్ణదయఁ బొందె జయంబల పాండవేయులన్ 655
- చ. మునుకొని ద్వాపరమ్మొకను ముప్పదియాఁనరాజ్ఞముల్పవం
గను దుదుముట్టునన్న తరుణంబగుడున్ శుభశ్రుమాజ్ఞమం
దనువు శమంత పంచకము నందుఁ దొడంగి యు మానముండి యా
యెను ఘనభారతాజా పదునెన్నిది ఘనము లొక్కతీరునన్
- ఉ. కూర్మకరేబవల్ దురము ఘోరముగా వెఱవేర్చి శౌరి తన్
బేర్కొను ధర్మరాజునకుఁ బ్రితిఁబతివ్రత చేతి భిక్షగా
గార్కొను పానముల్దొలగఁ గట్టెను బట్టము శాశ్వతంబుగాఁ
గోర్కొల నెల్లవారలకుఁ గొల్లలుగాఁగొన పాగె నెల్లెడన్ 657
- శా దైవానుగ్రహ పాత్రుడౌటనె ధర్మాత్మజాండాదిలో
లానౌ దుఃఖములంది కట్టకడకు న్నాభించి పామ్రాజ్యమున్
రీవివార్తి సమాజినిం జయము నాటిల్లంగ నేరె న్నసన్
గావంగాఁ దనవాఁడుగా నిలిచి శ్రీకాంతుఁడు కప్పెట్టెగన్ 658
- ఉ కవ్వడి మీఁద గృష్ణునికి గగ్గిన యాదయయింత యంతయే
కవ్వడిఁ బట్టి సోదరులఁగావెను గంటికి తొప్పకై నడిన్
నొవ్వఁగ నీక పాండవుల నొంచి సుయోధనుఁగృష్ణుఁడొజిరో
నెవ్వదనంగఁ ద్రవ్విత్తల కెత్తఁడి రాజ్యము ధర్మసూతికిన్ 659
- చ. అని చెప్పి జనమేజయుండు భారతకథ ధర్మరాజు పట్టాభిషేక పర్యంత
మాకర్ణించి కునలాశ్వదండ యాత్ర కథ కూడా జాలించక మదిఁ గదిరిన
ముదంబున నానతియుమని యడుగుటయు

పంచవాసురము

సురేంద్ర మానుసారధీ విసుర్త పద్మభీరధీ
సరేంద్ర ముఖ్యపందితా మంద నాభి సందితా
జరాసుతాది భంజనా ప్రణామనోసు రంజనా
శరార్చగ ప్రభంజనా ప్రశస్త హృష్టిరంజనా

661

గద్యము:

ఇది శ్రీనాథ యామునావతార పవిత్ర శరమర్షణ గోత్ర ముక్త-పట్టణ
కులకలశాంబుధి రాజానుధాకర విద్యా సగర సంస్థాన సముపార్జితానేకాగ్ర హార
విరుదాంఛితకల్లాటరాజాచార్య శ్రీవెంకటాచార్యచిత్ర శ్రీనివాసతాతాచార్య
పుత్ర స్వీయ ప్రతిభా సముపాదిత రాజకీయ హూణ భాషా ప్రాభావ ధుర్య
అష్టావధాన కరణ చణ శిష్టజన హిత వైయాకరణ పండిత రాఘవాచార్య
ప్రణీతంబైన కువలాశ్వ విజయంబునందు

చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము

కువలాశ్య విజయము

బుక్కపట్టణ రాఘవా చార్య రచితము

పంచమోక్తానిము

దుందుమారు దండయాత్ర

శ్రీకృష్ణాయదనందన

స్వకృత కాంతేయపక్ష జితచేది పయః

ప్రాకృతమంగళ విగ్రహ

వ్యాకృత శరణార్థి విద్య పసుదేవనుతా

1

ప. దేవా దివ్య చిత్తంబునె సుధరింపు పుట్ట మేయ సయ్యుండగు జనమేజయుండు
 ప్రస్తాపవశంబున విస్తార పారిత జన సంభావిత పారాయణ పరాయణుగు
 శ్రీమద్రామాయణము యొక్కయు నగణ్య పుణ్య కథా భాగవతంసమగు
 శ్రీభాగవతము యొక్కయునపార సంపార మహాభారతరణ చగ మహాభారత
 రణప్రకరణాది విశిష్టమై వ్యాసబల్లార కోపదిష్టమై పకలవేదసార మహాభార
 తరమగు మహాభారతము యొక్కయు వివిధ కథాసుధారసముక్త కథాపయస్సు
 గావించి యునంతరంబ దుందుమారు దండయాత్రాశేషసేషము వినమనీష
 యుయి తదుపరి వృత్తాంత మెత్తెఱంగునఁ బ్రవృత్తమయ్యె నయ్యది
 యెఱింగింపుమని యడిగిన నైకంపాయనుం డిట్లనియె అట్లు కుమరాశ్వ
 కునలయేశ్వరుండ ననూనవరమున సమవర్తి సమవర్తిగాఁ బోగడ్డ కెక్కి విశేష
 విజయాభిరాష దుందునైకైత్తి పోవుతఱిముందుగ నప్రతిహతగతిఁ పయగ
 వ్యూతి నూత్రయాత్ర వడి బలువిడి వడిసేసి నడిచి యానెనుక
 మొనలుమొనకుల్లి నెనుకంజవేసి జడను వీడిన నెడనెడముద గలువడి
 యడుగిడలేక సుడివడుచున్న భూపతియాదరానికోపంబు దీపింపవానదన్లెఁ
 బరికించి కసరి చేనిసరి యిట్లనియె

2

ఉ. కాలుకొలంది వేగణవణావలె గావలె నాడు పూన్కి ప్రాల్
లొలిన దారి తగ్గనొక మానడు మానదురావ దైత్యుతో
నాలము నాలనుండు పులియట్లు తడుండగ వానిజుంసకే
మలను మీకుఁ బెండ్లి వడలేటికిఁ [redacted] పెండ్లికన్ 3

గీ. ఈవెగిది భూవుండా పరిగోపగింపి
వట్టుదల తోడ నెంతయు బట్టు నట్టి
దారిఁ బెట్టినఁ బేజంత దారి బట్టి
హెచ్చి వడచెను దోడ్తనఁ బెచ్చి పెరిగి ■

వ. ఇట్లు నూన సేనావరిపుతుండై కువలాశ్వుండు కతిసయ నానరపు యాణముల
నుదంకముని ప్రదర్శిత వదవినిగొని చనిచని నకల వస్తు నమాజ నమానేశ
ప్రాజననానంబగు నొకవనంబుగని వసంతాది షడ్వతుంపు లొక్కచో
నునస్థితంబు లగుటయు నిట్లని తలంచె 5

క. కుకమునకు బడివంతులు
పికములకు న్వరోవదేస్త ప్రయకరుండగ మా
■ మధుకర కులమునకును
మకరందాన్న ప్రదాత మాధవు డలరెన్ ■

ఉ. పూయక కాచున్ మేడిపట భూరుహ పర్కటి పిన్నలాదులున్
బూయునుఁ గాయు రేలయును మోడుగు మామిడి దాడి మా దులున్
గాయకపూయు మొల్లలును గాంచన ముఖ్యమిగర్చెఁ గంటరే
కూయిడుఁ గన్న తల్లిగని కోయిల పంపుడు తల్లి పిచ్చొనెన్ 7

చ. నకల మనోరుహములు వసంతు నెదుర్కొని తేటి పాటణా
యక ■ వాకులం ■ నూరసే యెత్తుడు మంగళారతుల్
పికకుల కాక లీకంవఁ బెట్టిన యెట్టుము ■ పాం
■ దాల్చి నావదని కుష్మ దళము లిగిచ్చె వృక్షముల్ 8

- చ. పవనుడు నాకు రాల్చుతలటి బ్రతములేక చిగురచ్చ స్రూకులీ
యనగడ మాలకింపుమని యామవికి ప్రిరియాదు సేయఁగాఁ
దివిరి విచారణార్థ మరుదెంచె వసంతుఁడు రిండబంచు వే
కువకవ గూనె మాపులను గోవెల చారుఁడు వాడులంబుడెన్ 9
- ఉ. ఏరుల నీరు లెండఁ బడె నెండలు మెండయి దూఁడె నేళముఁ
దూలుచు నెండమాపులకు ద్రోలగ నీచెవిగాడు పాచెవికిన్
జాలగ బిట్టు ప్రేలి పడి చావఁ పడిన్ పెను గాడ్చు తోడ్చుడన్
నేల పటుక్కినం బగిలి నెట్టెలు విచ్చె మఱింగివం బుధుల్ 10
- చ. వడ తఱి నొడు కావలను బాటెడు నీరెగఁజల్లి చుట్టునున్
గడుకొని ఎట్టేవేళ్ల తడికల్లిగ ప్రేలగఁ జల్చ పందిటన్
దడియిను కందు వాసవలఁ దార్చి నక్రొత్తపనంటి నీటికై
వడ సుడిపిడ్డ యాయికులు వత్తురు పాత్తురు పేద దీరున్ 11
- శా. ప్రేతిం గొల్చెడు లేత బొండ్లములతో పెచ్చింత చీల్చించ వ
ర్వాతంధ్రాలును మెల్లి కణ్ణులకు జాడం గట్టి వీటంబుడన్
నూతంద్రోణి వెడల్లి యెండతఱి మున్నోటించి పెన్నుచ్చి కల్
భ్రాతంజత్కరఁ గూర్చి తజ్జలము లాప్వాదింతురావేసవిన్ 12
- చ. లవణము శొంఠి చూర్ణము దళమ్ముగఁ జేర్చిన, యావయిన్ భవీ
వివరముగాఁగి లేత కరివేప దళమ్ముల నుల్లి కల్చియున్
సవరని నిమ్మకాయల రసమ్ముగిఁ బండిన తేట మజ్జిగల్
చవిగొను భాగ్యమబ్బునాకొ శక్రుని తేనియు మండువేసవిన్ 13
- శా. వేసంగ నృడపప్పు శీతలములు వేచోపు లేబొండ్లముల్
ఘపాచ్చాదిత శీతలానిల శిరోగారంబులు సంధవి
న్యాసేశీనరమూల విస్తృత కటర్యాస్తక్త బిత్తి స్థితిన్
వాసంతిన్ కుసుమాది సౌరభములు వ్యాపింత్రు వేసంగిలోన్ 14
- క. వేసవి వలుగాసీకఁ
వే సవితముఁ దోడు పడియె వేధింపఁగ రా

వేసవిధమునకు మీసర

వే సవిశేషముగ నంచు వేడెడురు జనుల్

15

క. మీసరముగ వేసవి తుద

మీసర బిందించి వేడిమిని య్రొంగెను సు

మ్మీ సారంగం గర్భ సాక్షిత

మీసర దంధం తమస్సు (మింగెడు కరణీన్

16

ఉ. ఆకనమెత్తె గార్మ్యగులు హాళిక కోటి పాలల కెత్తె

కాకుగం బన్ని కొంచు దొలికాడున నెద్దులు నేరగుల్పలన్

వేకటి కోకిలలైమకె వేగ నరిన్త కులాయ వృక్షముల్

మూకొని యేలాము లైనవె ముక్కుములుంగను వేలతాడులన్

17

వర్ణానమయము

ఉ. ఈకొని పాంధకోటి తమ యిండ్లకుం జేరెను దీతెనాండ్రకున్

గాఢలు కాకులూఱులను గట్టెను గూఱుల అచ్చవ్రాకులన్

బ్రోకలు గట్టి మానవ సరోవర భూమికె బాటె హంసముల్

బ్రాకట దాననుల్లె వనపాలిని జాతకి కోరె దాహమున్

18

ఉ. అంతట మిన్ను చిల్ల నడి వట్టకపెట్టున గుండపోతగా

నంతత ధారలం గురిసె జానుగ వానలు వాన క్షాల్గత్

గొంతులు లేచి బేకములు గూసె టెక నీటి పట్టులన్

జెంతల గుంతలం జెవులు చీడలుగా వినువారి కెంతయున్

19

ఉ. వానలు వెన్నె బట్టె గడవానలు మ్యానములయ్యె ఘస్తముల్

హీనములయ్యె సస్యమునం దామవ తంవర చూడసాంపయెన్

మానుగలూసె మొల్లలును నుల్లెలుగాసెను, బండు వేల్చెలల్

గానము నేర్పెదేటి తెగగాసెను విష్కట శాకపాకముల్

20

శరద్దేమంతములు

చ. కఱకఱ బొడ్డు పొడ్డు తఱిగార్చొని భాను హిమాని గప్పెడిన్
గుఱవలుగాఁ బనల్లు సమగూఢె బొరిందొరి కన్నుమూసి కన్
దెఱచెడి నంతలోనఁ గుఱతేఱెనుగా హిమమంతమందు నే
కొఱతలు లేక సస్యములు కొల్లల నీనెను గుచ్చలంటగన్ 21

■ మిరిచి నెగళ్లు వీధులను మెండగ బండెను టేటవల్లు నా
శిరిచి వోళ్లు భోజనము సేయుచుఁదానము వేడి నీట సుం
గొంచెము లాట మేకెరుపు కుంపటి మంచము క్రిందఁగ్రాలగాఁ
గించుకి కింబరింబులను గప్పను హరితి కోటి సేతున్ 22

ఉ తత్తరమెత్తి వేసవిని రాల్చి భరించిని సైత్య కృత్యముల్
బొత్తుగ హత్తపయ్యె వొకపూటయు సేతుని సేతకాలముం
దెత్తిన యుష్ణ కృత్యములు హేయములాయెను వేసవిన్ జలిన్
గ్రొత్తులె యెత్తనాళిలోక కొన్నియుఁ గోడలి వాచ్చి కొన్నియున్ 23

ఉ పానమెడయ్య గుస్త్యఁ గని పంకిము లింకె పెదీనదంబున్
మాపులిగిల్చి పూసెను ఎపద్రియ కోటి రసాల శాఫిపై
లావుగఁ బూటకూళ్ల బసలంగొనె మాధపు రాక వార్చుచున్
లావుగఁ బూటకూళ్ల బసలంగొనె మాధపు రాక వార్చుచున్
వీవన గొంగి లించికోసె వీడ్చొని శీతము మంచు కొండకున్ 24

చ. సునుము రొసంగి నింబనిడఁ జూతము సూడిచె జీడి పిందెలన్
మనుతను గొల్చు తోరణపు మండలు గుఱ్ఱపుఁ టీటలెక్కఁజ
క్రము వనమాన్లు లోణిక సుఖించిడ నీయ గుడంబు విక్రపున్
భ్రమత మగాది నింబనుమ భక్షణసేసిరి హైందువులోమహన్ 25

వ. ఇట్లు షడృతు సముపస్థితి కంటె యొప్పారు ఎప్పానన పనంబునకిడు 26

పి. సరిసమానముగా కయ్యాట లాడుచు

గరుల ముద్దాడు పింగము లగములు

పాటించి లేయారి వోటికందిచ్చును

నాదూడల మేపుఁ గ్రోలు పులులు

నువ్వువ్వు గోనల ద్రిప్పి వీపువఁ గూర్చు

పాముల జోకొట్టు బహ్మణములు

నేవేళ కావేల యేర్చి యేతము వీర్చు

బెట్టి గొట్టెలపాకు వృకవయంబు

పడగ వీడను గూర్చు కప్పకును నిద్ర

భంగమగువని పెలత్రాచు పాము నింగి

భానునకు నడ్డముగదన పడగ విప్పి

త్రిప్పి కాపాడుఁ గంటికి తొప్పవోలె

27

వ. ఇంక మఱియును

చ. శుకశిశువు ప్రభాతమునఁ జొక్కుచుఁ గోటరసేను నాడటన్

నకనకలాడఁ బిల్లి యెద నాటిన కూరిమి వోటనున్న కూ

నకు నొక యెల్క నెడ్డియు ననంటి ఫలంబులగుత్తి శౌక

బకములకిచ్చి తెచ్చి ఘృధ బాపెడుఁ గంటిరె వీని సభ్యాముల్

29

ఉ. కాకము ఘాకముంబవలు కష్టలవాడది లేనివానిన్

జేకొని దారిజూపుగతిఁ జెచ్చెర నచ్చెరు వొచ్చి మెప్పుగా

జేకును దోకవెంటగొని చీటుచు వెచ్చెరు లేచి చోటికిన్

దోకొని పోకఁ గంటిరెయి వోకహవాసుల యైకమత్యముల్

చ. పాలమున ధేనుసీనఁ

బుల్లి యొడలాల్చి లేగకును యేపిన యోసికఁ

పులిగుణమొ పాలమ్ము గుణమో మునివాధు తపో మహాత్యమో

పులి పసికూడిగమ్ములను బూని యొనర్చుట లెందుగ

చ. మహిగవ సింహకుంజరము మాకలిపూకము మోతః
 మూషిక మ్మీనుకులమ్ముమ వృశికాదవము వృణి దర్శ్య రమ్ముసన్
 మహిష తురంగ మమ్ము హరిగమ్ము తరకుపు గోపు వ్యాఘ్రమ్మున్
 నహజ నిరోధు మండ్రది యనత్యమగాఁ గనిపించె నీపనిన్ 32

క. తనరంగ నది మున్యాశ్రమ
 మని యొకళులు సెప్పకయత సంతటాదాసీ
 వని జంతువులప్రచారం
 బున నొని తపో మహత్త్యమ్మును దెల్పెడిగా 33

చ. ఇటులను రాజామాటకు ముసీశ్వరుఁడిట్లును వర్తి దేవతా
 విటుటిదీయే మదాశ్రమము వెట్లును బట్టఁగ దాడి వెట్లునూ
 యిటకొకి నర్హమాత్రమున కెచ్చి యొకించుకి చొచ్చియుండు నా
 కుటిలుడు పండు తావు ఘన కోవిద వాని గింగిఁ బంపుమీ 34

చ. ఆననిని రాజా నందనులనందఱుఁ గిన్నని పుత్రులార యా
 దనుజకులాధముండెచట దాగెను యేగడు విట్టవీణి యా
 తని యపుగాము లారసే మృధమ్మున కాయితవర్తి రండుగాఁ
 దనువుగఁ జింక దుడ్డు శరణార్థిగ మండును మోసపోకుడీ 35

చ. తనరగ దానవుండెటన్ దాకొని తాఁబొడ సూపకుండిపన్
 గమపడు నంతరాశ కడదన్విడకెన్నక వెన్క.ముంధులన్
 గునపముల న్ననిత్రముల గ్రొచ్చిరసంగముఁడంట ద్రవ్యయా
 వనధికి నేతమేత్తి చలనట్టి జలమ్ము వెలార్చి యేనియున్ 36

సర్కుటము

చ. అనియుటు సూనులంబనిని యాకునలాశ్వుఁడు ముందుగా వడిన్
 శిధిరంబు నాశ్రమము ముందు నిడుండని పంచి చెప్పగా
 చిన నటుసేసి రాజాలట సేవలతోనల చోన్వడిన్ జనన్
 నోలితో నిడిసి శాత్రవ జైత్ర మతిన్ దలంచుచున్ 37

అంబురహస్తము

చ. పాటలు నల్లులు భోరునఁ జేకొని
 ఫాజులు వాఙ్ముఖ గూడరాగనా
 ధీరులు దారులు దారల వారిధి
 తీరమూరసి బాలురా యునిన్
 ధారుణిగానక దై త్య మరుష్టలిఁ
 ద్రవ్యఁగి ద్రవ్యఁగి ధన్వమున్ గవన్తేరెడు
 వేలను ఏడక వాఁడన
 నింబడి పండి కనింబడె నేగమే

38

మానిని

కానిక కానిక కన్యము మీదట
 గప్పడ దుందుడు మున్నద వా
 రేమిఁగు వెక్కిన యంతటి పంతప
 మెచ్చగ మెచ్చగఁ దండ్రి తమున్
 గూనల నలనల గ్రాగెడు పీసము
 గూబల నిండను బోసి మహా
 ధ్యానము జేసిరి శంఖముఘాదుల
 వారణముల్పయిఁ బడిమెట్టన్

39

సి. తన నిద్ర గుఱకలు విని వనవ్యామ్రముల్
 పాటి మెక్కిన్మృంచు రుంకరింప
 వన వరాహ సముహా ఘన ఘర్జరధ్వని
 భ్రమ సారమేయము లౌకలింప
 ప్రక్షిణి యుగగళ త్పిణి కావృతావన
 ప్రపకు దంకాలి పిపాసు మూఁగి
 నిట్టూర్పులకు నింగి నెగయు నిమోనమ్ము
 లొడ్డ గెడవు గాఁగి వెఱుంగి తూఁగ

నాన్యగుహకును రవన వాహనముగాఁగఁ
గూడి శృశ్రుల గిజిగాళ్ళు గూళ్ళు వెట్ట
నొడలెఱుంగక నిద్రించుచున్న యనుర
లేసిన యదల దానంత యేని

40

క. అందుల కల్యాశ్చర్యం
బందుచు నృపనూనులనుర యావంతయుహో
గందడు గుందఁడు దెందం
బందుల మాతఱుమె లేవ నీతని నంచున్

41

వ. మఱియు నింకంకొంతదూరము భారమనకమనకు జేర్చినంతవఱకు యారనఁ
జేసి చూతముని యూరిపు జేతలు వరాతుల కొనతీయ వారలు చేసితఁ జేసినగాసి
యెల్లనిన

42

సీ ఒకవంకన కలంక పకలాంకుశ ప్రక్ష
దేవవర్తకులు బాడిపెలఁజెల్కి
నొకదండ నౌజాలు నుద్దండ ఘనదండ
గండిశిలల్మీదఁనెండదొల్చి
నొక మూల నొక్కొల మత్తాలపు ఫిరంగు
లార గూరగ గుండ్ల బారువేవ
నొక చెంత నొడలంత పొంత కొరులుసేరి
వింతగాఁ గీల్లెల్ల విఱచిపెట్ట
గమరములగ్రుచ్చి చెముట కొకలకుఁద్రెచ్చి
గునవముల నెఱకలన్నియుఁ గుములఁగాల్చి
నల్లి మడ్లగు నీల్లెగిఁ జల్ల మేవ
నల్లి గుట్టిన పాటియు వాదయ్యె

43

వ. ఇట్లు వానావిధ బాధలోనరించి ప్రాణములు విసిగి జనుగందని యీ రత్నసింహి
బ్రాహ్మణాంతకరముగ నింక నవేక యాతవల నొనరింప నొక్కతఱికి మధుక్రైట
భాత్యజుండగు వాసిపాళి రాకాసి నొపాళ మంటె విడివ ఫిరంగి గుంటదెచ్చ

జెట్టులు దెగ నురంబును గాఁడి మెన్నున వెడల బడల్పడి యాపులించి యానలి
 మండి యానలికి నుచ్చిచనఁ బొరలి యకాల పంభవ దంభోధర గడ్డ
 సముజ్జ్వలంభణవిభవిజ గాత్ర విజృంభణ ముయాయత్తు నక్ర నిర్వర్జంభోలి
 ధారానిచ్చిన ముఖకుల కైలగు హోద్యద్విరావాను కార్యరావ బధిరీ భూత
 భూనభోంత రాసుండును గారాలారాచరంతాంతర్దస్త్రైర్భూతార్ద్రస్త్రియుగము
 ధ్యగత్యుపనిషథుణ కుణవ భూణా శావ శాంతి క గునోత్తర రూణ శ్రమా
 గోచరీ భూతస్థభూతాకుంఠ భైరవ విజ కంఠరవా క్షణ మూత్రాలి మూత్ర
 విధ్రావణ సరాయుణ శరారు న్నగ విహగవివహ వివిధ విక్రతి రుతుగతి
 సూచితాన్యసన్నాపన కలుండునునై లయకాల నానరములఁ గీనాశుని బలు
 మానరమును మోసి కొని గాపివడి గూర్చు కాలను వలె గుఱక
 విడుచు నాముకొని భూమీశు కొమరులు పేయు పలుబాములలో బాసుయడి
 శూలిమ్రాలమై పరవశమై ఖడ్గముల పరించు వీరశైవుని మేనఁ గుచ్చు నానములఁ
 బోని పెనునారినమువీరు మెత్తి మెత్తి యొడవెల్ల వెడలేకుండఁ జొప్పించి
 దెప్పరముగ చొప్పించఁ గుచ్చ వనధారలలోఁ దెవున చొప్పు చోగి
 యప్పాపాత్ముండు కొందొక చుఱక యెత్తి యద్రులద్రువ నార్చును నిద్రదెలిసి
 యాపులియనాయులివు నీకు సైనికులదరి భయభ్రాంతస్వాంతులై బడివంతుల
 రంతులకు గంతులిడుచు బాలురవలె మీఁగి వరవసాంగి రెట్లవివ

- సీ. వల్లముల్పడ వేసి కల్పము లైగఁ దీసి
 తల్లపైఁ బాటువారు
 కైదుపుల్పడఁ దీంచి కత్తాళ లెడలించి
 మడివడి వడి గాల్గ మరుగు
 హస్తమస్తకముల నాగలేకిలఁదూడి
 పాటుమాటుల దాంగి పాటువారు
 తేరులలో దూటి పాటుమాటుగద్రోలి
 యొడ్డగెడవు గాంగ వెఱుగు

కానవచ్చె రత్నసి యటంచు
నిటచికొని చెప్పి కొంచున వెలుచిపాతి
సేన చక్రాతిస్త్రాబడించిల్లు పనఁటి
చిద్రువల నీగము జెల్లాకు చెదరు గాగ

- వ. ఇప్పగిడి జెప్పవలవిగాని చప్పుడుగాని చప్పుడువ్వరం బెగయ రత్నసి దిల్లు
సేసినయట్లు పోనంటు సెవించడఁ గువ లాశ్యండు న్నంధా వారంటు నుంకి
యయ్యమరారి పండిన బొందిముక మరుదేశమునకుఁ జయ్యన నేతెంచి
కొనురులుఁ దానును దానవుఁ రాక నమకట్టుడు నాతని విక్రలాక్రూరి నూచి
నూచితొరిన్లులై నూచిత కార్యా కార్యవభిజలై పాటుచున్న బారులదూఱి
ధారుణీ ధవుండు ధారుణీ ధర దైర్యంధై యిల్లునియె

46

- ఉ. అన్ముక చెల్ల యిల్వెడలి నప్పటి గద్దము లెందడంగే మే
యన్ముక చెల్లనే బలిమి నాశరు నాశమునర్చి రావెని
త్తిన్నుని లేత లోత సారకాయలఁగోసిన మానవీంద్రు మీ
కమ్మెయి వైరిఁగాంచి పరునెత్తిన నవ్వరి పర్వవోవదే

47

- గొంచున నూడిరి యుండెడు
నంత వలకుఁ బోరి రిచ్చుని తనదే
పోంతము గొనవలె
నంతట నుఖ మైహికమ్ము యాముష్మికమా

48

- గీ. అట్లు గాక విడిగి యుపకీర్తి పొరయి
వలచుచేసి మీకు ఫలము గల్గు
నూట లింకనేల మూటికి ముడనేసి
వలనఁగోర్చి యున్నఁ బఱచిపొందు

49

- పి. ధరణిలో సంభానితవ్య చాకీర్తి ర్మ
రణతో తిరిచ్యతే యనగ విమో
పదుగు రేగడు నట్టి బాటనేగుట లెన్న
పదుగురుతోఁ జావుపరిణయమ్ము

గాన మహాజనో యేన ■ నృపం

ధాయ సు లోకోక్తిః బాయదగునె
రణమున జయమే నృరణమేని ధర్మశ
రణమైన కూరలక్షణ మటండ్రు
మృధము విడి పాటి పోయిన మేలుగలదె
యేలవెట్టిగఁ బఱచెద రిహముఁ బరము
చెడగవేటికి న్ముత్త్యపు గడవు గడచి
యేగునేఁ డేని నవల నూతేండ్లకేని

50

గీ పేరు ప్రఖ్యాతి బోధ్రోలి పెఱలు నవఁ
జెంగి పోనేల వదుగురు సేయనం గ
మాల కిటురండు డీ కొన మార్తుపైకిఁ
బైన నేనుండ మీకేటి భయము నెవుఁడ

51

■ అని తమ ప్రభువుజని లైకప్రభుత్వ జవితగనునట్లు హెచ్చరిక సేయఁ జెచ్చు పెరిగి
మచ్చిక హెచ్చి పెచ్చారి తనమున్న నచ్చు విడచి విచ్చలవిడి యుచ్చేరువ చేరువ
లచ్చెరు వందఁ దేకువ చేకొని తిరిగి తరుగని గరగరిక బరగి బలంబు చలంబు
పెరిగి యలపు దొఱంగి మెలపు లెఱింగి యలపు చులుపుల రిచ్చుపైఁ బడఁ
గడంగి నేరువు మీఱఁ దారపెల్లచు దారని ముఖలాద్యాయుధములతో
నాయోధుల యోధనమునకు ధనమునై చను నధనులవలె దాయపైఁబడి వడి
నడలక బడలక యొడలిక, గడలుకొను కీడునడి హఠహాలిక లొనంగఁ గసే
మనంగి కదలించి కండ్లగవిసె వదలించి కుదిలించి విడిచిన కేటి కూటువునకు
డచ్చాటుమాటు కొనవంగి లంఘించు సేవంగుల భంగిఁగఁ గవినెనవెడలింప
బడల్పడుఁ బూరేటి వేఱై పాసారణంబుల కరణి సురువణించుచుఁ బఱ
వచ్చు ద్రాక్కి యొక్కున్నుడి న్ముక్కిడి రక్కిసి యొక్కిడెక్కిడని దిక్కులు కలయు
వెదుకుచు సిదకు నొదవు గొడకొలందఁ బరుగిడి తనువరవరుడు వెఱగుఁ
వదునట్లుఱికిసిరికి తనమున్నునఱికి గొంతుకొఱుకు దనును రక్కిసి పైకుఱికిన

52

చ. దనుజుడు నంగదంగొని గదంగొని చేతఁబదాతిఁదాడి మీ

దనుజులు కందల జ్వలుష దాశఫలంబులు వోలె రాలె రా
 ట్టనుజులు కొందఱాదుకొనిదాఁగొన వారిని స్రుంగ సాఁగె నం
 దనుజులు దక్కువారరిగి యాశరుముంచిరి యాశరాసనిన్ 3

ఉ. ఆయసురేంద్రుడేగి ఘనమాయన మాయొడ మాయ మూలం
 దాయె సురేంద్రుడై యిటులు నా నృపుతోనె చుంచుఁడోడెభో
 నాయసులైన నాకులకు నాకును నాయెను నంతనమ్ము ను
 మ్మాయన మాయె నీకుఁ జను మాతృజాలంగొని వీటి కింతటన్ 54

చ. ఆనుటయు రాజుచూచి యిదియాసుర మాయయె కాక నేతోకో
 దనుజ విరోధి యేడ నిటులా నరుదెంచుట యేడ వచ్చె బో
 చను మిఁక నూరికంచనఁగ శక్రునకేవి యవస్థ గల్గె నం
 చని కువలాశ్వుడేసి శరమాశర మాయట మాయ వాయెడన్ 55

ఉ. అంతట దనువుండదరి యాగ్రహ ముగ్రముగాఁగ భీతి యా
 వంతయు లేక సింహ శరభాదుల రూపము లెల్లి రాఁగవా
 వింతల నెల్ల మాన్చి నృపవీరుఁడు తల్పిరివోర శస్త్ర వి
 క్రాంతిని జూప వాఁడు పరిఘంగొని నిల్చెయ వెప్పుసాలుతోన్ 56

ఉ. ఓమతి హీనుడా నృపతి యొవ్వని నాకిటఁజేయబూని నీ
 కీమతి మాలినట్టి ముని యేమని చెప్పెన్ పామ్మ వాకిసీ
 లేమను మూఁడు కాళ్లమునలింగొని వాపయికిల్లి పచ్చితి
 నే మహతంహానర్పితిని యేమహితంబగు నీడు ధాత్రికిన్ 57

చ. అదియుటు లిందనివృద్ధిపుఁ దాత్మబలంబుమలాతి బల్మియున్
 బదిలముగా నెఱింగి చనినం గనవచ్చు శుభంబు గాక దు
 ర్మదమున గొండ్లయంతరిపు మాదృశు మార్కొనఁ గన్ను గావకి
 ట్లదరి వడంగ వచ్చిన మహాపదగాక జయంబు గల్గినే 58

చ. వినుమొక మూట నంబరిభవించగ నీతరమోనె తొల్లి
 జనకుడు కైటభుండు ననుజమ్మని తో జనబ్రహ్మమీది కా
 యన తండ్రి చాటునను నల్లన తల్లిడమంది దాఁగడే

ఉ. ఈవిలుధన్య మేరుకమునిశిచ్చిన మాచ్యము ఏఁ కిద్ది ౨
 నాదిట ౨౦ తండ్రుల ధనంబుగ వేరిని చేరనియఁ డీ
 నీచుఁడు నేను నిందు శయనించిన నీతని ముల్లె యేమి పో
 నే చఁగ నేల వచ్చితఁడు నిందఱతో యబలింతు నీమునిన్ 60

చ. అనిన నృపుండు దుందుగని యూడుగ శత్యముగాని కోవమున్
 గొని ౨౧౨౨ నృలాశి యిది గోవిందు యేయెడదేని బోక నీ
 నవవరత వ్రతస్థుడగు నాశ్రమవాసికి గాసి సేయు చిం
 ౨౩ శయనింపనేమిటికి దాపసికిం గయులాట కాండవై 61

క. నీకేటికిఁ గైలాటము
 నాకలముందినుచుగానన నసెడు మునితోఁ
 జేకుఱదె యిట్టి ధన్యము
 నాకంబో బ్రహ్మ పదము నాకిదిసెపుమా 62

ఉ. ఇట్టి పురుష్టలంఘులు మహింగంబ నెల్లర సొమ్ము మమ్ముమున్
 మెట్టిన వాని కెట్లయిన మిక్కిలి హత్కిగుగాన ౨౪ మున్
 బట్టిన వాని నమ్మతిని వానము సేయుట నీతిగాక ౨౫
 మట్లు బడంగఁ బ్రాధమెకు నొత్తిన ౨౬ దంధ్యుఁ డెప్పుగన్ 63

ఉ. కావున నీష్టలమ్మువకు యాఁడె వ్యతంత్రుడుదంక మోనియే
 భూ ౨౭౭౭౭౭౭౭ మనుపు పుట్టిన నాఁటను గోరె నీతఁడే
 యూవరణంబుచుర్చికొని మోశ్రమ మిందోనరించి యుండు నిం
 దీవన నాసి యొప్పుక శయింపఁగ జెల్లవె బ్రహ్మజేనియున్ 64

ఉ. నీవిటఁ జేరి సారెక వనీతఁ మెల్లను దల్లదీల్లను
 న్నానిధి వాడె పయిగ నామహి కీవని నేల సేయఁగా
 ౨౮౮౮ నోటు సాధులకు రాయిడి కంటెము గంటకల్గన్
 కావున మివ్నకింతటను గ్రక్కవఁ బొమ్మొట్టవైన దుర్మతి 65

చ. అదియును ౧౧౧ యింకొకటి యాడెదనోడు పరాకు లేక నీ
మదిగొని యింకనుం బ్రతక మాననమందుఁ దలచితేని నా
వృధుల వృషత్కృ నహ్నిఁ బడి ప్రేలక ౧౧౨ యొందునైన మన
బదిలవు చోటకేగి యటఁ బండు మిఠి ౧౧౩ వీడుమున్ 66

వ. అని మఱియు నిట్లనియె 67

ఉ. రా ననమానమంద మతి ధారుణిలో మమమున్న యాతడున్
రాననమాన మందడు గదా వృధమొందకెట్లైన బొమ్ము ౧
రా ననమాన మానిత మరాంధుడ నీదగు ప్రాణ ౧౧౪ నిం
౧౧౫ మమద్విషాగ్నికిడి యాకలి దీర్చెద నాకరాహికిన్ 68

ఏకాక్షర కందము:

క. వానను నానిన వానను
వేనని మాని నుని నున్న వేనన్నను నా
నా వేనను నున్ననో నా
నేనె ననున్నాను నెన్న నీనను నానన్ 69

న. అనుటయు ౧౧౬ దనుజాన కిట్లనియె 70

ద్వ్యక్షర గీతము:

లావు చోపు లేవ లేవెలా ౧౧౭
వేల చోలె నాలచేవలేవ
వాలు వీలు చోల ౧౧౮ వీలేవేల
లేవ రీల వీపు లోని చోలె 71

వ. అనియిట్లు మనుజేంద్ర దనుజేంద్రుల వ్యోవ్య సంవాదములకు దిగి పగ
యొదిగించుకొని యించుక వారింక వాదించఁ దలపడి యిట్లునుకొనిరి 72

సీ. చమత్కృతి నిన్ను వేల పాఠానరింతు
నీచమత్కృతి నిన్ను వేలఁ గలుపు

బోరాము ■■■ గాల బోరాము వీనికి
 బోరాము ■■■ గాము బోరమునికి
 బాచితమే గూర్తు బాపి వెడద పేరు
 స్వానితమే గూర్తు చాపి నిమ్మ
 వీరననుగంచు నిన్ దునెమెదఁ బట్టి
 వీరననుగంచ నిందునెమెద
 నీ దురంతార్చిరుగ్రాన మాదముద్దు
 నీ దురం తార్చిరుగాన మాదమూర్తుఁ
 బోరణ చేదెగప్పికు బొమ్మనాసె
 బోరనాచే దెగప్పికు బొమ్మ నాసె

73

ప. అని యిట్లు యిరువురు వడిఁ బరువళ్లు ద్రొక్కాచు బరువడి మరువడించి
 వెలుపునై మొఱకు తనమ్మనై కుఱకఁ బైకుఱక జాఱకని మాటల నెఱకలునొ
 నాడికీసుచు నొండొరులఁ జాఱచుట గనుగొనుచుఁ గనుగొనల నిప్పు కలురల
 నొరుల హెచ్చునుమెచ్చక తచ్చినలాడుచు నాయిద్దరు దొరలు దెలరలేని మానంబుల
 నభిమానంబు దెలులఁ దెలులక యున్నచో మనుజాధిపుడు దనుజాధిపుని ప్రాణము
 మానములు దక్కినీయ వనియు నొక్కవేళ జక్కనై తనమ్రొల నిలువఁ బడిన
 నుక్కీ వమ్ము వమ్ముగా నతనిఁ దనబాగాలెకి బలియిడు వాడ నందనుక వెనుక
 దొడిగిన తోడూడు వననియు గట్టిగ రాయి గ్రుద్దిన యుట్టెట్లు వెట్టి రాజు
 బెట్టిదనుగు కట్టలుక ప్రట్టనులు కథనంబుట్టి పడఁ బలికి మెలకువ మొలకలెత్త
 య్యునునకు గాలు ద్రువుచు బడల్యడక వెడలు వనియే

74

ఉ. నానడు దుంధు తానపుడు నాకిటి నాకటఁ గొట్టు మిట్టుగా
 నాపుల గుంపుక్రోల్పులికి నందిన చందము మిమ్ము నిమ్ముని
 న్నానిధి తెచ్చియిందు నిడినాకడ ■■■ నాల్క తప్పునోఁ
 గానడి మిమ్ము నొక్క కడిగాఁ దిని తీర్చెద ముందు నాశుధన్

75

తరువోజ

అని యిటుల్లనుజాడు నచ్చోటు దొలగి
వగడకుండఁ గా వభియాతిపైని
నని వారిలాశనుల దరి వడంగ
నవరితమ్ముగా నభము భంగి
ఘన కరకా వృష్టి గానింప రాజు
గని గొడ్డు అంప ఖండ - ఫ్రయ
నని చీకటికి వోయి నల్లర్క దీప్తి
నవిసి పోయెను మాయల ముద్మహార్తమున

76

లయగ్రాహి:

అందునకు దుందునకు నందఁ దగ నల్ల రున్న
యొక ప్రాణియును గంది తపి గందం
దందరుల యందరులు గ్రందుకొన ముందరను
నరిదరిక నందరికిడన్ దుడుకు నాకున్
బొందికను బొందనగు బొందికను బొందఁ బడె
దెందుక నేగద నరిందముల తోడన్
ప్రందు వల కిందఱును మందునకు నేన్వడద
ఱిందరిని మ్రింగద నిటందరి నటంచున్

77

ఆకెలంకులఁ గలంక లేక మెలంకువ మెలంగ నుదంకముని స్ఫుగాంకుంజాచి
యా బూఁచుల రేడిల్లనియె

78

కరిబ్రంహ్మతము:

ఒరి తలిపి మదిని యుఱికి యు
యోధ్య కబలు నృపాధమున్
భీరులను గనుగాయలను బడి
పిల్లలను మఱికొందఱున్

పారతములని నాదు పయికిని

నిడికొని పిచ్చునే

తేర భయమిట నేరికిడ

తేరి బ్రతికిదు బెమ్మరా

79

మత్తకోకిల

పటికి పసికూన లచ్చం హినుల వృహదీనులన్
బోటు మామనులంచుఁ దెచ్చితి పుణ్యమాపుష్పద్రుమా
పీట వెట్టి వసించు నాకిట భీతోకింతయుఁ బుట్టునా
తాటియాకుల చప్పుడులకునుదా శశం బళుకొందునా

80

చ. అదివిని రాజునెన్ దనుజయాశర మ్రింగెద మమ్మటంచ
మదరెదవేల విద్వను శరారుపు నాశరమ్ము విన్
యెరువుచు మ్రింగు నందనుక భోరునఁ బోరున నోరు మూయుమా
నిజమేని జాతమెది పోమిక యుండిన మ్రింగు మందఱున్

81

■ అనుటయు సత్కృత్యము
గనుగనుగొన రాజు విస్మయము బులువిడిగార
గొనల వ్రాలం
గనుగను మంచునర కడుపు మంట లెగయటన్

82

చ. ఇరువది యొక్క వేపురు మహాశతమాజాల లక్షసేవతో
విరవున దానువుండదరి యార మువంగి వట్టుగా
విరవు దిగిని హేలగ మ్రింగి విమేష మాత్రతో
విరవధి కోగ్రుడై విన్నకు విరము నెత్తి వట్టుగన్

83

చ. ఇట్లు భద్రాశ్వ భద్రాశ్వ కపిలాశ్వలను ముక్తింటి మూయె కన్నులుం
బోని మూములు ముప్పురు మాత్రము దవ్వలంబది యుంట నొవ్వక
యెవ్వలను నగోశరారుడగు నానురారి జారికిఁ దప్పితప్పి జాతీ బ్రతికిరి తక్కిన
నశ్చ మహా నందనుల నందఱును దురంగాది చతురంగ బలంబులను
రణరంగంబునఁ దాళఁబలంబునవలెఁ దలలువగిల్చి మధుర భక్ష్య నిర్వికేషంబుగా
మ్రొంగి యుందఱును దింటివని తనివి నవక తనమనమున వినునక తనుకు నింకఁ

గటలింప బలంబింక కయింక వేమే విశేషించి దేమోయని యాయెనని చవిదీక్ష
యూతటి పెల్లన పెంపులం దాటించి నాకుకతో నాకును నాకటి క్రోల్పులివలె
నారక్కిసి పెట్టెదెదె గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు గుండు
గొట్టెదెదెదె

84

తెలియ

గొట్టెదెదెదె నవ్వును నాకీ దుమ్ములు నాడు నందము లిందలన్
జగతికిం గడుద్రేలు నాదగ సైన్యమెల్లను మ్రొంగి పో
గొట్టెదెదెదె విగించరాదని తెల్పుముం దినుమంటన్
మిగిలెం గార్యము నింకె దడవిన మీదు మిక్కిలి నవ్వుగా

- వ. ఇట్లు మనుజునాధుండు మనుకొను యాధుండు
మహాయోధ గాన మృగయూధంబున కురులోర్ధీ నట్లు దిపురు వ్యాధుండు
దోలె నవశ్చ రాజసైన్యయూధంబు సైకివ్రాలి యూబాధ కంఠటికి యూబాధ
మునియ మొనగాడు మునుగా ముని వామదేవుండు వోలె గాముల
తోనిరాహుపు వోలె గటలించి ప్రబలించి యూచులుగించెడ గుండె
బండగె బడి చెదరె గొట్టి కాలమట్టి మల్లమట్టిన రించెద నిదె చదలమున
జతురంగ బలంబును జతురతతో మతకంబు ముతుకవి
బ్రతుక నీక నీక గుత్తుక గొట్టికి వాట్రుకుకు కుతుకమ్మైన గూర్చిద
నీయూత తాయికి నాచేతిద్రేత దినిపించి సాధనగా వీధరకి నిర్వాధము సేసెద
నీని తాత యేదాడడు నడి యెడునో చూచెడుగాక యుకబేలవ్రాలి నీకుకొంది
నడ్డనడె దోవాడెవ్వడైన నగుంకాక యెవ్వడైన నగుంకాక యెట్లైన
వానిని వాని యెల్లను నిభారంబుగ దెబ్బకోళ్ళనిగె దండ్రొంచి దెవలెల్లిన
ననుమగు ననుమునించెద నొడలు వెంచి రాయబడల్చెద మెంతెడ
మెంతెడ బట్టి యీ వెల్లుము పుట్టి ముంచెదనని ననుచు
మది గొడగొని యకలంకు మదంకు తలద్రెంపగమకించు
దమ కెం. ౩ చేరుననున్న రాకాసె గవి రాకురా కాకికె దోయన గర్భము
మానదురా మానదు రాపులనుగు మానైననొడె నమానదురాపుదగు నీతామె
కెండెవై చచ్చితనేని చచ్చిగి పెట్టెదపు కాక నీకు గాదోపు ఫలమెద్దిలెడు ముమా

యని సుమాలించుచు శూరభీషణుడై యొద్దరించి యాగద్వరకాని గ్రద్దన
గద్దించి యిట్లుచెబె

86

- సందత భీషణుని నిరాగము
తాంతు మునింజంపి యేమి శ్రవ్యకౌసరము
స్థింతుడను పేరుదక్కున
హంతవ్యో బ్రాహ్మణ యన నారంభమాన్

87

మహాస్త్రిరాహం

విదుషి కంటితటైన న్వెడలగు దనమున న్విజ్ఞ పీఠంగ నేలా
వదు సుషీ పాటు వాడుంబడ ఎప్పుడు ధరం బందు వాడుండు నట్లే
యదు మంద్రాక్షింగ నేలా యడుగు గడగ నేలా మునింజంపి నో
గడుపా నేనిత్తు నిమ్మంగలనిది బలిగాఁగం రముండుంచి హేతన్

88

స్మృతా

లంచు స్మించంగ విజ్ఞా యధిపుడ మర మాయావి మాయించ మాయల్
ప్రాచరేసందార యుక్తిం బరవఁ బరపుగా ౨౩౧ నర్థంబు వాడున్
గొంచెం బెస్కంచకు వ్రాఁ కుధరగతి క్రూరుడై యేర్చి పేర్చెన్
జంపత్రైంపారి తుల్యకయడతి శయుడై శస్త్రము విస్తరించెన్

౪. ఇట్లు విస్తార శస్త్రాస్త్రములినుము జల్లినట్లు విసువక వెల్లిగొల్పఁబ్రజల్పింపక
యవజ్జుమ్మగ నేసిన నపుయు నపుక కలుయుచునురసు మఱుమఱుపఱచినను
చియచ సమ్మలు చయమ్మల చయమ్మలకు వెఱచఱచ ౨౩౨ తఱచు
గడరచు మఱదచు చరణంతునంతతులర తు లతులిత భీతి నదిరివడి పఱచు
సల్లఱచుచు బుచ్చిదంబు పఱచి ఖరతర శరము లన్నిటిని జన్ని విడిచిన
యాదోతు నెప్పుమునలె బెప్పుగనెనని మిసిమింతుండు గాక మినవిను లాడుచు
౨౩౩ దిరిగి తరగని కుఱ గుమనంగి నమగల దొనంచులు పాపంగమంబనగచా
౨౩౪ యి నంగుమయునొడయండు దడయకడయ్యక వానిగ నర్థనఱ గురి
కరణంమున విసిరి నరిగ నరి గెలగొని యురిపై ౨౩౫ యొరి విమ్మ మమ్మ కరిగి
కరుగున బోసి యుచ్చొత్తి యెత్తి గందారపుం దొమ్మగా విమ్మ వాడెమ్మయి నైన

మొట్టొక్కటి బొమ్మను గావించునని యామొలుకునకు డాటకలెత్త నించుము
 నొత్తి యొత్తి యాడి మెత్తని నాడికల్లి చేకొని చూపలు వెలుగునద సుటికి
 కలుక్కున దెగనటవీన గాయమునకుఁ జోచియున పడి గంఘు మెనఁబెంపమాని
 గంటయే నదలేదునుకొనునట్లుగా నుండి యీ మానిసి దిండి గంఘు మెనఁ
 బరణియో విశల్యకరణాగ్ని కరణియో గాకున్న ఘరికఁదెగవటవీన దొరక
 మాత్రమేని చుటకపుట్టదయ్యె నిదిదయ్యెమో పెనుభూతమో యీతఁజేత
 నిమిరి దుడుచునట్లు లీతనికిఁగమలి నంతమాత్రమేని మేనికి గంటయే కంటికి
 గానరాదు కానరా దుర్మాత్ముని సరణిని నేరు నేకరణి వీడు మరణింప మికి
 గారణము పురణింపకున్నయది గాన మౌనివరా వెరపు కరుణింపవే యని
 నకరుణంబుగా నొడివిరా వెరపు కరుణింపవే యని నకరుణంబుగా నొడివి
 జననాధుండు మఱియు ముని నాధుండునుగొని యో మునిలోక గ్రామణీ
 యీ గామిడి దానపు మిడిసిపాల్లు గంటరే యేను మగంటిమిని గరకరి ఘరికరే
 నటవీన వీనికిక పరక పాటి నొప్పియేని నరుకేని యొదన దాయె వీని పానమున
 కపాయకరమగు సుపాయము గలదా యీ మాయదారి దానపుండు గలచికొని
 నానలమ పాల్పడి సుమంతయు మిసి మిసిమించుండు గాక మనమన రాదుచు
 గుంకండఁడు కుండడు ప్రిందడు నాద్రేచీ యాల్లని పాలులుగా నుండెడిఁదైగా
 గాల్ల పులి పులివరె నన్నుకొని నన్నుగొని మన్ను మిన్ను గానక నన్ను నిన్ను ప్రింగ
 నోరు చెలచికొని మనమీదికిఁ బరచిరా నాయితమై యున్న వాఁడు నాయుర
 మయ్యానీకు నాయుర సుకార్యమని మీరలె యెఱుంగుదురు గాన నేను నేట
 ఏప్లి చెప్పనల నేన్నుండు నిట్టి జగజ్జెట్టి శ్చినపు రత్నసి నెత్తిదను గనివిని
 యెఱుంగ నని నాగతముల యందుఁ దమకు గోచరంబుగానిదీ చరాచరంబున
 లేదీ విశే, ■ లేనియులేవుగదా? కావున నీకానలుని యాయు శేషంబ శేషంబును
 చనుర దివ్య దిష్టిం బరికించి వీని స్రుందింప మందెయ్యది యేసున్న యెడల
 కయ్యది నాకాములగ్రముగా ననుగ్రహింపుఁడీ యన నత్తపోనిధి భూత
 భవ్యద్వర్తమమాన కేదిగాన ద్రికాల ప్రవర్తనలు త్సేగ బాఱువాని యోజనఁ
 ■ యోజన నాధా ఈదీన దానపు నాయుర్భాగ్యమ శేష సుల్పానశేష భోగ్యమై
 యున్నది మఱియు నాశ్రమవాసులయు భాగ్య విశేంబునఁ దోషంబుగ
 నిర్దోషంబుగ నాప్రస నివారణ రానై యున్నది. యదిగాన నృపాలా యాలము
 సేయక యాలము సేయుము భయపూనక దిటమానక మొగమాట రత్న

మొగి నా మాట, ధర్మింపుము. మఱియు నామనవి వివి వివియు నాతధమమరి
 కున్నై మొదలు దిగి యరుదుగడం బుడిగి బల్లి వొదిగి శ్రీవరిని
 మొదలుగా ధ్యానింపు మనింపు ముదంబున నియండా దేవదేవుండా వహిల్లి
 వానియి దిమియి మొదల మూలించ బగ్గె నీవీ మరారిని మరారిని
 (రుంప బోవు తఱికి దాని ముదర్భవము నిదర్భవముగా నీవారన నీయన
 బ్రనేశింప నాదేశింప నంతట నీవు నంతనమున నంధ తనమున మండి చదలున
 కెగఁ బ్రాంకు బోక బాంధవు చందలున నేలొక్క తేరిక్క చదలమున కెక్కనడచి
 పదిలముగా నారెక్కసిన బక్క, గగఁ బక్క, దెదవు. అద్దుక్క, దిరక్క, సరాకకు దక్క, నపు
 దిక్క, దురు మూచింప చున్నది. యదియుట్లుగా నున్నయది గానున్నవి యున్నట్లు
 కలరావు నిరూపించి చెప్పెద నీ మార్పునకు చెప్పె ముహూర్తమాత్ర మింక
 నాయుపు వుండ బోవు వింక బోవు మమి నా మాట రూఢియన
 రాజుని లావాని యాదేశించిన యుట్లే మొదలించి బరమేశ్వరుండైన
 రోక్కరుండు కూ మాత్రమాన వేళ్ళరుంధుఁ బ్రవేశించి తదుత్తర భామునం
 దుత్తమ జనరక్షు దధిపై రమేకు దక్షిణ పాస్త న్నవనం దర్భవీయమైన మదర్భన
 మా నీచ దానపుఁగవాకచి బట్టివనారిని పట్టి చుట్టుకొని యెత్తి కుత్తిక గొఱక
 నుఱక తానుఱికి రాజ తరజమున కుఱికి తనయందు దనుకారి నలె నానుడివాలు
 మడనోని కడిమిఁ దన వారున నావహించె యిటుపాధ్య నూనుండ
 మానమానుండైన హద్ర హరిదన్య నూనుండ మానమానుండైన హద్ర హరిదన్య
 నమానదీప్తి జాన్వల్య నూనుండై వెలుంగుచు

90

మగంధి

మించి కొంచె మించ ఉమించు మించు నెంచు కేతవి
 త్రించి మేరలిరు వారితేరి తేరు తేరిపై
 వంచి వింటి వింటి బంటు వంటి దంటి వింటి బల్
 మంచి దూపు మోపి దూపుమానఁ వానఁ బాపుచిన్

91

ఉ. ఆకర నూనురుందెదు నానా వాళతకోటి ధాటి
 నాకుని పోముంటలె ఘనమ్మ జనమ్మ మదర్భవమ్మన్

- గీశము లేశము మీఁగిడి తేజ తేజ వరద్రసాది యా
క్రోశము జేసి ముందునికిఁ గోపి తలఁపుచిరీసె దుందువన్ 92
- క. ఇప్పుదిగి దెప్పురమ్ముగ
వచ్చుమనురారి వృవతి యుంపఱి వొంపన్
దెప్పువ ద్రచ్చును నుర నడి
చప్పుడు గాకుండ శారి చక్ర మహిమ చేన్ 93
- చ. మొఱపెను దేవదుందులులు ముచ్చట నచ్చట నాడిరచ్చరల్
గురిసెను పుచ్చనర్జములు ఘమ్మన ముమ్మరదైన లావులున్
విరిసెను మందమారుతము వీడెను హాయి నమస్త దిక్పతుల్
బిరబిర వేల్పులెల్ల తమంబునెరా హరి వచ్చి రాజాలోన్ 94
- ఉ. మాకును లోకులందఱకు మాటకు ముందుగ పాల్గు తప్పఁగా
నీ కరుణా నృహీత యతని వ్యయించితి ప్రాణ గోర్జమున్
లీలము వీనపేరవినఁ బిట్టలు కూడగ నీరు ద్రావ వే
బేకొని లోకమింకెదను జేయుడి నిర్దురఁ జెందు హాయిగాన్ 95
- ఉ. కాపు నరాలి నన్ను ననగాచి తుదంకముని స్వనున్నునున్
గాపునఁ బెట్టి మట్టి సురకంటకు దీనికి పాటి యేవియున్
గాపు నరేంద్ర యిట్టి యువకారికి ప్రత్యువకార మీదగున్
గాపునఁ గోరు మీవరకు వన్ బలిసీదయయున్న జాలునాన్ 96
- శా. భావంబున్ గువలాశుమెచ్చికోని సంభావించి సంక్రదనుం
డే వింక న్నుని దందుమారుఁ డన ప్రత్యేకాఖ్య మం జెందుమా
దేవ బ్రాహ్మణ భక్తి కల్గి యరులం దెంపార నిద్దించి యే
దేవేర న్నుది నీవగోరు దది యట్లే సిద్ధియా మెప్పుడున్ 97
- ఉ. ఇంకను గోరు మీపు వరమిచ్చితి మెచ్చితి నీక్రితంబువన్
శంకను దక్కి భూమి నతి శక్రుని కిట్లని దేవసీయవే
కింకరు వచ్చరించి, పరికించి రణస్థలి బద్ధ బిడ్డలన్
గొంకక సైనికావళులఁ గూడఁ జెరాయురుపేతులౌ నటుల్ 98

న. అవిన విని యాసురపతి వరపతి కిట్లనియె

99

చ. సురలకుండంక మౌని కతి శూరత సేనాసరించి నట్టి మే
 భీర తర మింతయేని చెప్పగఁ దీఱదు రాజసివు నా
 స్మరణము నెప్పుడు వచ్చెదవు మన్ననఁ గొమ్మన సేన సూనులన్
 బరువడి నిద్రలేచి నయినారక లేచిరి లబ్ధజీవులై

100

న. ఇట్లు జగదీశ్వరు కృపచే గునలాశ్వ మహాశ్వరుండు దుండు రాక్షసుపై తెల్లి చని
 చెక్క ముచ్చక యెఱచే నెత్తులు గాకుండఁ దలపువ్వ వాడకుండ నలనో కయగా
 రోక భీకరుండును మునిలోక కంట కుండును నగు దుండుని ప్రసరించి
 కుటజాశౌకాద్యా వృక్షమగు ముని యుటజాంగణమ్ము నివ్వటంకమ్ము గావించి
 భావించి సురపతికి దయరావించి లబ్ధ విజయుండై తన నయ వినయములకుఁ
 ఎరమావంద భరితుండగు సురపతి వలనవంప్రాప్త సర్వమనోరథుండైన మారుధ
 ఘన రఘుండై యుద్ధ మృతులగు సుతులను బదాలి ముఖ చతురంగ బలంబును
 దద్దర బలంబును లబ్ధ జీవితలుగ బడసి తత్సహితుండై సహితుండై
 యుదంకముని మహాంధ్రునకు బృందారక బృందమ్ము నకు వధివందనమ్ము
 లాచరించి యాదరంబుగ వారల యాశీర్వాదంబులొంది వీడ్కొని
 వరమానందంబు లో పరివారంబు దోడ్కొని పురంబు నుండి వెడలు నాడు
 వచ్చిననాడు వచ్చినట్లుగ నొకప్రాణియేని బీరుకపోకుండ నుడివోని కడిమి
 కడలగడలుకొనఁ గుంగందని కుంగందని శాంతిగుందని శాంతి రణవిజయమ్ము
 చేకొని నందన ముఖే చరవీధి నెగసి నంతతముగా వెల్లి విరియ హరి చందనపు
 విరిసోనల గుప్ప గూర దొప్ప దోగుచు శీతల మంగంధ పరిమళమై సధ
 శ్రీమూపహారకముగు మంద మారుతము చారు తరముగ మేమారు వీన భావుక
 శుకమిశాది మధుర తర రుతములకుఁ దోడ్పడి సుంగళ వాద్యమ్ములు చోద్యముగ
 నాకమంటిచెలంగ రంగరంగవైధనములతో వైధనములతో వెడలివేంది మగాధ
 బృందమ్ముభి నందింపని కడక వసుంధరా బృందారక బృంద మహదా
 శీర్వాదములతో దుర్వాదములు లేక యొదుర్కొని శతహస్తానిధి నిధి నిధి నిధి నిధి
 సకల సామంత ప్రధాను లెదుర్కొన మహారాజోప చారములతో జారులు
 చూడవచ్చిన జననమూహము నడుపుసేసి దారి భార్గ్య యొప్పు మహారాజ

విదానముగ విజరాజధానిని గువలాశ్వ చక్రవర్తి నపుత్ర పరివారుండై సుఖముగా
శుభముహూర్తమున ప్రవేశించె వెళ్లిన

101

క. ఈ కువలాశ్వ విజయమును

ప్రాకట సత్కథను భక్తి బరియించినవా

రూఁ కొనినవారు పుణ్యము

చేకెందురు నాంధితములు పరిసంతతులన్

102

ఇది శ్రీనాథ యాము నావతార పవిత్ర శరమర్షణ గోత్ర ఋత్నివృత్తి కుల
కలకాంబుధి రాకాసుధా కర విద్యానగర పండ్తైన సముపార్జితానేకాగ్ర హార
బిరుదాంబిత కల్లాటక రాజాచార్య శ్రీమంకటాచార్య పాత్ర శ్రీనివాస తాతా
చార్య పుత్ర అష్టావధాన కరణ చణ శిష్ట జనహిత వైయాకరణ పండిత స్వీయ
ప్రతిభా న్యయం సమాదిత రాజకీయ హూణ భాషా ప్రాధన ప్రభాదుర్య
రాఘవా చార్య ప్రణీతంబగు కువలాశ్వ విజయంబు నందు

పంచమాశ్వాసంబు

సర్వము సంపూర్ణంబు

18-10-1920

న	శ్రీ	కరుండును,
కు	మ	ద్ది సింధు
చు	త్య	రనేళ
కర	ప	కారియౌ
ధా	త్త	మువ
సత్సం	ణ	ము, సత్య
	రా	ళుండు
	భు	శుభదాయి (యిచ్చనాడు)
	వా	మాస్మరుడు,
	దా	రుధాముఁ
దా	ర్య	మృతుండు (పూజ్యుల)
	వి	శిష్ట
సామ	ర	స్వజ్ఞాండు
సం	చి	త బహు
మ	త	సారవేది
	కు	టిల
దాన	వ	శైల
చటు	లా	వియు
వి	శ్వ	విశ్రుత
కో	వి	ద (పండితుడు)
సుత	జ	యుఁడు,
కలి	ర	బురకేగె
	మ	దితుతుడై
క	వి	యుగ్యతియు
	ల	లిని
విల	న	జ్ఞాదన
వె	ల్ల	వలును
రాఁ	గా	
దొల్లబంతి	క	డందాక తోనెవూని చింతల లెకుండ

